

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

EUGENIJUS KISINAS

**ARTILERIJOS ENCIKLOPEDINIS
ŽODYNAS**

Vilnius 2004

UDK 355.58 (075.8)
Ki 206

Atsakingasis redaktorius plk. ltn. R. Šiurys.

Recenzavo plk. ltn. V. Bukauskas, ats. plk. ltn. K. Stotna,
dim. plk. A. Venckus

Redagavo J. Budreikienė

Anglų kalbą tvarkė M. Vasilčenko

Valstybinė lietuvių kalbos komisija neprieštarauja.

© Eugenijus Kisinas, 2004

© Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija, 2004

ISBN 9955-423-04-8

PRATARMĖ

Lietuvos kariuomenėje kuriasi artilerijos vienetai. Lietuvai tapus NATO nare, jos ginkluotųjų pajėgų veiksmas operacijose (mūšyje) turi būti suderinti su NATO ginkluotųjų pajėgų veiksmas, kurie be raketų ir artilerijos kovinio naudojimo neįsivaizduojami. Todėl pėstininkų vienetų karininkai, atlikdami kovos užduotis, privalo mokėti organizuoti artilerinę paramą, naudotis jos rezultatais. Jie taip pat turi mokėti vartoti standartizuotus NATO terminus, kurie padės tikslingai panaudoti savo ir kitų NATO šalių kariuomenių artilerijos ugnį.

Žodyne atrinkti ir paaiškinti NATO ir Lietuvos kariuomenėse dažniausiai vartojami artilerijos terminai. Taip pat aiškinami kai kurie raketinės ginkluotės ir jos kovinio naudojimo terminai. Iš viso žodyne pateikta daugiau kaip 1500 straipsnių, kuriuose aiškinamos pagrindinės raketų ir artilerijos sąvokos; artilerijos taktika, raketų ir artilerijos kovinis naudojimas, raketų smūgiai ir artilerijos ugnis; artilerijos ugnies valdymas; pėstininkų ir artilerijos vienetų sąveika; artilerijos kovinė parama; raketos, artilerijos pabūklai, reaktyvinės salvinės ugnies sistemos, minosvaidžiai, prieštankiniai valdomieji kompleksai; artilerijos šaudmenys ir kt. svarbūs raketų ir artilerijos kovinio naudojimo terminai ir sąvokos. Žodyne daugiausiai aiškinami artilerijos, naudojančios tiksliai įprastinius šaudmenis, ir raketų su įprastinėmis kovinėmis galvutėmis terminai.

Leidinyje skiriamas krašto apsaugos karininkams, puskarininkams ir seržantams, Lietuvos karo akademijos kariūnams ir klausytojams, aukštųjų mokyklų studentams, studijuojantiems karybos mokslus.

Nuoširdžiai dėkoju Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkei I. Smetonienei, dr. J. Klimavičiui, A. Smetonai, plk. ltn. V. Bukauskui, plk. ltn. R. Šiuriui, dim. plk. A. Venckui, ats. plk. ltn. K. Stotnai už vertingas pastabas, pasiūlymus ir mintis, kurios labai pagerino žodyno turinį ir padėjo išvengti apmaudžių klaidų.

Eugenijus Kisinas

ŽODYNO SANDARA

Artilerijos enciklopedinio žodyno (*AEŽ*) straipsniai išdėstyti *abėcėlės tvarka*. Antraštės spausdinamos didžiosiomis raidėmis pusjuodžiu šriftu, pvz., **ADAPTĀCIJA**. Priešantraštis, antraštės taša, sinonimai ir kiti priedai neturi įtakos straipsnio abėcėlinei vietai.

Keliažodės antraštės vieta nustatoma pagal visų jos raidžių (pirma pirmojo žodžio, paskui antrojo ir t. t.) abėcėlinę vietą. Rūšiniai terminai sudėtiniuose straipsniuose rikiuojami pagal žodžių junginio pirmojo (paskui antrojo ir t. t.) dėmens abėcėlę.

AEŽ straipsnių antraštės dažniausiai pateikiamos vienaskaita. Neradus straipsnio antraštės vienaskaitos forma, reikia ieškoti jos daugiskaitos formos.

Rūšiniai terminai straipsniuose pateikiami dvejai: vieni, parašyti kursyvu mažosiomis raidėmis, rodykle nukreipiami į savo abėcėlinę vietą ir ten aiškinami, pvz., *↑ lauko artilerija*; kiti straipsniai yra sudėtiniai – juose aiškinamas ir pagrindinis (antraštinis) terminas, ir rūšiniai terminai, pvz., **ARTILĒRIJA: beatóžliaužė Δ, grāižtvinė Δ, ...** Kad palengvėtų rūšinių straipsnių paieška, pateikti nurodomieji straipsniai, pvz., **AEROMOBILIÓJI ARTILĒRIJA, ↑ artilerija**.

Po straipsnio antraštės mažosiomis raidėmis pusjuodžiu šriftu pateikiamas sinonimas, pvz., **LEIDĪMO BATĒRIJA, stárto batĕrija**. Sinonimas taip pat pateikiamas nurodomuoju straipsniu, pvz., **STÁRTO BATĒRIJA**, kitaip *↑ leidimo baterija*. Jei sinonimą turi rūšinis terminas, pvz., **beatóšliaužis (pabūklas), dināminis reaktývinis (pabūklas)**, jis taip pat pateikiamas nurodomuoju straipsniu, pvz., **DINĀMINIS REAKTÝVINIS PABŪKLAS**, kitaip *beatošliaužis pabūklas, ↑ pabūklas*; nurodomasis straipsnis spausdinamas ir sudėtiniame straipsnyje, pvz., **dināminis reaktývinis Δ**, kitaip *beatošliaužis Δ*.

Nevartotinas terminas žymimas santrumpa *ntk.*, pvz., **ARTILĒRIJOS POŽICIJA**, *ntk. = ugnies pozicija*. Pasenę terminai žymimi santrumpa *psn*.

Kai kurių straipsnių antraštėse lenktiniuose skliaustuose pateikiami antonimai, pvz., **ARTIMÓJI (TOLIMÓJI) SĪEKSNIŲ RIBĀ**; rūšiniai terminai, pvz., **UGNIĒS JŪOSTA (ZONĀ)**; susiję analogiški terminai, pvz., **ÁRMIJOS (KŌRPUSO, DIVĪZIJOS) ARTILĒRIJOS GRŪPĒ**. Taip pat skliaustuose pateikiamos antraštinių žodžių santrumpos, pvz., **KRYPTĪĒS ŽIŅGSNIS (Kž)**. Kai kuriuose straipsniuose po antraštinių žodžių skliaustuose

mažosiomis raidėmis tikslinama termino reikšmė, pvz., **PABŪKLO GRAŽINIMAS (PŌ ŠŪVIO Į PRADINĘ PĀDĒTĪ)**. Žodyno straipsnio pradžioje (greta lietuviško termino) pateikiami termino atitikmenys anglų ir rusų kalbomis, pvz., **AKŪSTIKA**, acoustics, акустика. Laužtiniuose skliaustuose nurodomas termino sinonimas anglų arba rusų kalbomis.

Straipsnyje, kur leidžia kontekstas, vietoj antraštinių žodžių vartojamas ženklas Δ. Straipsnyje pateikiamos nuorodos į kitus, su kalbamuoju dalyku susijusius terminus, pvz., straipsnyje **ARTILĒRIJOS UGNĪS**, – ↑ *artilėrinis antpuolis*. Straipsnio pabaigoje taip pat pateikiamos nuorodos į kitus terminus, pvz., „Dar žr. *artilėrijos ugnies netikėtumas*.“ Jeigu terminas turi keletą reikšmių, pvz., **NŪOKRYPIS**, visos reikšmės yra numeruojamos arabiškais skaitmenimis (1, 2, 3 ir t. t.).

Straipsnių, kuriuose aiškinamas artilėrijos kovinis naudojimas, teiginiai tinka (jeigu nėra specialių nuorodų) bet kuriai artilėrijai. Specialiuose straipsniuose aiškinamas minosvaidžių, reaktyvinės ir kt. artilėrijos naudojimas.

Kai kurie žodžiai žodyno straipsniuose trumpinami – keičiami *santrumpomis* (žr. *Santrumpos ir sutrumpinimai*). Santrumpų vengiama ten, kur trumpinimas kliudo suprasti tekstą. Prieš kai kurių terminų aiškinimą lenktiniuose skliaustuose rašoma santrumpa (kartais visas žodis), rodanti kurios karybos ar mokslo šakos srities yra aiškinamasis terminas, pvz., **KRIŅTA**, – (art.), **KŪRSO KAMPAS**, – 1. (art.), 2. (laiv.), 3. (av.).

Žodyno pabaigoje pateikti anglų–lietuvių ir rusų–lietuvių kalbų žodynėliai.

LITERATŪRA

I

1. Bytautas P. Artilerijos šaudymo vadovėlis, K., 1930, I–II kn.
2. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, V., 1993.
3. Dapkus A. Artilerijos panaudojimas kautynėse, K., 1937.
4. Didysis anglų–lietuvių kalbų žodynas, V., 1998.
5. Fizikos terminų žodynas, V., 1979.
6. Ginkluotųjų pajėgų sutartiniai taktikos ženklai, V., 1997.
7. Kovos statusas (batalionas, kuopa), V., 1995.
8. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija, V., 1976–1985, T. I–XIII.
9. Lietuvių enciklopedija, JAV, 1953–1956, T. I–XXXV.
10. Minosvaidžių padalinių kovos statusas, K., 1997.
11. Motorizuotųjų šaulių būrio (skyriaus) taktika, V., 2001.
12. NATO terminų žodynas, V., 2001.
13. Pėstininkų rengimas. Kuopos taktika, V., 2002.
14. Piesarskas B., Svecevičius B. Lietuvių–anglų kalbų žodynas, V., 1997.
15. Rusų–lietuvių kalbų politechnikos žodynas, V., 1984.
16. Rusų–lietuvių kalbų žodynas, V., 1982–1985, T. I–IV.
17. Technikos enciklopedija, V., 2000, I tomas.
18. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas, V., 2001.
19. Visuotinė lietuvių enciklopedija, V., 2001–2003, T. I–III.

II

1. English-russian military dictionary, vol. 1–2, Moscow, 1987.
2. FM 21-75. Combat Skills of the Soldier, Washington, 1984.
3. FM 7-8. The Infantry Platoon and Squad.
4. FM 100-5. Operations, Washington, 1986.
5. Glossary of Abbreviations. NATO SCOOL (SHAPE), Oberammergau, Germany, 1994.
6. NATO Glossary of Terms and Definitions (AAP 6), Brussels, 1998.
7. Russian-English military & technical dictionary, Moscow, 1975.
8. The New Encyclopedia Britannica, Volume 1–29, Chicago, 1998.
9. The New Volumee of the Encyclopedia Britanica, the Tenth Edition, the first of the New Volumes, Volume XXV of the complete work.

III

1. Большая советская энциклопедия, т. 3, Москва, 1926.
2. Большая советская энциклопедия, т. 3, Москва, 1950.
3. Большая советская энциклопедия, Москва, 1964–1978, т. 1–30.
4. Военный энциклопедический словарь, Москва, 2001.
5. Волковский Н. Л. Энциклопедия современного оружия и боевой техники, Москва, 2002, т.1–2.
6. О'Мэлли Т. Дж. Современная артиллерия, Москва, 2000.
7. Словарь ракетных и артиллерийских терминов, Москва, 1968.
8. Энциклопедический словарь, С.-Петербург, 1890.

SANTRUMPOS

a.	amžius	LP	leidimo pozicija
AG	artilėrijos grupė	Ma	magnetinis azimutas
angl.	anglų kalba	ms.	minosvaidis
ARM	aktyvioji reaktyvinė mina	m.	metai
ARS	aktyvusis rektyvnis sviedinys	min	minutė
art.	artilėrijos, artilėrinis, -ė	mln.	milijonas
AU	artilėrijos ugnis	MP	mažas poslinkis
av.	aviacijos, aviacinis	MNG	masinio naikinimo ginklas
AŽ	artilėrinė žvalgyba	Mt	megatona
biol.	biologijos, biologinis	MU	masinė ugnis
BM	biologinė medžiaga	NG	nusitaikancioji galvutė
brand.	branduolinis	NM	nuodingoji medžiaga
chem.	chemijos, cheminis	NP	naikinimo priemonės
dažn.	dažniausiai	N _S	sekimo nuotolis
d-metis	dešimtmetis	N _s	šaudymo nuotolis
D _K (α)	direkcinis kampas	ntk.	neteiktinas
DP	didelis poslinkis	NUU	užtveriamoji (nejudrioji užtveriamoji) ugnis
fizik.	fizikinis	OEG	oro erdvės gynyba
GP	ginkluotosios pajėgos	pab.	pabaigos, pabaiga
GPS	globalinė padėčių nustatymo sistema	pagr.	pagrindinis
h	valanda	pan.	panašiai
ist.	istorinis	pasaul.	pasaulinis
JUU	judrioji užtveriamoji ugnis	pb.	pabūklas
kar.	karybos, karinis	P _K	poslinkio kampas
kitaip ↑	nuoroda į sinonimą	plg.	palygink
KJL	karinis jūrų laivynas	ppr.	paprastai
KJP	karinės jūrų pajėgos	pr.	pradžios, pradžia
K _N	nuotolio koeficientas	pt.	prieštankinis, -ė
KOP	karinės oro pajėgos	prk.	perkeltinė reikšmė
kt	kilotona	psn.	pasenęs žodis/posakis
kt.	kitas, kiti, kita	PŠK	pagrindinė šaudymo kryptis
K _Z	kampio žingsnis	PTA	prieštankinė artilėrija
laiv.	laivyboje, laivyno, laivynas	PTG	prieštankinė gynyba

PTRK	prieštankinis raketų kompleksas	UVG vad.	ugnies valdymo grupė vadinamasis, vadinamas
PTVR	prieštankinė valdomoji raketa	vid.	vidurys, vidutinis, vidurinis
pvz.	pavyzdžiui	VM	valdymo mašina
radioakt.	radioaktyvusis, radioaktyvumas	VNP	valdomoji naikinimo priemonė
rak.	raketa, raketinis, -ė	$V_N, V_K,$	vidutinis nuokrypis
reakt.	reaktyvinis, -ė	V_A	pagal nuotolį, kryptį, aukštį
REP	radioelektroninė priemonė	V_{PT}	vidurinis pataikymų taškas
RET	radioelektroniniai trukdžiai	V_{ST}	vidurinis sprogimų taškas
RLS	radiolokacijos stotis	ZA	zenitinė artilerija
RSUS	reaktyvinė salvinės ugnies sistema	ZAK	zenitinės artilerijos kompleksas
s	sekundė	ZRK	zenitinių raketų kompleksas
sek.	sekykla	ZVR	zenitinė valdomoji raketa
sen.	senovės	žr.	žiūrėk
SM	sprogstamoji medžiaga	↑	nuoroda į kitą terminą
SP	sausumos pajėgos	Δ	antraštinis žodis
SU	sutelktoji ugnis	Δ_K	krypties korektūra
t. y.	tai yra	Δ_N	nuotolio korektūra
t. p.	taip pat		
TNT	trinitrotoluenas		
t. t.	taip toliau		
TTCh	taktinės techninės charakteristikos		
t-metis	tūkstantmetis		
UVC	ugnies valdymo centras		

ABIPÛSIAI RADIOELEKTRŪNINIAI TRUKDŪIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdŪiai*.

ABSOLIUTÛSIS HORIZONTALÛSIS ŐAUDYMO NÛOTOLIS, ↑ *Őaudymo nuotolis*.

ABSOLIUTÛSIS TRAJEKTŪRIJOS NÛOTOLIS, absolute range, полная горизонтальная дальность – atstumas, išmatuotas pabŪklo horizonto lygmeniu nuo ↑ *iŐlėkimo taŐko* iki ↑ *kritimo taŐko*.

ADAPTĀCIJA, adaptation, адаптация – 1. Őmogaus organizmo prisitaikymas prie naujŪ dirgikliŪ arba prie veiklos ir gyvenimo ŐlygŪ pokyėiŪ. Δ gali bŪti dalinė, pakankamoji ir visiŐkoji. Skiriama biologinė, fiziologinė, psichologinė ir socialinė Δ; 2. techniniŪ įrenginiŪ arba sistemŪ prisitaikymas prie kintanėiŪ aplinkos ŐlygŪ arba prie savo struktŪros ar funkcionavimo algoritmo kitimo. Δ bŪdinga automatinio valdymo sistemoms, kuriŪ valdomo objekto bŪsena (parametrai) dėl besikeiėianėiŪ išoriniŪ poveikiŪ kinta neapibrėŐtai.

AERODINĀMINĖS CHARAKTERIŠTIKOS, aerodynamic performance, аэродинамические характеристики – visuma rodikliŪ, apibŪdinanėiŪ orlaivio arba bet kurio kŪno Őveiką su oro (dujŪ) aplinka konkreėiomis santykinio judėjimo Őlygomis. Δ išreiŐkiamos per aerodinaminius jėgŪ koeficientus, momentus ir jŪ santykius. Δ naudojamos parenkant tinkamą kŪno formą ir apskaiėiuojant reikiamą aparato (kŪno) konstrukcijos atsparumą, jos deformaciją, nustatant trajektoriją, greitį, tinkamiausius ir saugiausius skriejimo (skrydŐio, lėkimo) režimus, nuotolį, laiką ir kt. charakteristikas.

AEROFOTOGRAMĒTRIJA, aerophotogrammetry, аэрофотограмметрия – fotogrametrijos skyrius, tiriantis objektŪ, pavaizduotŪ aerofotografinėse nuotraukose, dydį, formą ir padėtį. Δ pagrindas – perspektyvos dėsningumai. Nustatant nufotografuotŪ objektŪ matmenis naudojamosi diaprojektoriais, stereoprojektoriais, stereografais, transformavimo ir palyginamaisiais įtaisais ir kt.

AEROMOBILIŪJI ARTILĒRIJA, ↑ *artilėrija*.

AGITĀCINIS SVIEDINŶS, ↑ *sviedinys*.

AKMĒNSVAIDIS, stone sling [thrower], камнемет – *ist.* lygiavamzdis pabŪklas akmeniniais sviediniais, akmenimis ir kt. Őaudyti nedideliu nuotoliu

(iki 150–200 m). Pasirodė XIV a., buvo naudojamas tvirtovių apgulai ir gynybai, t. p. lauko mūšiuose. Rusijos tvirtovių ir apgulos artilerijos ginkluotėje Δ buvo naudojamas iki XIX a. Δ išstūmė mortyros, šaudančios sprogstamaisiais ir šrapneliniais sviediniais.

AKTYVIEJI RADIOELEKTRŪNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

AKTŪVIOJO TRAJEKTŪRIJOS RŪOŽO PABAIGÀ, burn-out, конец активного участка траектории – laiko momentas arba vieta raketos trajektorijoje, kai raketiniame variklyje sudegė kuras arba degimas buvo nutrauktas pagal programą.

AKTYVÛSIS GRANĀTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

AKTYVÛSIS NUSITÁIKYMAS, ↑ *nusitaikymas*.

AKTYVÛSIS RAKĒTOS TRAJEKTŪRIJOS RŪOŽAS, missile trajectory active area, активный участок траектории ракеты – balistinės raketos trajektorijos ruožas, kuriame veikia raketinis variklis. Dar žr. *aktyviojo trajektorijos ruožo pabaiga*.

AKTYVÛSIS REAKTŪVINIS GRANĀTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

AKTYVÛSIS REAKTŪVINIS SVIEDINŪS, ↑ *sviedinys*.

AKTYVÛSIS SVIEDINYS, ↑ *sviedinys*.

AKÛSTIKA, acoustics, акустика – mokslas apie garsą. Skiriama bendroji, karinė, fiziologinė, atmosferinė, architektūrinė, muzikinė Δ, hidroakustika ir kt. Karinė Δ nagrinėja garsagaudės žvalgybos, garso maskavimo ir kt. problemas.

AKÛSTINĖ BĀZĖ, **garsāgaudė bāzė**, acoustic base, sound base, акустическая база, звукометрическая база – du ir daugiau garsagaudžių postų, iš kurių nustatoma kryptis į garso šaltinį.

AKÛSTINĖ MINÀ, acoustic [sonic, sound, listening] mine, акустическая мина – jūrų mina, turinti akustinį sprogdiklį ir sprogdanti nuo sprogdinamo objekto keliamo triukšmo.

AKÛSTINĖ NUSITÁIKANČIOJI GALVÛTĒ, ↑ *nusitaikančioji galvutė*.

AKÛSTINĖ ŽVALGŪBA, acoustic intelligence, акустическая разведка – žvalgybos duomenys, gauti žymint, renkant, kaupiant ir apdorojant informaciją apie akustinius reiškinius.

AKŪSTINIAI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑
radioelektroniniai trukdžiai.

AKŪSTINIS ĀTŠVAITAS, ↑*atšvaitas.*

AKŪSTINIS TOLĪMATIS, ↑*tolimatis.*

AMORTIZĀTORIUS, shock absorber, buffer, амортизатор – ģtaisas smūgiams artilerijas ir raketos tehnikoje slopinti. Δ pagal veikimo ir sandaros principā gali bŪti spyruokliniai, pneumatiniai, guminiai, hidrauliniai, hidropneumatiniai; pagal paskirtĭ – atošliaužos, grāžos, minosvaidžiu ir kt.

atōšliaužos Δ, recoil absorbing gear, амортизатор отката – ģtaisas, stabdantis pabŪklo šliaužiamuju daliu atošliaužā ir grāžinimā ģ pradine padetĭ. Δ gali bŪti atošliaužos stabdžio sudedamoji dalis – paprastai hidropneumatinis. Dar žr. *pabŪklo atošliaužos stabdys.*

grāžos Δ, counterrecoil buffer, амортизатор наката – ģtaisas šliaužiamosioms artilerijos pabŪklo dalims grāžinti ģ pirmykstē padetĭ. Δ gali bŪti atritiklio sudedamoji dalis – spyruoklinis, pneumatinis ir hidropneumatinis. Dar žr. *pabŪklo grāžiklis.*

minosvaidžio Δ, mortar buffer, минометный амортизатор – ģtaisas minosvaidžio vamzdžio atatrancos jēgos poveikiui ģ lafetā mažinti, dvikojui ģ pradine padetĭ po šŪvio grāžinti. Δ susideda iš dviejū cilindru, pritvirtintū apkabos korpusē, kotū ir spyruokliu. Apkabos korpusas jungia Δ su minosvaidžio vamzdžiu.

ANIHIĻĀCINIS RAKĒTINIS VARĪKLIS, ↑*raketinis variklis.*

ANTIRADIOLOKĀCINĒ RAKETĀ, ↑*raketa.*

ANTIRADIOLOKĀCINIS SVIEDINŪS, ↑*sviedinys.*

ANTRĪNIS ŠAUDMUŌ, submunition, вторичный боеприпас – šaudmuo, atsiskiriantis nuo pagrindinio šaudmens po šŪvio (raketos leidimo, bombos išmetimo).

ANTŽEMĪNĒ ARTILĒRIJA, ↑*artilērija.*

ANTŽEMĪNĒ RAKĒTŪ KOMPLĒKSO ĪRANGA, ground missile system equipment, наземное оборудование ракетного комплекса – visuma specialiujū techniniu priemoniu ir sistemu, sudarančiu raketu kompleksā ir užitkrinančiu raketu ir ju elementu transportavimā, laikymā įvairiomis parengtimis, perkrovimā ir technini parengimā, t. p. raketu statymā ģ leidimo padetĭ, taikymā ir leidimā, taikiniu paieškā ir palydā bei raketu taikymā ģ juos.

ANTŽEMINĖS ARTILĖRINĖS ŽVALGŪBOS STOTIS, ground artillery survey station, станция наземной артиллерийской разведки – radiolokacijos stotis judantiems antžeminiams (antvandeniniams) taikiniams žvalgyti. Δ paskirtis – tankams, šarvuočiams, pėstininkų kovos mašinoms, automobiliams, laivams ir kt. judantiems taikiniams aptikti, jų koordinatėms nustatyti, ugniai koreguoti; t. p. naudojama antžeminiams žyminiams iššaudyti ir brand. sprogimų epicentrų koordinatėms nustatyti.

ANTŽEMINIS RAKĖTŲ KOMPLĖKSAS, ↑ *raketų kompleksas*.

ANTŽEMINIS SPROGĪMAS, ↑ *sprogimas*.

ANTŽEMINIS TAIKINŲS, ↑ *taikinyš*.

ANTŽEMINIS ŽYMINŲS, ↑ *žyminys*.

ANTŽEMINIŲ SPROGĪMŲ PĖRSVARA, mixed graze, преобладание наземных разрывов – taikytojo ar stebėtojo išvada, kad iš visų iššautų sviedinių daugiau sprogo ant žemės negu ore.

APATINIS PABŪKLO STŪVAS, ↑ *pabūklo stovas*.

APGULŌS ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

APŲTIKRIS GALUTINIŲ ŠAUDYMO NŪOSTATŲ SKAIČIĀVIMAS, ↑ *galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas*.

APŲTIKRIS NŪOTOLIO NUSTĀTYMAS, distance judging, visual range determination, глазомерное определение расстояния – nuotolio nustatymas nenaudojant matavimo prietaisų. Apytikris nuotolis nustatomas pagal objekto matomumą, dalijant žinomą atstumą į kelias dalis arba taikant tūkstantųjų formulę. Blogo matomumo sąlygomis, ypač naktį, atstumus galima nustatyti ir pagal garsą.

APLIŅKINIO SŪKIO BŌKŠTAS, full-revolving [360-degree traversing] turret, башня с круговым вращением – savaeigio artilėrijos pabūklo (tanko ir kt.) sukamasis bokštas, turintis neribotą posūkio kampą; galimas aplinkinis šaudymas.

APRŲPINIMAS ARTILĖRIJOS ŠAUDMENIMĪS, artillery ammunition supply, обеспечение артиллерийскими боеприпасами – šaudmenų tiekimas artilėrijos vienetams. Artilėrijos šaudmenys atvežami į artilėrijos padalinių ugnies pozicijas iš lauko ↑ *artilėrijos šaudmenų sandėlių* vyresniojo vado transportu. Šaudmenų poreikis išreiškiamas ↑ *šaudmenų komplektais*.

APSAUGÀ NUŌ NUSITĀIKANČIŲJŲ RAKĖTŲ, protection against homing missile, защита от самонаводящихся ракет – priemonių

APSÁUGOTOJI

kompleksas priešo nusitaikančiųjų raketų (NR) veiksmingumui mažinti; sudedamoji elektroninės kovos dalis. Δ sudaro: objektų maskavimas nuo NR; NR naikinimas ir jų taikymo aparatūros slopinimas trukdžiais radijo ir optiniame spinduliuotės diapazonuose; judriųjų objektų priešraketinis manevras.

APSÁUGOTOJI RAKĖTŲ BĀZĒ, hard missile base, защищенная ракетная база – raketų leidimo bazė, apsaugota nuo brand. sprogo.

APSKRITĪMO PAKLAIDŌS TĪKIMŪBĒ, circular error probable, круговая вероятность ошибки – raketos (sviedinio) pataikymo rodiklis, pagal kurį nustatoma tikima žala taikiniui. Tai yra apskritimo, į kurį tikimasi, kad pataikys pusė raketų (sviedinių), spindulys.

APŠVIETĪMAS, illumination, освещение – \uparrow *apšvietimo priemonių* naudojimas palankioms sąlygoms sudaryti kariuomenei kaunantis naktį. Δ padeda orientuotis, pastebėti taikinius, didina šaudymo taiklumą ir akina priešą. Apšvietimas gali būti nenutrūkstamasis ir periodinis, netiesioginis ir tiesioginis. Δ uždaviniai: priešo objektų ir vietovės apšvietimas, priešo akinimas ir jo apšvietimo priemonių slopinimas, \uparrow *šviečiamųjų orientyrų* ir \uparrow *šviesos vedlinių* darymas, informacijos perdavimas šviesos signalais (ppr. perduodamos komandos, pranešimai, atpažinimo ženklai). Norint atpažinti taikinius, šviesos intensyvumas turi būti ne mažesnis kaip 2–2,5 lk, trukmė – kelios dešimtys sekundžių. Dar žr. *artilėrijos šaudymas, tarpinis ploto apšvietimas*.

nenutrūkstamasis Δ , continuous illumination, непрерывное освещение – 1. šaudymas šviečiamaisiais sviediniais (minomis) nurodytu laiko tarpu siekiant nenutrūkstamai apšviesti taikinį arba nurodytą rajoną; 2. apšvietimas šaudant nustatytu laiku pabūklo (būrio, baterijos) tolygine ugnimi; tolyginės ugnies ir salvių sparta: 20–25 s, kai vėjo greitis iki 10 m/s; 15 s, kai didesnis vėjo greitis. Δ naudojamas remiant atakas, atremiant priešo atakas (kontratakas), sudarant galimybę šaudyti į šarvuotus taikinius tiesiogiai taikantis. Dar žr. *suderintoji šviečiamoji ugnis*.

netiesioginis Δ , indirect illumination, не прямое [косвенное] освещение – mūšio lauko apšvietimas prožektorių ar pirotechninių priemonių netiesiogine šviesa sklaidant šviesą arba naudojant atšvaitą (šviesa atsispindinti nuo žemo debesies).

periòdinis Δ , intermittent illumination, периодическое освещение – 1. šaudymas šviečiamaisiais sviediniais (minomis), kai šaudoma nereguliariais laiko tarpais; 2. apšvietimas pabūklo (būrio, baterijos) pavieniais šūviais arba

trumpomis tolyginēs ugnies serijomis. Δ naudojamas taikiniams žvalgyti, prietaisams orientuoti, įsišaudyti, kaunamajam šaudymui kontroliuoti.

tiesioginis Δ, direct illumination, прямое [непосредственное] освещение – apšvietimas tiesiogine pirotechninių priemonių ar prožektorių šviesa.

vietovės Δ, terrain illumination, освещение местности – apšvietimo priemonių naudojimas vietai apšviesti kaunantis naktį. Δ naudojamas prieš objektams (taikiniams) aptikti, savų ugnies priemonių veiksmingumui didinti, draugiškoms pajėgoms orientuoti, priešui apakinti.

APŠVIETIMO PRIEMONĖS, illumination means, средства освещения – priemonės vietai, taikiniams ir kt. objektams naktį apšviesti. Δ skiriami prožektoriai, šviečiamosios bombos, šviečiamieji sviediniai ir minos, signalinių pistoletų šoviniai ir reaktyviniai šoviniai, kuriuos galima iššauti be jokių specialių prietaisų. Dar žr. *sviedinys*.

AŖDYMAS, demolition, разрушение – įrenginių, objektų ir materialinių vertybių naikinimas ugnimi, vandeniu, SM, mechaninėmis ar kitomis priemonėmis.

AŖDOMASIS ARTILĖRIJOS ŠAUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

AŖDOMASIS SVIEDINYS, ↑ *sviedinys*.

AŖDOMOJI ŠAUDMEŅS VEIKMĖ, ↑ *šaudmens veikmė*.

AŖDOMOJI UGNIS, ↑ *ugnis*.

ĀRMIJOS ARTILĖRIJA, army artillery, армейская артиллерия – artilėrijos vienetai, tiesiogiai pavaldūs armijos vadui. Ginkluotė: toliašaudžiai artilėrijos pabūklai, RSUS, prieštankiniai pabūklai ir PTVR. Δ atlieka armijos masto artilėrijos kovos užduotis (dengia ugnimi, remia ir lydi vienetus, rengia atakas); kovoja su artilėrija; stiprina veikiančias svarbiausiomis kryptimis divizijas ir korpusus.

ĀRMIJOS (KŌRPUSO, DIVIZIJOS) ARTILĖRIJOS GRUPĖ, ↑ *artilėrijos grupė*.

ARMOTĀ, armata, армата – *ist.* pirmųjų pabūklų pavadinimas XIV a. pr. (Rusija). Tai buvo įtvirtintas mediniame stovė vamzdis. Vamzdį gamindavo iš kaustytų geležies lakštų, kuriuos susukdavo į tūtą, suvirindavo ir sutvirtindavo geležiniais lankais.

ARSENĀLAS, arsenal, арсенал – įmonė, kurioje gaminami, taisomi ir laikomi ginklai ir šaudmenys. XX a., ginklų gamybai tapus atskira pramonės šaka, Δ išnyko. LDK pirmasis žinomas Δ buvo Lydoje (XIV a. pab.). Vilniuje Δ buvo

ARTILĖRIJA

nuo XV a. pab. Jame XVI a. I pusėje imta liedinti patrankas. Didelis Δ XVI a. buvo Tikocine. XVII a. Radvilos įsteigė arsenalus Biržuose ir Nesvyžiuje. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1992 m. krašto apsaugos sistemoje įkurtas Arsenalas. Daugelis dabartinių Δ atlieka ginkluotės bazių ir sandėlių funkcijas.

ARTILĖRIJA, artillery, артиллерия –1. SP rūšis, kurią sudaro artilerijos vienetai, esantys bendrųjų pajėgų vienetų sudėtyje, atskirieji artilerijos daliniai ir junginiai. Pagr. Δ vienetai: padaliniai (būriai, baterijos, divizionai pulko ar brigados sudėtyje), daliniai (atskirieji divizionai, pulkai) ir junginiai (brigados, divizijos, korpusai). Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje (1939–1940) buvo 4 artilerijos pulkai, priešlėktuvinė rinktinė, raitosios artilerijos grupė. Kiekviename pulke – 3 artilerijos grupės (po 2–3 baterijas, kiekvienoje iš jų – 2–4 pabūklai). Artilerijos pulkų ginkluotė: 75 mm lengvosios lauko patrankos (2/3) ir 105 mm haubicos (1/3). Priešlėktuvinę rinktinę sudarė 3 baterijos (po 3 angliškus 75 mm „Vickers Armstrong“ pabūklus). Raitąją artilerijos grupę sudarė 3 baterijos (pagal kavalerijos pulkų skaičių), kurios buvo ginkluotos rusų gamybos 76,2 mm patrankomis. 2003 m. Lietuvos kariuomenėje yra minosvaidžių ir prieštankiniai būriai motorizuotųjų pėstininkų batalionų sunkiųjų ginklų kuopose, oro gynybos batalionas, motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ artilerijos batalionas;

2. ginklų rūšis: ↑ *pabūklai* (haubicos, patrankos, minosvaidžiai ir kt.) ir jų judėjimo priemonės; šaudmenys; kovinio aprūpinimo (ugnies valdymo, žvalgybos, šaudymo aprūpinimo) priemonės. Rusijos ir kt. NVS šalių sausumos pajėgose artilerijai t. p. priklauso ↑ *reaktyvinės salvinės ugnies sistemos* ir ↑ *prieštankinių raketų kompleksai*.

Artilerija yra SP ir laivyne; aviacijoje – ↑ *artilerinė aviacijos ginkluotė*. SP Δ skiriama pagal paskirtį – antžeminė ir ↑ *zenitinė artilerija*. NATO šalių SP yra ↑ *lauko artilerija* (NVS šalių – pajėgų artilerija). Antžeminė Δ skiriama pagal kovines savybes – patrankų, haubicų, reaktyvinė, prieštankinė, kalnų ir minosvaidžių; pagal judėjimo būdus – judrioji, stacionarioji ir aeromobilioji; pagal kalibrą – lengvoji, sunkioji, didelės galios. Dar skiriama toliašaudė ir ultratoliašaudė artilerija. ↑ *Jūrų artilerijoje* yra laivų ir kranto Δ . Pagal artilerijos sistemų konstrukcijos ypatumus skiriama graižtvinė ir lygiavamzdė, beatošliaužė, reaktyvinė (raketinė), kazematinė ir universalioji artilerija. Norint išskirti vamzdinius pabūklus turinčią artileriją nuo kitų artilerijos rūšių (pvz., reaktyvinės artilerijos), kartais skiriama vamzdinė artilerija. Dar yra

mažkalibrē artilerija, kurios pabūklai naudojami zenitinėje ir laivu artilerijoje, aviacijoje. Kartais vartojamos (buvo vartojamos) sąvokos *atominė, branduolinė, apgulos, tranšėjinė artilerija* ir kt. Operacijos (mūšio) metu Δ remia kitas pajėgų rūšis. Pagrindiniai Δ kovos ypatumai: sutelktumas svarbiausiomis kryptimis; netikėta ir tiksli ugnis; sąveika su pėstininkais, tankais, aviacija ir kt. ginkluotųjų pajėgų rūšimis; nuolatinis ir lankstus Δ ugnies ir manevro valdymas.

Pirmą kartą žodis buvo pavartotas italų mokslininko Nikolo Fontanos Tartaljos (Tartaglia; 1500–1557) veikale „Artilerijos šaudybos klausimai ir atradimai“ (1546) ir prigijo kaip bendras šaunamųjų ginklų pavadinimas. Šaunamąjį pabūklą pirmieji panaudojo arabai XIII a. pab. ar XIV a. pr. XIV a. šaunamąjį pabūklą perėmė Italija, Ispanija, Prancūzija, Vokietija, Anglija, Lietuva, Rusija. Pirmieji Δ pabūklai buvo primityvūs metaliniai vamzdžiai, įtvirtinti į medinę trinką. Vamzdis drūtgalyje aklinas, užtaisomas iš laibgalio. Šaudymo nuotolis 200–400 m, greitašauda – keli šūviai per dieną; sviediniai – akmenys, geležies, švino gabalai. Δ pabūklus gamino meistrai; kiekvienas pabūklas galėjo šaudyti tik jam pagamintais sviediniais. XIV–XV a. pabūklus pradėta lieti iš vario ir bronzos, o nuo XVII a. – iš geležies. XVI a. atsirado pabūklų vamzdžių keltuvai ir pabūklus imta nutaikyti pagal vamzdžio pakilimo kampą. Pabūklų gamyba pradėta standartizuoti pagal jų tipą ir kalibrą; tobulėjo Δ pabūklų lafetai, jiems pritaikyti ratai. Atsirado sprogstamieji sviediniai, vadinami \uparrow *granatomis* ir \uparrow *bombomis*. Pirmieji pabūklai su graižtviniais vamzdžiais buvo pagaminti XVII a., tačiau pramoniniu būdu juos pradėta gaminti tik po 200 metų. Δ pabūklus pradėta skirstyti į patrankas, haubicas ir mortyras. Prancūzijoje 1732 m. Liudvikas XIV nustatė kalibrus pagal sviedinio masę (svarais) ir vamzdžio skersmenį (cm). 1757 m. Rusijoje buvo sukurtas pabūklas (vienaragis), kuris galėjo šaudyti lėkštąja (kaip patranka) ir iškiliąja (kaip haubica) trajektorija. Šią konstrukciją perėmė daugelis Europos šalių. XIX a. vid. prasidėjo graižtvinės Δ epocha. XIX a. II pusėje Prancūzija, Prūsija, Rusija, D. Britanija, JAV perginklavo savo kariuomenę graižtviniais pabūklais. XIX a. pab. išrastas bedūmis parakas, atsirado galingą sprogimą sukeliančių sprogstamųjų medžiagų. Visa tai sudarė sąlygas didinti Δ šaudymo nuotolį ir sviedinių ardomąją galią, o metalų technologijos ir mašinų gamybos pažanga leido sukurti naujų, tobesnių pabūklų. 1872–1877 m. buvo sukonstruotas greitašaudis pabūklas. Jo vamzdis turėjo atošliaužos stabdį ir gražiklį. Greitašaudžiai pabūklai buvo užtaisomi šovininiais (vienanariais) šaudmenimis, turėjo optinį taikiklį ir stūmoklinę spyną su užsitaisančiu

ARTILĖRIJA

daužikliu, lafetą su sraigtiniais vertikalojo ir horizontalojo kreipimo mechanizmais. Prieš I pasaul. karą Δ buvo tobulinama: mažinama pabūklų masė, didinamas kalibras ir šaudymo nuotolis, tobulinami lafetai, spynų mechanizmai, šaudmenys. Pabūklai pasidarė judresni ir stabilesni šūvio metu. I pasaul. kare kariaujančių valstybių kariuomenėje labai padaugėjo automatinų ginklų ir Δ pabūklų. Pradėta naudoti kulkosvaidžius. Buvo sukurti lengvieji pabūklai (35–75 mm) pėstininkams lydėti. Atsiradus tankams ir aviacijai, buvo sukurta prieštankinė ir zenitinė Δ . Tobulėjo Δ žvalgybos prietaisai ir įrenginiai, t. p. prietaisai, padedantys nutaikyti pabūklą į judančius taikinius. Prieš II pasaul. karą pradėta kurti reaktyvinė Δ . Po II pasaul. karo visų valstybių kariuomenėje ginklai automatizuojami, didinamas Δ manevringumas, automatizuojamas ir mechanizuojamas šaudymo rengimas ir ugnies valdymas. Sukurta brand. Δ , šaudanti sviediniais su brand. užtaisais, ↑ *prieštankinės valdomosios raketos*, nauji savaeigiai pabūklai. Sparčiai tobulėja reaktyvinė, prieštankinė ir zenitinė Δ . Sukurtos ↑ *zenitinės valdomosios raketos*. Pėstininkai ir oro desantininkai ginkluojami granatsvaidžiais ir beatošliaužiais pabūklais.

Lietuvoje Δ pirmasis panaudojo kunigaikštis Kęstutis, kuris 1382 m. laivais Nemunu atplukdė bombardų (↑ *bombarda*) Georgenburgo piliai iš kryžiuočių vaduoti. Tais pačiais metais pabūklų Jogailai padovanojo kryžiuočiai. XIV a. pab. ties Vilniaus pilimi Vytautas įkūrė pabūklų liejyklą. Nuo to laiko lietuvių kariuomenė nuolat kautynėse naudojo Δ . XV a. vid. Vilniaus liejykloje imta lieti žalvarinius pabūklus. LDK pilys, kariuomenė ir įtvirtinimai prieš totorius prie Dniestro ir Dniepro žemupio buvo ginkluoti Δ . XVI a. Oršos (1514) ir Polocko (1579) kautynėse t. p. buvo naudojama Δ . Pabūklų liejyba Lietuvoje klestėjo Žygimanto Augusto (1544–1572) ir Radvilų (~1600) laikais. Vilniaus ir Nesvyžiaus liejyklose buvo gaminama daug ginkluotės. Nepriklausomybės kovų metais (1919–1920) Lietuvos kariuomenė buvo ginkluota vokiškais, prancūziškais, rusiškais Δ pabūklais. Tokia įvairi Δ ginkluotė išliko iki 1936 m. 1940 m. pr. Lietuvos kariuomenė turėjo 110 75 mm lauko patrankų „Shneider“, 19 76,2 mm lauko patrankų, 12 83,8 mm lauko patrankų, 4 toliašaudes 105 mm „Škoda P.z.1“ patrankas, 70 105 mm „Shneider“ haubicų, 2 155 mm „Shneider“ haubicas, 190 minosvaidžių, 9 zenitines patrankas „Vickers Armstrong“, 2 40 mm „W.Z. 36 Bofors“ zenitines patrankas, 151 20 mm šveicarišką automatinį „Oerlikon“ pabūklą, 150 2 cm „Flak 28“ automatinų pabūklų. 2003 m. Lietuvos kariuomenė ginkluota 120 mm minosvaidžiais ČM-120 (Čekija), 60 mm

minosvaidžiais M60 (Rumunija) 90 mm prieštankiniais pabūklais (Švedija), 105 mm haubicomis M50 (JAV), zenitinės artilerijos pabūklais;

3. karo mokslo šaka, tirianti šaunamųjų pabūklų sandarą, savybes ir naudojimą. Pagrindinės Δ mokslo kryptys: \uparrow *balistika*, artilerijos ginklų ir šaudmenų sandaros pagrindai, sprogstamosios medžiagos ir parakai, Δ gamybos technologija, Δ kovinis naudojimas, šaudymo ir ugnies valdymo teorija, Δ istorija. Δ mokslas pradėjo kurtis XVI–XVII a. Italas Leonardas da Vinči (Leonardo da Vinci) tyrinėjo šūvio atatraką, išrado šautuvo titnaginį degtuvą, tyrinėjo sviedinio trajektorijos formas ir priklausomybę tarp jo lėkimo sąlygų ir nuotolio. Italas N. F. Tartalja savo darbuose nagrinėjo sviedinio lėkimo teoriją, trajektoriją, parako degimą, šūvį ir jo reiškinius; išrado kvadrantą. Rankraštyje „Riterių reikalas“ (1569) M. Belskis (Lenkija) rašė apie vamzdžio iš lydyto bronzos luito gręžimą. 1613 m. pasirodė D. Ufano (Ispanija) veikalas „Traktatas apie artileriją“, 1621 m. O. Michailovo (Rusija) – „Patrankų kovos statutas ir kiti karo mokslo reikalai“. G. Galilėjus (Galileo Galilei, Italija) veikale „Dviejų naujų mokslo sričių matematiniai įrodymai“ (1638) tyrinėjo sviedinio lėkimo parabolę teoriją, sudarė balistines lenteles. E. Toričelis (Torricelli) veikale „Apie sunkiųjų kūnų judėjimą“ aprašė parabolinę sviedinio lėkimo trajektoriją ir jo išrasto kvadranto sandarą ir naudojimą. Lietuvis, Vilniaus universiteto auklėtinis, artilerijos inžinierius Kazimieras Semenavičius (Simonavičius) 1650 m. Amsterdame lotyniškai išleido veikalo „Artis magnae artilleriae“ („Didysis artilerijos menas“) pirmąją dalį, kurią sudarė 5 knygos. Pirmojoje knygoje aiškino pabūklų kalibrą, konstrukciją, taikymo būdus, metalo lydinių sudarymo metodus; antrojoje – artilerijoje naudojamų medžiagų gamybos technologiją; trečiojoje („Apie raketą“) aiškino kietojo kuro raketų konstrukciją, jų sandarą, gamybą, leidimo įrenginius, nagrinėjo to meto raketą, nustatė (pirmą kartą) raketos trajektorijos aukščio ir jos reaktyvinės tūtos pločio santykį, išskėlė daugiapakopės raketos ir raketinės artilerijos idėją, pateikė daugiapakopės raketos brėžinių, nustatė, kad raketos skriejimą galima stabilizuoti sparneliais; ketvirtojoje analizavo artilerijos ir fejerverkų sviedinius; penktojoje nagrinėjo artilerijos sviedinių leidimo pabūklus ir įrangą (mašinas). Antroji veikalo dalis neišleista. Rankraštis buvo laikomas Sanguškų (netoli Liublino), vėliau Zaluskių (Varšuvoje) bibliotekoje, iš kur XIX a. išvežtas į Peterburgą. Šis veikalas ~150 metų buvo svarbiausias veikalas apie Δ Europoje; jis išverstas ir išleistas prancūzų, vokiečių, anglų, olandų, danų, lenkų kalbomis. XVIII a. Δ pradėta klasifikuoti pagal galią į lengvąją, vidutinę, sunkiąją, didelės galios ir labai didelės galios, o pagal

ARTILĖRIJA

kalibrą – į mažo (20–75 mm), vidutinio (75–175 mm) ir didelio (>175 mm). Per I pasaul. karą atsirado artilerinis puolimo rengimas, kurio tikslas – sunaikinti priešo ugnies priemonės, nuslopinti jo gynybą ir užtikrinti savo pėstininkams puolimo sėkmę. Prieš II pasaul. karą Δ vaidmuo mūšyje buvo vertinamas nevienodai: vienu šalių karo mokslas menkino Δ , o kėlė aviacijos ir tankų vaidmenį, kitų – nemenkindamas aviacijos ir tankų vaidmens, Δ laikė pagrindine ugnies priemone. II pasaul. karo puolamosiose operacijose buvo pradėtas praktikuoti artilerinis puolimas ir artilerijos atakos rengimas, o gynyboje – artilerinis kontraparengimas. Δ mokslo pažangai daug padarė konstruktoriai ir mokslininkai, kurie sukūrė naujas Δ sistemas, atliko jų balistinius tyrimus, sukūrė naujus artilerijos naudojimo kautynėse ir valdymo metodus. Po II pasaul. karo, sukūrus raketas ir brand. ginklą, labai ištobulėjus karo aviacijai, Δ vis dėlto liko viena svarbiausių ugnies priemonių, užtikrinančių nuolatinę paramą mūšyje pėstininkams ir tankams, ypač kai mūšyje naudojamas tiksliai įprastinis ginklas.

aeromobilióji Δ , airphibious artillery, аэромобильная артиллерия – skraidinama orlaiviais (lėktuvais, sraigtasparniais) artilerija. Tokią Δ ppr. turi oro desanto pajėgos arba lengvieji pėstininkų junginiai (daliniai); ji iškeliami iš orlaivių jiems nusileidus arba nuleidžiama parašiutais.

antžeminė Δ , ground artillery, наземная артиллерия – SP artilerija antžeminiams taikiniams naikinti; jos sudėtyje yra bendrosios paskirties artilerija (patrankos, haubicos, minosvaidžiai, RSUS) ir prieštankinė artilerija (patrankos, PTRK). Pagal priklausomumą skiriama \uparrow *lauko artilerija* (NVS šalyse – pajėgų artilerija), kuri yra bendrųjų pajėgų junginių ir dalinių sudėtyje, ir vyriausiosios vadovybės rezervo artilerija.

apgulós Δ , siege (battering) artillery, осадная артиллерия – *ist.* artilerija, skirta tvirtovėms griauti ir jų gynėjams kauti. Pasirodė XV–XVI a. Δ ginkluotėje buvo didelio kalibro pabūklai. Prieš I pasaul. karą Δ buvo pertvarkyta į sunkiąją artileriją.

atòminė Δ , atomic [nuclear] artillery, атомная артиллерия – specialieji pabūklai tiksliai brand. šaudmenimis šaudyti. Pirmuoju tokiu pabūklu buvo JAV 280 mm patranka (1951 m.), kurios masė 42 600 kg. XX a. 6 d-metyje Δ kūrė ir SSRS (bandomieji pavyzdžiai – 406 mm patranka „Kondensator“ ir 420 mm minosvaidis „Oka“), tačiau dėl didelės pabūklų masės (~65 000 kg) ir atsiradus mažesnio kalibro brand. artilerijos sviediniams, kuriais galėjo šaudyti įprastiniai lauko artilerijos pabūklai, ji nebuvo priimta ginkluotėn.

Terminas „Δ“ nebevertojamas. Kartais lauko artilerija, galinčą šaudyti brand. šaudmenimis, vadina ↑ *branduoline artilerija*.

beatóšliaužė Δ, recoilless gun artillery, безоткатная артиллерия – artilerija, ginkluota beatošliaužiais pabūklais. Dar žr. *pabūklas*.

branduolinė Δ, nuclear artillery, ядерная артиллерия – artilerija, galinti šaudyti brand. ir įprastiniais šaudmenimis. Δ priskiriamos brand. patrankos, haubicos, minosvaidžiai. Tiksliau būtų tokią artileriją vadinti *dvejopą galimybių artilerija*.

didelės gālios Δ, very heavy artillery, артиллерия большой мощности – antžeminė artilerija ypač tvirtiems įrenginiams griauti ir svarbiems objektams priešo gynybos gilumoje naikinti (slopinti). Δ ppr. priklauso 175–240 mm patrankos, haubicos ir minosvaidžiai, didelio kalibro RSUS.

geležinkelinė Δ, railroad artillery, артиллерия на железнодорожных станциях – *psn.* pabūklai, įtaisyti ant specialių geležinkelio platformų, kurios kartu yra vežimo priemonė ir kovinis stovas šaudant. Δ gali būti atviroji ir šarvuotoji.

graižtvinė Δ, rifled artillery, нарезная артиллерия – artilerija, ginkluota graižtvininiais pabūklais. Šiuolaikinėse kariuomenėse naudojami graižtviniai ir lygiavamzdžiai pabūklai. Dar žr. *pabūklas*.

háubicų Δ, howitzer artillery, гаубичная артиллерия – antžeminė artilerija, kurios ginkluotėje yra haubicos. Δ naikina (slopina) atvirai išdėstytus ir apsaugotus priedangose taikinius, griauna lauko inžinerinius įrenginius. Šaudant dvinariais ir trinariais artilerijos šaudmenimis galima dideliame plote keisti sviedinio lėkimo trajektoriją, todėl Δ galima šaudyti lėkštąja, iškiląja ir mortyrine trajektorija. Dar žr. *artileries šaudymas, artileries šaudmuo*.

judrióji Δ, mobilióji Δ, mobile artillery, подвижная артиллерия – galinti judėti (manevruoti) artilerija; tokia artilerija yra: savaeigė, savijudė, velkamoji, vežiojamoji, nešiojamoji, geležinkelinė. Prie Δ galima priskirti laivų ir aviacijos artileriją. Dar būdavo raitoji artilerija.

kalnų Δ, mountain artillery, горная артиллерия – antžeminė artilerija, naudojama kalnuose. Δ ginkluotė: Δ pabūklai (lengvosios patrankos, haubicos), minosvaidžiai ir reaktyvinės artilerijos įtaisai, velkami vilkikais, vežiojami jų kėbuluose, t. p. nešiojami nešuliuose. Pvz., 105 mm nešiojamoji nešuliuose haubica (italų gamybos 56 modelis) per 3 min. išrenkama į 11 pagr. mazgų (kiekvieno iš jų masė neviršija 122 kg), jos surinkimas trunka ne

ARTILÈRIJA

ilgiau kaip 4 min. (bendroji haubicos masė – 1 290 kg, didžiausias šaudymo nuotolis – 10,575 km, didžiausias nuleidimo/pakilimo kampas – $-5^{\circ}/+65^{\circ}$).

kazematinė Δ, casemate artillery, казематная артиллерия – įtaisyti kazematuose stacionariosios artilerijos pabūklai. Šie pabūklai ppr. šaudo tiesioginiu taikymu ribotuose šaudymo sektoriuose.

lengvoji Δ, light artillery, легкая артиллерия – *psn.* antžeminė artilerija, tiesiogiai remianti pėstininkus mūšyje. Δ, galinti judėti kartu su pėstininkais mūšio lauke, buvo ginkluota lengvosiomis patrankomis, haubicomis ir minosvaidžiais (žygio masė iki 2,5 t). Dabar artilerija pagal jos pabūklų masę neklasifikuojama.

lygiavamzdė Δ, smooth-bore artillery, гладкоствольная артиллерия – artilerija, ginkluota lygiavamzdžiais pabūklais. Dar žr. *pabūklas*.

mažakalibrė Δ, light artillery, артиллерия малого калибра – artilerija, ginkluota mažo kalibro (20–75 mm) vamzdiniais artilerijos pabūklais. Tai automatinės zenitinės ir aviacinės patrankos (techninė greitašauda iki 1 000 šūvių/min iš vieno vamzdžio), turinčios taikinio paieškos, sekimo, koordinacinių nustatymo ir taikymo įrenginius ir prietaisus. Zenitinė Δ turi labai judrius zenitinius savaeigius pabūklus.

minosvaidžių Δ, mortar artillery, минометная артиллерия – antžeminė artilerija, kurios ginkluotėje yra minosvaidžių. Δ naikina (slopina) atvirai išdėstytus ir apsaugotus priedangose taikinius. 120 mm ir didesnio kalibro minosvaidžiai gali griauti inžinerinius įrenginius.

mobilioji Δ, kitaip ↑ *judrioji Δ*.

nejudrioji Δ, kitaip ↑ *stacionarioji Δ*.

nešiojamoji Δ, pack artillery, выючная артиллерия – judrioji artilerija, kurios pabūklus, minosvaidžius, PTVR kovos (kalnų artilerijoje – ir žygio) padėtyje nešioja kariai (kalnų artilerijoje – ir nešuliniai gyvuliai: arkliai, asilai ir kt.).

patrankų Δ, gun artillery, пушечная артиллерия – artilerija, ginkluota patrankomis antžeminiams, antvandeniniams ir oro taikiniams naikinti. Δ sudaro zenitinės, tankų, ir laivyno artilerijos pagrindą. Kaip lauko artilerijos dalis Δ naudojama prieš šarvuotai technikai (prieštankinė artilerija), t. p. svarbiems taikiniams prieš gynybos gilumoje naikinti.

prieštankinė Δ, anti-tank artillery, противотанковая артиллерия – antžeminė artilerija tankams ir kitai šarvuotai technikai naikinti. Ginkluotė – prieštankinės patrankos, beatošliaužiai pabūklai ir PTVR. Δ naikina tankus ir

kitus šarvuotuosius taikinius tiesioginiu taikymu šarvamušiais ir kumuliaciniais sviediniais, raketomis.

raitoji Δ, horse artillery, конная артиллерия – *ist.* artilerija, kurios pabūklus vilko arkliai, o pabūklų skyrių kariai jojo. Δ buvo kavalerijos dalinių sudėtyje. Atsirado XV–XVI a. sandūroje Prancūzijoje, vėliau – ir kt. šalyse. Išliko iki XX a. 6 d-mečio vid.

rakėtinė Δ, kitaip *reaktyvinė Δ*.

reaktyvinė Δ, **rakėtinė Δ**, rocket artillery, реактивная артиллерия, ракетная артиллерия – 1. antžeminė artilerija, ginkluota ↑ *reaktyvinėmis salvinės ugnies sistemomis*. Reaktyvinėje artilerijoje yra reaktyviniai divizionai ir brigados (pulkai). Pagr. organizacinis vienetas – reaktyvinis divizionas (2–3 baterijos po 4–6 RSUS); 2. ginklai, kuriuose sviediniams svaityti naudojamas reaktyvinis variklis, įtaisytas pačiame sviedinyje; sviediniams leisti – leidimo įrenginiai.

savaeigė Δ, self-propelled artillery, самоходная артиллерия – judrioji artilerija, kurios pabūklai ir įtaisai turi savaeigę važiuoklę. Δ gali turėti savaeiges patrankas, haubicas, zenitinius ir beatošliaužius pabūklus, minosvaidžius, reaktyvinės artilerijos ir PTVR leidimo įtaisus. Pagal konstrukciją skiriami vikšriniai, ratiniai, ratiniai-vikšriniai savaeigiai pabūklai; visiškai arba iš dalies šarvuoti; bokštiniai ir be bokštų. Šiuolaikinė antžeminė ir zenitinė artilerija dažniausiai yra savaeigė.

savijudė Δ, auxiliary propelled artillery, самодвижущаяся артиллерия – judrioji artilerija, kurios velkamieji pabūklai turi įrangą (nedidelius variklius), leidžiančią pabūklui judėti mūšio lauke nenaudojant vilkikų.

stacionarioji Δ, **nejudrioji Δ**, stationary artillery, стационарная артиллерия – artilerija, kurios pabūklai įrengti ant nejudraus pagrindo. Šiuolaikinėmis sąlygomis Δ pabūklai statomi įtvirtintuose rajonuose, jais ginkluota kranto artilerija. Ugnies pozicijose jie įtaisomi kazematuose, bokštuose, šarvuotuosiuose bokštuose arba atvirose aikštelėse.

sunkioji Δ, heavy artillery, тяжелая артиллерия – *psn.* antžeminė artilerija, kuri, šaudydama dideliu nuotoliu, kaudavo priešą priedangose, naikindavo jo artileriją, griaudavo tvirtus inžinerinius įrenginius. Δ atsirado XX a. pr.; jai priklausė armijos korpusų artilerija (105 ir 107 mm patrankos; 152 ir 155 mm haubicos) ir vyriausiosios vadovybės rezervo artilerija (120–520 mm patrankos, haubicos ir mortyros). Pavadinimas išliko iki XX a. 3 d-mečio.

ARTILÈRIJA

toliašaūdė Δ, long-range artillery, дальнобойная артиллерия – didelio šaudymo nuotolio artilerija, turinti patrankų ir kai kurių RSUS. Pirmiausia naudojama prieš objektams, kurių nesiekia haubicų ir minosvaidžių ugnis, naikinti.

tranšėjinė Δ, trench artillery, траншейная артиллерия – *psn.* artilerijos pabūklai prieš kariams, ugnies priemonėms ir lauko įtvirtinimams naikinti šaudant iš tranšėjų iškiliaja ugnimi ir nedideliais nuotoliais. Δ priklausė bombosvaidžiai, ↑ *minosvaidžiai* ir specialieji tranšėjiniai pabūklai. Ji buvo bataliono ir pulko artilerijos prototipas. Terminas „Δ“ atsirado per I pasaul. karą ir buvo vartojamas kurį laiką po jo.

ultratoliašaūdė Δ, extended-range artillery, сверхдальнобойная артиллерия – *psn.* pavadinimas vartotas kai kuriems pabūklams, kurių šaudymo nuotolis viršijo 100 km, pvz., vok. patranka „Kolosal“ (kalibras 210 mm, šaudymo nuotolis 120 km) I pasaul. karo metais apšaudė Paryžių. Dėl didelės sklaidos (iki 15% nuotolio) Δ nebuvo plačiau naudojama. Dar žr. „Didžioji Berta“, „Plonoji Berta“.

universalióji Δ, universal artillery, универсальная артиллерия – artilerija, ginkluota įtaisais, galinčiais šaudyti į oro, jūrų ir antžeminius (kranto) taikinius. Dažniausiai naudojama įvairių klasių laivuose.

vamzdinė Δ, cannon [tube] artillery, ствольная артиллерия – artilerija, ginkluota pabūklais, kurių pagr. dalis yra vamzdis. Pagr. šiuolaikinės Δ pabūklai yra: patrankos, haubicos, beatošliaužiai pabūklai ir minosvaidžiai. Skiriama graižtvinė ir lygiavamzdė Δ. Lygiavamzdžiams Δ pabūklams priklauso beveik visi minosvaidžiai ir kai kurios tankų ir prieštankinės patrankos. Vamzdinės artilerijos antonimu yra ↑ *reaktyvinė artilerija*, kurios leidimo įrenginiuose vietoj vamzdžio yra kreipiklis.

velkamóji Δ, towed artillery, буксируемая артиллерия – judrioji artilerija, kurios pabūklai ir minosvaidžiai juda velkami automobilių, specialių artilerijos vilkikų, traktorių ir kitų vilkimo priemonių.

vežiójamoji Δ, vehicle-transported artillery, возимая артиллерия – judrioji artilerija, kurios pabūklai, minosvaidžiai, įtaisai, nustatyti į žygio padėtį, vežami automobilių kėbuluose, šarvuotojoje ir kt. kovos technikoje. Δ šaudymui iškeliama iš transporto priemonių ir statoma ugnies pozicijoje ant žemės.

ARTILÈRIJOS BALÍSTINĖ STOTIS, artillery ballistics station, артиллерийская баллистическая станция – balistinė stotis sviedinių (minų)

pradiniam greičiui lauko sąlygomis nustatyti. Δ nustato 100 mm ir didesnio kalibro pabūklų, 120 mm ir didesnio kalibro minosvaidžių pradinį greitį nuo 80 iki 200 m/s. Δ , kur dirba vienas operatorius, du kartus vieno šūvio metu matuoja sviedinio (minos) greitį. Greitašauda matuojant gali būti 5–6 šūviai/min. Kovos padėties stoties masė 50 kg, supakuotos – 110 kg. Stoties parengimas darbui trunka 5 min.

ARTILĖRIJOS BATALIŌNAS, battalion, artillery battalion, артиллерийский батальон – pagrindinis JAV ir kai kurių kt. šalių kariuomenių artilerijos taktinis vienetas. Ppr. yra brigados (pulko) sudėties arba būna atskirasis dalinys. Lietuvos kariuomenės motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ artilerijos batalionas dydžiu maždaug prilygsta standartiniam pėstininkų batalionui; jį sudaro štabas, štabo ir aprūpinimo baterija, 3 ugnies baterijos. Δ gali kautis visos sudėties arba keliose vietose iš karto, suskirstytas į mažesnius kovinius vienetus. Ginkluotė: JAV gamybos 105 mm haubicos M50, gero pravažumo automobiliai „Unimog 416“ ir „Magirus Deutz“, visureigiai „Landrover 88“, šiuolaikinės stebėjimo, ryšių, šaudymo rengimo ir ugnies valdymo priemonės (stebėjimo sistema – GPS imtuvas, šiluminė kamera, lazerinis tolimatis, kompiuteris; pabūklų padėties nustatymo sistema GLPS – *Gun Laying Positioning System* – giroskopas, teodolitas ir tolimatis; meteorologinė radiolokacijos stotis; radijo stotys ir kt.). Ugnies pozicijų, vadaviečių ir sektyklų koordinatės nustatomos naudojant globalinę padėčių nustatymo sistemą GPS.

ARTILĖRIJOS GEODĖZINIS PŪNKTAS, artillery survey control point, артиллерийский геодезический пункт – taškas, kurio koordinatės ir aukštis yra žinomi ir iš kurio t. p. yra žinomi nurodytų orientyrų azimutai.

ARTILĖRIJOS GINKLUŌTĖ, \uparrow *ginkluotė*.

ARTILĖRIJOS GRŪPĖ, artilerijos rinktinė, artillery group, артиллерийская группа – operacijos (mūšio) metu sudaroma ir bendrai valdoma artilerijos vienetų grupė. Δ pavaldį bendrųjų pajėgų vienetų vadams ir vykdo jų užduotis. Δ sudėtis operacijos (mūšio) metu gali keistis.

armijos (kòrpuso, divizijos) Δ , army (corps, division) artillery group, армейская (корпусная, дивизионная) артиллерийская группа – artilerijos grupė prieš taktiniam brand. ginklui, artilerijai, rezervams, vadavietėms ir kitiems svarbiems objektams naikinti, 1-ojo ešelono divizijų (brigadų, pulkų) artilerijos ugniai svarbiausia kryptimi stiprinti. Armijos artilerijos grupė gali būti skirstoma į pogrupius pagal 1-ojo ešelono divizijų svarbiausia kryptimi

ARTILÈRIJOS

skaičių. Armijos ir korpuso artilerijos grupę gali sudaryti keli artilerijos daliniai, divizijos – keli divizionai.

brigādos (puļko) Δ, brigade (regiment) artillery group, бригадная (полковая) артиллерийская группа – artilerijos grupė priešo kariams, minosvaidžiams, prieštankinėms ir kt. ugnies priemonėms naikinti. Δ sudaro keli artilerijos divizionai.

ARTILÈRIJOS IŠDĒSTYMAS, placement artillery, размещение артиллерии – artilerijos vienētų rajonų skirstymas SP kovos rīkuiotėje. Artilerijos divizionui skiriamas ugnies pozīciju rajons ir vadavieču (sekykļu) rajons (ruožas). Baterijai skiriamas ugnies pozīcijas rajons (*↑ ugnies pozīcija*) ir vadavietēs (sekyklos) vieta. Ugnies pozīciju rajone kiekvienai baterijai ruošāmas divi trīs ugnies pozīcijas. Artilerijos vienētams skirami pagrindiniai, atsarginiai ir laikinieji ugnies pozīciju rajoni. Priklausomai no artilerijos vienētų priklausomybēs, pabūklų (minosvaidžu) toliašāudos, pagrindinis ugnies pozīciju rajons skiriamas 1–6 km nuotoliu no priēšakinių draugišku pajēgu pozīciju.

ARTILÈRIJOS KOVĪNĒ PARAMĀ, artillery combat support, боевая поддержка артиллерии – kryptīga priemoniņu sistēma, kurios tikslas – īšvengtī netikēto priēšo puolimo, sumāžinti jo ugnies ir smūgiņu veiksmīgumā ir sudaryti sālygas saviems padaliniams sēkmingai vykdyti uždūotis ir laiku tiksliai šāudyti. Δ rūšys: *↑ artilerīnē žvalgyba*, *↑ tiesiogīnē sauga ir savīgyna*, apsāuga no naikinimo priemoniņu, maskavimas, inžinerīnē, topogeodezinē, meteorologīnē ir balistīnē parama. Dar žr. *balistīnē artilerijos parama*, *meteorologīnē artilerijos parama*, *topogeodezinē artilerijos parama*.

ARTILÈRIJOS KOVĪNIS RENGĪMAS, artillery training, боевая подготовка артиллерии – kariņu mokymo ir auklējimo, artilerijos vienētų kovīnēs darnos tobulinimo sistēma. Pagrīndiniai mokomieji dalykai: artilerijos padalīniņu taktika, artilerijos ginkluotē, lauko tarnyba, artilerijos šāudymas ir ugnies valdymas.

ARTILÈRIJOS KOVŌS RĪKUIŌTĒ, artillery combat formation, боевой порядок артиллерии – artilerijos vienētų īšdēstymas mūšyje. Artilerijos diviziono kovos rīkuiotē sudaro: bateriņu ir artilerīnēs žvalgybos padalīniņu kovos rīkuiotē, diviziono stebējimo vadavietē, ugnies valdymo punktas, o prireikus ir sekyklos – priēšakinē arba šonīnē. Dar žr. *baterijos kovos rīkuiotē*.

ARTILĖRIJOS MANEVRAVIMO RAJŪNAS, artillery manoeuvre area, район маневрирования артиллерии – vietovė, kurioje artilerijai leista išsiskleisti, bet kuri nėra skirta vien jai.

ARTILĖRIJOS POZICIJA, *ntk.* = *ugnies pozicija*.

ARTILĖRIJOS RINKTINĖ, kitaip ↑ *artileries grupė*.

ARTILĖRIJOS SÁLVĖS MĀSĖ, weight of artillery fire, масса артиллерийского залпа – 1. bendroji sviedinių (minų), naudojamų (planuojamų naudoti) vienai artilerijos salvei, masė; 2. bendroji visų dalinio (junginio) artilerijos ginklų kartu iššaunamų (leidžiamų) sviedinių (minų) masė; vienas iš ugnies galios rodiklių. Apskaičiuojant reaktyvinės artilerijos salvės masę imama ne visa reaktyvinio sviedinio masė, o tik jo kovinės dalies (kovinės galvutės) masė.

ARTILĖRIJOS SKLEIDĪMAS, deployment artillery, развертывание артиллерии – artilerijos padalinių perrikiavimas iš žygio į kovos rikiuotę.

ARTILĖRIJOS STEBĖTOJAS, artillery observer, артиллерийский наблюдатель – karys priešui stebėti, jo matomiems taikiniams ir jų koordinatėms nustatyti, sviedinių (minų) sprogimų nuokrypams nuo taikinio stebėti, prireikus artilerijos ugniai koreguoti. Δ veikia artilerijos vadavietės (sekyklos) sudėtyje arba savarankiškai (turėdamas ryšį su jį paskyrusiu vadu).

priešakinis Δ, artillery forward observer, передовой артиллерийский наблюдатель – artilerijos stebėtojas, atliekantis užduotis iš priešakinės sekyklos (priešakinių padalinių priekinės linijos). Δ turi turėti stebėjimo ir ryšių priemones. Artilerijos divizione (batalione) skiriami priešakiniai stebėjimo karininkai, minosvaidžių būriuose (baterijose) – minosvaidžių ugnies koreguotojai. Kiekvienoje baterijoje gali būti 3–4 Δ grupės.

ARTILĖRIJOS ŠÁUDYMAS, artillery firing, artillery fire, gunnery, gun fire, стрельба артиллерии – antžeminės artilerijos ugnies leidimas į taikinius. Artilerija šaudo iš uždarujų ugnies pozicijų arba tiesioginiu taikymu iš atvirųjų ugnies pozicijų. Δ skiriamas pagal trajektorijos pobūdį – iškylusis, lėkštasis ir mortyrinis; pagal taikymo į taikinį pobūdį – tiesioginis (iš atvirųjų ugnies pozicijų), pusiau tiesioginis (iš pusiau uždaru ugnies pozicijų), netiesioginis (iš uždarujų ugnies pozicijų); pagal šaudymo uždavinį – kaunamasis, ardomasis, šviečiamasis, dūmijamasis ir kt.; pagal sviedinio sprogimo pobūdį – smūginis, rikošetinis, nuotolinis; pagal taikinio pobūdį – šaudymas į šarvuotus, dalinai šarvuotus ir nešarvuotus, matomus ir nematomus, judančius ir nejudančius, planinius ir neplaninius ir kt. taikinius,

ARTILÈRIJOS

su dideliu poslinkiu, tiesiojo šūvio nuotoliu ir pan.; pagal ugnies uždavinio atlikimo būdą – šaudymas pagal ugnies lentelę, pagal iš anksto nustatytas nuostatas, keliomis taikiklio nuostatomis. Dar gali būti netikslus ir kt. šaudymas. Dar žr. *kranto artilerijos šaudymas, laivų artilerijos šaudymas, zenitinės artilerijos šaudymas*.

ařdomasis Δ , demolition [destruction] firing, стрельба на разрушение – šaudymas griaunant inžinerinius įrenginius, priedangas, tiltus, pastatus ir kt. objektus. Kaunamojo šaudymo nuostatos nustatomos išišaudant. Šaudoma tolyginės ugnies serijomis sparta, leidžiančia stebėti kiekvieną sprogimą, kol sugriaunamas taikinyš.

Δ ĩ jũdantį táikinį, transition firing, стрельба по движущейся цели – šaudymas iš uždaryjũ ir atvirujũ ugnies pozicijũ ĩ pavienius ir grupinius judančius taikinius. Grupiniai judantys taikiniai (voros, atakuojantis, kontratakuojantis priešas) naikinami sutelktaja arba užtveriamaja ugnimi. Pavieniai judantys taikiniai ppr. naikinami šaudant tiesioginiu taikymu iš atvirujũ ugnies pozicijũ.

Δ ĩ mątomąjį táikinį, observed firing, стрельба по наблюдаемой цели – šaudymas, kai stebėtojas mato sviedinių sprogimo ar pataikymo rezultatus. Stebima ugnis gali būti valdoma ir koreguojama.

Δ ĩ nemątomąjį táikinį, unobserved firing, стрельба по ненаблюдаемой цели – 1. šaudymas, kai pataikymai ar sprogimai nematomi; 2. šaudymas, kai sprogimai nematomi iš antžeminių sekyklų. Ugnis gali būti nekoreguojama ir koreguojama (naudojant radiolokacijos stotis, sraigtasparnius ir kt.).

Δ ĩ neplaninį táikinį, opportunity firing, стрельба по неплановой цели – šaudymas ĩ naujai aptiktą taikinį, kai to reikalauja taktinė situacija.

Δ keliomis taikiklio núostatomis, searching firing, стрельба на нескольких установках прицела – šaudymas ĩ tolį nuosekliai keičiant pabũklo vamzdžio pakilimo kampą.

Δ pagal iš aňksto apskaičiuotas núostatas, predicted firing, стрельба с предварительной подготовкой данных – kaunamasis šaudymas neįsišaudant ĩ taikinius.

Δ pagal ugniės lentelę, schedule firing, стрельба по таблице огня – šaudymas ĩ planinius taikinius, įrašytus ĩ ugnies lentelę. Ugnis paleidžiama nustatytu lentelėje laiku arba pagal nustatytą signalą.

Δ sũ dideliu póslinkiu, large angle the methods, стрельба при большом смещении – šaudymas ĩ matomus taikinius, kai poslinkio kampas $\geq 5\text{--}00$. Δ

ypatumas – sprogimų nuokrypiai į tolį regimi kaip šoniniai nuokrypiai, o nuokrypiai į šoną – kaip nuokrypiai į tolį. Įsišaudant pagal stebėjimo ženklus, taikinyis apglėbiamas kampiniu sieksniu. Šaudymo korektūros nustatomos ↑ *korektūrų skaičiavimo* ir ↑ *ugnies valdymo prietaisais*.

Δ tiesiojo šūvio nuotoliu, point-blank firing, стрельба на дальность прямого выстрела – šaudymas tiesioginiu taikymu, kai šaudymo nuotolis neviršija ↑ *tiesiojo šūvio nuotolio*. Šaudoma nekeičiant taikiklio nuostatos. Ugnis koreguojama keičiant taikymo tašką.

dūmijamasis Δ, smoke firing, стрельба дымовыми снарядами – šaudymas norint apakinti priešo ugnies priemones, vadavietes, stebėjimo punktus, įsišaudyti į taikinius ir žyminius, nurodyti taikinius ir sudaryti dūmines uždangas.

iškilūsis Δ, high angle firing, навесная стрельба – šaudymas kampu, didesniu nei pakilimo kampas, atitinkantis didžiausią pabūklo ir šaudmenų šaudymo nuotolį; šaudymas, kurio nuotolis mažėja, kai pakilimo kampas didėja.

kaunamasis Δ, fire for effect, стрельба на поражение – šaudymas, kai vidurinė trajektorija sutapdinta su taikiniu. Δ gali prasidėti netikėtai, neįsišaudant (tiksliai apskaičiuojant šaudymo nuostatas ir perkeliant ugnį) arba po įsišaudymo į taikinį.

lėkštasis Δ, low angle firing, настильная стрельба – šaudymas pakilimo kampu, žemesniu negu ginklo ir šaudmenų didžiausias pakilimo kampas.

mortyrinis Δ, mortar trajectory firing, мортирная стрельба – artilerijos šaudymas didesniu negu 45° pakilimo kampu. Šaudoma į taikinius, esančius už kalvų, griovose, lomose, kai griaunami gynybos įrenginiai ir statiniai.

netiesioginis Δ, indirect firing, стрельба с закрытой огневой позиции – šaudymas į nematomus iš ugnies pozicijų taikinius, kai pabūklai (minosvaidžiai) nutaikomi: horizontalia plokštuma – pagal taikymo tašką, vertikalia – pagal išilginį gulsčiuką.

netikslūs Δ, neglect, неточная стрельба – stebėtojo (taikytojo) pranešimas, kad paskutinis šūvis (šūviai) buvo iššautas pagal neteisingus duomenis ir kad reikės pakartoti šaudymą pagal tikslus duomenis.

nuotolinis Δ, time firing, дистанционная стрельба – šaudymas sviediniais su nuotoliniais sprogdikliais tokiomis nuostatomis, kurios užtikrina sviedinio sprogimą ore ir normalų sprogimo aukštį.

ARTILÈRIJOS

pusiáu tiesióginis Δ , semi-direct firing, стрельба полупрямой наводкой – šaudymas į matomus iš ugnies pozicijos taikinius, kai pabūklai (minosvaidžiai) nutaikomi: horizontalia plokštuma – tiesiog į taikinį, vertikalia – pagal išilginį gulsčiuką.

rikošėtinis Δ , ricochet firing, рикошетная стрельба – artilerijos šaudymas, kai taikiniai kaunami ore sprogtančiais sviediniais, atšokusiais nuo žemės ar vandens paviršiaus. Šaudoma į taikinius, esančius atvirose vietose, apkasuose be perdangų ir ant vandens. Šaudant šiuo būdu, reikia pasirinkti tokius nuotolius ir pakilimo kampus, kad susidūrimo kampas būtų ne didesnis kaip 20° (į antvandeninius taikinius – 10°). Dar žr. *rikošetas*.

smūginis Δ , contact firing, ударная стрельба – šaudymas sviediniais su sprogdikliais ir nuostatomis, užtikrinančiomis sproginimą žemės (taikinio) paviršiuje arba gilumoje.

šviečiamasis Δ , illumination firing, стрельба на освещение – šaudymas norint apšviesti plotą.

tiesióginis Δ , direct firing, стрельба прямой наводкой – šaudymas į matomus iš ugnies pozicijų taikinius, kai pabūklai nutaikomi tiesiogiai į taikinį.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS Į JŪDANTĮ TÁIKINĮ, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS Į MÁTOMÁJĮ TÁIKINĮ, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS Į NEMÁTOMÁJĮ TÁIKINĮ, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS Į NEPLANÌNĮ TÁIKINĮ, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS KELIOMÌS TAIKÌKLIO NÚOSTATOMIS, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS PAGAĻ IŠ AŅKSTO APSKAIČIÚOTAS NÚOSTATAS, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS PAGAĻ UGNIĖS LENTĖĖ, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS SŪ DÌDELIU PÓSLINKIU, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS TIĖSIOJO ŠŪVIO NÚOTOLIU, ↑ *artilерijos šaudymas*.

ARTILĖRIJOS ŠAUDYMO LENTĖLĖS, *šaudymo lentelės*, artillery firing tables, firing tables, таблицы стрельбы артиллерии, таблицы стрельбы – duomenų, apibūdinančių balistines pabūklų (minosvaidžio, raketos) savybes, rinkinys. Δ yra trys balistinių duomenų grupės: pagrindiniai duomenys; nuotolio ir krypties kitimas, atitinkantis įvairių šaudymo sąlygų nuokrypius nuo standartinių (lentelės) sąlygų; sviedinių (minų, raketų) kritimo (sprogimo) taškų sklaidos charakteristikos.

ARTILĖRIJOS ŠAUDYMO RENGĪMAS, preparation of artillery fire, подготовка стрельбы артиллерии – priemonės, užtikrinančios veiksmingą artilerijos vienetų ugnies uždavinių atlikimą. Δ sudaro: taikinių žvalgyba ir koordinacių nustatymas; ↑ *topogeodezinis*, ↑ *meteorologinis*, ↑ *balistinis* ir ↑ *techninis šaudymo rengimas*; šaudymo ir ugnies valdymo organizavimas; šaudymo nuostatų skaičiavimas.

ARTILĖRIJOS ŠAUDYMO TAISŪKLĖS, *šaudymo taisyklės*, artillery firing regulations [rules], firing regulations [rules], правила стрельбы артиллерии, правила стрельбы – pagrindinės taisyklės ir rekomendacijos artilerijos šaudymui ir ugnies valdymui rengti, ugnies uždaviniams atlikti. Δ yra oficialiai priimtose normose, kurių privaloma laikytis šaudant. Jose pateikti artilerijos padalinių ugnies uždavinių rengimo ir atlikimo būdai, t. p. pagrindinės šių padalinių ugnies valdymo nuostatos.

ARTILĖRIJOS ŠAUDYMO TVARKÀ, *šaudymo tvarkà*, artillery firing order [procedure], firing order [procedure], порядок стрельбы артиллерии, порядок огня – nustatytas šaudančių pabūklų skaičius, šaudymo eiliškumas ir sparta. Atliekant ugnies uždavinius, šaudoma ↑ *pavieniais šūviais*, ↑ *tolygine ugnimi*, ↑ *tankiaja ugnimi* ir ↑ *salvėmis*. Dar žr. *baterijos šaudymas iš dešinės (iš kairės)*, *baterijos papliūpa*.

ARTILĖRIJOS ŠAUDYMO ZŪNOS APŠVIETĪMAS, artillery fire area illumination, освещение района стрельбы артиллерии – ↑ *apšvietimas*, naudojamas artilerijai šaudant naktį. Δ naudojamas artilerijos taikiniams žvalgyti, įsišaudyti į taikinius, kaunamajai ugniai koreguoti. Δ gali būti periodinis ir nuolatinis.

ARTILĖRIJOS ŠAUDMEŅS TŪTÀ, shell case, артиллерийская гильза – artilerijos šaudmens sudedamoji dalis, į kurią dedamas šaunamasis užtaisas, ↑ *kapsulė* (↑ *kapsulinė įvorė*) ir įvairūs priedai – liepsnos slopinimo medžiagos, vario šalinimo ritinėlis ir kt. Tai cilindro formos plonasis, kelis kartus už savo skersmenį aukštesnis, vienu atviru galu indas. Į atvirąjį galą tvirtinamas sviedinys (vientisinio šaudmens) arba jis sandariai užkemšamas (dvinario ir

ARTILĖRIJOS

trinario šaudmens). Dvinarių ir trinarių didelio kalibro artilerijos šaudmenų tūtos ppr. atskirtos nuo sviedinio. Tūtos dugne yra lizdas kapsulei (kapsulinei įvorei) įdėti. Dugnas būna kiek platesnis už tūtą ir sudaro aplink visą tūtą briaunelę arba prie pat dugno išorėje aplink visą tūtą išpjaunamas griovelis. Ir griovelis, ir briaunelė skirti išmetikliui užkabinti tūtą. Δ būna žalvarinės, plieninės ir popierinės. Gali būti sudegančios Δ, gaminamos iš nitroglicerine išmirkyto popieriaus.

ARTILĖRIJOS ŠAUDMENŲ SÁNDĖLIS, artillery ammunition depot, склад артиллерийских боеприпасов – užnugario (logistikos) vienetas artilerijos šaudmenims priimti, saugoti, rūšiuoti, komplektuoti, vesti apskaitą ir transportuoti (išduoti). Δ gali būti sudedamoji šaudmenų (ginkluotės ir šaudmenų) sandėlio dalis.

ARTILĖRIJOS ŠAUDMUŌ, artillery ammunition, artillery shot, артиллерийский боеприпас, артиллерийский выстрел – 1. pabūklų šaudmuo ir antžeminių salvinės ugnies sistemų reaktyvinis sviedinys. Dar žr. *reaktyvinis sviedinys*; 2. vieno šūvio elementų komplektas, kurį sudaro: ↑ *sviedinys* su ↑ *sprogdikliu*, ↑ *šaunamasis užtaisas* tūtoje arba maiše, degiklis ir pagalbiniai elementai (flegmatizatoriai, vario šalintuvai, liepsnos slopintuvai ir kt.). Δ būna koviniai (koviniam šaudymui), tuštieji (garsui imituoti), praktiniai (mokyti šaudyti), mokomieji (šaudmenų sandarai demonstruoti, jų priežiūrai mokyti) ir bandomieji (pabūklams bandyti). Δ yra sukomplektuotas (jeigu turi visus elementus, bet nesurinktas) ir parengtas (kai jis surinktas). Parengtas Δ būna visiškai arba iš dalies užtaisytas (atitinkamai įsuktas ar neįsuktas sprogdiklis). Pagal užtaisymo būdą skiriami atskirojo užtaisymo (trinariai ir dvinariai) ir vientisiniai Δ.

ātskirojo užtaisymo Δ, separate loading artillery ammunition, выстрел раздельного заряжания – šaudmuo, susidedantis iš kelių nesujungtų dalių; užtaisant pabūklą, atskirai į vamzdį dedamas sviedinys ir užtaisas. Δ būna trinaris (netūtinio užtaisymo) ir dvinaris (atskirojo tūtinio užtaisymo).

dvināris Δ, cartridge separate loading artillery ammunition, выстрел раздельно-гильзового заряжания – šaudmuo, susidedantis iš dviejų nesujungtų dalių – sviedinio ir tūtos su šaunamuoju užtaisu ir degikliu. Naudojamas vidutinio kalibro pabūklams; užtaisyta dviem veiksmis.

trināris Δ, bag separate loading ammunition, выстрел раздельно-картузного заряжания – šaudmuo, susidedantis iš trijų nesujungtų dalių – sviedinio, šaunamojo užtaiso maiše ir degiklio. Naudojamas didelio kalibro pabūklams; užtaisyta trimis veiksmis.

vientisinis Δ, complete round, унитарный патрон – šaudmuo, kuriame sujungtos visos jo dalys (sviedinys, šaunamasis užtaisas ir degiklis). Naudojamas visiems automatiniams ir pusiau automatiniams pabūklams, kai kuriems neautomatiniams pabūklams; užtaiso vienu veiksmu (į vamzdį dedamas artilerijos šovinis). Dar žr. *šovinys*.

ARTILĖRIJOS ŠOVINYS, ↑ *šovinys*.

ARTILĖRIJOS ŠTABAS, artillery staff, артиллерийский штаб – pagrindinis artilerijos vienetų ir jų ugnies valdymo organas. Δ yra atsakingas už nepertraukiamo valdymo organizavimą ir palaikymą, už laiku rengiamą ugnį ir jos tikslumą. Be bendrų visiems štabams uždavinių, Δ planuoja artilerijos vieneto kovos veiksmus; organizuoja šaudymo nuostatų rengimą; vadovauja ↑ *ugnies valdymo punktui* rengiant ir atliekant ugnies uždavinius; vadovauja ugnies padalinių perdislokavimui į naujus rajonus ir skleidimui į kovos rikiuotę; prireikus perima ugnies valdymą.

ARTILĖRIJOS TAIKINYS, ↑ *taikynys*.

ARTILĖRIJOS TĀKTIKA, artillery tactics, тактика артиллерии – sudedamoji bendrosios taktikos dalis. Δ tyrinėja ir nustato artilerijos vienetų veiksmus bendrajame mūšyje: bendrųjų pajėgų vienetų artilerinės paramos būdus, ↑ *artilерijos kovos rikiuote*, ↑ *artilерijos taktines užduotis*, ugnies ir padalinių manevrą, ↑ *artilерijos ugnies rūšis*, ↑ *artilерijos ugnies uždavinius*, pasirengimą mūšiui ir valdymą mūšyje, kovinę, techninę, užnugario paramą ir kt. Δ nuostatai išdėstyti artilerijos kovos statutuose (pvz., „Minosvaidžių padalinių kovos statutas“, K., 1997). Dar žr. *artilерijos kovinė parama*.

ARTILĖRIJOS TĀKINĖS UŽDUOTYS, artillery tactical missions, тактические задачи артиллерии – artilerijos kovos užduotys operacijoje (mūšyje); jos gali būti puolant – puolimo rengimas, puolimo rėmimas, kontratakų rėmimas; ginantis – kontrparengimas, saugos padalinių parama, priešo atrėmimas prieš pagrindinę poziciją ir jos gilumoje, kontratakos rėmimas.

ARTILĖRIJOS TAŅKIS, artillery density, плотность артиллерии – vidutinis pabūklų (minosvaidžių) skaičius viename fronto kilometre. Δ nustatomas per visą puolimo (gynybos) ruožą arba smūgių (pagrindinių pastangų sutelkimo) kryptimis. Tai artilerijos sutelkimo lygio ir operatyvinis apskaitos rodiklis planuojant naudoti artileriją.

ARTILĖRIJOS UGNIĖS GALIMYBĖS, artillery fire capabilities, огневые возможности артиллерии – ugnies uždaviniai, kuriuos gali atlikti tam tikros

ARTILÈRIJOS

sudėties artilerija konkrečioje kovos situacijoje. Δ nustatomos iš anksto ir jomis vadovaujamosi planuojant artilerijos ugnį ir valdant ją mūšyje. Δ priklauso nuo artilerijos sudėties (pabūklų, minosvaidžių, RSUS kalibro ir skaičiaus), šaudmenų skaičiaus, turimo laiko ir kt. veiksmų.

ARTILÈRIJOS UGNIĖS KOREGĀVIMAS, artillery fire adjustment, корректирование артиллерийского огня – sprogimų nuokrypų nuo taikinio nustatymas, nuotolio ir krypties korektūrų skaičiavimas, šaudymo nuostatų tikslinimas. Sprogimų nuokrypiai nuo taikinio nustatomi tolimačiu, pagal sprogimų ženklus, iš sraigtasparnio arba artilerinės (šaudančios artilerijos žvalgybos) radiolokacijos stoties.

Δ iš **sraigtasparnio**, helicopter spotting, корректирование артиллерийского огня с вертолета – sprogimų nuokrypiai nustatomi iš sraigtasparnio pagal pasaulio šalis (metrais) arba pagal sprogimų ženklus.

Δ **pagal sprogimų ženklus**, over-short adjustment, корректирование артиллерийского огня по наблюдению знаков разрывов – nuotolio korektūros nustatomos pagal sprogimų ženklus atsižvelgiant į taikinio gilumą: taikinio gilumas mažesnis kaip 100 m – 50 m, jei gauti visi ↑ *perlėkiai* (↑ *neprielėkiai*), ir 25 m, jei gauta ↑ *gaubiamoji grupė* su perlėkių (neprielėkių) persvara; taikinio gilumas 100 m ir didesnis – taikinio dydžio, jei gauti visi perlėkiai (neprielėkiai) nuo tolimos (artimos) taikinio ribos, 2/3 taikinio gilumo, jei gauta daugiau perlėkių (neprielėkių) nuo tolimos (artimos) taikinio ribos.

Δ **tolimačiu**, range finder adjustment [spotting], корректирование артиллерийского огня с помощью дальномера – sprogimų nuokrypiai nustatomi tolimačiu, o korektūros skaičiuojamos t. p., kaip ir iššaudant į taikinį. Dar žr. *įsišaudymas pagal išmatuotus nuokrypius*.

ARTILÈRIJOS UGNIĖS KOREGĀVIMAS IŠ SRAIGTĀSPARNIO, ↑ *artileries ugnies koregavimas*.

ARTILÈRIJOS UGNIĖS KOREGĀVIMAS PAGAL SPROGIMŲ ŽENKLUS, ↑ *artileries ugnies koregavimas*.

ARTILÈRIJOS UGNIĖS KOREGĀVIMAS TOLIMAČIU, ↑ *artileries ugnies koregavimas*.

ARTILÈRIJOS UGNIĖS NETIKĖTUMAS, surprise artillery fire, внезапность огня артиллерии – artilerijos ugnies ypatybė, kuriai būdingas slaptas artilerijos vienetų manevras ir išskleidimas į kovos rikiuotę; slaptas ugnies rengimas; tiksliausio ugnies paleidimo laiko parinkimas; slapto pajėgų

valdymo taisyklių laikymasis. Δ ypač reikšmingas naikinant priešo brand. NP, karius ir judriąją kovos techniką.

ARTILĖRIJOS UGNIĖS PLĀNAS, artillery fire plan, план огня артиллерии – dokumentas, kuriame apibūdinami taikiniai ir nurodomi šaudymo duomenys, laikas ir seka. Šaudymo pradžia gali būti nurodyta iš anksto, pagal pareikalavimą ar atsitikus tam tikram įvykiui.

ARTILĖRIJOS UGNIĖS RŪŠYS, ugniės rūšys, types of artillery fire, types of fire, виды артиллерийского огня, виды огня – artilerijos taktinių užduočių ir ugnies uždavinių atlikimo būdai. Δ yra: ↑ *pavienė ugnis*, ↑ *sutelktoji ugnis*, ↑ *užtveriamoji ugnis*, ↑ *judrioji užtveriamoji ugnis*, ↑ *masinė ugnis* ir ↑ *ugnies banga*. Dar žr. *nuoseklusis ugnies sutelkimas*.

ARTILĖRIJOS UGNIĖS TIKSLŪMAS, accuracy artillery fire, точность огня артиллерии – artilerijos ugnies ypatybė, priklausanti nuo tikslų ↑ *galutinių šaudymo nuostatų*. Δ užtikrina: laiku ir kruopščiai atliktos šaudymo ir ugnies valdymo rengimo priemonės; tiksliausių ↑ *šaudymo nuostatų skaičiavimo* būdų taikymas; kaunamosios ↑ *ugnies koregavimas*. Dar žr. *ugnis*.

ARTILĖRIJOS UGNIĖS UŽDAVINIAI, ugniės uždaviniai, artillery fire missions, fire missions, огневые задачи артиллерии, огневые задачи – priešo naikinimo arba savo pajėgų kovinės paramos uždaviniai, atliekami artilerijos ugnimi (šaudant). Δ yra šie: ↑ *taikinio naikinimas*, ↑ *taikinio slopinimas*, ↑ *taikinio ardymas (griovimas)*, ↑ *taikinio sekinimas (trikdymas)*. Δ gali būti: apšvietimas, dūmijimas, agitacinės medžiagos skleidimas, žyminių sudarymas (iššaudymas), taikinių nurodymas ir kt. Δ gali būti planiniai ir neplaniniai.

neplaniniai Δ, opportunity artillery tasks, неплановые огневые задачи артиллерии – iš anksto neparengti artilerijos ugnies uždaviniai. Tokie uždaviniai ppr. atliekami naikinant taikinius, kurie iš anksto nenumatyti ugnies plane (lentelėje).

planiniai Δ, planned artillery tasks, плановые огневые задачи артиллерии – iš anksto parengti ir ugnies lentelėje įrašyti artilerijos ugnies uždaviniai. Tokie uždaviniai atliekami naikinant taikinius nurodytu ugnies lentelėje laiku (pvz., artilerinio rengimo ir artilerinės paramos uždaviniai) arba iškviečiant ugnį pagal poreikį (pvz., užtveriamoji ir kt. ugnis ginantis).

ARTILĖRIJOS UGNIĖS VAĽDYMAS, artillery fire control, управление огнем артиллерии – tikslingas artilerijos vienetų vadų ir štabų vadovavimas

ARTILĖRIJOS

vienetams, kai jie rengia ir atlieka ugnies uždavinius. Δ sudaro: ugnies uždavinių gavimas (taikinių išrinkimas); ugnies uždavinių ir jų atlikimo sąlygų išsiaiškinimas; sprendimo priėmimas ugnies uždaviniams atlikti; ugnies uždavinių skyrimas ir jų atlikimo kontrolė. Δ turi būti operatyvusis, nenutrūkstamasis ir slaptasis. Dar žr. *artilėrijos ugnis, nenutrūkstamasis artilėrijos ugnies valdymas, operatyvusis artilėrijos ugnies valdymas, slaptasis artilėrijos ugnies valdymas.*

ARTILĖRIJOS UGNIĖS VEIKSMINGUMAS, efficiency of artillery fire, действительность огня артиллерии – šaudymo rezultatų ir užduočių atitikimas. Δ užtikrina: tikri ir tikslūs duomenys apie taikinių padėtį, dydį ir pobūdį; tinkamas taikinio naikinimo priemonių parinkimas; ugnies tikslumas ir netikėtumas; tikslingos ugnies uždavinio atlikimo tvarkos ir šaudymo į taikinį būdo nustatymas.

ARTILĖRIJOS UGNIS, artillery fire, артиллерийский огонь – artilėrijos šaudymas į taikinius; turi būti veiksminga, laiku paleista, tiksli, netikėta. Artilėrija šaudo iš uždarujų ugnies pozicijų ir tiesioginiu taikymu pavieniais pabūklais, būriais, baterijomis arba vienu metu keliais artilėrijos vienetais į vieną taikinį arba taikinių grupę juos naikindama, slopindama, ardydama arba alindama. Šaudoma bet kuria artilėrijos ugnimi. Δ puolimo metu organizuojama pagal naikinimo ugnimi periodus, gynybos metu – pagal pajėgų užduotis ir kryptis. Artilėrija šaudo pavieniais šūviais, tolygine ir tankiąja ugnimi, salvėmis, rengia ↑ *artilėrinis antpuolius*. Δ gali būti planinė (šaudymas į planinius taikinius) ir neplaninė (šaudymas į neplaninius taikinius). Dar žr. *artilėrijos šaudymas, artilėrijos šaudymo tvarka, artilėrijos ugnies netikėtumas, artilėrijos ugnies rūšys, artilėrijos ugnies tikslumas, artilėrijos ugnies uždaviniai, artilėrijos ugnies veiksmingumas, savalaikė artilėrijos ugnis.*

ARTILĖRIJOS VILKĪKAS, artillery tractor, артиллерийский тягач – savaeigė vikšrinė arba ratinė mašina pabūklams (minosvaiziams) vilkti.

ARTILĖRIJOS VIRŠININKAS, artillery officer, начальник артиллерии – artilėrijos vienetų vadas, artilėrijos štabo karininkas, bendrųjų pajėgų štabo artilėrijos karininkas.

ARTILĖRINĖ AVIÁCIJOS GINKLUOTĖ, ↑ *ginkluotė*.

ARTILĖRINĖ BUSÒLĖ, artillery aiming circle, артиллерийская буссоль – artilėrijos ugnies valdymo prietaisas, kuriame yra optiniai ir kampų matavimo prietaisai su magnetine rodykle. Δ paskirtis – taikiniams nurodyti, vietovei, taikiniams ir šaudymui stebėti, pabūklams ir prietaisams orientuoti pagr. ar kt.

kryptimi, vertikaliems ir horizontaliems kampams ir nuotoliams matuoti topografiškai siejant ugnies pozicijas ir stebėjimo punktus (sekyklas). Pagr. Δ dalys: sukamoji magnetinė rodyklė, žiedas su pabūklinio kampo padalomis ir optinis vamzdis; dar gali būti tvirtinamas periskopas.

ARTILÈRINÈ GRANATÀ, artillery grenade, артиллерийская граната – *ist.* granata, šaudoma iš patrankų ir haubicų. Skeveldrinių ir ardomųjų Δ korpusas buvo gaminamas iš ketaus, o jame buvo SM ir degtuvas; šarvamušių Δ korpusas buvo daromas iš atspariojo ketaus arba plieno. Šarvamušė Δ degtuvo neturėjo (užtaisas sprogdavo nuo smūgio į šarvą). Δ šaudyti iš pabūklų buvo pritaikytos XVI a. pab., o XVIII a. pradėtos plačiai naudoti. Tuo metu atsirado pabūklas granatomis šaudyti (↑ *granatsvaidis*). XIX a. vid. atsiradus graižtviniams pabūklams, Δ tapo artilerijos sviediniu. Iki XX a. vid. skeveldrinį (ardomąjį) sviedinį su nuotoliniu sprogdikliu (brizantinį sviedinį) vadino *nuotolinė granata*. Tarpukario Lietuvos kariuomenėje granatomis vadino beveik visus artilerijos sviedinius, išskyrus šrapnelius (*distancinė granata, brizantinė granata, rikošetuojanti granata, granata be gaištuko – delsiklio* ir kt.).

ARTILÈRINÈ LAĪVO GINKLUŪTÈ, ↑ *ginkluotė*.

ARTILÈRINÈ PALYDÀ, artillery accompaniment, артиллерийское сопровождение – (NVS terminas), puolančių pajėgų palyda artilerijos ugnimi; artilerijos kovos veiksmams plečiant puolimą prieš gynybos gilumoje. Δ atliekama artilerijos ugnimi ir raketų smūgiais naujai pastebėtiems ir atgijusiems prieš objektams, kurie trukdo tolesniam puolimui, naikinti. Prasideda iš karto po artilerinės paramos ir tęsiama iki kariuomenė įvykdo kovos užduotis. Δ metu gali būti atliekamas artilerinis rengimas ir artilerinė parama (pvz., kai nesustojant pralaužiami prieš gynybos ruožai ir pozicijos jo gynybos gilumoje), artilerinė prieš kontratakų atrėmimo parama, artilerinė taktinio oro desanto veiksmų parama ir kt. Δ – sudedamoji puolančių pajėgų palydos ugnimi dalis.

ARTILÈRINÈ PARAMÀ, artillery support, артиллерийская поддержка – artilerijos kovos veiksmams draugiškų pajėgų atakos pradžioje ir atakuojant. Šių kovos veiksmų esmė – nepertraukiamas nuoseklus prieš pažeidimas ugnimi priešais atakuojančiųjų frontą ir sparnus, sudarant atakuojantiems sąlygas judėti be sustojimų. Kartu priešas naikinamas jo gynybos gilumoje. Δ prasideda po artilerinio rengimo. Pagrindiniai Δ metodai: ugnies banga, sutelktoji ugnis, pavienė ugnis, įvairių ugnies rūšių derinimas. Δ metu artilerijos ugnis derinama su pėstininkų ir tankų judėjimu; ugnis perkeliama

ARTILÈRINĖ

pagal batalionų, brigadų (pulku) vadų komandas. Δ – sudedamoji paramos ugnimi dalis.

ARTILÈRINĖ RADIOLOKĀCIJOS STOTIS, artillery locator, артиллерийская радиолокационная станция – radiolokacijos stotis, naudojama antžeminėje ↑ *artilèrinėje žvalgyboje*. Δ paskirtis: judančių antžeminių taikinių, šaudančių minosvaidžių ir pabūklų ugnies pozicijų žvalgyba ir jų koordinacių nustatymas; artilerijos ugnies koregavimas. Yra dvi Δ rūšys: judančių taikinių žvalgybos; šaudančios artilerijos žvalgybos. Dar žr. *šaudančios artilerijos žvalgybos radiolokacijos stotis*.

ARTILÈRINĖ ŽVALGÝBA, artillery survey, артиллерийская разведка – sudedamoji taktinės ir operatyvinės žvalgybos dalis; informacijos apie priešo objektus (taikinius), vietoę ir meteorologines sąlygas, reikalingos artilerijos ugniai ir raketų smūgiams rengti, artilerijai šaudyti ir raketoms leisti, rinkimas; artilerijos kovinės paramos rūšis. Δ užduotys: aptikti priešo pajėgų (ypač tankų) telkinius, brand. puolimo priemonių, artilerijos ir kt. ginklų pozicijas, prieštankines priemones, vadavietes ir kt. objektus ir nustatyti jų koordinates; papildomai žvalgyti numatytus naikinti objektus; kontroliuoti ir koreguoti artilerijos ugnį ir taktinių raketų smūgius. Δ vykdo visi artilerijos vienetų vadai, žvalgai stebėtojai stebėjimo vadavietėse ir sekyclose, judriuose žvalgybos punktuose; techninės žvalgybos priemonės. Skiriama garsagaudė, optinė, radiolokacinė ir radiotechninė Δ. Artilerijos uždaviniams vykdyti t. p. naudojamos oro žvalgybos priemonės. Kartais sudaromos ↑ *artilèrinės žvalgybos grupės*.

ARTILÈRINĖS ŽVALGÝBOS GRUPĖ, artillery reconnaissance group, артиллерийская разведывательная группа – laikinoji žvalgybos grupė, sudaroma ugnies pozicijoms, vadaviečių rajonams ir judėjimo maršrutams žvalgyti.

Δ **ugniāvietėms žvalgyti ir reñgti**, gun party, артиллерийская разведывательная группа для выбора огневых позиций – artilerinės žvalgybos grupė ugnies pozicijoms rinkti ir rengti, vietai išminuoti ir taršai tikrinti. Diviziono Δ ppr. sudaro: kiekvienos baterijos ugnies būrio vadas, topografinių darbų grandis ir 2–3 kariai, išmokyti ieškoti minų ir naudotis radiacinės ir cheminės žvalgybos prietaisais.

ARTILÈRINĖS ŽVALGÝBOS GRUPĖ UGNIĀVIETĖMS ŽVALGYTI IR RĖNGTI, ↑ *artilèrinės žvalgybos grupė*.

ARTILÈRINIS AŅTPUOLIS, artillery [shell] attack, артиллерийский налет – ↑ *artilèrijos ugnies uždavinių* atlikimo būdas, kuriam būdingas netikėtumas

ir didelis ugnies tankis. Δ gali būti nustatytos ir nenustatytos trukmės, ugnis gali būti tankioji ir tolyginė.

ARTILĖRINIS KONTRPARENGIMAS, artillery counterpreparation, артиллерийская контрподготовка – sutelktas artilerijos ugnies smūgis pagr. priešo grupuotei, ypač jo artilerijai; sudedamoji kontrparengimo dalis. Ppr. planuojami keli Δ variantai, kurie priklauso nuo galimų priešo veiksmų. Δ turi prasidėti netikėtai ir anksčiau nei priešas pradės atakos rengimą ugnimi (artilerinį rengimą).

ARTILĖRINIS KOORDINĄČIŲ TINKLĖLIS, target grid, артиллерийская координатная сетка – prietaisas taikinio vietai ir korektūroms keisti iš stebėjimo linijos į taikinio liniją (liniją „pabūklas-taikinys“).

ARTILĖRINIS PUOLIMAS, artillery offensive, артиллерийское наступление – *psn.* pagrindinė artilerijos kovos veiksmų forma puolamojoje operacijoje (mūšyje); nuolatinė pėstininkų ir tankų artilerinė parama visuose puolimo etapuose. Δ pirmą kartą buvo panaudotas II pasaul. kare 1941 m. Δ buvo skirstomas į 3 periodus: artilerinį atakos rengimą, artilerinę atakos paramą, pėstininkų ir tankų veiksmų artilerinį aprūpinimą prieš gynybos gilumoje. Ataką rengdavo artilerijos ugnimi visoje prieš gynybos gilumoje (8–10 km) ir remdavo ugnies banga, nuosekli ugnies telkimu į taikinius arba derindavo ugnies bangą ir nuoseklų ugnies telkimą. Kai pėstininkai ir tankai puldavo prieš gynybos gilumoje, dalis artilerijos keisdavo ugnies pozicijas, o dalis likdavo senose pozicijose ir ugnimi remdavo puolančiuosius. Vėliau 3-iasis periodas buvo pavadintas pėstininkų ir tankų artilerine palyda kaunantis prieš gynybos gilumoje. Atsiradus ir išstobulėjus kitoms galingoms ugnies priemonėms (brand. ginklui, raketoms, aviacijai), terminas Δ nebevertojamas. Vietoj jo vartojami $\hat{\uparrow}$ artilerinio rengimo, $\hat{\uparrow}$ artilerinės paramos ir $\hat{\uparrow}$ artilerinės palydos terminai.

ARTILĖRINIS RENGIMAS, artillery preparation, артиллерийская подготовка – 1. artilerijos šaudymas prieš puolimą, siekiant sužlugdyti ryšį ir dezorganizuoti prieš gynybą; 2. artilerijos kovos veiksmai prieš pradėdant savo pajėgų ataką. Δ tikslas – iš anksto parengta ugnimi naikinti ir slopinti prieš brand. ginklo, artilerijos, prieštankines ir kt. ugnies priemones, karius, mūšio pozicijas, vadavietes, kad priešas negalėtų pasipriešinti puolantiesiems. Δ prasideda nustatytu laiku ir baigiasi atakuojantiems padaliniais pasiekus atakos pradžios liniją. Δ laiką, struktūrą ir šaudmenų sąnaudas lemia operacijos (mūšio) tikslai, pajėgų grupuotė, prieš gynybos pobūdis ir reikiamas jo naikinimo lygis; t. p. reikia atsižvelgti į aviacijos, tankų, raketų ir

ARTILĒRINIS

kt. pajėgų rūšių sprendžiamas užduotis. Δ gali būti iš vieno ar kelių ugnies antpuolių. Δ elementai atsirado XIV–XVI a. šturmuojant tvirtoves. II pasaul. kare Δ trukdavo nuo keliasdešimties minučių iki kelių valandų ir buvo vienas iš artilerijos puolimo etapų. Atsiradus raketoms, brand. ginklui ir išstobulėjus karo aviacijai, ataka rengiama visų ginklų rūšių ugnimi (smūgiais), o Δ yra sudedamoji rengimo ugnimi dalis.

ARTILĒRINIS STEREOSKŪPINIS PRIĖTAISAS, battery commander's telescope, stereoscopic [binocular] telescope, стереотруба – periskopinis prietaisas vietovei iš už priedangos stebėti, kampams ir atstumams matuoti. Susideda iš dviejų lanksčiai sujungtų periskopinių vamzdžių su okuliarais, laikiklio, limbo ir vertikalių kampų matavimo machanizmo. Δ komplekte yra trikojis, optiniai antgaliai ir kt. Didina 10 kartų (su optiniais antgaliais – 20 kartų). Vertikalius ir horizontalius kampus galima matuoti 1,8' tikslumu.

ARTILERIŠTAS, artilleryman, gunner, gunman, артиллерист – artilerijos vienetų ir štabų karys, artilerijos karys kitų pajėgų rūšių štabuose.

ARTIMĀSIS TAIKINYS, ↑ *taikinys*.

ARTIMŪJI PARAMĀ, close support, ближняя поддержка – paramos pajėgų veiksmai prieš taikinius ar objektus, esančius arti remiamų pajėgų, kurie derinami su remiamų pajėgų ugnimi, judėjimu ar kitais veiksmiais.

ARTIMŪJI PARAMŌS UGNIS, close supporting fire, огонь ближней поддержки – ugnis, kuri paleista į priešo karius, ginkluotę ar pozicijas, sudaro dėl jų artumo rimtą pavojų remiamam vienetui.

ARTIMŪJI (TOLIMŪJI) SĖKSNIO RIBĀ, near (distant) line of bracket, ближний (дальний) рубеж вилки – taikiklio nuostatos, kuriomis šaudant gaunamas neprielėkių (perlėkių) perviršis.

ASTRONŌMINIS ĀZIMUTAS, ↑ *azimutas*.

ASTRONŌMINIS KŌMPASAS, ↑ *kompasas*.

AŠINIS ĀZIMUTAS, kitaip ↑ *direkcinis kampas*.

ATĀTRANKA, recoil, отдача – šaunamojo ginklo parako dujų slėgio jėgos poveikis ginklo (pistoletu, šautuvo, kulkosvaidžio, pabūklo) vamzdžio dugnui. Priklausomai nuo ginklo rūšies ir konstrukcijos Δ sukelia: pabūklo arba jo dalių (vamzdžio, spygnos) atošliaužą, pabūklo šoktelėjimą; didelę apkrovą pabūklo stove arba lafete; ginklo rankenos arba buožės smūgį į šaulio ranką arba petį. Automatinio ginklo Δ dažnai naudojama jam pertaisyti; kartais naudojami ir Δ stiprintuvai. Dar žr. *pabūklo atošliauža*.

ATGALĪNIS LAĪKO SKAIČĪĀVIMAS, countdown, обратный счет времени – pagal iš anksto sudarytą laiko lentelę nuoseklus vadovavimas raketos bandymui ir paleidimui.

ATŌMINĖ ARTILĒRIJA, ↑ *artilĒrija*.

ATŌŠLIAUŽOS AMORTIZĀTORIUS, ↑ *amortizatorius*.

ATŌŠLIAUŽOS IĻGIS, recoil length, длина отката – stabdomosios atošliaužos kelias, atitinkantis stabdomosios atošliaužos pabaigos momentą ir skaičiuojamas nuo atošliaužos pradžios.

ATSĀKOMIEJI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAĪ, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

ATSARGINĒ IR PRIĒŽIŪROS ĪRANGA, spare parts, tools and accessories, запасные части и инструмент (ЗИП) – atsarginės dalys, papildoma įranga ir medžiagos, įrankiai, matavimo prietaisai karo technikai naudoti ir taisyti. Pagal paskirtį ir naudojimo ypatumus gali būti individualioji, grupinė ir remontinė.

ATSARGINĒ SEKYKLÀ, ↑ *sekykla*.

ATSARGINĒ UGNIĒS POZICIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

ATSARGINIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

ATSARGINIS UGNIĒS POZICIJŲ RAJŌNAS, ↑ *ugnies pozicijų rajonas*.

ATSITIKTINĒ ŠĀUDYMO PAKLAIDÀ, ↑ *šaudymo paklaida*.

ATSITIKTINIS ŠŪVIS, ↑ *šūvis*.

ATSITIKTINIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

ATSKAITÀ, sight, отчет – nutaikyto į orientyrą optinio prietaiso skalių rodmenys.

ATSKIRÀSIS PABŪKLO UŽTAĪSYMAS, ↑ *pabūklo užtaisymas*.

ĀTSKIROJO UŽTAĪSYMO ARTILĒRIJOS ŠAUDMUŌ, ↑ *artilĒrijos šaudmuo*.

ĀTSPINDŽIO GEBÀ, reflectivity, отражательная способность – taikinio (objekto) savybė atspindėti (išsklaidyti) elektromagnetinių bangų energiją. Kiekybinė Δ charakteristika – ↑ *veiksmingasis sklaidos paviršius*. Objekto atspindžio gebai mažinti, jo paviršius dengiamas specialia bangų energiją sugeriančia danga.

ĀTŠVAITAS, reflector, отражатель – ītaisas, atspindintis įvairiomis kryptimis sklindančias elektromagnetines arba akustines bangas (spinduliuotę). Skiriamas akustinis ir elektromagnetinis (radiolokacinis ir optinis) Δ .

akūstinis Δ , acoustic reflector, акустический отражатель – atšvaitas klaidinamiesiems akustiniams taikiniams, akustiniams trukdžiams (daugiausia hidroakustinėmis priemonėmis) sudaryti, objektų akustiniam aptikimui stiprinti arba silpninti.

optinis Δ , optical reflector, оптический отражатель – ītaisas sklindančioms optinio diapazono elektromagnetinėms bangoms atspindėti. Naudojamas klaidinamiesiems šviečiamiesiems taikiniams, optinių-regimųjų stebėjimo priemonių trukdžiams sudaryti, objektų (taikinių) regimajam pastebimumui didinti arba mažinti.

radiolokacinis Δ , radar reflector, радиолокационный отражатель – ītaisas klaidinamiesiems taikiniams ir radiolokacijos stočių pasyviesiems trukdžiams sudaryti, objektų radiolokaciniam pastebimumui, įvairiems matavimams ir meteorologiniams stebėjimams stiprinti arba silpninti. Δ būna dipolinis, kampinis, lęšinis ir anteninis.

ATVIRŪJI UGNIĖS POŽICIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

AUKŠČIAUSIOJI PRIEDANGOS KETERÀ, ↑ *priedangos ketera*.

AŪKŠČIO KOREKTŪRÀ (Δ_H), ↑ *korektūra*.

AUTOMĀTINĖ PATRĀNKA, ↑ *patranka*.

AUTOMĀTINĖ SISTEMÀ, automatic system, автоматическая система – automatinio valdymo įrenginio ir valdomojo objekto sąveikaujančių mechanizmų kompleksas, kuris valdo objektus be žmogaus įsikišimo. Pagal valdymo principą skiriama uždarojo ciklo Δ (naudojama valdymo užduoties ir jos vykdymo informacija) ir atvirojo ciklo Δ (naudojama tik valdymo užduoties informacija). Ypač dažnai Δ naudojama raketoms ir orlaiviams valdyti.

AUTOMĀTINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

AUTOMĀTINIS MINÓSVĀIDIS, ↑ *minosvaidis*.

AUTOMĀTINIS PABŪKLO UŽTAÍSYMAS, ↑ *pabūklo užtaisymas*.

AUTOMĀTINIS STŌVINIS GRANĀTSVĀIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

AUTOMĀTINIS UGNIĖS VĀLDYMAS, ↑ *ugnies valdymas*.

AUTOMATIZŪOTASIS UGNIĖS VĀLDYMAS, ↑ *ugnies valdymas*.

AUTOMATIZUOTOJI NAIKINIMO PRIEMONIŲ VALDYMO SISTEMÀ, automated weapon control, автоматизированная система управления боевыми средствами (АКУ БС) – automatizuotoji valdymo sistema informacijai rinkti ir doroti; didina NP naudojimo veiksmingumą. Δ sudaro automatizuoti ir automatiniai posistemiai; jie valdo pavienes NP arba jų kompleksus, kuriuose yra taikinių aptikimo, skirstymo, sekimo, taikymo ir ryšių priemonės. Šioje sistemoje naudojama radiolokacinė, hidroakustinė, infraraudonoji, kompiuterinė, ryšių, telemetrijos ir kt. technika. Δ būna stacionarioji ir judrioji. Δ individualiuosius ypatumus lemia NP paskirtis ir naudojimo būdas. Sistemų elementai būna valdymo punktuose ir NP nešimo priemonėse.

AUTOMATIZUOTOJI PAJĖGŲ VALDYMO SISTEMÀ, automated troop control system, автоматизированная система управления войсками (АКУВ) – susijusi informacijos dorojimo, duomenų perdavimo ir ryšio visuma, leidžianti automatizuoti duomenų rinkimą, analizę ir vertinimą, sprendimų priėmimą, planavimo užduočių skyrimą, perdavimą ir jų kontrolę. Δ sudaro įvairių lygmenų valdymo organų ir punktų automatizacijos, ryšio, komutacijos, informacijos siuntimo ir Δ organizavimo priemonės. Pagal automatizuojamų procesų pobūdį skiriamos GP (pajėgu) ir aprūpinimo rūšių Δ: ↑ *automatizuotoji naikinimo priemonių valdymo sistema*, automatizuotoji ryšio sistema, ↑ *automatizuotoji ugnies valdymo sistema* ir kt.

AUTOMATIZUOTOJI UGNIĖS VALDYMO SISTEMÀ, automated fire control system, автоматизированная система управления огнем – valdymo sistema, kurioje visi ugnies valdymo procesai automatizuoti. Δ sudaro: informaciniai, informaciniai skaičiavimo ir komandiniai posistemiai, kurie turi susietą techninę ir informacinę bazę ir matematinį aprūpinimą. Δ renka informaciją apie naikinimo objektus ir savas ugnies priemones, planuoja ugnį ir skirsto taikinius, apskaičiuoja šaudymo (raketų leidimo) nuostatas, duoda vykdytojams komandas leisti ugnį (raketas).

AVIĄCINĖ PALYDÀ, air accompaniment, авиационное сопровождение – aviacijos vienetų kovos veiksmai puolančioms pajėgoms priešų gynybos gilumoje nuolat remti; sudedamoji palydos ugnimi dalis. Remia smūgiais, kai naikinami priešų rezervai, tankai, artilerija, raketų įrenginiai ir gynybos pozicijos. Δ atlieka strateginę ir taktinę aviaciją. Šis terminas vartojamas kai kurių šalių kariuomenėse, o NATO šalių kariuomenėse tapatinamas su aviacine parama ir dengimu.

AVIĀCINĒ

AVIĀCINĒ PARAMĀ, air support, авиационная поддержка – 1. ļvairi oro pajēgu parama, teikiama sausumoje ir jūroje. Skiriama artimoji, netiesioginē, išankstinē (planinē), skubioji (neplaninē) ir taktinē Δ ; 2. aviācijas smūgiai (atakos), kt. kovos veiksmā sausumos junginiams operācijojē (mūšyje) remti; sudedamoji paramos ugnimi dalis. Δ prasideda kartu su kariuomenēs vienētū atakos pradžia; jā atlieka taktinē ir strateginē aviācija. Pirmiausia naikinamos priešo brand. puolimo priemonēs, besiartinantys artimiausi rezervai, vadavietēs, gynybos pozicijos, ugnies priemonēs.

AVIĀCINĒ PATRĀNKA, \uparrow *patranka*.

AVIĀCINĒ RAKETĀ, \uparrow *raketa*.

AVIĀCINIS RAKĒTŪ KOMPLĒKSAS, \uparrow *raketū kompleksas*.

AVIĀCINIS RENGĪMAS, air preparation, авиационная подготовка – aviācijas smūgiai (atakos) ir kt. kovos veiksmā prieš prasidedant SP atakai; sudedamoji rengimo ugnimi dalis. Δ ppr. vyksta vienu metu ir derinamas su artileriniu rengimu; jē atlieka taktinē ir strateginē aviācija. Pirmiausia naikinamos priešo brand. puolimo priemonēs, vadavietēs, tankai ir artilerija sutelkimo rajonuose ir pozicijose, gynybos pozicijos, artimiausių aerodromū orlaiviai, perkēlos.

AVIĀCINIS TAIKĪKLIS, \uparrow *taikiklis*.

ĀZIMUTAS (A), azimuth, азимут – kampas tarp stebējimo taška dienovidinio plokštumos ir vertikālosios plokštumos, einančios per stebimā taška. Δ būna astronominis, geodezinis ir magnetinis. Δ skaičiuojamas nuo dienovidinio šiaurinės krypties pagal laikrodžio rodyklē nuo 0 iki 360° (nuo 0 iki 60–00 tūkstantuju). Karyboje Δ reikalingas taikiniams nurodyti, vietovēje orientuotis, artilerijos šaudymo nuostatoms rengti. Δ matuojamas \uparrow *kampamačiais*.

astronōminis Δ (A_a), astronomical azimuth, астрономический азимут – kampas, kurē sudaro per stebētojo taška einanti astronominio dienovidinio plokštuma su plokštuma, einančia per stebimojo taško vertikālę ir stebētojo taška.

geodēzinis Δ (A_g), geodetic azimuth, геодезический азимут – kampas, kurē sudaro per stebētojo (pradini) taška einanti geodezinio dienovidinio plokštuma su plokštuma, išvesta per stebimojo (galinio) taško normalę ir stebētojo taška.

magnētinis Δ (A_m), magnetic azimuth, магнитный азимут – horizontalusis kampas nuo šiaurinės magnetinio lauko dienovidinio krypties iki nustatomos krypties pagal laikrodžio rodyklę. Nuo geodezinio azimuto skiriasi magnetinės deklinacijos kampu. Δ matuojamas kompasu (busole).

B

BALĪSTIKA, ballistics, баллистика – mokslas, tiriantis artilerijos sviedinių, minų, aviacinių bombų, kulku, nevaldomųjų raketų ir kt. iššautų (paleistų) kūnų judėjimo dėsnius. Pagr. Δ skyriai: vidinė ir išorinė Δ.

išorinė Δ, exterior ballistics, внешняя баллистика – balistikos šaka, tirianti sviedinių (minų, kulku, nevaldomųjų raketų), kai jie išleikia iš vamzdžio (leidimo įrenginio), judėjimo ore dėsnius ir veiksnus, veikiančius šį judėjimą. Pagr. Δ skyriai: jėgų ir momentų, veikiančių lekiantį sviedinį, tyrinėjimas; sviedinio masės centro judėjimo tyrinėjimas nustatant trajektorijos elementus; sviedinio judėjimo aplink masės centrą tyrinėjimas nustatant jo stabilumą ir sklaidą; pataisų teorija; šaudymo lentelių sudarymo metodika; sviedinio balistinis projektavimas.

vidinė Δ, internal ballistics, внутренняя баллистика – balistikos šaka, tirianti sviedinių (minų, kulku ir kt. šaudmenų), veikiamų parako dujų, judėjimą ir kt. procesus vamzdyje ir parakinių raketų degimo kameroje. Pagr. Δ skyriai: pirosatika (tyrinėja parakų degimo ir dujų susidarymo uždaroje erdvėje dėsningumą); pirodinamika (tyrinėja procesus vamzdžio kanale šūvio metu ir nustato ryšius tarp jų, konstrukcinių vamzdžio charakteristikų ir užtaisymo sąlygų); balistinis pabūklų, raketų, šaulių ginklų projektavimas; tarpinė balistika (tyrinėja procesus poveikiminiu šūvio periodu, kai pasibaigė parako dujų poveikis sviediniui); parakinių raketų Δ.

BALĪSTINĖ ARTILĒRIJOS PARAMÀ, artillery ballistics support, баллистическое обеспечение артиллерии – priemonių kompleksas pabūklų taiklumui didinti. Δ tikslas – laiku nustatyti balistines sąlygas, į kurias atsižvelgiama šaudant. Δ sudaro: pradinio sviedinio greičio nuokrypio dėl vamzdžio išdilimo nustatymas; pradinio sviedinio greičio dėl vamzdžio išdilimo nuokrypio nuo diviziono kontrolinio pabūklo ir baterijos pagrindinio pabūklo nustatymas; kontrolinio diviziono pabūklo ir pagrindinių baterijų pabūklų bendro pradinio sviedinio greičio nuokrypio (dėl vamzdžio išdilimo ir dėl užtaisų partijos ypatumų) nustatymas; sviedinių rūšiavimas ir jų skirstymas pabūklams; šaudmenų balistinių charakteristikų nustatymas; šaudmenų laikymas vienodomis temperatūros sąlygomis. Δ vykdo artilerijos padaliniai. Dar žr. *šaudymo rengimas*.

BALĪSTINĖ FOTOKÀMERA, ballistic photcamera, баллистическая фотокамера – specialus įtaisas šūvio vyksmui ir su juo susijusiems procesams vamzdžio kanalo viduje ir lėkimo trajektorijoje fotografuoti; pagal

fotografijas nustatomos ginklo kokybinės ir kiekybinės balistinės charakteristikos. Δ užtikrina momentinį vienkartinį kurios nors tiriamojo proceso fazės arba nuoseklų greitą (daugiau kaip 10 tūkstančių kadru per sekundę) įvairių fazių fotografavimą.

BALĪSTINĖ RAKETÀ, ↑ *raketa*.

BALĪSTINĖ RAKĖTOS TRAJEKTÒRIJA, ↑ *raketos trajektorija*.

BALĪSTINĖ TRAJEKTÒRIJA, ballistic trajectory, баллистическая траектория – trajektorija, kuria skrieja kūnas po to, kai baigėsi varomoji jėga ir kūną veikia tik traukos jėga ir aerodinaminis pasipriešinimas.

BALĪSTINĖ TRASÀ, ballistic track, баллистическая трасса – specialiai įrengtas artilerijos poligone vietovės ruožas sviedinių (minų ir kt.) lėkimo eksperimentiniams bandymams. Balistinėje trasoje statomi įvairūs balistiniai prietaisai ir ↑ *balistiniai bandomieji taikiniai*, pagal kuriuos bandomoju šaudymu nustatomas oro pasipriešinimo dėsnis, sviedinių ↑ *aerodinaminės charakteristikos*, slenkamojo ir svyruojamojo judėjimo parametrai, išlėkimo pradinės sąlygos ir sklaidos charakteristikos. Dar žr. *taikiny*s.

BALĪSTINĖS CHARAKTERĪSTIKOS, ballistic performance, баллистические характеристики – pagr. rodikliai, lemiantys šūvio vyksmo ir sviedinio (kulkos) lėkimo vamzdžiu (vidinės balistikos) ir ore (išorinės balistikos) dėsningumus. Pagr. vidinės balistikos charakteristikos: ginklo kalibras, užtaiso kameros tūris, užtaisymo tankis, sviedinio slinkimo vamzdžio kanalu ilgis, santykinė užtaiso masė (jos santykis su sviedinio arba kulkos mase), parako jėga, didžiausias slėgis, forsavimo slėgis, parako degimo progresyvumo charakteristikos. Pagr. išorinės balistikos charakteristikos: ↑ *pradinis greitis*, ↑ *balistinis koeficientas*, sviedimo ir išlėkimo kampai, viduriniai nuokrypiai.

BALĪSTINĖS ŠÁUDYMO NÚOSTATŲ PÁTAISOS, ↑ *šaudymo nuostatų pataisos*.

BALĪSTINĖS ŠÁUDYMO SÁLYGOS, ↑ *šaudymo sąlygos*.

BALĪSTINIS BAŅDOMASIS TAIKINŲS, ballistic test target, баллистическая мишень – specialus įtaisas, įrengiamas balistinėje trasoje, sviedinio lėkimo laikui ir padėčiai tam tikrame trajektorijos ruože nustatyti. Sviedinio lėkimo laiką nustato pagal kontaktinius (ruožo pradžią ir pabaigą nustatant pagal elektrinius impulsus, kuriuos sužadina mechaninis sviedinio poveikis taikiniui) ir nekontaktinius (akustines, fotoelektrines, elektrines ir kt.

BALĪSTINIS

blokuotes) taikinius. Sviedinio padētī nustato pagal skyles aptemptuose specialia medžiaga taikiniuose.

BALĪSTINIS GIŅKLO LANKSTŪMAS, weapon ballistic flexibility, баллистическая гибкость оружия – šaunamojo ginklo savybēs, leidžiančios išplēsti jo kovinī pajēgumā ir gerinti veiksmingumā keičiant balistines charakteristikas. Δ pasiekiamas keičiant balistinī koeficientā (pvz., naudojant stabdomuosius žiedus) ir pradinī sviedinio greitī (naudojant kintamuosius užtaisus). Taikant šias priemones ir kartu keičiant pakilimo kampā, galima gauti didesnius kritimo kampus ir mažesnę sklaidā (kai šaudoma tarpiniais nuotoliais).

BALĪSTINIS KOEFICIENŅTAS (C), ballistic coefficient, баллистический коэффициент – viena iš pagr. sviedinio (raketos) išorinēs balistikos charakteristikū, apibūdinanti jo formas koeficiento (*i*), kalibro (*d*, m) ir masēs (*q*, kg) poveikī oro pasipriešinimui īveikti lekiant (skriejant). Nustatomas pagal formulē

$$C = \frac{i \cdot d^2}{q} \cdot 10^3,$$

Kuo mažesnis Δ, tuo sviedinys lengviau īveikia oro pasipriešinimā.

BALĪSTINIS PROJEKTĀVIMAS, ballistic projection, баллистическое проектирование – skaičiavimai, atliekami pradiniame šaunamojo ginklo pavyzdžiū ir nevaldomūjū raketū kūrimo etape; jo tikslas – nustatyti tinkamiausius ginklo balistinius ir konstrukcinius parametrus, kurie atitiktū taktinius techninius reikalavimus. Δ nustato ginklo pavyzdžio tolesnio projektavimo pradinius duomenis.

BALĪSTINIS SKAIČIUŌKLIS, ballistic computer, баллистический вычислитель – elektroninis prietaisas, nustatantis šaudymo iš tankū, kovos mašinū, mažo kalibro zenitinių patrankū ir kt. (ppr. tiesioginiu taikymu) nuostatas. Skaičiuojant reikia žinoti savo objekto ir taikinio koordinates ir greitī, vėjo greitī ir kryptī, oro temperatūrā ir slēgī, sviedinio pradinī greitī, išlėkimo kampā ir kt. duomenis.

BALĪSTINIS SVĪEDINIO AŅTĢALIS, ↑ *sviedinio antgalis*.

BALĪSTINIS SVĪEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

BALĪSTINIS ŠĀUDYMO RENGĪMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

BALĪSTINIS TAIKINĪS, ↑*taikinys*.

BALĪSTINIS TAPATŪMAS, ballistic resemblance, баллистическое подобие – savybė, rodanti, kad yra tolygūs dėsniumai, apibūdinantys parako užtaiso degimo procesą įvairių pabūklų vamzdžių kanaluose. Δ sąlygas nustato vidinės balistikos lygtys, pagal kurias sudaromos balistinės lentelės, naudojamos balistiniame projektavime.

BALĪSTINIS VĖJAS, ballistic wind, баллистический ветер – vėjas, sąlyginai imamas kaip pastovus pagal kryptį ir greitį šiam atmosferos (trajektorijos) aukščiui (atmosferos sluoksniui), kuris sukelia tokį pat sviedinio nuokrypį kaip ir tikrasis vėjas, kintantis trajektorijos aukščio ribose. Δ įskaitomas artilerijoje apskaičiuojant pataisas ir šaudymo nuostatas.

BALISTĪTAS, kitaip *balistinis parakas*, ↑*parakas*.

BALISTĪTINIS PĀRAKAS, ↑*parakas*.

BAŅDOMASIS ŠŪVIS, ↑*šūvis*.

BARBĖTAS, kitaip ↑*pabūklo aikštelė*.

BAROGRĀFAS, barograph, барограф – savaimė rašantis prietaisas atmosferos slėgiui nuolatos registruoti (matuoti). Naudojamas meteorologijos stotyse.

BAROMĖTRAS, barometer, барометр – prietaisas atmosferos slėgiui matuoti. Pagal veikimo principą Δ būna: gyvsidabrinis, metalinis, barometras aneroidas ir ↑*barografas*. Naudojamas meteorologiniam stebėjimui.

baromėtras aneroidas, barometer aneroid, барометр-анероид – prietaisas atmosferos slėgiui matuoti nuo 600 iki 800 mm Hg; naudojamas ne aukščiau kaip 1500 m virš jūros paviršiaus.

BAROMĖTRAS ANERÒIDAS, ↑*barometras*.

BATALIÒNO ARTILĖRIJA, batallion artillery, батальонная артиллерия – etatiniai artilerijos padaliniai, tiesiogiai pavaldūs bataliono vadui. Ginkluotė: minosvaidžiai ir PTVR. Jie nedideli, greitašaudžiai, judrūs, skirti pėstininkų padaliniais tiesiogiai remti.

BATĖRIJA, battery, батарея – 1. kovinis ir administracinis artilerijos padalinys, atitinkantis kuopą ar panašų dalinį kitose pajėgų rūšyse; 2. visos tokio pačio dydžio ar kalibro arba naudojamos tam pačiam tikslui patrankos, torpediniai vamzdžiai, prožektoriai ar raketų leidimo įtaisai, sumontuoti ant vieno laivo arba naudojami kartu; 3. artilerijos ugnies ir taktinis padalinys. Gali būti atskiroji (brigados, pulko, kranto artilerijos) arba būti artilerijos

BATĖRIJOS

divizionų (batalionų, brigadų, pulkų) sudėtyje. Δ sudaro 2–3 ugnies būriai, valdymo būrys arba skyrius; dar gali būti 3–4 priešakinių stebėtojų grupės bei rekognoskuotės grupė; gali turėti 2–8 pabūklus (minosvaidžius, reaktyvines artilerijos kovos mašinas arba PTVR). Δ t. p. vadinami artilerinės žvalgybos (topografijos, garsagaudos, radiotechniniai ir kt.) padaliniai. Raketų daliniuose yra leidimo ir techninės Δ. Leidimo Δ sudaro 1–2 raketų leidimo įrenginiai ir valdymo priemonės.

BATĖRIJOS CEŅTRAS, battery centre, центр батареи – Žemės paviršiaus taškas, kurio koordinatės nurodo baterijos buvimo vietą ir naudojamos apskaičiuojant šaudymo nuostatas. Dar vadinamas *baterijos žymėjimu žemėlapyje*.

BATĖRIJOS (DIVIZIÒNO) UGNIĖS VALDYMO PŪNKTAS, battery (battalion) fire-control point, пункт управления огнем батареи (дивизиона) – valdymo punktas, rengiantis ir valdantis baterijos (divizio) ugnį. Δ išsidėsto baterijos ugnies pozicijoje (netoli vienos iš baterijų ugnies pozicijų) valdymo mašinoje ar ant žemės. Δ sudaro baterijos vyresnysis karininkas (divizio štabo viršininkas) su valdymo grupe. Δ rajone išskleidžiamas baterijos (divizio) meteorologinis postas.

BATĖRIJOS FRÒNTAS, battery front, фронт батареи – atstumas tarp kraštinių pabūklų pagal statmenį į pagr. pabūklo šaudymo kryptį.

BATĖRIJOS KOVÒS RIKIUÒTĖ, battery battle formation, боевой порядок батареи – baterijos išsidėstymas mūšyje. Δ sudaro: ugnies pozicijos, vadavietės, sekyclos ir ugnies valdymo punktai.

BATĖRIJOS PAPLIŪPÀ, ↑ *papliūpa*.

BATĖRIJOS SAUGÀ, battery security, охранение батареи – jėgos, skiriamos saugoti bateriją. Dar žr. *tiesioginė sauga ir savigyna*.

BATĖRIJOS SKAIČIUÓTOJAS, battery counter, вычислитель батареи – karys, skaičiuojantis šaudymo nuostatas ir atliekantis kitus skaičiavimus, susietus su baterijos šaudymo rengimu ir koregavimu.

BATĖRIJOS ŠAUDYMAS IŠ DEŠINĖS (IŠ KAIRĖS), battery right (left), стрельба батареи справа (слева) – šaudymo tvarka, kai ginklai iššauna vienas po kito iš dešinės (iš kairės) kas 5 sekundės, jei nenurodyta kitaip.

BATĖRIJOS ŠŪVIŲ (SÁLVIŲ) TÁRPAS, salvo interval, интервал очереди (залпа) – laiko tarpas (sekundėmis) tarp pabūklų šūvių (baterijos salvių).

BATĖRIJOS TERMOMĖTRAS, battery thermometer, батарейный термометр – termometras užtaisų ir oro temperatūrai ugnies pozicijose

matuoti. Matuojant dvinarių ir trinarį šaudmenų užtaisų temperatūrą, išimami kartoniniai (stiprusis ir normalusis) dangteliai, Δ dedamas tarp parako maišelių; vienanariuose šaudmenyse Δ dedamas prie tūtos. Matavimo laikas – ne mažiau kaip 10 min.

BATĖRIJOS UGNIĖS POZICIJOS CEŅTRAS, battery firing position centre, центр огневой позиции батареи – pagrindinio pabūklo (minosvaidžio) stovėjimo vieta, kurios koordinatės laikomos baterijos koordinatėmis ir naudojamos apskaičiuojant šaudymo nuostatas. Dar žr. *baterijos centras*.

BATĖRIJOS UGNIĖS VĀLDYMAS, battery control, управление огнем батареи – tikslinga baterijos vado ir kitų pareigūnų veikla rengiant baterijos šaudymą ir šaudant. Δ yra svarbiausia baterijos valdymo mūšyje dalis ir turi užtikrinti laiku ir veiksmingą ugnies uždavinių atlikimą. Δ sudaro: ugnies uždavinių gavimas (taikinių išrinkimas); ugnies uždavinių ir jų vykdymo sąlygų išsiaiškinimas; sprendimo vykdyti ugnies uždavinius priėmimas; ugnies uždavinių skyrimas ir jų vykdymo kontrolė. Δ pagrindą sudaro baterijos vado sprendimas ugnies uždaviniams atlikti. Δ turi būti operatyvus, patvarus ir slaptas.

BATĖRIJOS VĀLDYMO CEŅTRAS, battery control centre, центр управления батареей – operacijų centras, iš kurio valdomos raketos baterijos lygmeniu.

BATĖRIJŲ MANĖVRAS, battery manoeuvre, маневр батарей – baterijų pozicijų keitimas išilgai fronto ir į gilumą siekiant užimti patogesnę padėtį kovos užduotims atlikti.

BĀZINĖ MAŠINĀ, basic vehicle, базовая машина – mašina, kurios važiuoklė naudojama įvairios paskirties kovos mašinoms kurti. Šios mašinos turi vienodą važiuoklę, bet dažniausiai skiriasi ginkluote, šarvais, įranga. Vokiečiai, pvz., vienos vikšrinės Δ pagrindu yra sukūrę pėstininkų kovos mašiną „Marder“, savaeigę prieštankinę patranką „Jagdpanzer“, valdymo, ryšio, OEG ir kt. mašinas.

BAZUKÀ, bazooka, базука – pirmojo JAV 60 mm rankinio prieštankinio reaktyvinio granatsvaidžio M1 pavadinimas. Masė ~7 kg, ilgis 1,5 m, granatos masė ~3,6 kg, taiklaus šaudymo nuotolis iki 450 m, pramuša iki 280 mm storio šarvus, naudoja 2 žmonių komanda. JAV Δ pirmą kartą panaudojo 1942 m. Afrikoje, 1950–1953 m. naudojo Korėjoje. Kai kada „bazuka“ buvo vadinami ir rankiniai prieštankiniai granatsvaidžiai, kuriais buvo ginkluojamos kai kurių NATO šalių kariuomenės po II pasaul. karo.

BEATÓŠLIAUŽĖ

BEATÓŠLIAUŽĖ ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

BEATÓŠLIAUŽIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

BEDŪMIS PĀRAKAS, ↑ *parakas*.

BELIĒPSNIS PĀRAKAS, ↑ *parakas*.

BELIĒPSNIS ŠŪVIS, ↑ *šūvis*.

BENDRÓSIOS PARAMÓS ARTILÈRIJA, ↑ *paramos artilerija*.

BETÒNMUŠIS SVIEDINŪS, ↑ *sviedinys*.

BETŪTIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisymas*.

BETŪTIS ŠAUNAMÀSIS ÛŽTAISAS, ↑ *š aunamasis užtaisas*.

BETŪTIS ŠOVINŪS, ↑ *šoviny s*.

BÒMBA, bomb, бомба – 1. aviacijos šaudmuo (aviacinė bomba); 2. šaudmuo povandeniniams laivams naikinti (giluminė bomba); 3. *psn.*, rutulio pavidalo tuščiaaviduris artilerijos sviedinys, užtaisytas paraku (XV–XVII a.); skeveldrinis ardomasis artilerijos sviedinys, kurio masė >40 svarų arba 16 kg (XIX a. vid.; mažesnės masės sviedinius vadindavo granatomis). Iš pradžių Δ buvo naudojamos mortyrose; 4. *psn.*, skeveldrinis sviedinys iš bombosvaidžių šaudyti, naudotas per I pasaul. karą; 5. diversiniais ir teroristiniais tikslais pagamintas savadarbis sviedinys; rankinė granata ir mina.

BOMBÁRDA, bombard, бомбарда – *ist.*, vienas seniausių pabūklų. Pirmykštė Δ buvo viduramžių *katapulta* – apgulos akmenų mėtyklė, o XV–XVII a. Δ – trumpavamzdis pabūklas, šaudantis bombomis (akmeniniais arba geležiniais apvaliaisiais sviediniais). Δ dažniausiai naudota tvirtovėms apgulti ir ginti. Didelių Δ kalibras iki 1 000 mm, masė 14 000–19 000 kg, bombos masė 300–400 kg, vamzdžio ilgis 5–6 kalibrai. Iššaudavo keletą kartų per dieną, bombos nulėkdavo 400–700 m. Kartais to laikotarpio rankinis š aunamasis ginklas t. p. buvo vadinamas bombardomis. Δ turėta ir senovės Lietuvoje.

BRANDUOLÌNÈ ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

BRANDUOLÌNIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

BRANDUOLÌNÈ RAKETÀ, ↑ *raketa*.

BRANDUOLÌNIS RAKÈTINIS KŪRAS, ↑ *raketinis kuras*.

BRANDUOLÌNIS RAKÈTINIS VARÌKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

BRIGĀDOS (PUĻKO) ARTILĒRIJA, brigade (regimental) artillery, бригадная (полковая) артиллерия – etatiniai arba laikinai priskirti artilerijos padaliniai, tiesiogiai pavaldūs brigados (pulko) vadui. Ginkluotė: savaeigiai ir velkamieji pabūklai (minosvaidžiai) ir PTVR. Δ atlieka brigados (pulko) masto artilerijos kovos užduotis (dengia ugnimi, remia ir lydi dalinius, rengia atakas); kovoja su artilerija; stiprina veikiančius svarbiausiomis kryptimis batalionus.

BRIGĀDOS (PUĻKO) ARTILĒRIJOS GRUPĒ, ↑ *artileries grupė*.

BRIZĀNTINIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

BUFERĪNIS NÚOTOLIS, kitaip ↑ *garantuotas saugus nuotolis*.

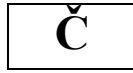
C

CENTRALIZUOTASIS UGNIĖS VAIĖDYMAS, ↑ *ugnies valdymas*.

CHĖMINIS MINŌSVAIDIS, ↑ *minosvaidis*.

CHĖMINIS RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

CHRONOMĖTRAS, *sekūndmatis*, chronometer, stop watch, second-setting watch, range clock, хронометр, секундомер – 1. tikslus kilnojamas laikrodis su sandariu korpusu, saugančiu jį nuo aplinkos poveikio (temperatūros, slėgio, magnetinio lauko pokyčio). Δ varo spiralinė spyruoklė. Rodyklių judėjimą reguliuoja spyruoklinis balansyras. Δ turi valandų, minučių ir sekundžių rodykles. Sekundinė rodyklė juda kas 0,5 s su aiškiai girdimu net už kelių metrų smūgio garsu. Δ įtaisomas taip, kad net korpusui pakrypus, liktų horizontalus. Naudojamas girokopinėse sistemose, navigacijoje, aeronavigacijoje, geodezijoje, laivyboje ir kt. Šiuolaikinis elektroninis mechaninis ir elektroninis kvarcinis Δ turi vidinę paros paklaidą apie ±0,01 s. Δ su specialia įranga gali fiksuoti parodymus juostoje, perduoti laiko signalus (elektros impulsus) į įvairius prietaisus; 2. įtaisas nedideliems laiko tarpams ypač tiksliai (iki dešimtųjų ir šimtųjų sekundės dalių) matuoti. Gali būti mechaninis ir elektroninis. Turi paleidimo ir stabdymo mechanizmą. Naudojamas artilerijai šaudant naktį, nustatant nuotolius iki šaudančių objektų, paprastų ir brand. sprogimų, valdant artilerijos ugnį, treniruojantis, vykdam normatyvus ir pan.

ČIURKŠLĪNIS SIURBLŪS, kitaip ↑ *ežektorius*.

D

DĀLINIO (JŪNGINIO) ARTILÈRIJA, organic artillery, артиллерия части (соединения) – etatinė artilerija, esanti bendrųjų pajėgų dalinio (junginio) sudėtyje. Šis terminas gali būti vartojamas pažymint brigados, kuri nėra nuolatinės sudėties ir formuojama tiktai konkrečiam mūšiui, artilerija.

DALINIS GALUTINIŲ ŠAUDYMO NUOSTATŲ SKAIČIĀVIMAS, ↑ *galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas.*

DARBINIS LAĪKAS, command and loading time, рабочее время – laiko tarpas nuo pradinio momento (pvz., taikinio aptikimo arba komandos jam sunaikinti) iki šūvio (raketos paleidimo).

DAUGIAPAKŪPĖ RAKETÀ, ↑ *raketa.*

DAUGIAVAŪZDIS MINŌSVAIDIS, ↑ *minosvaidis.*

DAUŽIKLIO IŠKYŠA, protrusion, выход бойка – pabūklo spynos daužiklio dalis, išlindusi pro pleišto (stūmoklio) skylutę; matuojama specialiu šablonu. Jeigu Δ mažesnė už normaliąją, pabūklas gali neiššauti, jeigu didesnė, užsikerta spyna arba deformuojamas daužiklis.

DAUŽIKLIS, striker, striker pin, боек – priešakinė plona spynos skiltuvo dalis tūtos (padegamojo vamzdelio) kapsulei (kapsulinei įmovai) sudaužyti.

DEGIKLIS, igniter, igniting fuse, воспламенитель – įtaisas parako užtaisams, kietajam raketiniam kurui, padegamiesiems ir šviečiamiesiems mišiniam uždegti. Tai metalinis ritinėlis su plyšiais šonuose ir dugne, pripildytas padegamosios medžiagos (dūminio parako, pirotechninio mišinio) ir turintis pirminę uždegimo priemonę (padegamąją kapsulę, elektrinį sprogdiklį ir kt.). Kai kurių artilerijos šaudmenų užtaisų Δ yra ne metalinis ritinėlis, o medžiaginis maišelis. Padegamosios medžiagos parenkamos taip, kad jų degimo temperatūra būtų 200°C didesnė negu uždegamos medžiagos įsiliepsnojimo temperatūra.

DEKONSERVĀVIMAS, deconservation, расконсервация – ilgai laikytos karo technikos rengimas naudoti. Δ turinys: dehermetinimas, konservavimo tepalų ir kt. konservantų nuvalymas, apsauginių antvalkių ir pakuotės nuėmimas, įrangos komplektavimas, akumuliatorių įkrovimas ir kt.

DELSTINIS ŠŪVIS, ↑ *šūvis.*

DELSŪSIS KONTĀKTINIS SPROGDIKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdiklis.*

DENGIAMŪJI UGNIS, ↑ *ugnis*.

DENGIMAS UGNIMĪ, fire coverage, огневое прикрытие – karinių vienetų veiksmų, sparnų ir tarpų gynimo ugnimi būdas; jį pirmiausia atlieka artilerija ir minosvaidžiai. Padaliniai dengiami ugnimi, kai vykdo ieškomąją žvalgybą, daro perėjas per minų užtvaras, stato minų užtvaras prieš priešakinį gynybos kraštą ir kt. atvejais.

DERIVĀCIJA, drift, деривация – nevertikalia kryptimi lekiančio greitai besisukančio sviedinio (kulkos) nuokrypis į šoną nuo vertikalių vamzdžio ašies plokštumos dėl sviedinio sukimosi, oro pasipriešinimo ir Žemės traukos. Δ dydis tiesiog proporcingas šaudymo nuotoliui, trajektorijos statumui ir sviedinio (kulkos) sukimosi greičiui, o kryptis priklauso nuo sviedinio (kulkos) sukimosi krypties. Ginklų, kurių vamzdžio graižtvos sukasi iš kairės (dešinės) į viršų (dešinėn) (kairėn), sviedinys nukrypsta dešinėn (kairėn). Ginklų šaudymo lentelėse yra Δ pataisa, į kurią atsižvelgiama rengiant šaudymo nuostatas.

DETALŪSIS GALUTINIŲ ŠAUDYMO NÚOSTATŲ SKAIČIĀVIMAS, ↑ *galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas*.

DETALŪSIS ŠAUDYMO RENGĪMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

DETONĀTORIUS, detonator, детонатор – nedidelis (10–30 g) jautrus pirminiam impulsui brizantinės arba sužadinosios SM užtaisais; sudedamoji artilerijos šaudmens sprogdiklio dalis. Δ paskirtis – sustiprinti detonuojamosios kapsulės veikmę ir sužadinti sviedinio (minos, bombos, raketos kovinės dalies) pagr. užtaiso ir inžinerinio sprogstamojo užtaiso sprogimą.

DĒTUVĪNIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisyimas*.

DEVIL CROCHET, Devil Crochet, Деви Крокет – amerikiečių lygiavamzdis beatožliaužis pabūklas brand. sviediniais šaudyti. Priimtas ginkluotėn 1961 m., šaudymo nuotolis iki 2 000 m (nešiojamasis variantas) ir iki 4 000 m (vežiojamas automobiliu). 279 mm superkalibrinio brand. šaudmens galia buvo iki 0,1 kt. Nuo XX a. 7 d-mečio pab. juo kariuomenė neginkluojama, nes buvo sukurti brand. sviediniai 155 mm ir 203 mm haubicoms.

DIDELĒS GĀLIOS ARTILĒRIJA, ↑ *artilĒrija*.

DĪDELIS PŌSLINKIS (> 5-00), ↑ *poslinkis*.

DĪDELIS TAIKINŪS, ↑ *taikinyš*.

DIDŽIAUSIASIS

DIDŽIAUSIASIS PAKILIMO KAMPAS, limiting elevation, предельный угол возвышения – 1. didžiausias pabūklo (minosvaiddžio) vamzdžio pakilimo kampas; 2. pakilimo kampas, atitinkantis didžiausią šaudymo nuotolį.

DIDŽIAUSIASIS ŠAUDYMO NUOTOLIS, ↑ *šaudymo nuotolis*.

DIDŽIAUSIASIS TRAJEKTORIJOS AUKŠTIS, maximum ordinate, максимальная высота траектории – sviedinio trajektorijos aukščiausias taškas virš horizontalios plokštumos, einančios per trajektorijos pradžios tašką.

DIDŽIAUSIASIS VEIKSMINGAS NUOTOLIS, maximum effective range, предельная дальность действительного огня – didžiausias atstumas, kuriuo ginklas yra taiklus ir veiksmingai naikina taikinį.

DIDŽIAUSIOJI GREITĀŠAUDA, ↑ *greitašauda*.

„DIDŽIOJI BERTĀ“, „Great Berta“, „Большая Берта“ – *ist.*, 420 mm kalibro mortyra, pagaminta I pasaul. karo metu Krupo fabrikuose (Vokietijoje). Naudota apšaudant tvirtoves ir įtvirtinimus prie Antverpeno, Ljezo ir kt. Vamzdžio ilgis 12 kalibrų, sviedinio masė apie 900 kg, šaudymo nuotolis iki 14 000 m.

DIFEREŅCINIS BALISTINIS VĖJAS, differential ballistic wind, дифференциальный баллистический ветер – (bombarduojant) numanomas vėjas, kuris yra tolygus balistinio vėjo ir tikrojo vėjo realiame aukštyje greičių skirtumui.

DINĀMINIS REAKTYVINIS PABŪKLAS, kitaip *beatošliaužis pabūklas*, ↑ *pabūklas*.

DIOPTRAS, diopter, диоптр – 1. paprasčiausia vaizdo paieškos priemonė, naudojama kai kuriuose netiksluose optiniuose prietaisuose. Tai du rėmeliai, įtaisyti pabūklo kampamačio ar kt. prietaiso galvutėje; pro priešakinį Δ plyšį akis turi matyti galinio Δ siūlelį (siūlelius) ir stebimąjį objektą; 2. šaulių ginklų taikymo įtaiso dalis – skrituliukas su skylute, pro kurią žiūrint sutapdinami kryptukas ir taikiny.

DIOPTRIJA, diopter, диоптрия – lęšio ar akies lęšiuo laužiamosios gebos vienetas. Vienos Δ laužiamąją gebą turi lęšis, kurio židinio nuotolis lygus 1 m. Norint nustatyti Δ skaičių, reikia vieneta padalyti iš lęšio židinio nuotolio (*m*). Pvz., jeigu židinio nuotolis 0,5 m, lęšio laužiamoji geba 2 dioptrijos (1:0,5=2). Ženklas (+) prie dioptrijų skaičiaus atitinka glaudžiamajam

(teigiamajam) lęšiu, kuris reikalingas toliaregės akies defektui ištaisyti; ženklas (–) – sklaidomajam (neigiamajam) lęšiu – trumparegės akies.

DIOPTRIJŲ SKĀLĒ, diopter scale, диоптрийная шкала – padalos, nupieštos arba irėžtos ant optinio prietaiso (žiūrono, artilerinio stereoskopinio prietaiso ir kt.) okuliario apšodo. Δ nustatomas stebimo objekto ryškumas prisitaikant prie stebėtojo regos ypatumų.

DIRĖKINIS KAMPAS, ašinis āzimuthas, grid angle, grid azimuth, дирекционный угол, осевой азимут – kampas pagal laikrodžio rodyklę tarp linijos, lygiagrečios su žemėlapiu koordinacių tinklo vertikaliąja linija (ašiniu kartografinės projekcijos dienovidiniu), šiaurinio galo ir stebėjimo linijos. Direkciniais kampais naudojamos geodezijoje, navigacijoje, kartografijoje, artilerijoje.

DIVĪZIJOS ARTILĖRIJA, division artillery, дивизионная артиллерия – etatiniai artilerijos vienetai, tiesiogiai pavaldūs divizijos vadui. Ginkluotė: savaeigiai ir velkamieji pabūklai, RSUS ir PTVR. Δ atlieka divizijos masto artilerijos kovos užduotis (dengia ugnimi, remia ir lydi dalinius, rengia atakas); kovoja su artilerija; stiprina veikiančias svarbiausiomis kryptimis brigadas (pulkus).

DIVĪZIJOS (ĀRMIJOS, KĖRPUSO) ARTILĖRIJOS GRŪPĒ, ↑
artilерijos grupė.

DIVIZIĖNAS, battalion, дивизион – 1. pagr. taktinių raketų ir artilerijos taktinis ir ugnies padalinys. Δ būna sudedamoji dalinio dalis arba atskirasis. Žinomi tokie Δ: patrankų, haubicų, minosvaidžių, reaktivinis, prieštankinis, savaeigės artilerijos, raketų, zenitinių raketų ir kt. Δ susideda iš 2–4 baterijų ir valdymo padalinių. JAV kariuomenėje artilerijos Δ vadinamas artilerijos batalionu. Lietuvos kariuomenėje įkurtas atskirasis artilerijos batalionas; 2. kai kurių šalių XIX–XX a. pirmosios pusės kavalerijos taktinis padalinys, kuriame buvo 2–3 kavalerijos eskadronai; 3. Lietuvos, Rusijos ir kai kurių kt. šalių KJP laivų Δ.

DRAUDŽIAMĖJI UGNĖS, ↑*ugnis.*

DRŪT GALŪS, pabūklo vamzdžio drūtgalys, breech ring [piece], gun breech, казенник, казенная часть ствола – pabūklo (minosvaidžio) vamzdžio užpakalinė dalis, kurioje yra pabūklo spyna. Šūvio metu Δ pro spyną priima parako dujų spūdį. Drūtgalyje vamzdis sujungiamas su atošliaužos įtaisais (minosvaidžių Δ, dar vadinamas uoksu, – su atramine plokšte), kai kurių pabūklų Δ reikalingas sūpuoklinių (kilnojamųjų) dalių pusiausvyrai. Δ būna

DŪMIJAMASIS

įsriegiamas ir užsriegiamas. Mažo kalibro pabūkluose Δ gaminamas išvien su vamzdžiu.

DŪMIJAMASIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilèrijos šaudymas*.

DŪMINIS GRANÁTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

DŪMINIS PÁRAKAS, ↑ *parakas*.

DŪMINIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

DŪPLEKSAS, duplex, дуплекс – dviejų rūšių pabūklų sistema; ppr. turi unifikotą lafetą ir skirtingo kalibro vamzdžius, pvz., SSRS ant vieno lafeto buvo sukurta 210 mm patranka (1939) ir 305 mm haubica (1939). Unifikuotų lafetų naudojimas trumpina pabūklo projektavimo laiką, prastina jų gamybą ir eksploataciją.

DVIGUBAS MINÒSVAIDŽIO UŽTAĪSYMAS, double mortar loading, двойное зарядание миномета – neiššovusio minosvaidžio užtaisyimas kita mina; Δ pasitaiko, kai nėra arba sugedusi apsauga nuo dvigubo užtaisyimo. Įvykus Δ , ppr. minos sprogsta minosvaidžio vamzdyje.

DVINĀRIS ARTILÈRIJOS ŠAUDMUŌ, ↑ *artilèrijos šaudmuo*.

DVIŠŌVIS ĮRENGINŲS, twin mount, спаренная установка – kulkosvaidžių ir patrankų automatinis ginklas, turintis du kulkosvaidžius arba automatines patrankas (2 vienvamzdžius arba 1 dvivamzdį automata), sumontuotas ant vieno pagrindo su bendrais taikymo ir kreipimo mechanizmais. Kulkosvaidinių Δ kalibras – 12,7 ir 14,5 mm, patrankinių – 20, 23, 25, 30, 35, 40 ir 57 mm. Bendroji greitašauda (atitinkamai) 1 100 ir 2 000–2 400 šūvių/min. Dažniausiai tai zenitiniai įrenginiai; gali šaudyti į antžeminius ir antvandeninius taikinius. Laivuose ir lėktuvuose įrengiami stacionarūs, SP – savaeigiai arba vilkikų velkamose priekabose.

E

EKSTRĀKTORIUS, kitaip ↑ *tūtų išmetiklis*.

ELEKTRINIS PABŪKLO STŪMŪKLIS, ↑ *pabūklo stūmoklis*.

ELEKTRINIS RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

ELEKTROMAGNĒTINIAI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

ELEKTRŌNINĒ ŽVALGĪBA, electronic reconnaissance, радиоэлектронная разведка – duomenų apie priešą gavimas radioelektroninėmis priemonėmis. Δ priklauso radijo, radiotechninė, infraraudonoji, radiolokacinė, lazerinė, televizinė, garso, hidroakustinė žvalgyba.

ETĀTINĒ GINKLUŌTĒ, **tabelinė ginkluotė**, organic weapons, табельное вооружение – ginkluotė ir kt. karo technika, esanti karinio vieneto etatų sąraše. Ją sudaro ginkluotė ir papildomos techninės priemonės, reikalingos jai naudoti, kovos veiksmams rengti, atlikti ir aprūpinti.

ETĀTINĒS ARTILĒRIJOS PRĪEMONĒS, organic artillery means, штатные артиллерийские средства – artilerijos vienetai, esantys pėstininkų (tankų) vienetų sudėtyje. Dar žr. *lauko artilerija*.

ETĀTINĒS PRĪEMONĒS, **tabelinės priemonės**, organic means [equipment], табельные средства – materialinės priemonės (karo technika ir naudojamosios priemonės – šaudmenys, degalai, tepalai, maisto produktai ir kt.), esančios karinio vieneto etatų sąraše. Jas sudaro ir etatinės, ir papildomosios priemonės. Naudojamosios priemonės įtraukiamos į etatų sąrašus pagal tiekimo normas ir kovinius kompleksus.

EŽĖKTORIUS, **čirkšlinis siurblys**, ejector, эжектор – įtaisas po šūvio parako dujoms išsiurbti iš pabūklo vamzdžio, tankų, savaeigių artilerijos pabūklų ir laivų artilerijos šarvuotųjų bokštų. Δ sudaro slėgio skirtumą vamzdžio žiotyse ir drūtgalyje, dėl to išsiurbiami dūmai.

F

FALKONĖTAS, falconet, фальконет – *ist.* 45–100 mm kalibro pabūklas. Šaudė švininiais sviediniais. XVI–XX a. Δ buvo ginkluota pulko, lauko (rečiau tvirtovių) artilerija ir laivai.

FAU, Fau, Фау – *ist.* Vokietijos tolimojo veikimo valdomasis raketinis ginklas, naudotas per II pasaul. karą. Pagaminti du tipai: sparnuotoji raketa Fau-1 ir balistinė raketa Fau-2. Fau-1 buvo pulsuojančiojo variklio varomas viensparnis lėktuvas su stabilizatoriumi. Sparnas trapecinis arba tiesus. Trapecinio sparno ilgis 4,87 m., tiesaus – 5,3 m, raketos ilgis 7,9 m, liemens skersmuo 0,84 m, leidimo masė 2 200 kg, nešė 850 kg sprogmenų, skriejimo greitis ~600 km/h, nuotolis iki 370 km; leidžiama nuo katapultos. Degalų buvo pilama tiek, kad nuskrietų iki taikinio. Degalams pasibaigus, variklis užgesdavo ir raketa krisdavo į taikinį. Fau-2 (*↑ raketa*) ilgis 14 m, liemens skersmuo 1,65 m, leidimo masė ~13 000 kg, SM masė 800 kg, skriejimo greitis 1 700 m/s, nuotolis 320 km, pakildavo į 80 km aukštį, skriesdavo viršgarsiniu greičiu; leidžiama leidimo įrenginiu. Fau-1 pirmą kartą paleista 1942 m., karo tikslais naudota prieš D. Britanijos miestus nuo 1944 m. Dėl mažo greičio buvo lengvai numušama; iš 10 500 paleistų Fau-1 į D. Britanijos teritoriją nukrito 3 200, o iš 4 300 Fau-2 daugiau kaip 2 000 sprogo leidžiant arba skriedamos ir tik apie 500 nukrito ant Londono. Iš viso buvo pagaminta 34 000 vienetų. Nors buvo sugriauta daugiau nei 30 000 namų, nukauta apie 33 000 žmonių, Δ naudojimas karo eigai didelės įtakos neturėjo ir numatytos užduoties neįvykdė. Fau-2 tapo pirmųjų JAV ir SSRS valdomųjų balistinių raketų prototipu.

FAUSTPATRŌNAS, faust patron, фаустпатрон – *ist.* artimojo mūšio vienkartinio naudojimo rankinis reaktyvinis vamzdinis ginklas kumuliacinio užtaiso granatomis šaudyti į šarvuotus taikinius. Sudarytas iš superkalibrinės kumuliacinės granatos, stabilizatoriaus, išmetamojo parako užtaiso ir iš abiejų galų atviro vamzdžio su smogiamuoju mechanizmu ir taikikliu. Buvo dvių modifikacijų (F1 ir F2). Šaudymo nuotolis 30 m, F1 masė 5,35 kg, F2 – 3,25 kg, granatos masė atitinkamai 2,8 ir 1,65 kg. Galėjo pramušti 200 ir 140 mm storio šarvus. Šūvio metu atgal iš vamzdžio išsiverždavo iki 4 m liepsna. Naudotas vokiečių kariuomenėje II pasaul. karo pabaigoje (nuo 1943 m.).

FLEGMATIZÁTORIUS, deterrent, флегматизатор – keli įmirkyto specialiu mišiniu plono popieriaus sluoksniai vamzdžio veiksniumi didinti. Δ apgaubia kovinį užtaisą ir šaunant išpurškiamas per visą vamzdžio paviršių, kad apsaugotų jį nuo aukštos parako dujų temperatūros kenksmingo poveikio. Kai kurių patrankų šaudmenų pilnieji užtaisai dar turi teptuvą (du dangtelius, tarp kurių yra vamzdžio tepalas), kuris šaunant tepa vamzdį; prieš šaunant teptuvas dedamas ant sviedinio užjuostinės dalies.

FOTOGRAMĖTRIJA, photogrammetry, фотограмметрия – karinis techninis dalykas, nustatantis nufotografuotų objektų formą, dydį ir išdėstymą. Pagal fotograavimo būdus būna antžeminė Δ ir aerofotogrametrija. Δ reikalinga fotogrametrinei žvalgybai, specialiems žemėlapiams sudaryti, taikinių ir kariuomenės išdėstymo koordinatėms nustatyti. Teorinis Δ pagrindas – vietovės taškų koordinačių ir jų atvaizdų santykinis ryšys. Dar žr. *aerofotogrametrija*.

FOTÒNINIS RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

G

GALIÀ, power, мощность – darbo ir jo atlikimo laiko santykis. Matuojama vatais (W) – $1W=1$ J/s. Δ svarbiausias karyboje naudojamų mašinų (variklių, generatorių, kompresorių ir kt.) kokybės rodiklis.

GĀLIMASIS NÚOKRYPIS, gālimoji paklaidà, probable error, вероятное отклонение, вероятная ошибка – galimas sviedinio (minos, raketos) nuokrypis nuo taikymo taško. Δ priklauso nuo \uparrow galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimo tikslumo, šaudymo sąlygų ir sviedinio (minos, nevaldomosios raketos) sklaidos arba valdomųjų šaudmenų nutaikymo į taikinį tikslumo. Dar žr. *galimasis vidutinis nuokrypis*.

GĀLIMASIS VIDUTINIS NÚOKRYPIS, medium probable error, вероятное среднее отклонение – atstumas tarp sklaidos ašies ir geriausių pataikymų pusės ruožo krašto.

GALIMYBĖ ŠÁUDYTI MINÓSVĀIDŽIU PEĖ PRĪEDANGOS KĒTERÀ, capability mortar firing across crest, возможность стрельбы миномета через гребень укрытия – galimybė šaudyti minosvaidžiu, kai priešais ugnies poziciją yra priedanga. Δ skaičiuojama pagal lenteles parenkant ugnies poziciją.

GĀLIMOJI PAKLAIDÀ, kitaip \uparrow *galimasis nuokrypis*.

GĀLIMOJO NAIKĪNIMO ZONÀ, \uparrow *naikinimo zona*.

GALUTINĖ RAKĒTOS MĀSĖ, \uparrow *raketos masė*.

GALUTINĖS ŠÁUDYMO NÚOSTATOS, final firing data, исчисленные установки для стрельбы – nuostatos, kuriomis pradedama išaudyti arba naikinti taikinį.

GALUTINIS GREĪTIS, terminal velocity, конечная скорость – sviedinio (minos) greitis kritimo taške.

GALUTINIS PAKILĪMO KAMPAS, corrected elevation, исчисленный угол возвышения – pabūklo (minosvaidžio) vamzdžio pakilimo kampas, atitinkantis taikiklio nuostatas, apskaičiuotas pagal galutinį šaudymo nuotolį.

GALUTINIS ŠÁUDYMO NÚOTOLIS, \uparrow *šaudymo nuotolis*.

GALUTINIS ŠÁUDYMO RENGĪMAS, \uparrow *šaudymo rengimas*.

GALUTĪNIS ŠAUDMENŪ RUOŠĪMAS, final ammunition preparation, окончательная подготовка боеприпасов – šaudmenų techninis ruošimas šaudyti.

GALUTINIŲ ŠAUDYMO NÚOSTATŲ SKAIČIĀVIMAS, final firing data calculation, подготовка установок для стрельбы – sviedinio, užtaiso, sprogdiklio, vėduoklės, trajektorijos parinkimas pagal taikinio pobūdį ir šaudymo nuostatų apskaičiavimas atsižvelgiant į balistinių, topogeodezinių ir meteorologinių šaudymo sąlygų pataisas. Δ gali būti detalusis, dalinis ir apytikris.

apytikris Δ, approximate preparation of fire, глазомерная подготовка установок для стрельбы – toks šaudymo nuostatų skaičiavimas, kai ne visos šaudymo lentelėse numatytos pataisos apskaičiuotos, o šaudymo nuotolis ir kryptis išmatuoti žemėlapyje arba nustatyti iš akies.

dalinis Δ, rapid preparation of fire, сокращенная подготовка установок для стрельбы – toks šaudymo nuostatų skaičiavimas, kai neįvykdytas nors vienas detaliojo skaičiavimo reikalavimas.

detalusis Δ, detail preparation of fire, полная подготовка установок для стрельбы – toks šaudymo nuostatų skaičiavimas, kai tiksliai nustatytos visos šaudymo sąlygos ir apskaičiuotos visos šaudymo lentelėse numatytos pataisos.

GARANTUOTAS SAUGŪS NÚOTOLIS, buferinis nuotolis, buffer distance, гарантированное безопасное расстояние, буферное расстояние – (brand. kare) 1. horizontalusis nuotolis, pridedamas prie ↑ *saugumo spindulio*, kuriuo užtikrinama, kad nebus viršytas nurodytas rizikos laipsnis. Δ ppr. išreiškiamas kiekybiniais sklaidos kartotiniais; 2. vertikalusis nuotolis, pridedamas prie saugaus radioakt. dulkių nusėdimo aukščio, kuriuo užtikrinama, kad neįvyks reikšmingas kariniu požiūriu radioakt. dulkių nusėdimas. Ppr. tai kiekybiškai išreiškiama vertikaliosios sklaidos kartotiniais.

GARSĀGAUDA, sound ranging, звукометрия – garso šaltinio vietos (koordinacių) nustatymas iš kelių taškų. Pagal laiko skirtumą, kuris susidaro pasiekiant garsui du atskirtus erdvėje taškus (↑ *akustinę bazę*), nustatoma kryptis į garso šaltinį. Garso šaltinio koordinatės apskaičiuojamos pagal kryptis, nustatytas vienu laiku iš kelių akustinių bazių.

GARSĀGAUDĒ BĀZĒ, kitaip ↑ *akustinė bazė*.

GARSĀGAUDĒ STOTĪS, sound-ranging station, звукометрическая станция – akustinių, elektrinių ir elektroninių prietaisų sistema garso šaltinio buvimo

GARSĀGAUDĒ

vietai garsagaudos metodais nustatyti. 1. (art.) naudojama pabūklams (minosvaidžiams) pagal jų šūvių garsą nustatyti, artilerijos ugniai pagal sviedinių (minų) sproginimo garsą koreguoti; pagrindinė ↑ *garsagaudės žvalgybos* priemonė. Δ veikimo nuotolis: nustatant šaudančius pabūklus 8–15 km, minosvaidžius – 3–5 km, sviedinių (minų) sproginimus – 8–12 km; 2. (laiv.) kranto Δ naudojamos patekusio į nelaimę jūroje laivo (orlaivio) koordinatėms pagal specialių užtaisų, išmestų iš laivo (orlaivio), sproginimo garsą nustatyti.

GARSĀGAUDĒ ŽVALGŪBA, sound survey, звуковая разведка – duomenų rinkimas apie nematomas šaudančias priešo baterijas (pabūklus, minosvaidžius, reaktyvinės artilerijos leidimo įtaisus) pagal jų šūvių garsą; sudedamoji elektroninės žvalgybos dalis. Δ atliekama garsagaudžiais prietaisais. Δ t. p. koreguoja savos artilerijos šaudymą (nustato sviedinių ir minų sproginimų nuokrypius, garso žyminių koordinates, kontroliuoja kaunamąjį šaudymą). Δ nepriklauso nuo matomumo, patikimai veikia bet kuriuo metų laiku, ją sunkiai aptinka priešo žvalgyba.

GARSĀGAUDĒS ŽVALGŪBOS DŪOMENYS, sound data, данные звуковой разведки – garsinių taikinių (žyminių) koordinatės, savos artilerijos sviedinių (minų) sproginimų nuokrypiai nuo garsinių ir negarsinių taikinių.

GARSĀGAUDIS PŪSTAS, sound point, звуковой пост – karių grupė ir vieta, kurioje įrengiamas garso imtuvai ir kt. prietaisai; garsagaudės žvalgybos padalinio kovos rikiuotės pagrindas. Du Δ sudaro ↑ *akustinę bazę*.

GARSINIS TAIKINŪS, ↑ *taikinys*.

GAUBIAMŪJI GRŪPĒ, mixed salvo, bracketing salvo, накрывающая группа – skirtingų sproginimo ženklų grupė, kai šaudoma viena taikiklio nuostata.

GAUBĪMAS, straddle, накрытие – salvė (papliūpa), kurioje vieni sviediniai sprogo už taikinio, o kiti – prieš taikinį. Δ laikomas normaliu, kai vidurinė trajektorija sutampa su taikinio naikinamojo ploto centru.

GEDĪMAS, *kovos tēchnikos gedimas*, failure, fault, break-down, отказ – technikos vienetų (kompleksų) veikimo (kovinės gebos) sutrikimas dėl neleistino jų parametrų nuokrypio, kurį sukėlė vidiniai fizikiniai ir chem. procesai, išorinis mechaninis, klimato ir kt. poveikis. Δ skiriami pagal atsiradimo priežastis – konstrukciniai, gamybiniai ir eksploataciniai; pagal

atsiradimo pobūdį – staigūs ir laipsniški; pagal tarpusavio ryšį – nepriklausomi ir priklausomi; pagal padarinius – visiški, daliniai ir funkciniai.

GELEŽINKELINĖ ARTILĒRIJA, ↑ *artilērija*.

GEODĒZINIS ĀZIMUTAS, ↑ *azimutas*.

GEODĒZINIS (TOPOGRĀFINIS) ŠĀUDYMO NÚOTOLIS, ↑ *šaudymo nuotolis*.

GEOFĪZINĒS ŠĀUDYMO NÚOSTATŪ PĀTAISOS, ↑ *šaudymo nuostatų pataisos*.

GEOFĪZINĒS ŠĀUDYMO SĀLYGOS, ↑ *šaudymo sąlygos*.

GYNÝBINĒ UGNĪS, ↑ *ugnis*.

GIŅKLAI, weapons, оружие – ģrankiai ir priemonēs priēšui mūšyje kauti. Δ sudaro ↑ *naikinimo priemonēs* ir ↑ *naikinimo priemoniū siuntimo ģ taikinį priemonēs*; sudētingesnius dar sudaro valdymo ir taikymo prietaisai ir priemonēs. Šiuolaikiniai Δ skiriami pagal pažeidimo pobūdį – masinio naikinimo, ģprastiniai ir naujieji netradiciniai ginklai; pagal sprendžiamų kovinių užduočių mastą – strateginiai, operatyviniai taktiniai ir taktiniai; pagal paskirtį – vientiksliai (priešlēktuviniai, prieštankiniai, priešlaiviniai ir kt.) ir daugiaticsliai, arba universalūs; pagal NP siuntimo ģ taikinį būdus – *šaunamieji, reaktyviniai* ir *raketiniai*, Δ, kuriuose NP neša ģ taikinį lēktuvai, karo laivai (aviacinēs, ģiluminēs bombos ir kt.), elektriniai, stūmokliniai arba turbininiai varikliai (torpedos), naudojami mišrūs siuntimo būdai (pvz., raketa-torpeda, aktyvieji reaktyviniai sviediniai ir kt.), žmogaus raumenų jēga (pvz., ietis, rankinė granata), Δ, ģtaisomi galimose priešo veiksmų vietose (inžinerinės ir jūrų minos); pagal manevravimo lygį – stacionarieji su nejudriuoju pagrindu (šachtiniai raketų kompleksai, kazematiniai artilērijos pabūklai ir kt.), stacionarieji su judriuoju pagrindu (aviacijos, laivų, tankų ir kt.), savaeigiai, savijudžiai, velkamieji, vežiojamieji, nešiojamieji; pagal personalo skaičių – individualieji ir grupiniai; pagal šaudymo proceso automatizavimą – automatiniai, pusiau automatiniai ir neautomatiniai; pagal NP lēkimo (skriejimo) iki taikinio trajektorijos keitimo galimumą – nevaldomieji ir valdomieji. Ginklų veiksmingumą lemia jų veikimo nuotolis, taiklumas, greitašauda, manevringumas, taikinių kliudymo ir kovimo plotas.

Pirmieji Δ buvo rankiniai: kuokos, peiliai, kirviai, dalgiai, kalavijai, durklai, ietys, lankai su strēlėmis, t. p. padedantys apsiginti – skydai, šalmai, šarvai. Įvairiose šalyse jie skyrēsi forma ir skirtingai vadinosi: kuokos – buožėmis, bulavomis, buzdiganais; kirviai – bardišiais, alebardomis (kirvio ir ieties

GIŅKLAI

derinys); kalavijai – akinakais, jataganais, rapyromis; durklai – stiletas, kortikais. Δ buvo daromi iš medžio, akmens, kaulo, vėliau – iš bronzos, ketaus ir plieno. Buvo išrasti svaidomieji ginklai akmenims, strėlėms, ietims arba specialiems sviediniams mėtyti. Svaidomieji Δ buvo asmeniniai (lengvi, parankūs naudoti vienam žmogui) ir kolektyviniai (sunkūs, sudėtingi pabūklai, naudojami kelių ar keliolikos žmonių). Parakas XIV a. panaudotas šaunamiesiems Δ ; jie iki XVII a. pab. visiškai pakeitė mechaninius svaidomuosius. Rankiniai Δ pradėti vadinti šaltaisiais ginklais, asmeniniai šaunamieji – šaulių ginklais, o kolektyviniai – artilerijos pabūklais. Didinant ginklų greitašaudą, buvo išrastas automatinis ginklas. Pirmąjį automatinį Δ – kulkosvaidį 1883 m. sukonstravo H. Maksimas (JAV). XX a. pr. kulkosvaidžiais, o vėliau ir kitais automatiniais Δ buvo apginkluotos visų šalių kariuomenės. XX a. pr. automatinis Δ pradėta įrengti šarvuotose mašinos, vadinamose tankais, karo laivuose ir lėktuvuose. Prieš II pasaul. karą tankus, karo laivus ir karo aviaciją pradėta ginkluoti specialiai jiems skirtais Δ .

XX a. karuose paplito įvairūs liepsnosvaidžiai, minosvaidžiai, granatsvaidžiai, cheminis ginklas. II pasaul. kare buvo pradėtas naudoti reaktyviniis Δ , pirmosios sparnuotosios ir balistinės raketos, atominės bombos. Kariuomenių apginklavimas pokario metais raketiniu brand. Δ (XX a. 6 d-metis) iš esmės pakeitė visas karybos sritis. Tačiau buvo tobulinami ir įprastiniai ginklai. Šiuolaikiniai Δ nuolatos atnaujinami (Δ pavyzdžių kaitos ciklas lyginant su XX a. pr. sutrumpėjo 2–3 kartus ir sudaro maždaug 10 metų).

Lietuvos teritorijoje XI–IX t-metyje pr. Kr. (paleolitas) buvo naudojamos ietys su kauliniais antgaliais, IX–V t-metyje pr. Kr. (mezolitas) – lankas ir strėlės su titnaginiais ir kauliniais antgaliais, kauliniai durklai-peiliai. III t-mečio pr. Kr. pab. į Pabaltijį atėję indoeuropiečiai naudojo akmeninius laivinius kovos kirvius, akmenines buožas. Nuo XVI a. pr. Kr. plito žalvario Δ – durklai, vad. baltiškieji kirviai, ietys, kalavijai (nuo IV–V a.), dideli peiliai, siauraašmeniai kirviai, lankai ir strėlės su geležiniais antgaliais, mediniai skydai su metaliniais apkaustais. X–XII a. Δ tobulėjo, darėsi įvairesni. XII a. pradėta naudoti šalmus iš geležinės skardos, nuo XIII–XIV a. lanksčius iš geležinių žiedelių pintus ir odinius šarvus, apkaustytus metalo plokštėmis, nuo XV a. – vien metalo plokščių šarvus; nuo XIII a. naudotas arbaletas. Pilių sienoms griauti LDK nuo XIII a. naudotos įvairios svaidyklės (balistos), siendaučiai (taranai), pristumiamieji bokštai. Nuo XIV a. pab. LDK

kariuomenė naudojo šaunamuosius Δ : $\hat{\uparrow}$ *bombardas*, patrankas, nuo XVI a. pab. – muškietas. Nuo XVI a. pėstininkų ir raitelių Δ darėsi lengvesni, šarvus dėvėjo tik sunkioji kavalerija. Δ gamino amatininkai, gyvenę miestuose, pilyse, feodalų dvaruose. XVI–XVII a. Vilniuje, Valkininkuose, Nesvyžiuje ir kitur veikė LDK kariuomenės patrankų liejyklos. Savos gamybos Δ neužteko, todėl jie buvo perkami užsienyje. Ginklų pirkliai būdavo atleidžiami nuo maito; eksportuoti Δ buvo draudžiama. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė (1918–1940 m.) buvo ginkluota daugiausia užsienyje (Vokietijoje, Čekoslovakijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Anglijoje) pirktais Δ . Kaune ir Linkaičiuose (Radviliškio rajone) veikė Δ gamyklos, kuriose buvo gaminami šoviniai, šautuvų ir kulkosvaidžių vamzdžiai, remontuojami kiti Δ . 1990 m. atkurta Lietuvos kariuomenė ginkluota užsienyje (NATO šalyse, Rusijoje ir kt. valstybėse) pirktais šaunamaisiais ginklais. Lietuvoje pastatyta šaudmenų gamykla.

automatiniai Δ , automatic weapons [arms], автоматическое оружие – šaunamieji ginklai, kuriuose parako dujų ir kt. šaltinių energija naudojama ginklui iš naujo užtaisyti ir iššauti (ginklai, kuriuose automatizuotas tik užtaisymas, vadinami pusiau automatiniais). Δ šaudo didele sparta nepertraukiamai, trumpomis serijomis ir pavieniais šūviais. Šoviniai tiekiami iš dėtuvės arba iš lanksčių grandininių juostų. Nuo šaudymo įkaitę vamzdžiai aušinami oru, vandenių ar keičiami neįkaitusiais. Automatinį šaudymą užtikrina automatikos sistema. Δ yra automatiniai pistoletai, pistoletai kulkosvaidžiai, automatai, automatiniai (šturmo) šautuvai ir karabinai, kulkosvaidžiai, automatiniai granatsvaidžiai, minosvaidžiai, pabūklai. Pirmąjį Δ 1863 m. sukonstravo R. Pilonas (JAV). 1883 m. H. Maksimas (Maxim; JAV) sukonstravo sunkųjį kulkosvaidį, pavadintą jo vardu. Tai buvo pirmas Δ kariuomenės ginkluotėje. Dabar daugelio valstybių kariuomenės naudoja tik automatinius ir pusiau automatinius ginklus. Iki II pasaul. karo Lietuvos kariuomenė buvo ginkluojama 7,92 mm kalibro sunkiaisiais ir lengvaisiais kulkosvaidžiais, 20 mm automatiniais pabūklais. Šiuolaikinė Lietuvos kariuomenė ginkluota pistoletais kulkosvaidžiais (pvz., „Uzi“, Izraelis), automatais (AKM, AK 74, Rusija), automatiniais šautuvais (pvz., M14, JAV), kulkosvaidžiais (RPK, RPK 74, PKT ir KPVT, Rusija). Dar žr. *granatsvaidis, minosvaidis, patranka, dvišovis įrenginys, keturšovis įrenginys*.

graižtviniai Δ , rifled-bore weapons, нарезное оружие – šaunamieji ginklai, kurių vamzdyje ištekintos $\hat{\uparrow}$ *graižtvos*. Δ – tai graižtviniai šautuvai, karabinai, kulkosvaidžiai, pistoletai, patrankos, haubicos, kai kurie minosvaidžiai ir beatošliaužiai pabūklai. Sviedinio arba kulkos sukimasis lemia jų stabilumą,

GIŅKLAI

didina šaudymo glaustumą ir nuotolį. Šiuolaikiniuose pabūkluose graižtvomis šliaužia ne pats sviedinys, o ant jo esantis kreipiamasis žiedelis, kuris padarytas iš gerokai minkštesnio metalo negu pabūklo vamzdis. Daugelio Δ graižtvos sriegis yra kairinis, o prancūzų pabūklų – dešininis. Dar žr. *ginklo kalibras*.

įprastiniai Δ, conventional weapons, обычное оружие – tradicinės ginklų rūšys, kurių kovinis naudojimas tiesiogiai nesukelia masinių nuostolių ir sugriovimų. Terminas pradėtas vartoti XX a. 6 d-metyje, kai apginklavus kai kurių šalių kariuomenes brand. ginklų, atsirado terminas *masinio naikinimo ginklas*. Δ priklauso šaunamasis, reaktyvnis, raketinis, bombinis, torpedinis, padegamasis ir ypač taiklūs ginklas, inžinerinės ir jūrų minos bei kt. ginklai, kurių NP užtaisytos brizantinėmis sprogstamosiomis arba padegamosiomis medžiagomis, arba visai neturi užtaiso (pvz., vientisieji šarvamušiai sviediniai, paprastosios kulkos). Δ t. p. priklauso šaltasis ir svaidomasis ginklai. Δ kaunami priešo kariai, naikinama ir gadinama ginkluotė ir kovos technika, griaujami fortifikaciniai įrenginiai ir kiti objektai. Δ nuolat tobulinami ir kai kurios jo rūšys pagal pažeidimo pobūdį priartėjo prie MNG. Δ sąlyginai galima suskirstyti į individualiojo ir grupinio naikinimo, t. p. didesnės galios ginklus.

lygiavaizdžiai Δ, smooth-bore weapons, гладкоствольное оружие – šaunamieji ginklai, kurių vamzdyje nėra graižtvų. Tai minosvaidžiai, beatošliaužiai pabūklai, kai kurios prieštankinės ir tankų patrankos. Iki XIX a. vid. vyravo Δ, kuriuos vėliau išstūmė graižtviniai ginklai. Sukūrus patikimą sviedinių ir minų stabilizavimo būdą (įtaisant sparninius stabilizatorius), Δ vėl paplito. Tai skatino Δ gamybos ir naudojimo paprastumas, geresnis kumuliacinių šaudmenų veiksmingumas ir galimumas pasiekti didelį subkalibrinių šaudmenų pradinį greitį.

māsinio naikinimo Δ, mass destruction weapons, оружие массового поражения, ОМП – ypač didelę naikinamąją galią turintys ginklai; jų naudojimas daro masinių nuostolių ir griovimų. Δ pasižymi naikinamųjų veiksmų gausa ir ilga jų trukme – tai turi ypač didelį neigiamą moralinį ir psichologinį poveikį. Δ priklauso brand., chem. ir biol. ginklas. Gali atsirasti ir kt. MNG rūšių, pagrįstų kitais veikimo principais (*naujieji netradiciniai ginklai*), bet pagal veiksmingumą prilygstančių tradiciniam MNG. Prie Δ pagal savo veiksmingumą priartėja įprastinis didesnės galios ginklas. Δ tarptautiniais susitarimais iš dalies uždraustas. Lietuvos kariuomenė Δ neturi ir nežada turėti.

naujieji netradiciniai Δ , new nontraditional weapons, оружие на новых физических принципах – naujos galimos ginklų rūšys, kurių naikinamųjų veiksnių pagrindą sudaro iki šiolei ginkluose nenaudoti procesai ir reiškiniai. XX a. pab. įvairiose tyrimo, bandymo ir gamybos stadijose buvo genetinis, geofizinis, infragarsinis, klimatinis, ↑ *lazerinis*, ↑ *lazeriu valdomas*, nemirtinasis, ozoninis, radiologinis, labai aukšto dažnio, greitinamasis, elektromagnetinis ir kt. ginklas. Daugelį šių ginklų draudžia naudoti Konvencija dėl karinio ar kitokio priešiško poveikio gamtinei aplinkai uždraudimo (1977 m.) ir kt. tarptautinės sutartys.

pusiáu automatiniai Δ , semiautomatic weapons, полуавтоматическое оружие – ginklai, kurių šovimo ir dalis pakartotinio užtaisymo operacijų vyksta automatiškai, o kitas atlieka kariai. Tai šiuolaikiniai pabūklai su pleištime spyna, užtaisymo ir tūtos išmetimo pusautomatačiais.

rakėtiniai Δ , missile weapons, ракетное оружие – ginklai, kuriuose NP nešamos į taikinį raketomis; įvairių ↑ *raketų kompleksu*, skirtų antžeminiams, oro ir jūrų taikiniams naikinti, visuma. Skiriamas smogiamasis ir specialiojo naudojimo Δ . **Smogiamasis Δ** ppr. skirtas įvairiems antžeminiams taikiniams naikinti smogiant ↑ *raketų smūgius*; būna strateginis, operatyvinis-taktinis ir taktinis. Strateginis raketinis ginklas turi tarpžemynines ir vidutinio nuotolio balistines raketas su brand. kovinėmis galvutėmis; priklauso: JAV ir Prancūzijos – KOP ir KJP; D. Britanijos – KJP; Rusijos – strateginės paskirties raketinėms pajėgoms, KOP (strateginiai bombonešiai) ir KJL (strateginės paskirties povandeniniai raketiniai kreiseriai). Operatyvinį-taktinį ir taktinį raketinį ginklą sudaro raketos su brand. ir įprastiniais užtaisais; JAV, D. Britanijos, Prancūzijos, Vokietijos sausumos pajėgose yra lauko artilerijos sudėtyje; Rusijos sausumos pajėgose – SP raketinių pajėgų ir artilerijos sudėtyje (operatyvinis-taktinis raketinis ginklas – fronto lygmeniu, taktinis – armijos); KOP operatyviniu-taktiniu raketiniu ginklu ginkluojami strateginiai bombonešiai, taktiniu – taktinės (Rusijoje – fronto) aviacijos lėktuvai ir sraigtasparniai. **Specialiojo naudojimo Δ** priklauso priešraketinių raketų, zenitinių, priešlaivinių ir prieštankinių raketų kompleksai.

reaktīviniai Δ , rocket weapons, реактивное оружие – taktiniai ginklai, kuriame taikiniui kauti naudojamas ↑ *reaktyvinis sviedinys*; raketinių ginklų rūšis. Δ pagrindą sudaro antžeminės, aviacinės ir jūrų ↑ *reaktyvinės salvinės ugnies sistemos*. Antžeminės (jūrų) RSUS ppr. yra antžeminės (jūrų) artilerijos sudėtyje. Δ kovinį veiksmingumą, šaudant didelės sklaidos nevaldomaisiais sviediniais, užtikrina daugiašūviai leidimo įrenginiai ir kovinių dalių galia, t. y. galimybė netikėtai naikinti taikinį viena salve

GINKLĀVIMAS

dideliame plote (pvz., Rusijos antžeminė RSUS „Uragan“ – 46 ha iki 35 km nuotoliui; „Smerč“ – 67 ha iki 70 km). Leidimo įrenginiai (aviaciniai leidimo blokai, laivų bombosvaidžiai), palyginti su kt. ginklais, yra nedideli ir paprasti.

Šaunamieji Δ, firearms, shooters, огнестрельное оружие – ginklai, kuriuose sviediniui (minai, kulkai, granatai) iš vamzdžio išsviesti naudojamas dujų susidariusių sudegus parako arba specialiųjų degių mišinių užtaisui, slėgis. Δ apima tiesiogines NP (sviedinį, miną, kulka, granatą) ir jų svaidymo į taikinį priemones (patranką, minosvaidį, kulkosvaidį, šautuvą ir kt.). Šiuolaikiniams šaunamiesiems ginklams priklauso ↑ *artilėrija*, šaulių ginklai ir ↑ *granatsvaidžiai*. Lietuvos kariuomenė 1939 m. buvo ginkluota „Mauzer“ sistemos (1924 m.) Čekoslovakijoje ir Belgijoje gaminamais šautuvais, Brno mieste gaminamais Brno vz/26 (1926 m.) lengvaisiais kulkosvaidžiais, vokiečių „Maksim“ sistemos sunkiaisiais kulkosvaidžiais, 81 mm „Stokes-Brand“ sistemos (1929 m.) minosvaidžiais, 20 mm „Oerlikon“ sistemos šveicarų ir „Flak 28“ sistemos vokiečių automatiniams pabūklais, 75 mm prancūzų lauko patrankomis ir haubicomis, 75 mm britų priešlėktuvinėmis patrankomis. Šiuolaikinės Lietuvos kariuomenės ginkluotėje yra: pistoletai – PM (Rusija), CZ (Čekija) ir kt.; automatai – AKM, AK74, AKS74, AKS74U (Rusija); automatiniai šautuvai – M14 (JAV) ir kt.; kulkosvaidžiai: lengvieji – RPK, RPK74 (Rusija); universalieji – 7,62 mm MG-3 (Vokietija), 7,62 mm PK (Rusija), 7,62 mm MG-58 (Švedija); didelio kalibro – 12,7 mm DŠKM ir 14,5 mm KPVT (Rusija), 12,7 mm M2HB (JAV) ir kt.; granatsvaidžiai – 84 mm lengvasis granatsvaidis „Carl Gustaf“ (Švedija), 40 mm rankinis granatsvaidis RPG-2 ir RPG-7V (Rusija); 105 mm haubicos M50 (JAV); minosvaidžiai – 120 mm lenkų, bulgarų, čekų gamybos ČM-120, 60 mm rumunų gamybos M60; zenitinės artilėrijos pabūklai ir kt. Δ.

GINKLĀVIMAS, armament, вооружение – kariuomenės apgūpinimas ginklais ir jų naudojimui reikalingomis priemonėmis.

GIŅKLO HORIZONTAS, **pabūklo horizontas**, weapon horizon, горизонт оружия [орудия] – horizontali plokštuma, kurioje yra sviedinio (kulkos) išlėkimo taškas. Šiuo tašku sutarta laikyti vamzdžio žiočių centrą.

GIŅKLO KALĪBRAS, weapon calibre, калибр оружия – 1. šaunamojo ginklo vamzdžio vidinis skersmuo; sviedinių (minų, kulku) didžiausias skersmuo. Kalibro matavimas įvairiose valstybėse kiek skiriasi: vienoje (Rusija) graižtvinio Δ matuojamas neatsižvelgiant į graižtvos gylį, kitose (JAV, D. Britanija) matuojamas atstumas tarp priešpriešinių graižtvų dugno.

Δ skaičiuojamas įvairiais vienetais: coliais (1 colis=25,4 mm), linijomis (1 linija=2,54 mm), milimetrais, šimtosiomis (JAV) ir tūkstantosiomis (D. Britanija) colio dalimis – .22=5,6 mm, .380=9 mm. Pats Δ dažnai naudojamas kaip mato vienetas santykiniams dydžiams nusakyti, pvz., vamzdžio ilgis lygus 25 jo kalibras. Medžioklinio šautuvo kalibras skaičiuojamas jam išlietų kulkų skaičiumi iš vieno anglų svaro (453,6 g) švino; 2. aviacinių bombų kalibras skaičiuojamas jų masės kilogramais.

GIŅKLO PAVYZDŲS, weapon sample, образец оружия – konkreti kurios nors ginklo rūšies konstrukcija, veikianti savarankiškai arba su ginkluotės kompleksu. Ginklo pavyzdžio pavadinimas pasako ginklo tipą, kalibrą ir ginklo įdiegimo metus arba indeksą, pvz., 1891 m. 7,62 mm šautuvas, 7,62 mm automatinis šautuvas AK, 5,56 mm automatinis šautuvas M16. Patobulinus ginklą, prie pagrindinio indekso pridedami papildomi ženklai, pvz., 7,62 mm automatinis šautuvas AKM, 5,56 mm automatinis šautuvas M16A1. Gali būti nurodyti ir tobulinimo metai – 1891/30 m. 7,62 mm šautuvas.

GIŅKLO UŽSIKIRTĪMAS, hang fire, задержки оружия – nepageidaujamas ginklo sistemos veikimo uždelsimas. Dar žr. *neiššovimas*.

GINKLUOTĖ, armament, weapon, вооружение – įvairių ginklų rūšių ir jų naudojimo priemonių kompleksas; sudedamoji karo technikos dalis. Δ sudaro: ↑ *ginklai*, jų leidimo, taikymo, valdymo ir kt. techninės priemonės, kuriomis aprūpinami kariuomenės vienetai, laivai, įvairių pajėgų rūšių junginiai. Δ skiria pagal priklausomybę tam tikrai GP (pajėgų) rūšiai, kariuomenės vienetai – SP, OEG, artilerijos, armijos, divizijos, brigados, bataliono, kuopos ir pan. Δ; pagal naikinimo priemonių siuntimo į taikinį priemones – aviacijos, laivų, tankų ir kt. Atskiros Δ rūšys t. p. skiriamos pagal veikimo principą, paskirtį, konstrukcinius ypatumus, siuntimo į taikinį būdus ir kt. požymius. Dar žr. *ginkluotės kompleksas, ginkluotės sistema*.

artilèrijos Δ, artillery armament, артиллерийское вооружение – ginkluotės rūšis, kurią sudaro pabūklai su šaudmenimis, ugnies valdymo ir šaudymo aprūpinimo priemonėmis. Tokia ginkluote ginkluojami artilerijos vienetai ir karo laivai. Platesne prasme Δ skiriami šaulių ginklai ir granatsvaizdžiai, rankinės granatos, šaltieji ginklai, judriosios artilerinės remonto priemonės, arsenalų, bazių, sandėlių ir poligonų įranga ir kt. Sausumos pajėgose artilerijos ginkluotei priskiriamos reaktyvinės salvinės ugnies sistemos ir prieštankinių raketų kompleksai. Δ t. p. yra lėktuvuose ir sraigasparniuose.

GINKLUOTĖS

artilèrinė aviācijas Δ , aircraft gunnery armament, артиллерийское авиационное вооружение – aviācijas ginkluotė oro, antžeminiams ir jūrų taikiniams naikinti sviediniais (kulkomis, granatomis). Δ sudaro aviacinės patrankos, kulkosvaidžiai ir granatsvaidžiai, įmontuoti orlaiviuose kartu su tvirtinimo, valdymo ir taikymo įranga, jų šaudmenys, automatiniai ginklai. Ppr. įtaisomos 20–45 mm aviacinės patrankos, 7,62–14,5 mm kulkosvaidžiai ir 20–30 mm granatsvaidžiai; jų veiksmingasis šaudymo nuotolis 2000–2500 m. Kulkosvaidžių konstrukcija yra analogiška aviacinėms patrankoms (išskyrus revolverines), granatsvaidžių – automatiniams SP granatsvaidžiams. Dar žr. *granatsvaidis, kulkosvaidis, patranka*.

artilèrinė laivo Δ , ship gunnery armament, артиллерийское корабельное вооружение – artilerinių įrenginių kompleksai – pagrindinio (didelio) kalibro, universalieji (vidutinio kalibro) ir zenitiniai (mažo kalibro) pabūklai. Dar gali būti saliuotiniai pabūklai. Įrengiami antvandeniniuose laivuose.

GINKLUOTĖS KOMPLÈKSAS, complex of armament [weapons], комплекс вооружения – funkciškai susijusių ir kartu naudojamų kovos užduotims atlikti karo technikos vienetų visuma. Kiekviename Δ būtinai turi būti ginklai taikiniams naikinti. Labiausiai paplitę strateginiai, operatyviniai ir taktiniai antžeminiai raketų kompleksai, aviācijas ir zenitinių raketų kompleksai, zenitinės artilerijos kompleksai, laivų artilerijos, torpedų ir raketų kompleksai, tankų Δ ir kt. Dar žr. *raketų kompleksas*.

GINKLUOTĖS SISTEMÀ, weapon system, система вооружения – GP ir jų rūšių, pajėgų rūšių ginkluotės vienetų (kompleksų) visuma tam tikroms užduotims atlikti. Ją gali sudaryti vienos arba skirtingų ginkluotės rūšių vienetai, pvz., artilerinės Δ , priešlėktuvinės Δ . Δ gali reikšti visumą priemonių tam tikroms užduotims atlikti, pvz., povandeninę brand. raketų sistemą sudaro povandeninis laivas, brand. raketų kompleksas, valdymo ir aprūpinimo sistemos. Nuo XX a. 8 d-mečio ginkluotės kūrimas ir tobulinimas planuojamas daugiausia pagal kompleksines programas. Dar žr. *ginkluotės kompleksas*.

GIROĀZIMUTAS, giropùskompasis, gyroazimuth, gyrosemi-compass, гироазимут, гирополукомпас – prietaisas bet kuriai azimuto krypčiai, pagal kurią buvo orientuojama pagr. Δ ašis, išlaikyti, objekto posūkio apie vertikaliąją ašį kampams matuoti. Pagr. jo dalis \uparrow *giroskopas*. Naudojamas kaip kurso rodyklė lėktuvuose, laivuose, mašinos. Kurso kryptis, arba objekto direkcinis kampas, iš anksto nustatomas kurso skalėje. Dar naudojamas automatiškai stabilizuoti lėktuvų, raketų, torpedų, antžeminių

navigacijos sistemų (topografinių susiejimo mašinų, kurso rodiklių ir kt.) kursą ir laivų šaudymo valdymo sistemose.

GIROKŌMPASAS, kitaip *giroskopinis kompasas*, ↑ *kompasas*.

GIROMAGNĖTINIS KŌMPASAS, ↑ *kompasas*.

GIROPŪSKOMPASIS, kitaip ↑ *girozimutas*.

GIROSKŌPAS, gyroscope, гироскоп – greitai besisukantis rotorius (vilkiukas, diskas ir kt.), kurio sukimosi ašis gali keisti padėtį erdvėje. Labiausiai paplitęs kardaninis Δ , užtikrinantis tris laisvės laipsnius pagal tris sukimosi ašis. Jeigu neveikia išorinės jėgos, tokio Δ ašis išsaugo pirmąją kryptį, suteiktą paleidžiant rotorių. Veikiant išorinėms jėgoms, Δ ašis sukasi pastoviu kampiniu greičiu. Δ yra girokompasų, įvairių stabilizatorių, padėties erdvėje matuoklių ir kt. giroskopinių prietaisų pagr. dalis.

GIROSKŌPINIS KŌMPASAS, ↑ *kompasas*.

GIROSKŌPINIS PRĪETAISAS, gyroscopic instrument, гироскопическое устройство – prietaisas, kurio pagr. dalis yra ↑ *giroskopas*. Δ reikalingas objekto kampiniam nuokrypiui (girozimutas, girohorizontas, girovertikantas), kampiniams greičiams ir pagreičiams (girotachometras, girotachoakselerometras), linijiniams greičiams (linijinių pagreičių integratorius) matuoti; objektams arba juose esantiems prietaisams stabilizuoti (girostabilizatorius), navigacijos užduotims spręsti (girokompasas, giromagnetinis kompasas, giroskopinis vairas ir kt.). Yra Δ , galinčių atlikti kelias užduotis vienu metu (inertinė navigacinė sistema). Naudojami aviacijoje, raketose, erdvėlaiviuose, laivuose, tankuose ir kt. kovos mašinose.

GYVÀSIS TAIKINYS, ↑ *taikynys*.

GRAIŽTVA, rifling groove, нарез – pabūklo (pistoletų, šautuvo) vamzdžio įvija, suteikianti sviediniui (kulkai) sukamąjį judesį; įvairių šaunamųjų ginklų vamzdžio kanalo graižtvinė dalis. Δ forma ir skaičius skiriasi: vieni pabūklai turi nuolatinio nuožulnumo graižtvas, t. y. vienodą Δ pakrypimą per visą vamzdį, kiti – progresyviojo nuožulnumo (palaiptiniam didėjančio). Δ būna: stačiakampės ir daugiakampės (poligoninės) – pranašesnės, nes neturi aštrių kampų ir lėčiau dyla; 4 ir daugiau (būtinai lyginis skaičius). Kai kuriose šalyse skiriasi ir Δ kryptis (daugelyje valstybių – iš kairės į viršų ir į dešinę, o pvz., Prancūzijoje – iš dešinės į viršų ir į kairę). Graižtvoje yra sienelės, dugnas ir laukai. Vamzdžio kanale Δ daro 5–10 mm, o laukus (iškilimus) tarp gretimų Δ – 2–4 mm pločio. Δ gylis priklauso nuo vamzdžio ir ↑ *sviedinio kreipiamąjo žiedelio* konstrukcijos ir gali būti nuo 1/50 iki 1/70 ginklo

GRÁIŽTVINĖ

kalibro (0,7–2 mm). Pirmuosius vamzdžius su srieginėmis graižtvomis pagamino Augustinas Koteris (Augustinus Kotter) XVI a. pab. V. Europos šalių (Vokietijos, Italijos) kariuomenėje pavieniai graižtviniai šautuvai (štuceriai) pasirodė XVI a., o plačiai naudoti XVII a. Rusijoje graižtviniai šautuvai atsirado 1854 m., o pabūklai – 1860 m.

GRÁIŽTVINĖ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

GRÁIŽTVINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

GRÁIŽTVINIS MINÓSVAIDIS, ↑ *minosvaidis*.

GRÁIŽTVINIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

GRANATÀ, grenade, граната – sprogstamasis šaudmuo kariams kauti ir karo technikai naikinti artimajame mūšyje. Δ skiriamos: pagal naudojimo būdą – rankinės, šautuvinės ir ↑ *granatsvaidžio granatos* (iki XX a. vid. buvo naudojamos ↑ *artilėrinės granatos*); pagal paskirtį – priešpėstinės, prieštankinės, padegamosios ir specialiosios (dūminės, šviečiamosios, signalinės, cheminės ir kt.). Δ sudaro korpusas, sprogstamasis užtaisas ir sprogdiklis (degtuvas). Pirmasis rankinės granatos konstrukciją ir gaminimo būdus aprašė 1523 m. B. Della Vale. XVI a. pr. buvo pradėtos gaminti pirmosios rankinės Δ iš geležies, ketaus ar vario; jos turėjo medinį vamzdelį su paraku tam tikrą laiką degti. Δ plačiai pradėtos naudoti tik XVIII a. pab., kai atsirado *granatinis pabūklas*. Nuo to meto granatomis vadinami ir apvalieji sprogstamieji patrankų ir bombų sviediniai. Pradėjus XIX a. vid. graižtvinėje artilėrijoje naudoti pailgus sviedinius, Δ virsta beveik universaliu sviediniu.

GRANÁTSVAIDIS, grenade launcher, гранатомет – šaunamasis ginklas, šarvuotiems taikiniams, kovos technikai naikinti, kariams kauti granata (granatsvaidžio šaudmeniu). Δ skiriami pagal konstrukciją – lengvieji (rankiniai), sunkieji (stoviniai – automatiniai ir pavienių šūvių), šautuviniai ir kt.; pagal veikimo principą – aktyvieji, aktyvieji reaktyviniai ir reaktyviniai; pagal užtaisymo automatizavimą – neautomatiniai (tarp jų ir vienkartiniai), pusiau automatiniai ir automatiniai; pagal paskirtį – prieštankiniai ir priešpėstiniai; pagal vamzdžio konstrukciją – graižtviniai ir lygiavamzdžiai, su išardomu ir lankstomu vamzdžiu. Δ sudaro vamzdis (lygus arba graižtvuotas; teleskopinis ar išardomas; reaktyvinių prieštankinių granatų – vienkartinis), taikymo įranga (mechaninė optinė, elektroninė optinė), paleidžiamasis mechanizmas, stovas (stovinių granatsvaidžių). Pirmieji granatsvaidžiai pasirodė per II pasaul. karą: 60 mm Δ ↑ *bazuka* (JAV, 1942 m.) ir vienkartinio naudojimo aktyvusis įrenginys ↑ *faustpatronas*

(„Panzerfaust“, Vokietija, 1943 m.), juos vadino pabūkliniais granatsvaidžiais. Pokario metais sukurta labai daug įvairių šautuvinių, rankinių ir stovinių granatsvaidžių. Dar žr. *granatsvaidžio granata*.

aktyvūsis Δ, active grenade launcher, активный гранатомет – granatsvaidis, skirtas šaudyti granatomis, kurioms pradinį greitį suteikia vamzdyje sudegusio užtaiso dujų energija. Granatsvaidžio atatranką kompensuoja sruvenančių pro atvirą spynos reaktyvinę tūtą dujų reaktyvinė jėga.

aktyvūsis reaktyvūnis Δ, rocket-assisted grenade launcher, активно-реактивный гранатомет – granatsvaidis, skirtas šaudyti reaktyvinėmis granatomis, turinčiomis reaktyvinį variklį. Granata iššaunama iš spyna sandariai uždaryto vamzdžio, o lekiančią ją varo reaktyvinis variklis.

automātūnis stūvūnis Δ, automatic mounted grenade launcher, автоматический станковый гранатомет – granatsvaidis, skirtas priešo kariams ir nešarvuotoms priemonėms naikinti skeveldrinėmis granatomis. Pradėtas naudoti 1970 m. Kalibras 30–40 mm, masė 30–35 kg; kovinė greitašauda 100 šūvių/min; veiksmingojo šaudymo nuotolis 1500–1800 m. Jie gali būti įrengiami tankuose, kovos mašinos, sraigtasparniuose. Tokie Δ yra 40 mm AGS-17, 40 mm TKB-722K (Rusija), 40 mm Mk19 (JAV).

dūminūnis Δ, smoke discharger, дымовой гранатомет – 1. granatsvaidis, šaudantis dūminėmis granatomis; 2. papildoma tanko, pėstininkų kovos mašinos, šarvuočio ginkluotė dūmų uždangoms daryti. Dūminių granatsvaidžių blokai ppr. stacionariai įrengiami ant šarvuotosios technikos bokštelių ir turi elektros grandinę šaudyti. Dūminės granatos iššaunamos reikiama kryptimi tam tikru atstumu nuo šarvuoto objekto.

lengvūsis Δ, raūkinūnis Δ, light [hand-held] grenade launcher, легкий [ручной] гранатомет – granatsvaidis, pritaikytas šaudyti užsidėjus ant peties arba nuo atamos. Susideda iš vamzdžio su taikymo įtaisu ir paleidžiamojo smogiamojo mechanizmo. Kalibras 30–112 mm, masė iki 8 kg (kartais ir didesnė), veiksmingojo šaudymo nuotolis iki 500 m, pramuša iki 400 mm šarvus. Šiuolaikinių Δ pavyzdžiai: JAV 40 mm M79, 66 mm M72, 90 mm M67; Rusijos 40 mm RPG-7, 58,3 mm RPG-16; Vokietijos 60 mm Pzf3; Švedijos 84 mm „Carl Gustaf“ M2 ir M3; Izraelio 82 mm B300. Lietuvos kariuomenė turi Švedijos 84 mm lengvuosius granatsvaidžius „Carl Gustaf“, Rusijos 40 mm rankinius granatsvaidžius RPG-2 ir RPG-7V.

pabūklinūnis Δ, gun grenade launcher, орудийный гранатомет – *ist.* granatsvaidis, šaudantis mažais atstumais (200–300 m) ir labai stačia trajektorija. Δ buvo graižtvūnis ir negraižtvūnis, 50, 70, 120 ir 150 mm

GRANĀTSVAIDŽIO

kalibro, trumpavamzdis, užtaisomas iš priekio, nešiojamasis. Δ buvo sukonstruotas po Rusijos ir Japonijos 1904–1905 m. karo, per I pasaul. karą mažai naudojami; juos pakeitė minosvaidžiai. Δ buvo naudojami II pasaul. kare. Tai vienkartiniai prieštankiniai reaktyviniai granatsvaidžiai faustpatronai (Vokietija, 1943), 60 mm Δ bazuka (JAV, 1942).

rañkinis Δ, kitaip ↑ *lengvasis Δ*.

reaktývinis Δ, rocket grenade launcher, реактивный гранатомет – beatošliaužis granatsvaidis, skirtas šaudyti reaktyvinėmis granatomis, kurias išmeta iš vamzdžio ir lėkimo metu varo reaktývinis variklis.

stõvinis prieštãnkinis Δ, kitaip ↑ *sunkusis prieštãnkinis Δ*.

sunkùsis prieštãnkinis Δ, stõvinis prieštãnkinis Δ, heavy [mounted] anti-tank grenade launcher, тяжелый [станковый] противотãnkовый гранатомет – granatsvaidis, turintis lengvã (pëstininku) stovã; gali bũti įtaisytas kovos mašinoje, sraigtasparnyje, laive ir pan. Susideda iš vamzdžio su taikymo įtaisu, šaudymo mechanizmo, skydo ir stovo su ratais. Kalibras 30–107 mm, masė 57–400 kg, veiksmingojo šaudymo nuotolis: iki 1 400 m tiesioginiu taikymu prieštãnkine reaktyvine granata ir iki 8 000 m iš uždaryjũ ugnies pozicijũ skeveldrine granata. Stoviniai pavienës ugnies Δ: JAV 90 mm M67, 106 mm M40, 82 mm M59A; Rusijos 73 mm SPG-9, 107 mm B-11.

šautuvinis Δ, rifle grenade launcher, винтовочный гранатомет – šauliũ ginklũ (šautuvo, automato, automatinio šautuvo) įrenginys, skirtas šaudyti prieštãnkinėmis ir skeveldrinėmis šautuvinėmis granatomis naudojant šautuvo tuščiojo šovinio ar granatos išmetamojo užtaiso energijã. Δ bũna: užmaunami ant ginklo vamzdžio (šaudo tiesioginiu taikymu) ar tvirtinami po vamzdžiu (povamzdžio granatsvaidis). Kalibras 40 mm, šaudymo nuotolis iki 300–400 m. Šautuviniai Δ yra: JAV Olin RAAM, M203; Rusijos GP-25.

vienkartinis reaktývinis Δ, single-shot grenade launcher, однорãzовый реактивный гранатомет – šaudmuo leidžiamas iš vienkartinio, dažnai teleskopinio vamzdžio; taikiklis ir smogiamasis mechanizmai mechaniniai. Kalibras 66–205 mm, masė 2,5–4,0 kg, veiksmingojo šaudymo nuotolis 200–400 m. Δ: JAV 66 mm M72A3, M72E4; Rusijos 64 mm RPG-18, 72,5 mm RPG-22 ir RPG-26, 105 mm RPG-27, Ćekijos 68 mm RPG-75.

GRANĀTSVAIDŽIO GRANATÀ, granãtsvaidžio šaudmuõ, grenade launcher grenade [projectile], гранатометная граната, гранатометный выстрел – granatsvaidžio šaudmuo. Δ sudaro granata ir šaunamasis (parako) užtaisas (reaktývinis variklis). Skiriamos prieštãnkinės (kumuliacinės), priešpëstinës (skeveldrinës, skeveldrinës ardomosios ir skeveldrinës

kumuliacinės), padegamosios, dūminės, šviečiamosios ir signalinės Δ; aktyviosios, aktyviosios reaktyvinės ir reaktyvinės Δ. Δ sudėtis: galvutė su koviniu arba pirotechniniu užtaisu, sprogdiklis, stabilizatorius ir reaktyvinis variklis (aktyvioji granata neturi). Šaunamąjį užtaisą su padegimo priemone turi aktyviosios ir aktyviosios reaktyvinės Δ. Kalibras 30–112 mm, masė 0,2–5 kg, pramuša iki 400 mm storio ir storesnį šarvą.

GRANĀTSVAIDŽIO ŠAUDMUŌ, kitaip ↑ *granatsvaidžio granata*.

GRAŽŪS AMORTIZĀTORIUS, ↑ *amortizatorius*.

GREĪTAI IŠNŪKSTANTIS TAIKINŪS, ↑ *taikinys*.

GREITĀŠAUDA, rate of fire, скорострельность – šaudmenų (sviedinių, minu, kulkų ir kt.), kuriuos galima iššauti iš ginklo per minutę, skaičius; viena iš pagr. ginklo taktinių techninių charakteristikų, lemiančių jo galią ir šaudymo veiksmingumą. Skiriama kovinė ir techninė (didžiausioji) Δ.

didžiausioji Δ, kitaip ↑ *techninė greitašauda*.

kovinė Δ, practicable rate of fire, боевая скорострельность – praktinė greitašauda kovos sąlygomis, t. y. atsižvelgiama į taikymo, užtaisymo ir ugnies perkėlimo laiką. Δ dažnai vadinama praktine greitašauda. Δ didinimas yra pagr. ugnies tankinimo sąlyga.

tėchninė Δ, **didžiausioji Δ**, cyclic [maximum] rate of fire, техническая [максимальная] скорострельность – didžiausia techniškai įmanoma greitašauda. Δ lemia laikas tarp dviejų šūvių (užtaisymo ir vieno iššovimo laikas). Kai kalbama apie automatinį ginklą, turima galvoje didžiausias nepertraukiamo šaudymo šūvių skaičius per minutę. Dar žr. *šaudymo režimas*.

GREITAŠAŪDIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

GREITĒJANČIAI DĒGANTIS PĀRAKAS, ↑ *parakas*.

GREĪTIS AKTŪVIOJO TRAJEKTŪRIJOS RŪOŽO PABAIGOJĒ, burn-out velocity, скорость в конце активного участка траектории – raketos greitis aktyviojo trajektorijos ruožo pabaigoje.

GREĪTIS IŠJUNGĪMO METŪ, cut-off velocity, скорость в момент выключения – greitis, kuriuo skrieja raketa variklio išjungimo momentu.

GRŪPINIS TAIKINŪS, ↑ *taikinys*.

GULSČIĀVIMAS, levelling, горизонтирование – skersinio ir išilginio (rutulinio) ↑ *gulsčiuko* nustatymas į horizontalią padėtį.

GULSČIŪKAS, level, уровень – įtaisas optinių prietaisų ir taikiklių

HÁUBICA, howitzer, гаубица – pabūklas su trumpesniu negu patrankos vamzdžiu, šaudantis iškiliaja trajektorija (pakilimo kampas iki 70°). Šiuolaikinės Δ yra 105–203 mm kalibro, vamzdžio ilgis 15–40 kalibrų, palyginti nedidelis pradinis greitis (300–800 m/s), kovinė greitašauda iki 10 šūvių/min, šaudymo nuotolis iki 24 km (su aktyviaisiais reaktyviniais sviediniais (ARS) iki 30 km). Δ būna velkamosios ir savaeigės. Dabar visose kariuomenėse yra Δ. JAV 105 mm haubica M102 (sviedinio masė 15 kg, pradinis greitis 494 m/s, šaudymo nuotolis 11,5 km, ARS – 15,1 km, kovinė greitašauda 10 šūvių/min, kovinė masė 1470 kg); JAV 105 mm haubica M50 (M101, atitinkamai 14,97 kg, 472,4 m/s, 11,27 km, 2030 kg); JAV 155 mm haubica M198 (43,6 kg, 827 m/s, 22,2 km, ARS – 30 km, 4 šūviai/min, 7 076 kg; gali šaudyti brand. 0,8 kt sviediniais 14 km nuotoliu); JAV 203,2 mm haubica M115 (90,72 kg, 594 m/s, 16,8 km, 1 šūvis/min, 113 470 kg); Vokietijos, D. Britanijos, Italijos 155 mm haubica FH-70 (43,6 kg, 827 m/s, 24 km, ARS – 30 km, 6 šūviai/min, 9300 kg); Rusijos 122 mm haubica D-30 (21,8 kg, 690 m/s, 15,4 km, 6–8 šūviai/min, 3150 kg, galimas aplinkinis šaudymas). JAV, Rusijos ir kt. 155 (152) mm ir 203 mm Δ savo komplekte gali turėti brand. šaudmenis. Pirmosios Δ pasirodė Europoje XV a.

háubica-patránka, howitzer gun, гаубица-пушка – pabūklas, turintis haubicos ir patrankos ypatumų; haubicos ypatumai dominuoja. Kalibras 87,6–152 mm, sviedinio masė 11–45 kg, šaudymo nuotolis iki 20 km. D. Britanija gamina 105 mm lengvasias Δ, Čekija – 152 mm savaeigės Δ, Rusija II pasaul. kare turėjo 152 mm Δ ML-20 – velkamasias ir savaeigės.

HÁUBICA-PATRÁNKA, ↑ *haubica*.

HÁUBICŲ ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

HIBRÌDINIS RAKÈTINIS VARÌKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

HORIZONTÁLIOJO KREIPÌMO KAMĖPAS, angle of deflection [firing angle], угол горизонтальной наводки – kampas tarp taikinio plokštumos ir kreipimo plokštumos.

HORIZONTÁLIOJO ŠÁUDYMO KAMĖPAS, traversing angle, угол горизонтального обстрела – aritmetinė teigiamo ir neigiamo pabūklo ↑ *horizontaliojo kreipimo kampų*, susidariusių šiam pabūklui stovint vienoje vietoje, suma.

HORIZONTALŪSIS

HORIZONTALŪSIS PABŪKLO KREIPĪMAS, ↑ *pabūklo kreipimas.*

HORIZONTALŪSIS ŠĀUDYMO NŪOTOLIS, ↑ *šaudymo nuotolis.*

HORIZONTALŪSIS TAIKINŪS, ↑ *taikinys.*

I

ILGALAĪKIS UGNIĒS ĪRENGINĀS, ↑ *ugnies ģrenginys*.

ILGINTŪVO STĀTYMAS, stand extension, установка удлинителя – plono ir ilgo stiebo statymas virš minosvaidžio taikiklio, kai sudarant vėduoklę, nuo pagr. minosvaidžio kitų minosvaidžių taikikliai nematomi.

IMITĀCINIS POLIGŌNAS, simulants range, имитационный полигон – imitavimo ģrenginys mokyti šaudyti artilerijos pabūklais ir valdyti artilerijos ugnį. Δ gali būti ģrengtas patalpose ir lauke (↑ *šautuvinis imitacinis poligonas*). Patalpose ģrengtą Δ sudaro rėmas, vietovės maketas, taikinių ir sprogimų imitavimo ģrenginys, kulų gaudyklės. Δ gali būti lazerinis, tinklinis, veidrodinis, rodyklinis, pistoletinis, šautuvinis ir kt. Artilerijos sviedinių (minų) sprogimai imituojami: lazeriniuose Δ – lazerio spinduliu; tinkliniuose – elektros kibirkštimi, kontaktuojant elektrodui su metaliniu tinkleliu; veidrodiniuose – projektoriaus rodomu vaizdu; rodykliniuose – paprasčiausia mechanine rodykle, pistoletiniuose – mažo kalibro pistoleto šūviais.

IMITUOJAMIEJI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

IMPROVIZUOTASIS SPROGDĪNIMO ŪŽTAISAS, improvised explosive device, импровизированное взрывчатое устройство – skubotai padėtas ar pagamintas ūžtaisas, kuriame naudojami naikinamieji, mirtinieji, kenksmingieji, pirotechniniai ar padegamieji chemikalai įvairiems objektams naikinti, žaloti, trikdyti ar nukreipti dėmesį. Ppr. daromas ne iš kovinių komponentų, nors gali būti iš jų sudarytas.

IMPŪLSINIS SPINDULIĀVIMAS, impulse radiation, импульсное излучение – spinduliavimas, skleidžiantis bangas trumpalaikiais impulsais, kai laiko tarpai tarp jų gerokai trumpesni ūž kiekvieno impulso trukmę. Naudojamas akustikoje, hidroakustikoje, hidrolokacijoje, radiolokacijoje, navigacijoje, ryšiuose ir telemetrijoje, optiniuose tolimačiuose, lokatoriuose ir kt.

INDIVIDUĀLIOSIOS PABŪKLO NŪOSTATŪ PĀTAISOS, individual gun corrections, индивидуальные поправки орудия – pabūklo nuostatų pataisos, kurias apskaičiuoja ir naudoja pabūklo vadas. Δ yra šios: pabūklams ir minosvaidžiams – taikiklio – dėl pabūklų aukščio skirtumo, dėl pabūklų

atstumų skirtumo, dėl sviedinio masės nuokrypio, dėl vamzdžio pakilimo kampo ir taikiklio neatitikimo, dėl pradinio sviedinio greičio nuokrypio nuo baterijos pagrindinio pabūklo, kai išdilęs vamzdis (tiktai pabūklams); krypties – dėl taikymo linijos nuokrypio nuo vertikalės; reaktyvinės artilerijos kovos mašinoms – taikiklio – dėl priežemio vėjo.

INĖRTINIS KONTAKTINIS SPROGDĪKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdklis*.

INFRARAUDONĀSIS MASKĀVIMAS, infra-red [IR] camouflage, инфракрасная маскировка – objektų slėpimas nuo priešo infraraudonosios žvalgybos ir saugojimas nuo šaudmenų su infraraudonosiomis nusitaikančiosiomis galvutėmis. Tai pasiekama išnaudojant vietovės maskuojamąsias savybes, ekranuojant šilumą skleidžiančius paviršius nelaidžiomis infraraudonajai spinduliutei medžiagomis, kuriant klaidinamuosius infraraudonosios spinduliuotės šaltinius.

INFRARAUDONŪJĪ SPINDULIUŪTĒ, infra-red [IR] radiation, инфракрасное излучение – objektų skleidžiamos elektromagnetinės infraraudonojo diapazono (bangos ilgis 10^{-3} – $0,78 \cdot 10^{-6}$ m) bangos, priklausančios nuo objekto temperatūros ir optinių jo paviršiaus savybių. Δ naudojama taikiniams (ar šiaip objektams) aptikti pagal jų pačių skleidžiamą energiją (šilumą). Dar žr. *infraraudonasis maskavimas, infraraudonoji technika, infraraudonoji žvalgyba*.

INFRARAUDONŪJĪ TĒCHNIKA, infra-red [IR] equipment, инфракрасная техника – technika, kurios veikimas remiasi infraraudonąja spinduliuote; taikomosios fizikos sritis. Būna aktyvieji (reaguoja į dirbtinių – prožektorių, infraraudonojo diapazono lazerių – šaltinių spinduliuojamus ir atspindimus nuo objektų infraraudonuosius spindulius) ir pasyvieji (reaguoja į natūraliųjų šaltinių – Saulės, Mėnulio – spinduliuojamus ir atspindimus nuo objektų infraraudonuosius spindulius) prietaisai. Δ naudojama taikiniams aptikti, stebėti, fotografuoti infraraudonuoju diapazonu, antžeminiam ir kosminiam ryšiui, nusitaikančiosioms galvutėms. Ypač paplitę infraraudonieji naktinio matymo prietaisai.

INFRARAUDONŪJĪ ŽVALGŪBA, infra-red [IR] reconnaissance, инфракрасная разведка – duomenų apie priešo objektus gavimas pagal tų objektų infraraudonąją spinduliuotę specialiais infraraudonųjų spindulių lokatoriais; sudedamoji elektroninės žvalgybos dalis.

INTERVĀLAS, kitaip ↑ *tarpas*.

INŽINĖRINIS ŪŽTAISAS, ↑ *užtaisas*.

YPATĪNGOS

YPATĪNGOS GĀLIOS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

ĪPRASTĪNAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

ĪSĀKYMAS ĪRAŠŪTI TĀIKINĪ, record target order, приказ о записи цели – įsakymas ar nurodymas ugnies paramos vienietams pažymėti taikinį, kuris numatomas naikinti ateityje.

ĪSĀKYMAS PALĒISTI ŪGNĪ, **kománda šáudyti**, fire order [command], приказ об открытии огня, команда для ведения огня – įsakymas (komanda), pagal kurį rengiama ir leidžiama artilerijos ugnis. Komandoje parengti ugnį nurodoma: padalinys ugnies uždaviniui atlikti, šaudymo uždavinys; taikinio pobūdis ir vieta; ugnies uždavinio atlikimo laikas.

ĪSIŠÁUDYMAS Į TĀIKINĪ, adjustment of fire, пристрелка цели – 1. antžeminės ir jūrų artilerijos veiksmas, kuriuo nustatoma teisinga šaudymo kryptis, nuotolis ir aukštis (jei naudojami nuotoliniai sprogdikliai) šaudant į matomus taikinius; 2. kaunamųjų nuostatų nustatymas šaudant. Šaudant į matomus taikinius ppr. išišaudoma, po to seka ↑ *kaunamasis artilerijos šaudymas*. Δ skiriamas pagal kaunamųjų šaudymo nuostatų nustatymo būdą – išišaudymas tiesiogiai į taikinį arba ↑ *išišaudymas į žyminį*, vėliau perkeliant ugnį į taikinį; pagal sprogimų nuokrypių nuo taikinio nustatymo būdą – ↑ *išišaudymas pagal išmatuotus nuokrypius* ir ↑ *išišaudymas pagal sprogimo ženklus*. Išišaudant galimas taikinio pažeidimas, o kaunamasis šaudymas koreguojamas (jeigu reikia). Priklausomai nuo šaudymo sąlygų ir stebėjimo rezultatų išišaudant galima pereiti nuo vieno Δ būdo prie kito. Išišaudoma kiek įmanoma greičiau, ypač į gyvus taikinius; 3. šaudymas, atliekamas norint gauti duomenų kaunamajam šaudymui, kai nėra galimybės naikinti taikinį neįišišaudant.

ĪSIŠÁUDYMAS Į ŽYMINĪ, record adjustment, пристрелька репера – išišaudymas nustatant išaudytas žyminio nuostatas, pagal kurias perkeliama ugnis į taikinį. Išišaudoma į tikrąjį žyminį, jeigu poslinkio kampas ne didesnis kaip 5-00, sieksniuojant. Jeigu neįmanoma išišaudyti į tikrąjį žyminį, sudaromas netikrasis žyminys (antžeminis arba orinis); sprogimų sankirtai naudojamas tolimatis, sekųklų bazė, garsagaudė arba radiolokacijos stotis. Dar žr. *žyminys*.

ĪSIŠÁUDYMAS NAUDÓJANT SEKÝKLŪ BĀŽE, bilateral adjustment, пристрелка с сопряженным наблюдением – išišaudymas į taikinį stebint sprogimų nuokrypius iš dviejų sekųklų.

IŠIŠÁUDYMAS NAUDÓJANT SEKUNDMATĮ, chronometric adjustment, пристрелка с секундомером – išišaudymas į šaudančius taikinius, kai sprogimų nuokrypiai į tolį nustatomi pagal taikinių šūvių ir savų sviedinių (minų) sprogimų blyksnio ir garso intervalų skirtumą.

IŠIŠÁUDYMAS NAUDÓJANT TOLÌMATĮ, range finder adjustment, пристрелка с дальномером – išišaudymas į matomus taikinius, kai sprogimų nuokrypiai į tolį matuojami tolimačiu.

IŠIŠÁUDYMAS PAGAL IŠMATUÓTUS NÚOKRYPIUS, magnitude adjustment, пристрелка по измеренным отклонения – išišaudymas, kai sprogimų (sprogimų grupės) nuokrypis nuo taikinio matuojamas prietaisais: tolimačiu, sekundmačiu, naudojant sekyklų bazę. Išišaudant į taikinį, kai ugnies uždavinį atlieka divizionas (kelios baterijos), sprogimų nuokrypius nuo taikinio galima matuoti garsagaudėmis priemonėmis, radiolokacijos stotimi, naudojant sraigtasparnį. Pagal išmatuotą nuokrypį apskaičiuojamos taikymo įtaisų nuostatų korektūros siekiant priartinti $\hat{\uparrow}$ *vidurinę trajektoriją* prie taikinio. Dar žr. *išišaudymas naudojant sekyklų bazę, išišaudymas naudojant sekundmatį, išišaudymas naudojant tolimatį.*

IŠIŠÁUDYMAS PAGAL SPROGÌMŲ ŽÉNKLUS, bracketing adjustment, пристрелка по наблюдению знаков разрывов – išišaudymas į taikinį, kai ugnis koreguojama pagal sprogimų nuokrypio nuo taikinio ženklus: $\hat{\uparrow}$ *perlėkį* ir $\hat{\uparrow}$ *neprielėkį*; t. p., jei galima, nustatomas ir perlėkio (neprielėkio) dydis metrais. Išišaudoma sieksniuojant arba (esant palankioms šaudymo sąlygoms – gerai žinoma vietovė taikinio rajone, taikinyis yra ant nukreiptos į sekyclos pusę nuokalnės, sekyckla yra gerokai aukščiau nei taikinyis ir kt.) pagal išišaudymo su tolimačiu taisykles. Dar žr. *išišaudymas sieksniuojant.*

IŠIŠÁUDYMAS SIEKSNIÚOJANT, **sieksniāvimas**, bracketing adjustment, bracketing, пристрелка захватом цели в вилку, захват цели в вилку – išišaudymas, kai taikinyis apgaubiamas skirtingų ženklų sprogimais, nuosekliai siaurinant $\hat{\uparrow}$ *sieksnio žingsnius.*

IŠIŠÁUDYMO UGNÌS, $\hat{\uparrow}$ *ugnis.*

IŠANKSTÌNIS ŠÁUDYMO RENGÌMAS $\hat{\uparrow}$ *šaudymo rengimas.*

IŠANKSTÌNIS TAIKINŲS, $\hat{\uparrow}$ *taikinyis.*

IŠÁRDOMASIS PABŪKLO VAMŽDIS, $\hat{\uparrow}$ *pabūklo vamzdis.*

IŠÁUDYMAS, adjustment [registration], пристрелка – procesas, kurio metu iššaudomi ginklai arba šaudymu nustatomos kaunamosios nuostatos. Iššaudomi šaulių, tankų ginklai, prieštankinės artilerijos pabūklai. Nustatant

ĮŠĄDYTA

kaunamąsias nuostatas, išaudomas nuotolis, kryptis ir sprogdiklio (nuotolinio šaudymo atveju) nuostatos. Nuotolio ir krypties korektūros nustatomos korektūrų skaičiavimo arba ugnies valdymo prietaisais, o jeigu poslinkio kampas mažesnis kaip 5-00, – korektūros ir apskaičiuojamos. Dar žr. *įsišaudymas į taikinį*.

kryptiės Δ , direction adjustment [shooting in for line], пристрелка направления – kaunamųjų krypties nuostatų nustatymas. Šoninius sproгимų nuokrypius matuoja tūkstantosiomis nuo taikinio centro. Įsišaudant į matomus taikinius, krypties korektūrai apskaičiuoti taikomas \uparrow *nuotolio koeficientas* K_N ir \uparrow *krypties žingsnis* K_z .

núotolio Δ , range adjustment [shooting in for range], пристрелка дальности – kaunamųjų nuotolio nuostatų nustatymas. Sprogimų nuokrypius į tolį metrais matuoja prietaisais. Jeigu negalima sproгимų nuokrypių nustatyti metrais, vertinami \uparrow *sprogimų ženklai*. Pagal nuokrypį į tolį nustatoma taikiklio korektūra.

ĮŠĄDYTA KRYPTIĖS PATAISÀ, \uparrow *įšaudyta pataisa*.

ĮŠĄDYTA NÚOTOLIO PATAISÀ, \uparrow *įšaudyta pataisa*.

ĮŠĄDYTA PATAISÀ, trial-shot correction, пристрелянная поправка – apskaičiuotų ir išaudytų nuostatų skirtumas. Būna išaudyta krypties ir nuotolio pataisa.

įšaudyta kryptiės pataisà, trial-shot deflection correction, пристрелянная поправка направления – apskaičiuoto ir išaudyto \uparrow *pabūklinių kampų* skirtumas.

įšaudyta núotolio pataisà, trial-shot range correction, пристрелянная поправка дальности – apskaičiuoto ir \uparrow *įšaudyto pakilimo kampo* skirtumas.

ĮŠĄDYTAS NÚOTOLIS, \uparrow *šaudymo nuotolis*.

ĮŠĄDYTAS PAKILIMO KAMĖPAS, adjusted elevation, пристрелянный угол возвышения – išaudytą taikiklį ir vietos kampą atitinkantis pakilimo kampas; pakilimo kampas, kuriuo baigtas įsišaudymas.

ĮŠĄDOMASIS PABŪKLAS, reference gun, пристрелочное орудие – specialiai skirtas pabūklas, pagal kurio įsišaudymo į žyminį (taikinį) rezultatus nustatomos nuotolio ir krypties pataisos meteorologinėms šaudymo sąlygoms. Δ naudojamas, kai neįmanoma laiku gauti meteorologijos biuletenių.

ĮŠĄDOMASIS SVIEDINŲS, \uparrow *sviedinys*.

IŠKILIÓJI TRAJEKTÒRIJA, high angle trajectory, навесная траектория – trajektorija, aukštesnė už didžiausio nuotolio trajektoriją (pakilimo kampas 20–45°).

IŠKILÛSIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilèrijos šaudymas*.

IŠKVIEČIAMÓJI UGNÌS, ↑ *ugnis*.

IŠLÈKÌMO KAMPAS (γ), jump angle, угол вылета – kampas tarp vamzdžio ašies kryptių iki šūvio ir šūvio momentu (pakilimo ir sviedimo linijų); kampas, kurį sudaro sviedimo ir pakilimo kampų skirtumas $\gamma = \theta_0 - \varphi$.

IŠLÈKÌMO TÁŠKAS, point of origin, origin of fire, точка вылета – 1. vamzdžio laibgaliu centras šūvio momentu; 2. sviedinio masės centras išlèkimo momentu.

IŠMETAMASIS ÛŽTAISAS, ↑ *užtaisas*.

IŠORINÈ BALÌSTIKA, ↑ *balistika*.

IŠRENKAMÀSIS PABÛKLAS, ↑ *pabūklas*.

IŠSISKLEIDÌMO LAÌKAS, time to emplace, время на развертывание – laikas nuo komandos persirikiuoti iš žygio į kovos rikiuotę iki artilèrijos (raketų) vienetų pasirengimo šaudyti (leisti raketas).

IŠSKLAIDÝTOJI UGNÌS, ↑ *ugnis*.

IŠSKLEISTÓJI VÈDUOKLÈ, ↑ *vėduoklė*.

IŠŠAUTÓJI TÛTÀ, spent [expended, used, empty, fired] case, стреляная гильза – po šūvio likusi šaudmens dalis. Δ surenkamos ir pakartotinai naudojamos komplektuojant artilèrijos šaudmenis.

JUDRIÓJI

J

JUDRIÓJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilėrija*.

JUDRIÓJI SEKYKLÀ, ↑ *sekykla*.

JUDRIÓJI UŽTVERIAMÓJI UGNÌS, moving barrage fire, подвижный заградительный огонь – vientisas ugnies ruožas prieš atakuojančio (kontratakuojančio) priešo frontą, kuris perkeliamas priešui išėjus iš ankstesnio ugnies ruožo.

JUDRÛSIS ANTŽEMÌNIS RAKÈTŲ KOMPLÈKSAS, ↑ *raketų kompleksas*.

JUDRÛSIS LEIDÌMO ĮRENGINŲS, ↑ *leidimo įrenginys*.

JUDRÛSIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

JŪRŲ ARTILÈRIJA, naval artillery, морская артиллерия – laivuose ir kranto gynybos pajėgose esanti artilėrija jūrų, oro ir antžeminiams taikiniams naikinti. Δ sudaro ↑ *laivų* ir ↑ *kranto artilėrija*.

JŪRŲ TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

K

KĀBELTOVAS (cab), cable, кабельтов – 1. nesisteminis ilgio vienetas, vartojamas jūreivystėje; 1 cab lygus 0,1 jūrmylės (185,2 m); 2. laivų artilerijos vienetas, lygus 182,87 m, vartojamas toliui matuoti; 3. augalinio pluošto lynas (150–350 mm storio) laivams švartuoti, vilkti.

KALĪBRINIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

KALNŪ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

KALNŪ PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

KĀMERA, kitaip ↑ *užtaiso kamera*.

KAMPĀMATIS, aiming circle, углоизмерительный прибор – prietaisas kampams matuoti. Artilerijoje naudojami tokie Δ : busolės, teodolitai, girokompasai, ↑ *pabūklo kampamačiai*, taikikliai, žiūronai su tūkstantųjų tinkleliu ir kt. Ppr. artilerijos Δ kampus matuoja tūkstantosiomis; girokompasai ir teodolitai – laipsniais, minutėmis ir sekundėmis.

KAMPINIS SĖKSNIS, ↑ *sieksnis*.

KAMPINIS SPROGIMO AŪKŠTIS, ↑ *sprogimo aukštis*.

KAMUFLĖTAS, camouflet, камуфлет – 1. SM užtaiso požeminis sprogimas, kai gruntas neišmetamas į paviršių. Naudojamas požeminėms komunikacijoms ir statiniams griauti, ertmėms daryti, tvirtai uolienai smulkinti; 2. įsmigusį į žemę sviedinių (minų, bombų) sprogimas, kai nesusidaro sprogimo duobė.

KANONADĀ, cannonade, канонада – stiprus, ilgai trunkantis artilerijos šaudymas; daugelio šūvių gausmas.

KĀPSULĖ, cap, primer, percussion cap, капсюль – sužadavimo priemonė šaunamiesiems užtaisams padėgti arba sprogstamųjų (sprogdinamųjų) užtaisų detonacijai sukelti. Δ – tai plonas metalinis arba plastikinis gaubtelis su įpresuotu greitai sprogstančiu arba padegamuoju mišiniu. Skiriamos padegamosios ir detonuojamosios Δ , kurios perduoda sužadinajamą impulsą (ugnies pliūpsnį arba detonuojamąjį impulsą).

KAPSULINĖ ĮVORĖ, percussion primer, капсюльная втулка – įtaisyta šaudmens tūtoje ↑ *kapsulė* šaunamajam užtaisui padėgti. Δ įsriegiama į tūtos dugną. Padegama skeliant kirtikliui į jos ploną dugną (dugno vidurį), kuris

KARIŪOMENĖS

perduoda smūgį kapsulei. Artilerijos šaudmenyse tikrinama, ar gerai (ne per daug ar per mažai) įsukta Δ . Jei neiššaunama, Δ gali būti pakeista.

KARIŪOMENĖS SĖKINIMAS, army exhaustion [harassment], изнурение войск – ilgalaikis nuoseklus poveikis priešo kariuomenei įvairių rūšių ginklų ugnimi ir aviacijos smūgiais gynybai ir kt. darbams trukdyti, kariams demoralizuoti ir kovinei gebai silpninti.

KARONADÀ, carronade, карронада – *ist.* lygiavamzdis didelio kalibro, turintis trumpą vamzdį pabūklas. Pavadinintas pagal Karonos liejyklą Škotijoje. Buvo naudojamas laivų ir kranto artilerijoje šaudyti į priešo laivus nedideliu atstumu vientisaisiais arba sprogstamaisiais sviediniais. Pirmą kartą panaudota anglų laivyne 1774 m., rusų – 1805 m. Rusų Δ kalibras buvo nuo 24 iki 96 svarų (nuo 150 iki 220 mm).

KĀRO TĒCHNIKA, war materiel, военная техника – ginklai, kovos ir kt. mašinos, prietaisai, aparatai, įrenginiai ir kt. techninės priemonės, kurios skirtos GP kasdieninei ir kovinei veiklai. Δ skirstoma: $\hat{\uparrow}$ *ginkluotė* ir ją nešančios priemonės (laivas, tankas, lėktuvas ir kt.); techninės kariuomenės ir kovos priemonių valdymo priemonės; techninės kovos veiksmų paramos (kovinės, specialiosios, techninės, užnugario) priemonės; techninės mokomosios priemonės; mokslo tiriamoji ir bandomoji įranga. Ginklai, kaip NP, dažnai žymimi atskira sąvoka. Pagrindinė Δ sudedamoji dalis – $\hat{\uparrow}$ *kovos technika*. Kaip ir ginkluotė, Δ gali būti skiriama pagal priklausomybę GP (pajėgų) rūšims – SP, KJL, KOP, OEG, raketų, artilerijos, jūrų pėstininkų ir kt.; pagal naikinimo priemonių siuntimo į taikinį priemones – aviacijos, laivų, šarvuotosios technikos, artilerijos, reaktyvinės artilerijos, raketų ir kt. Δ sudaro pagrindinį valstybės karinės galios komponentą, o greitas jos tobulinimas yra viena iš svarbiausių jos GP aukštos kovinės parengties sąlygų. Dar žr. *karo technikos laikymas*.

KĀRO TĒCHNIKOS LAĪKYMAS, materiel storage, хранение военной техники – saugus ir techniškai tvarkingas nenaudojamos pagal paskirtį technikos laikymas; prireikus per nustatytą laiką ją galima parengti naudoti (pasiekti kovinę parengtį). Δ gali būti trumpalaikis (iki metų) ir ilgalaikis (daugiau negu metus). Karo technika laikoma sandėlių, bazių, arsenalų specialiose ir universaliose patalpose (šildomose ir nešildomose), t. p. įrengtose ir neįrengtose atvirose aikštelėse. Tam tikrų technikos rūšių laikymo sąlygos ir ypatumai nurodomi tos technikos naudojimo dokumentuose.

KARTĒČĒ, canister, case shot, картечь – 1. *psn.* sviedinys, kuris sprogdavo lėkdamas iš vamzdžio; iš žiočių jau išlėkdavo sviedinyje buvę kulkos, šratai,

skeveldros. Jas pakeitė ↑ *šrapnelis*; 2. didesni negu 5 mm medžioklinių šautuvų šratai.

KARTŌNINIS DANGTĒLIS, card-board, картонная крышка – įtaisas užtaisui tūtoje uždengti. Būna normalusis (neleidžia prasiveržti dujoms pro tarpelį tarp dangtelio ir tūtos krašto, prispaudžia parako užtaisą prie tūtos dugno) ir stiprusis (užliejus dangtelį parafinu, sandarina užtaisą laikant ir vežant; prieš užtaisymą nuimamas) Δ.

KARTŪZAS, *ntk.* = *užtaiso maišas*.

KASĒTINIS ŠAUDMUŌ, canister ammunition, касетный боеприпас – šaudmuo, sudarytas iš kelių ar daugelio vienetinių prieštankinių (kumuliacinių), padegamųjų, skeveldrinių, erdvinio sprogimo kovinių elementų (antrinių šaudmenų), sudėtų į raketos kovinės dalies, aviacinės bombos, artilerijos ir reaktyvinio sviedinio kasetes. ↑ *Antriniai šaudmenys* išsviedžiami iš šaudmens korpuso išmetamuoju užtaisu, kurį susprogdina nuotolinis sprogdiklis; jie išsviedžiami virš taikinio ar netoli jo, pasiskleidžia netvarkingai arba, turintys nusitaikančiąsias kovines galvutes (pvz., raketų kovinės galvutės), nusitaiko į atskirus taikinius. Kasetinių šaudmenų pažeidimo plotas gerokai didesnis negu vienetinių.

„**KATIUSĀ**“, „Katiusha“, „Катюша“ – reaktyvinės artilerijos kovos mašinų (SSRS) pavadinimas šnekamojoje kalboje.

KAUNAMĀSIS ARTILĒRIJOS ŠĀUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

KAUNAMŌJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

KĀUNAMOJO ŠĀUDYMO SEKĪMAS, observation effective fire, наблюдение стрельбы на поражение – kaunamojo šaudymo tikslumo tikrinimas.

KĀUNAMOSIOS NŪOSTATOS, fire-mission setting, установки для стрельбы на поражение – išaudytos arba apskaičiuotos (detaliai arba perkeliant ugnį pagal žyminius) taikiklio (vietos kampo, pabūklo kampamačio) nuostatos.

KAZEMĀTINĒ ARTILĒRIJA, ↑ *artilėrija*.

KETURŠŪVIS ĮRENGINŪS, quadruple mount, счетверенная установка – kulkosvaidžių ir patrankų automatinis ginklas, turintis 4 kulkosvaidžius arba automatines patrankas (4 vienvamzdžius, 2 dvivamzdžius arba 1 keturvamzdį automata), sumontuotas ant vieno pagrindo su bendrais taikymo ir kreipimo mechanizmais. Tai zenitinis įrenginys greitai ir žemai skrendantiems (netikėtai pasirodantiems) oro taikiniams naikinti. Kulkosvaidžių kalibras

KIĖKINIS

12,7–14,5 mm, patrankų – 23 ir 30 mm, bendroji kovinė greitašauda 1800–2200 ir 2600–4000 šūvių/min. Δ laivuose ir orlaiviuose būna stacionarieji, SP – savaeigiai ir velkamieji.

KIĖKINIS NAIKINIMO DĖSNIS, destruction digital law, числовой закон поражения – taikinio naikinimo priklausomybė nuo pataikiusių į taikinių sviedinių, raketų ir bombų skaičiaus. Taikomas šaudymo (bombų mėtymo) į inžinerinius įrenginius ir statinius, laivus, tankus ir kt. taikinius, kurie naikinami keliais tiesioginiais pataikymais, veiksmingumui įvertinti.

KIETÀSIS RAKĖTINIS KŪRAS, ↑ *raketinis kuras*.

KIĖTOJO KŪRO RAKĖTINIS VARIKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

KŪLANTYSIS TRAJEKTORIJOS RŪOŽAS, ascending branch, upward leg, восходящая ветвь траектории – trajektorijos dalis nuo pabūklo iki trajektorijos viršūnės.

KINTAMÀSIS ŠAUNAMÀSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

KLAIDÌNAMASIS OBJĖKTAS, dummy object, ложный объект – bet kuris objektas (apkasas, tranšėja, susisiekimo eiga, priedanga, ugniavietė ir kt. įrenginys su karo technikos maketais), sukurtas ant žemės, vandens ar ore, kuriuo siekiama suklaidinti priešą, kad jis nukreiptų į jį savo NP. Klaidinamasis radiolokacinis objektas – kampiniai ir kt. atšvaitai, elektromagnetiniai spinduliuotuvai, įvairūs imitavimo prietaisai ir įtaisai.

KLAIDÌNAMASIS RAJŌNAS, dummy area, ложный район – vietovė, kurioje įrengti klaidinamieji objektai ir yra kt. imitavimo priemonių. Jame siekiama klaidinti priešą – teikti netikrų žinių apie kariuomenės ir užnugario objektų išdėstymą ir veiklą. Dirbti su imitavimo priemonėmis skiriami specialūs padaliniai.

KLAIDÌNAMASIS TAIKINŲS, ↑ *taikiny*.

KLAIDÌNAMASIS UGNIĖS PĖRKĖLIMAS, ↑ *ugnies perkėlimas*.

KLAIDÌNAMIEJI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

KLAIDÌNAMOJI UGNIĖS POZICIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

KLAIDÌNGAS SPROGÌMO ŽEŅKLO NUSTÀTYMAS, missensing, неправильное определение знака разрыва – nustatymas tokio sviedinio (minos) sprogo ženklo, kuris neatitinka tikrovės. Δ priežastys yra šios: nepatyręs stebėtojas, blogos stebėjimo sąlygos, abejotinių sprogo ženklo įvertinimas ir kt. Sprogimai, dėl kurių abejojama, atmetami.

KLAJÓJANČIOJI ARTILÈRIJA, roving artillery, кочующая артиллерия – artilerija, kurios padaliniai (pabūklai) atlieka klajojančiųjų baterijų (pabūklų) užduotis. Dar žr. *klajojančioji baterija (klajojantysis pabūklas)*.

KLAJÓJANČIOJI BATÈRIJA (KLAJÓJANTYSIS PABŪKLAS), roving battery (gun), кочующая батарея (кочующее орудие) – artilerijos padalinys (pavienis pabūklas), nuosekliai šaudantis iš kelių ugnies pozicijų ir klaidinantis priešą: daro klaidingą išpūdį apie artilerijos sudėtį, jos išdėstymą ir gynybos ugnies sistemą. Taikinius, laiką, šaudymo tvarką, šaudmenų skaičių nustato vyresnysis artilerijos viršininkas. Panašiais tikslais gali būti skiriami klajojantieji tankai ir pėstininkų kovos mašinos.

KLIŪDYMAS, kitaip *netiesioginis pataikymas*, ↑ *pataikymas*.

KOMÁNDA ŠÁUDYTI, kitaip ↑ *įsakymas paleisti ugnį*.

KÒMPASAS, compass, компас – prietaisas kursui arba krypčiai į orientyrą (azimutui, pelengui) nustatyti, orientuotis pasaulio šalių atžvilgiu. Naudojamas laivuose, lėktuvuose, artilerijoje, atliekant topografinius ir geodezinius darbus, orientuojantis vietovėje ir kt. Δ būna: astronominis, giromagnetinis, giroskopinis, magnetinis ir radiokompasas.

astronòminis Δ, astronomic compass, астрономический компас – kompasas, kurio pelengatorius nuolatos nukreiptas į kurią nors dangaus šviesulį (pvz., į Saule). Žinant savo koordinates ir laiką, galima nustatyti geografinio dienovidinio kryptį.

girokòmpasas, kitaip *giroskòpinis Δ*.

giromagnètinis Δ, gyromagnetic compass, гиромагнетный компас – kompasas, pagrįstas giroskopo krypties korekcija, remiantis magnetinio kompasu rodmenimis. Δ rodo lėktuvo arba laivo kursą magnetinio dienovidinio krypties atžvilgiu.

giroskòpinis Δ, girokòmpasas, gyrocompass, гироскопический компас, гироскоп – kompasas, kurio veikimas pagrįstas giroskopo (kurio centras yra žemiau nei pakabinimo taškas) ašies pasisukimu išilgai dienovidinio plokštumos dėl Žemės sukimosi apie savo ašį. Naudojamas laivo arba lėktuvo kursui geografinio dienovidinio krypties atžvilgiu ir įvairių objektų azimutams nustatyti.

magnètinis Δ, magnetic compass, магнитный компас – kompasas, kurio veikimas pagrįstas magnetinės rodyklės pasisukimu išilgai magnetinio dienovidinio; rodo kryptį iš pietų į šiaurę. Δ netikslus, prastai veikia šalia

KOMPRESORIUS

magnetinių anomalijų, naudojantis reikia atsižvelgti į magnetinio ir geografinio dienovidinių nesutapimą.

radiokompasas, radio compass, радиоконпас – orlaivių navigacijos prietaisas kampams tarp orlaivio išilginės ašies ir linijos, einančios radijo stoties arba radijo švyturio link, matuoti ir rodyti.

KOMPRESORIUS, compressor, компрессор – prietaisas dujoms suslėgti ir ne mažiau kaip 0,2 MPa suslėgtoms dujoms tiekti (mažesnio slėgio prietaisas – ventilatorius). Skiriami mažo (iki 1 MPa), vidutinio (1–10 MPa) ir didelio (daugiau kaip 10 MPa) slėgio Δ . Δ būna erdviniai (stūmokliniai ir rotoriniai), mentiniai ir sroviniai. Naudojami automobiliuose, lėktuvuose, laivuose, tankuose ir kt.

KONTAKTINIS SPROGDIKLIS, contact fuse, contact-sensing device, контактный взрыватель – sprogdiklis, suveikiantis nuo sąlyčio su taikiniu (smūgio, prisilietimo, tempimo ir kt.). Δ gali būti pagal sužadinimo pobūdį – smūginis, mechaninis, parakinis, cheminis, pjezoelektrinis, kondensatorinis, tempiamasis, spaudžiamasis, iškraunamasis, mišrusis ir kt.; pagal vietą šaudmenyje – priešakinis, dugninis, šoninis ir universalusis; pagal veikimo pobūdį – staigusis, inertinis, delsisis ir mišrusis; pagal saugumą – saugiklinis ir nesaugiklinis. Δ naudojamas sviediniuose ir minose, torpedų ir raketų kovinėse dalyse, aviacinėse bombose, inžinerinėse minose ir kt. Dažniausiai Δ veikia šitaip: \uparrow skiltuvus arba \uparrow daužiklis skelia į padegamąją kapsulę, kuri padega parakinį stiprintuvą arba delsiklį; palaipsniui sužadinami detonuojamoji kapsulė ir \uparrow detonatorius; detonatorius susprogdina pagr. sprogstamąjį užtaisą.

delsūsis Δ , retarded action fuze, взрыватель замедленного действия – kontaktinis smūginis sprogdiklis, suveikiantis praėjus tam tikram laikui po susidūrimo su taikiniu. Delsos laikas (nuo kelių tūkstantųjų iki kelių šimtųjų sekundės dalių) priklauso nuo parakinio delsiklio tipo.

inertinis Δ , graze fuse, взрыватель инерционного действия – kontaktinis smūginis sprogdiklis su inertiškai veikiančiu skiltuvu. Δ dažniausiai būna dugniniai ir naudojami betonmušiuose, šarvamušiuose ir didelio kalibro ardomuosiuose šaudmenyse.

mišrusis Δ , multiple [combination] fuse, комбинированный взрыватель – kintamojo veikimo kelių nuostatų sprogdiklis. Ppr. turi tris nuostatas: skeveldrinę (staigiąją), ardomąją (pagrindinę) ir delsiąją. Δ susideda iš korpuso su galvute, skeliamojo mechanizmo, nustatomojo ir detonuojamojo

įtaisų. Dvejopo veikimo skeliamasis mechanizmas susideda iš staigaus veikimo skiltuvo su daužikliu, inertinio veikimo skiltuvo su padegamąja kapsule ir saugiklių. Nustatomasis įtaisas susideda iš perjungiklio, sprogdiklio apsauginio dangtelio ir parakinio delsiklio. Detonuojamasis įtaisas susideda iš apsauginio mechanizmo (detonuojamosios įvorės su perduodamuoju užtaisu, sukamosios įvorės su detonuojamąja kapsule ir kt.) ir detonatoriaus. Sprogdiklio veikimas, susidūrus su kliūtimi, priklauso nuo sprogdiklio nuostatos: nustačius sprogdiklį skeveldriniam veikimui (perjungiklis ant „S“ – skeveldrinis, apsauginis dangtelis nusuktas), staigaus veikimo skiltuvą įduria padegamąją kapsulę, nuo kurios liepsna perduodama detonuojamajai kapsulei, kurios sproginimas susprogdina detonatorių ir pagr. šaudmens užtaisą; ardomajam veikimui (perjungiklis ant „S“, apsauginis dangtelis užsuktas) – veikia inertinis skiltuvą (staigaus veikimo skiltuvą apsaugo apsauginis dangtelis), o ugnies grandinė veikia t. p. kaip ir skeveldrinio veikimo atveju; delsiamam veikimui (perjungiklis ant „D“ – delsisis, apsauginis dangtelis užsuktas) – skeliamasis mechanizmas suveikia t. p. kaip ir ardomojo veikimo atveju, tačiau į ugnies grandinę įsijungia parakinis delsiklis. Degant delsikliui, šaudmuo (sviedinys) suspėja įsmigti į gruntą arba sprogti ore atsimušęs nuo žemės ar vandens paviršiaus (rikošetinio šaudymo atveju). Naudojamas skeveldriniuose, skeveldriniuose ardumuosiuose, ardumuosiuose ir dūminiuose sviediniuose.

nesaugiklinis Δ, non-boresafe fuse, взрыватель непридохранительного типа – sprogdiklis, kuriame nuolat sujungta ugnies grandinė, t. y. toks sprogdiklis, kuriame padegamoji kapsulė neizoliuota nuo detonuojamosios kapsulės ir, užsidegus padegamajai kapsulei, suveikia detonuojamoji kapsulė ir sprogsta šaudmuo (sviedinys, mina ir kt.).

saugiklinis Δ, boresafe fuse, взрыватель предохранительного типа – sprogdiklis, kuriame padegamoji kapsulė izoliuota nuo detonuojamosios kapsulės. Kapsulės sujungiamos su detonatoriumi aktyvinant sprogdiklį šaudmeniui lekiant.

smūginis Δ, percussion fuze, взрыватель ударного действия – kontaktinis sprogdiklis, suveikiantis nuo smūgio į taikinį. Δ gali būti pagal veikimo greitį ir nuostatų skaičių – staigaus, inertinio, delsiojo veikimo ir mišrusis; pagal vietą šaudmenyje – priešakinis ir dugninis (minose – tikrai priešakinis).

staigūsis Δ, quick fuze, взрыватель мгновенного действия – kontaktinis smūginis sprogdiklis, sukeliantis šaudmens sproginimą akimirksniu po jo susidūrimo su kliūtimi. Nepaprastai jautrus sprogdiklis. Jis suveikia susidūręs

KONTRPARENGĪMAS

su pačia silpniausia kliūtimi, pvz., medžio lapais. Naudojamas skeveldriniuose, kumuliaciniuose ir kt. sviediniuose ir minose.

KONTRPARENGĪMAS, counterpreparation, контрподготовка – 1. iš anksto suplanuota ugnis, leidžiama sužinojus apie gresiamą priešo puolimą; 2. sutelktas raketų, aviacijos ir artilerijos vienetų smūgis pagr. prieš grupuotei. Δ tikslas – sutrukdyti arba susilpninti prieš grupuotės smūgį. Rengiamas armijų grupės (fronto) vadovybės sprendimu. Dar žr. *artilerinis kontrparengimas*.

KOORDINĀTINIS NAIKĪNIMO DĒSNIS, target destruction coordinate law, координатный закон поражения – taikinio naikinimo tikimybės priklausomybė nuo taikinio buvimo vietos (koordinatų) sprogimo centro atžvilgiu. Reikalingas šaudymo veiksmingumui įvertinti, kai šaudoma į pavienius taikinius, kuriuos galima naikinti ne tik tiesiogiai pataikius, bet ir kitais šaudmens naikinamaisiais veiksniais. Artilerijos šaudmens kaunamosios savybės apibūdinamos \uparrow *tikrojo naikinimo zona*.

KORDĪTAS, kitaip *korditinis parakas*, \uparrow *parakas*.

KORDĪTINIS PĀRAKAS, \uparrow *parakas*.

KOREGĀVIMAS, correction, корректирование – šaudymo nuostatų keitimas atsižvelgiant į šaudymo (išišaudymo į taikinį, kaunamojo šaudymo) rezultatus. Dar žr. *artilерijos ugnies koregavimas*.

KOREKTŪRĀ, spotting correction, корректура – \uparrow *nuokrypis* su priešingu ženklu; Δ gali būti: krypties ir nuotolio, o nuotolinio šaudymo metu – ir aukščio.

aūkščio Δ (Δ_H), adjustment in height, корректура высоты – sprogimų aukščio nuokrypis nuo tinkamiausio sprogimų aukščio su priešingu ženklu.

kryptiės Δ (Δ_K), adjustment in direction, корректура направления – sprogimų nuokrypis į šoną su priešingu ženklu.

núotolio Δ (Δ_N), adjustment in range, корректура дальности – sprogimų nuokrypis į tolį su priešingu ženklu.

KOREKTŪRŲ SKAIČIĀVIMO PRĪETAISAS, correction device, прибор для расчета корректур – prietaisas šaudymo korektūroms apskaičiuoti.

KŪRPUSO ARTILĒRIJA, corps artillery, корпусная артиллерия – artilerijos vienetai, tiesiogiai pavaldūs korpuso vadui. Ginkluotė: toliašaudžiai pabūklai, RSUS, prieštankiniai pabūklai ir PTVR. Δ atlieka korpuso masto artilerijos kovos užduotis (dengia ugnimi, remia ir lydi dalinius, rengia

atakas); kovoja su artilerija; stiprina veikiančias svarbiausiomis kryptimis divizijas.

KŌRPUSO (ĀRMIJOS, DIVĪZIJOS) ARTILĒRIJOS GRŪPĒ, ↑
artilērijos grupē

KOVĪMAS, killing, destruction, поражение – priešo karių naikinimas įvairiomis NP. Kariai gali būti nukauti arba sužeisti, visiškai arba iš dalies netekti gebos kautis.

KOVĪNĒ GALVŪTĒ, warhead, боеголовка – raketos, sviedinio, torpedos ar kt. šaudmens dalis, turinti brand. ar termobranduolinę sistemą, sprogstamąją sistemą, nuodingųjų, biologinių ar inertinių medžiagų, kuriomis daroma žala, užtaisą.

KOVĪNĒ GREITĀŠAUDA, ↑ *greitašauda.*

KOVĪNĒ ŠAUDMENŪ DĒTUVĒ, combat ammunition pack, боевая укладка (боеукладка) – įrenginiai ir mechanizmai šaudmenims kovos mašinoje išdėstyti. Kartu su šaudmenų padavimo ginklams arba į juos mechanizmais sudaro užtaisyimo mechanizmą (automatą). Gali būti ir nemechanizuota Δ; tada šaudmenys išdėstomi lengvai prieinamose dėžėse, lentynose, laikikliuose ir kt. – tai paprasta ir patikima. Dar žr. *pabūklo užtaisyimo mechanizmas.*

KOVĪNĒS GALVŪTĒS DALĪS, warhead section, секция боеголовки – sukomplektuota kovinės galvutės dalis, įskaitant apdangą ir kitus komponentus.

KOVĪNIO ŪŽTAISO MĀSĒ, weight of powder charge, масса боевого заряда – šaudmens pagr. užtaiso (sprogstamojo, brand., chem., biol., šviečiamojo, dūminio ir kt.) masė.

KOVĪNIS GELEŽINKELINIS RAKĒTŪ KOMPLĒKSAS, ↑ *raketų kompleksas.*

KOVĪNIS ŠĀUDYMAS, ↑ *šaudymas.*

KOVĪNIS ŪŽTAISAS, powder charge, боевой заряд – parako užtaisas, suteikiantis tam tikrą greitį sviediniui pabūklo vamzdyje. Skiriami pilnieji ir sumažintieji Δ. Δ sudaro parakas ir pagalbiniai elementai: ↑ *degiklis,* ↑ *kartoniniai dangteliai,* ↑ *liepsnos gesiklis,* ↑ *vario šalintuvas,* ↑ *flegmatizatorius,* teptuvas; surenkant užtaisą t. p. naudojami rutulėliai ir cilindrai, kurie užtikrina užtaiso nejudrumą tūtoje.

KOVŌS TĒCHNIKA, combat [fighting] materiel, боевая техника – pagr. sudedamoji karo technikos dalis kovos uždaviniams tiesiogiai vykdyti. Δ

KOVŌS

sudaro atskiros ginkluotės rūšys ir jų kompleksai, t. p. techninės priemonės, kuriose įrengiama ši ginkluotė (kovos mašinos, kovos lėktuvai, kovos laivai).

KOVŌS TĚCHNIKOS GEDĪMAS, kitaip ↑ *gedimas*.

KRAŅTO ARTILĚRIJA, coastal [seacoast] artillery, береговая артиллерия – jūrų artilerija veikiančioms pakrančių vandenyse priešo laivams naikinti, saviems laivams ir SP remti. Δ skiriama pagal kalibrą – didelio (>130 mm), vidutinio (100–130 mm) ir mažo (<100 mm) kalibro; pagal judrumą – stacionarioji (kazematinė, bokštinė ir atviroji) ir judrioji (savaeigė ir velkamoji). Δ sujungta į baterijas, divizionus ir pulkus. Δ sudėtyje t. p. yra vadovietės, ugnies valdymo, taikinių aptikimo ir sekimo, šaudymo nuostatų rengimo priemonės.

KRAŅTO ARTILĚRIJOS ŠÁUDYMAS, coastal artillery firing, стрельба береговой артиллерии – kranto artilerijos šaudymas į antvandeninius taikinius tiesioginiu taikymu (mažo kalibro artilerija) arba iš uždarytų ugnies pozicijų. Šaudoma neįsišaudant arba įsišaudant į taikinį 3–4 pabūklų salvėmis didžiausia greitašauda. Į antžeminius taikinius šaudoma pagal antžeminės artilerijos šaudymo taisykles.

KRAŅTO GYNÝBOS BATĚRIJA, land battery, батарея береговой обороны – kranto artilerijos baterija, skirta kranto gynybai. Δ gali būti stacionarioji ir judrioji (savaeigė arba velkamoji).

KREIPĪMAS, kitaip ↑ *pabūklo kreipimas*.

KRIŅTA, splash, падает – (art.) pranešimas žodžiu stebėtojui, kad po 5 sekundžių reikia laukti šaudmens sprogo.

KRIŅTANTYSIS TRAJEKTŌRIJOS RÚOŽAS, descending [falling] branch, downward leg, нисходящая ветвь траектории – trajektorijos dalis nuo viršūnės iki sviedinio kritimo taško.

KRYPTIĚS IŠÁUDYMAS, ↑ *išaudymas*.

KRYPTIĚS KOREKTŪRÀ (Δ_K), ↑ *korektūra*.

KRYPTIĚS ŽIŅGSNIS (K_z), elevation difference correction, шаг угломера – pabūklinio kampo pataisa sprogimams stebėjimo linijoje išlaikyti, kai keičiamas šaudymo nuotolis.

KRYPTĪNGIEJI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

KRITĪMO KAMĖPAS (θ), angle of fall [grazing], угол падения – kampas tarp trajektorijos liestinės kritimo taške ir pabūklo horizonto.

KRITĪMO LĪNIJA, line of fall, линия падения – trajektorijos liestinė kritimo taške.

KRITĪMO TĀŠKAS, point of fall, level point, точка падения – taškas, kuriame sviedinys susiduria su pabūklo horizontu.

KULEVRINĀ, culevrin, кулеврина – *ist.* ilgavamzdīs (18–50 kalibrū) pabūklas. Pagal kalibrā (sviedinio masē) Δ buvo skirstomos: 12,4 cm kalibro (sviedinio masē 15 svarū) didžioji Δ , 9,7 cm kalibro (7 svarū) Δ bastarda ir 7 cm kalibro (2 svarū) vidutinē Δ . Atsirado Prancūzijoje XV a. Naudotos Europos šalių kariuomenėse ir kariniuose laivynuose iki XVII a. pab.

KUMULIĀCIJOS EFĒKTAS, cumulative effect, кумулятивный эффект – sprogimo energijos kreipimas reikiama kryptimi. Tai pasiekama sprogstamajame užtaise padarant nedidelę duobelę (kūgio, pusrutulio ir kt. formos), nukreiptā į sprogdinamā objektā. Δ labai sustiprēja, jei duobelės sienelės išklojamos metalu. Sprogimo metu metalas, labai greitai spaudžiamas, išsilydo ir teka kryptinga čiurkšle, kurios greitis siekia 12–15 km/s, slėgis apie 10 GPa. Koncentruota čiurkšlė sustiprina Δ . Δ taikomas kumuliaciniuose šaudmenyse, sprogdinimo darbuose.

KUMULIĀCINĒ ŠAUDMEŅS VEIKMĒ, $\hat{\uparrow}$ šaudmens veikmē.

KUMULIĀCINIS SVIEDINĪS, $\hat{\uparrow}$ sviedinys.

KUMULIĀCINIS ŠAUDMUŌ, cumulative ammunition, кумулятивный боеприпас – šaudmuo, kurio veikimas pagrīstas $\hat{\uparrow}$ kumuliacijos efektu.

KUMULIĀCINIS ŪŽTAISAS, $\hat{\uparrow}$ užtaisas.

KŪRSAS, course, курс – taikinio arba bet kurio judančio objekto (pvz., tanko, orlaivio, laivo) judėjimo kryptis.

KŪRSO KĀMPAS, **tāikinio kūrso kām̄pas**, course [target] angle, курсовой угол, курсовой угол цели – 1. (art.) kampas tarp taikinio linijos ir taikinio judėjimo krypties; matuojamas nuo 0 iki 180° artējant ir tolstant taikiniui nuo pabūklo; reikalingas šaudymo nuostatoms skaičiuoti, taikiniams nurodyti. Pagal Δ skiriamas frontalusis (Δ nuo 0° iki 30° ir nuo 150° iki 180°), sparninis (Δ nuo 60° iki 120°) ir tarpinis (Δ nuo 30° iki 60° ir nuo 120° iki 150°) judėjimas; 2. (laiv.) kampas tarp laivo judėjimo krypties ir linijos nuo laivo iki kurio nors objekto; reikalingas laivui manevruoti; 3. (av.), kampas tarp lėktuvo išilginės ašies ir linijos nuo lėktuvo iki kurio nors orientyro (taikinio); reikalingas bomboms mētyti ir pan.

KVADRÁNTAS

KVADRÁNTAS, pabūklinis kvadrantas, quadrant (gunner's quadrant), квадрант (орудийный квадрант) – 1. senovinis kampų matavimo prietaisas; sektorius su centriniu 90° kampu, kurio lankas padalytas į laipsnius ir minutes (tūkstantąsias); 2. artilerijos prietaisas pabūklų taikymo įtaisams tikrinti, pabūklų pakilimo kampams nustatyti. Δ susideda iš rėmelio su dviem abipusiai statmenomis atraminėmis aikštelėmis ir dantytu sektoriumi, kreipiamo lanko ir judiklio su gulsčiuku. Δ dedamas ant pabūklo kontrolinės aikštelės atraminėmis aikštelėmis priklausomai nuo pakilimo kampo: nuo 0 iki 7-50 arba nuo 7-50 iki 15-00.

L

LÁIBGALIO ENÈRGIJA, kitaip ↑ *žiotinė energija*.

LÁIBGALIO GREĪTIS, kitaip ↑ *žiotinis greitis*.

LÁIBGALIO KŪGIS, muzzle blast, задульный конус – priešais šaudančio pabūklo vamzdį liepsnos sudarytas kūgis, kuris demaskuoja šaudančius pabūklus, o ypač kai ugnies pozicijos išsidėsčiusios apsnigtoje arba su sausa augalija vietovėje. Dar žr. *laibgalio liepsna*.

LÁIBGALIO LIEPSNÀ, vamždzio liepsnà, muzzle flash [blast], дульное пламя – liepsna prieš pabūklo laibgalį, kuri atsiranda užsiliepsnojant oro ir degių medžiagų (anglies oksido, vandenilio ir metano) mišiniui. Δ demaskuoja ugniavietes ir akina pabūklo tarnybą, todėl ją stengiamasi slopinti liepsną slopinamosiomis medžiagomis ir įtaisais. Dar žr. *liepsnos gesiklis*.

LÁIBGALIO STABDŪS, muzzle brake, recoil compensator, дульный тормоз – prie pabūklo vamždzio laibgalio pritvirtintas įtaisas šliaužiamųjų pabūklo dalių energijai 20–70% kompensuoti. Veikimo principas: išlėkus sviediniui iš vamždzio, Δ keičia dalies parako dujų tekėjimo kryptį ir greitį taip, kad atsiranda reaktyvinės jėgos, veikiančios priešinga kryptimi negu šliaužiamosios pabūklo dalys, ir jas stabdo. Δ mažina lafeto apkrovą, todėl galima sumažinti bendrą pabūklo masę. Δ vienas nuo kito skiriasi kamerų skaičiumi, šoninių plyšių forma ir eilių skaičiumi.

LAIBGALŪS, pabūklo vamždzio laibgalŷ, muzzle part, дульная часть ствола – priešakinė pabūklo (minosvaidžio) vamždzio dalis.

LAIKINÀSIS UGNIÈS POZĪCIJŲ RAJÒNAS, ↑ *ugnies pozicijų rajonas*.

LAIKINÓJI UGNIÈS POZĪCIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

LAIVŲ ARTILÈRIJA, ship artillery, корабельная артиллерия – jūrų artilerija antvandeniniams, pakrančių ir oro taikiniams naikinti. Gali būti bokštinė ir denio (dengtoji ir atviroji). Ppr. skiriama didelio (pagrindinio, >130 mm), vidutinio (80–130 mm) ir mažo (20–57 mm) kalibro artilerija. Atsiradus XX a. 6 d-metyje laivų raketiniam ginklui, didelio kalibro artilerijos vaidmuo sumažėjo; pagr. vaidmuo skiriamas universaliajai artilerijai, kuri gali naikinti oro, jūrų ir kranto taikinius (kalibras 20–130 mm). Dažn. naudojami bokštiniai arba denio automatiniai artilerijos įrenginiai (ppr. mažo kalibro – daugiavamzdžiai; didesnio nei 57 mm kalibro – vienvamzdžiai arba dvivamzdžiai).

LAIVŪ ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ship artillery firing, стрельба корабельной артиллерии – laivų artilerijos šaudymas į jūros, oro ir pakrantės taikinius. Kad mažiau veiktų supimas, kai kurie pabūklai pritvirtinti ant stabilų platformų. Pabūklai nutaikomi rankomis, automatiškai – atskirai kiekvienas pabūklas, automatiškai kartu visi pabūklai iš centrinio taikymo prietaiso. Šaudoma neįsišaudant arba įsišaudant į taikinį. Į pakrantės taikinius šaudoma pagal artilerinės žvalgybos duomenis, į nematomus taikinius – naudojant pagalbinį taikymo tašką. Šaudymas koreguojamas naudojant laivų artilerines radiolokacijos stotis ir optinius prietaisus, o šaudant į pakrantės taikinius – ir naudojant oro (orlaiviuose) arba kranto koregavimo postus. Laivų zenitinė artilerija šaudo į oro taikinius palydos arba užtvaros būdais. Šaudymo veiksmingumas t. p. priklauso nuo laivo manevravimo būdo.

LAŪKO ARTILÈRIJA, field artillery, полевая артиллерия – bendrųjų pajėgų vienetų dalis. Δ skirstoma į ↑ *armijos*, ↑ *korpuso*, ↑ *divizijos*, ↑ *brigados (pulko)* ir ↑ *bataliono artileriją*. Iš armijos, korpuso, divizijos ir brigados (pulko) artilerijos gali būti sudarytos atitinkamos ↑ *artileries grupės (artileries rinktinės)*. NVS šalių kariuomenėse Δ vadinama *pajėgų artilerija*.

LAŪKO ARTILÈRIJOS GRUPĖ, field artillery group, группа полевой артиллерии – JAV SP etatinis artilerijos taktinis junginys, skirtas stiprinti veikiančius svarbiausiomis kryptimis korpusus ir divizijas. Δ sudėtis: štabas, štabo baterija ir 2–6 artilerijos divizionai; dar gali būti valdomųjų raketų divizionai. Δ gali būti vyriausiosios vadovybės rezerve, armijų grupės (lauko armijos) arba armijos korpuso sudėtyje.

LAŪKO TARNÝBA, service of the piece, боевая работа – baterijos personalo veiksmai su pabūklais ir prietaisais žvalgant, įrengiant, užimant ugniavietes, ruošiant šaudmenis ir pabūklus šaudyti, pasiruošiant šaudyti ir šaudant.

LAŪKO UGNIÈS ĮRENGINYS, ↑ *ugnies įrenginys*.

LAŪKO VĖJAMATIS, field windmeter, полевой ветромер – prietaisas priežemio vėjo greičiui ir kryptims matuoti. Δ susideda iš judriosios sistemos, limbo ir vertikaliosios ašies. Prietaiso komplekte t. p. yra sudedamasis stiebas vėjamačiui pastatyti ir kompasas limbui orientuoti. Vėjo greitis nustatomas 0,5 m/s, o kryptis – 1-00 (6°) tikslumu.

LAZERINĖ GIŅKLŲ VÁLDYMO SISTEMÀ, laser weapon control system, лазерная система управления оружием – NP (raketų, artilerijos sviedinių, aviacinių bombų) valdymo lazerio spinduliu sistema. Žinomi 2 valdymo metodai: nusitaikymas (aktyvusis ir pusiau aktyvusis) ir nuotolinis valdymas

(komandinis arba lazerio spinduliu). Δ užtikrina tikslų ir taiklų šaudymą (raketos leidimą) ir mažų (taškinių) taikinių naikinimą vienu šūviu (raketos leidimu).

LAZERINĖ ŽVALGŪBA, laser reconnaissance, лазерная разведка – taikinių (objektų) aptikimas, atpažinimas ir koordinacių nustatymas naudojant prietaisus, veikiančius lazerinės energijos spinduliavimo principu; sudedamoji elektroninės žvalgybos dalis. Δ naudojami lazeriniai tolimačiai ir lazerinės apšvietimo sistemos. Dar žr. *lazerinis šviestuvas, tolimatis*.

LAZERINIO IMPULSO TRUKMĖ, laser pulse duration, продолжительность лазерного импульса – laikas, per kurį lazerinio impulso galingumas nuolat išlieka didesnis nei pusė didžiausiojo dydžio.

LAZERINIS GIŅKLAS, laser weapon, лазерное оружие – kryptingos energijos ginklas, kurio veikimas pagrįstas lazerio spinduliuotės naudojimu žmonėms kauti ir technikai (pirmiausia orlaiviams, žvalgybos ir ginklų valdymo optinėms elektroninėms sistemoms) naikinti. Δ naikinamieji veiksniai – šiluminis mechaninis ir smūginis impulsinis poveikis karo technikai ir žmogui. Δ pagrindą sudaro galingi optinio diapazono elektromagnetinės energijos spinduliuotuvai (optiniai kvantiniai generatoriai), ypač tikslios taikymo, spindulio kreipimo ir išlaikymo taikinyje sistemos. Δ gali būti naudojami kietojo kūno, puslaidininkiniai ir chem. lazeriai (kosminiame Δ gali naudoti brand. sprogo energiją). Δ gali būti antžeminio, jūrų, oro ir kosminio bazavimo, įvairaus galingumo ir veikimo nuotolio. Δ gali apakinti ir nudeginti žmogų; uždegti, išlydyti, išgarinti, jonizuoti kovos technikos medžiagas. Δ spinduliuoja siauru pluošteliu, turi didelę koncentruotą energiją, veikia nepastebimai, labai tiksliai ir žaibiškai. Δ poveikis gerokai silpnėja rūke, lyjant, sningant, dulkėse. Įvairių šalių kariuomenės naudoja lazerinius prietaisus, kurie gali pažeisti stebėjimo ir žvalgybos optines priemones, priešo karius (stebėtojus, žvalgus, vairuotojus, taikytojus, lakūnus ir kt.), įvairius orlaivius ir raketas. Palankiomis sąlygomis Δ gali pažeisti oro taikinius iki 6 km nuotoliu (kosminėje erdvėje – iki kelių tūkst. km). XX a. pab. labiausiai išbandytas Δ optinėms elektroninėms priemonėms ir žmogaus regėjimo organams pažeisti. Apsauga nuo Δ : maskavimasis, įvairūs atšvaitai, dūmų uždangos, nuolatinis judančių objektų manevravimas, apsunkinantis taikymą į šaudymo, vairuotojų stebėjimo angas. 1995 m. prasidėjo įvairių pasaulinių organizacijų renginiai, kurių tikslas uždrausti naudoti Δ . Dar žr. *lazeriu valdomas ginklas*.

LAZERINIS

LAZERINIS IEŠKIKLIS, laser seeker, лазерный определитель – prietaisas atsispindinčiai nuo lazerio pažymėto taikinio energijai aptikti ir taikinio krypčiai įtaiso atžvilgiu nustatyti.

LAZERINIS SEKIKLIS, laser tracker, лазер сопровождения – prietaisas taikinio krypčiai (pagal lazeriu pažymėto ar nurodyto taikinio atspindėtą energiją) savo atžvilgiu nustatyti.

LAZERINIS ŠVIESTUVAS, laser illuminator, лазерная подсветка – prietaisas apšvietimui veikimo zonoje, kai spinduliuojamas lazerio spindulys, stiprinti.

LAZERINIS TAIKIKLIS, ↑ *taikiklis*.

LAZERINIS TÁIKINIO RODIKLIS, **lazerinis táikinio žymėklis**, laser designator, laser target marker, лазерный целеуказатель – prietaisas lazerio spinduliui, kuris naudojamas specifinei vietai ar objektui žymėti, skleisti.

LAZERINIS TÁIKINIO ŽYMĖKLIS, kitaip ↑ *lazerinis taikinio rodiklis*.

LAZERINIS TOLIMATIS, ↑ *tolimatis*.

LAZERINIS VÁLDYMO PRIĖTAISAS, laser guidance unit, лазерный прибор управления – prietaisas raketų, sviedinių ar bombų valdymo sistemai valdymo komandoms perduoti. Δ turi lazerinį taikymo taikiklį, kuriuo perduodamos valdymo komandos.

LÁZERIS, laser, лазер – galingas optinio diapazono elektromagnetinės energijos spinduliuotavas. Δ veikimo principas pagrįstas elektromagnetinio lauko ir darbinės medžiagos atomų ir molekulių elektronų sąveika. Lazerio spindulys sklinda siauru pluošteliu ir turi labai didelę (koncentruotą) energiją. Δ gali būti: pagal darbinę medžiagą – kietojo kūno, puslaidininkiniai, skysčio ir dujų; pagal spinduliavimo pobūdį – nuolatinio, impulsinio ir dažninio impulsinio spinduliavimo; pagal kaupinimo pobūdį – su optiniu, šiluminiu, elektroniniu ir brand. kaupinimu, dujų išlydžio, injekciniai ir chem. Karyboje Δ naudojamas lokacijos, ryšio, navigacijos, žvalgybos tikslais, ginklų valdymo sistemose, mokant šaudyti, saugant svarbius objektus, kuriant specialiąsias kovos priemones ir pan. Δ pagrindu sukurtas ↑ *lazerinis ginklas*.

LÁZERIU VÁLDOMAS GIŅKLAS, laser guided weapon, оружие с лазерной системой наведения – nusitaikantis ginklas, kuris aptinka lazerio energiją, atsispindinčią nuo lazerio pažymėto taikinio, ir į valdymo sistemą perduoda valdymo komandas, nukreipiančias ginklą į tašką, nuo kurio atsispindėjo lazerio energija. Dar žr. *lazerinis ieškiklis*.

LEIDĪMAS, stārtas, launch, start, пуск, старт – pradinis raketos (orlaivio) pakilimo momentas. Priklausomai nuo raketos (orlaivio) judėjimo krypties Δ metu, Δ gali būti vertikalus, nuožulnus ir horizontalus. Pagal raketų \uparrow *leidimo įrenginių* buvimo vietą Δ būna antžeminis (požeminis), antvandeninis (povandeninis) ir orinis.

LEIDĪMO BATĖRIJA, stārto batėrija, launching battery, стартовая батарея – pagr. raketinių dalinių ugnies padalinys, kuris galutinai parengia leisti ir leidžia raketas.

LEIDĪMO ĮRENGINIO KREIPIKLIS, launching rack (rail), направляющая пусковой установки – įtaisas raketai (reaktyviniam sviediniui) leisti tam tikra kryptimi (užtikrinant įgreitinimą iki reikiamo greičio), tvirtinti ją vežant. Δ gali būti bėgių, vamzdžių ir kt. konstrukcijos. Leidimo įrenginys gali turėti vieną arba kelis kreipiklius, arba kreipiklių paketą.

LEIDĪMO ĮRENGINIO PAKARTŌTINIS UŽTAĪSYMAS, launcher reloading, перезарядание пусковой установки – \uparrow *leidimo įrenginio* ir \uparrow *raketos* parengimo leidimui procesas. Δ atliekamas naudojant leidimo įrenginio arba specialųjį kraną ir kt. įrangą toje pačioje ar kitoje leidimo pozicijoje.

LEIDĪMO ĮRENGINYS, leistūvas, launcher, пусковая установка – raketų laikymo, taikymo, rengimo ir leidimo įrenginys; raketų komplekso kovinė priemonė. Δ sudaro \uparrow *leidimo platforma* (\uparrow *leidimo įrenginio kreipiklis*), kreipimo mechanizmas, gulsčiavimo priemonės, dujų atšvaitų, kontrolės ir leidimo aparatūra, elektros šaltiniai ir kt. Δ būna vertikalieji ir nuožulnieji, stacionarieji, pusiau stacionarūs (surenkamieji) ir judrieji.

judrūsis Δ , mobile launcher, подвижная пусковая установка – leidimo įrenginys, įtaisytas ant specialios transporto priemonės. Δ gali būti aviacijos (lėktuvuose ir sraigtasparniuose), laivų (antvandeniniuose ir povandeniniuose laivuose) ir antžeminis (automobiliuose ir ant geležinkelio platformų). Antžeminis Δ turi kabiną įgulai, kraną raketos korpusui su kovine galvute sujungti ir pan.

nejudrūsis Δ , kitaip *stacionarusis Δ* .

stacionarusis Δ , nejudrūsis Δ , stationary [fixed] launcher, стационарная пусковая установка – leidimo įrenginys, įtaisytas stacionariuose statiniuose; jis yra antžeminis. Δ yra strateginiuose, priešlėktuvinės, priešraketinės ir prieškosminės gynybos ir kranto priešlaiviniuose kompleksuose. Δ gali būti šachtinis ir antžeminis.

LEIDÌMO

šachtinis Δ, silo launcher, шахтная пусковая установка – stacionarusis leidimo įrenginys, skirtas nuolat parengtoms leisti strateginėms raketoms laikyti ir joms saugoti nuo brand. smūgių. Įrengiamas iš metalinių ir gelžbetoninių konstrukcijų; raketa ir kt. įranga stovi ant specialių amortizatorių.

LEIDÌMO KOMÁNDA, launching crew [section], стартовый расчет – karių grupė, tiesiogiai prižiūrinti leidimo įrenginį, rengianti leisti ir leidžianti raketą.

LEIDÌMO KOMPLÈKSAS, launching complex, стартовый комплекс – vienas arba keli leidimo įrenginiai su raketomis ir tam tikra pagalbine įranga.

LEIDÌMO PLATFÒRMA, launch pad, пусковая платформа – speciali kietosios dangos aikštelė, sudaranti raketai (su įvairia pagalbine įranga) atramą; Δ skirta vertikaliai leisti kosmines, balistines (vidutinio nuotolio ir tarpžemynines) ir kai kurias raketas „žemė–oras“.

LEIDÌMO POZÌCIJA, launching site, стартовая позиция – vietovės ruožas, kuriame išdėstomi raketų ↑ *leidimo įrenginiai*, laikomos raketos tam tikroje kovinėje parengtyje, yra jų techninės priežiūros, leidimo rengimo ir leidimo įranga ir kt. Δ gali būti pagr. ir atsarginės, atvirosios ir uždarnosios (tranšėjose, šachtose, angaruose), pavienės (vieno leidimo įrenginio) ir grupinės (kelių leidimo įrenginių).

LEIDÌMO RAKETÀ, ↑ *raketa*.

LEISTŪVAS, kitaip ↑ *leidimo įrenginys*.

LÈKŠTÀSIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

LÈKŠTÓJI TRAJEKTÒRIJA, low angle trajectory, настильная траектория – trajektorija, žemesnė už didžiausio nuotolio trajektoriją (pakilimo kampas mažesnis negu 20°).

LÈKTŪVINÈ RAKÈTOS TRAJEKTÒRIJA, ↑ *raketos trajektorija*.

LENGVÀSIS GRANÁTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

LENGVÓJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilėrija*.

LÈTÈJANČIAI DÈGANTIS PÁRAKAS, ↑ *parakas*.

LIEPSNÒS GESÌKLIS, blast reducer, пламегаситель – liepsną gesinančios druskos maišelis liepsnai šūvio metu slopinti; naudojamas tiktai šaudant naktį ir laikomas atskirai nuo užtaiso.

LYGIAGREČIÓJI VÈDUÒKLÈ, ↑ *vėduoklė*.

LYGIAVAMĀZDĒ ARTILĒRIJA, ↑ *artilērija*.

LYGIAVAMĀZDIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

LYGIAVAMĀZDŽIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

LĪNIJA „PABŪKLAS-TAIKINĪS“, gun-target line, линия орудие-цель – sąlygiškai tiesi linija nuo ginklo iki taikinio.

LINIJINIS SPROGIMO AŪKŠTIS, ↑ *sprogimo aukštis*.

LINIJINIS TAIKINYS, ↑ *taikinys*.

LOKĀCIJA, location, локация – objekto suradimas, atpažinimas, koordinacių ir judėjimo parametrų nustatymas radijo, šviesos, garso bangomis. Pagal bangų pobūdį būna: hidrolokacija, optinė Δ , ↑ *radiolokacija* ir kt. Lokacijos prietaisuose naudojamos prietaisų ar stebimų objektų spinduliuojamos arba atspindėtos bangos.

M

MĀCHO SKAIČIUS (M), Mach number, число Маха – vienas iš pagr. dujų srauto rodiklių – $M=v/a$, v – dujų srauto greitis, a – garso greitis tame pačiame dujų srauto taške. Kai $M<1$, laikoma, kad srauto greitis mažesnis už garso greitį; kai $M=1$, srauto greitis lygus garso greičiui; kai $M>1$, srautas yra viršgarsinis, t. y. jo greitis didesnis už garso greitį. Δ dažnai vartojamas pasakyti kurio nors objekto (lėktuvo, raketos, sviedinio) greitį garso atžvilgiu, ypač kai objektas skrenda viršgarsiniu greičiu. Pvz., naikintuvo greitis gali būti $M=2$, t. y. naikintuvas skrenda du kartus greičiau už garsą (E. Machas – austrų fizikas). Dar vadinamas *skaičius M*.

MAGNĖTINIS ĄZIMUTAS, ↑ *azimutas*.

MAGNĖTINIS KŌMPASAS, ↑ *kompasas*.

MANEVRINGŪMAS, manoeuvrability, manoeuvre capability, маневренность – 1. įvairių GP rūšių junginių (vienetų) ir kovos technikos savybė, rodanti jų judrumą (mobilumą) ir gebėjimą greitai persidislokuoti ir išsiskleisti kovos ar kitoms užduotims vykdyti taikos ir karo metu. Δ išreiškiamas laiku, per kurį atliekamas reikiamas manevras; 2. karo technikos galimybės greitai keisti judėjimo greitį ir kryptį (orlaiviams – ir skrydžio aukštį); gebėjimas judėti keliais ir be jų.

MĀSINĖ UGNĪS, massed fire, массированный огонь – taktinio ir operatyvinio junginio artilerijos sutelktoji ugnis, per trumpiausią laiką naikinanti svarbiausias priešo gruputes ar kitus svarbius objektus.

MĀSINIO NAIKĪNIMO GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

MASKŪOJAMIEJI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

MĀTOMASIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

MĀTOMŲJŲ TAIKINIŲ ŠAUDYMO BŪDAI, observed fire procedure, способы стрельбы по наблюдаемой цели – matomų iš antžeminių vadaviečių ir sekyklų taikinių kaunamojo šaudymo rengimo ir šaudymo į taikinius būdai. Kaunamasis šaudymas rengiamas įsišaudant į taikinį, perkeliant ugnį nuo išaudytų taikinių (žyminių), detaliai apskaičiuojant galutines šaudymo nuostatas. Galutinės šaudymo nuostatos tikslinamos kaunamojo šaudymo metu. Šaudoma į taikinį tol, kol bus įvykdyta ugnies užduotis. Dar žr. *artilерijos šaudymas, ugnies koregavimas*.

MAŽAKALIBRĖ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

MĄŽAS PÓSLINKIS (< 5-00), ↑ *poslinkis*.

MĄŽAS TAIKINYS, ↑ *taikiny*s.

MAŽÀSIS RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

MAŽÀSIS ŠAUNAMÀSIS UŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

MAŽIÁUSIASIS ŠÁUDYMO NÚOTOLIS, minimum range, наименьшая дальность стрельбы – toks mažiausias nuotolis, kuriuo galima šaudyti pagal pabūklo technines galimybes.

MAŽIÁUSIOJI TAIKĪKLIO NÚOSTATA, minimum elevation, наименьший прицел – taikiklio nuostata, kuri esamomis šaudymo ir pabūklų išdėstymo ugnies pozicijoje sąlygomis negali būti mažesnė; taikiklio nuostata, atitinkanti mažiausią pabūklo pakilimo kampą. Δ nustatoma trimis kryptimis: pagr., į dešinę ir į kairę.

MECHĀNINIS PABŪKLO STŪMŌKLIS, ↑ *pabūklo stūmoklis*.

MECHANIZŪOTASIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisyimas*.

METEOROLŌGIJOS BIULETĖNIS, meteorological message [bulletin, report], метеорологический бюллетень – 1. operatyvinė meteorologinė informacija (orų tam tikram laikui apžvalga arba prognozė, klimatiniai ir kt. duomenys), pateikiama teksto, grafiko, lentelės arba žemėlapiu pavidalo pagal tam tikrą schemą ir formą. Biuletenyje gali būti faktinė, prognozuojamoji ir informacinė meteorologinė informacija; 2. (art., rak.) duomenų suvestinė apie antžeminio atmosferos slėgio ir temperatūros pakitimą, oro temperatūros įvairiuose aukščiuose balistinį nuokrypį, balistinio vėjo kryptį ir greitį. Δ – koduota radiograma. Radiogramos grupių išsidėstymas ir skaičius kiekvienoje grupėje yra nuolatinis. Δ perduodamas cirkuliarinėmis radiogramomis nepatvirtinant priėmimo, perdavimas kartojamas du tris kartus iš eilės. Δ tinka naudoti detaliam galutinių šaudymo nuostatų apskaičiavimui 4 val. Apytikris Δ, sudarytas pagal diviziono meteorologinio posto duomenis, galioja 1 val.

METEOROLŌGIJOS STOTĪS, meteorological station, метеорологическая станция – 1. punktas, kuriame tam tikru laiku ir tam tikru nuoseklumu standartine aparatūra atliekami meteorologiniai stebėjimai; 2. karinis vienetas, teikiantis kariuomenei meteorologinius duomenis; 3. techninių priemonių kompleksas meteorologiniam stebėjimui atlikti ir jo duomenims apibendrinti. Dar žr. *radiolokacinė meteorologijos stotis*.

METEOROLÒGINĖ

METEOROLÒGINĖ ARTILĖRIJOS PARAMÀ, artillery meteorological support, метеорологическое обеспечение артиллерии – priemonių kompleksas ugnies uždavinių veiksmingumui didinti, neigiamų oro sąlygų poveikiui kariams, ginkluotei, technikai mažinti. Δ tikslas – reikiamu laiku pateikti duomenis apie meteorologinę situaciją kovos veiksmų rajone; nedelsiant įspėti padalinius apie pavojingus meteorologinius ir hidrologinius reiškinius. Dar žr. *šaudymo rengimas*.

METEOROLÒGINĖS SĄLYGOS, meteorological conditions, метеорологические условия – atmosferos būseną, numatyta (nustatyta) tam tikram laikui; apibūdinama oro temperatūra, drėgnumas ir skaidrumas (matomumas), atmosferos slėgiu, Saulės radiacijos intensyvumu ir kt. ↑ *meteorologiniais elementais*.

METEOROLÒGINĖS ŠAUDYMO NÚOSTATŲ PĀTAISOS, ↑ *šaudymo nuostatų pataisos*.

METEOROLÒGINĖS ŠAUDYMO SĄLYGOS, ↑ *šaudymo sąlygos*.

METEOROLÒGINIAI ELEMENTAI, meteorological elements, метеорологические элементы – atmosferos būseną apibūdinantys elementai: oro temperatūra, slėgis ir drėgnumas, vėjo kryptis ir greitis, debesuotumas, krituliai, matomumas, t. p. dirvos ir vandens paviršiaus temperatūra, Saulės radiacija, Žemės ir atmosferos ilgabangė spinduliuotė. Δ priskiriami įvairūs atmosferiniai reiškiniai – audra, pūga ir kt.

METEOROLÒGINIAI PRĪETAISAI, meteorological devices, метеорологические приборы – pagr. meteorologinių elementų reikšmių matavimo ir registravimo prietaisai. Oro temperatūra matuojama įvairiais termometrais ir termografais; drėgnumas – psichometrais, higrometrais, higrografais; slėgis – gyvsidabrio barometrais, aneroidais ir barografais; vėjo kryptis ir greitis – anemometrais, anemorumbometrais, fliugeriais, anemografais. Dar žr. *barometras, baterijos termometras, nešiojamasis meteorologinis kompleksas*.

METEOROLÒGINIAI SUTARTINIAI ŽENKLAĪ, ↑ *sutartiniai ženklai*.

METEOROLÒGINIS STEBĖJIMAS, meteorological observation, метеорологические наблюдения – ↑ *meteorologinių elementų* ir jų svyravimo kiekybinių rodiklių matavimas, atmosferos reiškinių kokybinių charakteristikų (pvz., debesų formos, kritulių rūšies ir intensyvumo) vertinimas. Δ organizuojamas karinėse ↑ *meteorologijos stotyse*, laivuose, t. p. naudojami valstybinio meteorologijos tinklo duomenys.

METEOROLÒGINIS ŠĀUDYMO RENGĪMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

MINÓSVĀIDININKAS, mortar man, минометчик – minosvaidžių padalinių karys.

MINÓSVĀIDIS, mortar, миномет – pabūklas minomis mortyrine trajektorija šaudyti. Tai galinga karių ir karo technikos, esančios atviroje vietovėje ir už priedangų, naikinimo, inžinerinių įrenginių ir statinių ardymo priemonė. Vamzdžio pakilimo kampas 45–85°. Δ skiriami pagal kalibrą – lengvieji (iki 60 mm), vidutiniai (60–120 mm) ir sunkieji (>120 mm); gali būti lygiavamzdžiai (daugiausia) ir graižtviniai (dažniausia automatiniai); užtaisomi pro laibgalį arba drūtgalį; nešiojamieji, vežiojamieji, velkamieji ir savaeigiai. Kuriami mišrieji graižtviniai pabūklai, kurie šauda minomis ir sviediniais. Šaudantys chem. minomis Δ vadinami cheminiais. Labiausiai paplitę velkamieji Δ. Pagr. Δ dalys: vamzdis, atraminė plokštė, lafetas su atrama, kreipiamieji ir taikymo mechanizmai. Pirmasis Δ buvo sukurtas rusų kariuomenėje 1904 m. ir panaudotas ginant Port Artūrą. Δ buvo masiškai naudojami per I ir II pasaul. karus. Šiuolaikiniai Δ: JAV 106,7 mm Δ M 30 (minosvaidžio masė 300 kg, minos masė 12,3 kg, didžiausias šaudymo nuotolis 5,65 km, greitašauda 5–10 šūvių/min); 60 mm Δ M 224 (20,4 kg, 1,7 kg, 3,5 km, 15 šūvių/min); Prancūzijos graižtvinis 120 mm Δ MO-120-RT.61 (580 kg, 15,7 kg, 8,3 km, aktyviaja reaktivine mina – ARM – 13 km, 10–12 šūvių/min); Izraelio 120 mm Δ M 65 (365 kg, 12,9 kg, 6,2 km, 6 šūviai/min); Rusijos 82 mm Δ 2B14-1 (39 kg, 3,1 kg, 4,27 km, 24 šūviai/min); 120 mm Δ 2S12 (210 kg, 16 kg, 7,1 km, 12 šūvių/min). Tarpukario Lietuvos kariuomenėje buvo naudojami 81 mm švedų ir suomių gamybos Δ, pvz., švedų gamybos 81,4 mm „Stokes-Brandt m/29“ Δ (kovinė masė 60 kg, minos masė – 3,5 kg, pradinis minos greitis 190 m/s, didžiausias šaudymo nuotolis 2,9 km, greitašauda 15–18 šūvių/min; juo ir dabar apginkluota Švedijos kariuomenė). Dabar Lietuvos kariuomenės ginkluotėje yra lenkų, bulgarų, čekų gamybos 120 mm Δ ČM-120 ir rumunų gamybos 60 mm Δ M60. Dar žr. *minosvaidžio atraminė plokštė, minosvaidžio dvikojis lafetas*.

automātinis Δ, automatic mortar, автоматический миномет – ypatingos konstrukcijos minosvaidis, kuriame parako dujų energija šūvio metu naudojama ne tik minos pradiniam greičiui suteikti, bet ir iš naujo minosvaidį užtaisyti ir iššauti be tiesioginės žmogaus veiklos, o tik jam kontroliuojant. Toks minosvaidis yra Rusijos 82 mm Δ „Vasilok“ (šaudymo nuotolis 0,8–4,7 km, greitašauda 120 šūvių/min, sprogsi mina duoda 400–600 ne mažesnių kaip 1 g skeveldrų; veiksmingasis naikinimo spindulys 18 m).

MINÓŠVAIDŽIO

chėminis Δ, chemical mortar, химический миномет – minosvaidis, galintis šaudyti chem. minomis. Dažniausiai vidutinio ir didelio kalibro (ne mažesnio kaip 106,7–120 mm) minosvaidis.

daugiamūzdis Δ, multibarrelled projector, многоствольный миномет – turboreaktyvinių sviedinių (ardomųjų, padegamųjų ir dūminių) salvinis leidimo įrenginys; naudojo Vokietijos kariuomenė per II pasaul. karą. Sandara: 5–6 (kartais 10) lygiavamzdžiai vamzdžiai ir ratinis (vikšrinis) lafetas. Kalibras 158,5–320 mm, sviedinio masė 34–127 kg, šaudymo nuotolis 2,2–7,8 km.

grąižtvinis Δ, rifled mortar, нарезной миномет – minosvaidis, turintis vidiniame vamzdžio kanalo paviršiuje grąižtvas. Tokie minosvaidžiai pr. gali šaudyti ne tik minomis, bet ir sviediniais.

savaėgis Δ, self-propelled [mobile] mortar, самоходный миномет – kovos mašina, susidedanti iš minosvaidžio ir šarvuotos vikšrinės (ratinės) važiuoklės. JAV 106,7 mm Δ M106A1 (kovinė masė 12 000 kg, didžiausias šaudymo nuotolis 5,6 km, greitašauda 8–10 šūvių/min, kovinis komplektas 93 minos, didžiausias greitis 65 km/h); Rusijos 240 mm Δ 2S4 „Tiulpan“ (27 500 kg, 9,65 km, ARM – 19 km, 1 šūvis/min, šauda skeveldrinėmis ardmosiomis, betonmušėmis ir kasetinėmis minomis; gali šaudyti brand. ir chem. minomis); D. Britanijos šarvuotoji minosvaidžio sistema AMS (3 000 kg, 8,5 km, ARM – 12 km, 4 šūviai/min arba 8 šūviai/min kas 3 min, arba 3 šūviai/15 s; gali šaudyti švedų gamybos sviediniais „Strix“, turinčiais šarvamušę infraraudonąją nusiaikančiąją galvutę).

užtašomas prō drūtgalį Δ, breech-loaded mortar, казнозарядный миномет – didesnio kaip 120 mm minosvaidis, užtašomas pro vamzdžio drūtgalį. Užtaisant, reikia suteikti vamzdžiui užtaisymo padėtį, atsklęsti spyną, įdėti miną į vamzdžio drūtgalį, užsklęsti spyną ir vėl grąžinti vamzdį į kovos padėtį.

užtašomas prō laibgalį Δ, muzzle-loaded mortar, дульнозарядный миномет – mažo ir vidutinio kalibro (ne didesnio kaip 120 mm) minosvaidis, užtašomas nuleidžiant miną pro vamzdžio laibgalį. Δ turi turėti apsaugą nuo dvigubo užtaisymo. Dar žr. *pabūklo užtaisymas*.

MINÓŠVAIDŽIO AMORTIZĀTORIUS, ↑ *amortizatorius*.

MINÓŠVAIDŽIO ATRAMINĖ PLŪKŠTĖ, mortar base plate, опорная плита миномета – minosvaidžio vamzdžio atrama, į kurią šūvio metu nukreipiama atatranks jėga. Tai suvirinta stangri konstrukcija, kurios

viduryje yra atraminis dubuo, į kurį įstatomas vamzdžio drūtgalys. Δ , rengiantis žygiui, prikabinama prie ratinės važiuoklės rėmo.

MINÓSVAIÐŽIO DVIKŪJIS LAFĖTAS, mortar bipod mount, двунога-лафет – pagr. minosvaidžio sudedamoji dalis vamzdžiui kovos padėtyje atremti ir nutaikyti horizontalia ir vertikalia plokštuma. Ant dvikojo sumontuoti keliamasis ir gulsčiuojamasis mechanizmai, sukutis su sukamuoju mechanizmu, amortizatorius su apkaba.

MINÓSVAIÐŽIO MINÀ, mortar mine, минометная мина – pagr. minosvaidžio šaudmens sudedamoji dalis įvairiems objektams naikinti (slopinti, ardyti) ir kt. uždaviniams (dūmijimo, apšvietimo, mokymo ir kt.) atlikti. Minosvaidžio minos skiriamos pagal korpuso formą – lašo ir cilindro (didelio talpumo) pavidalo; pagal stabilizavimo pobūdį lekiant – sparnuotosios (dauguma) ir sukamosios; pagal paskirtį – pagrindinės (skeveldrinės, ardomosios, skeveldrinės ardomosios ir padegamosios), specialiosios (dūminės, šviečiamosios ir agitacinės) ir pagalbinės (mokomosios, mokomosios treniruojamosios). Δ susideda iš korpuso, užtaiso, sprogdiklio ir stabilizatoriaus arba sparnų (išsiskleidžiančių minai išlėkus iš vamzdžio). Sukamosios minos ppr. turi iškilimus kreipiamajame žiedelyje, kurie, užtaisant minosvaidį, įeina į vamzdžio graižtvas. Didinant šaudymo nuotolį, naudojamos aktyviosios reaktyvinės minos su reaktyviu varikliu. Minų skeveldrinė kaunamoji veikmė didesnė negu tokio pat kalibro sviedinių (dėl didelių susidūrimo kampų minų skeveldrinis kaunamasis plotas artimas apskritimui); smūginė minų veikmė mažesnė negu sviedinių (mažesnė minų masė ir jų lėkimo greitis). Todėl pagrindinė Δ paskirtis – taikinių naikinimas skeveldromis. Sukurtos valdomosios Δ su nusitaikančiąja galvute ir kumuliaciniu užtaisu šarvuotiems taikiniams naikinti, pvz., D. Britanijos gamybos 81 mm Δ „Merlin“, Švedijos gamybos Δ „Strix“ ir kt.

MINÓSVAIÐŽIO SAUGĪKLIS NUŌ DVĪGUBO UŽTAISYMO, safety device from double loading mortar, предохранитель от двойного заряжания миномета – užtaiso pro vamzdžio laibgalį minosvaidžio įtaisas, neleidžiantis užtaisyti minosvaidį kita mina, jeigu ankstesnioji mina yra vamzdyje. Δ susideda iš korpuso ir saugos mechanizmo, tvirtinamas vamzdžio laibgalyje.

MINÓSVAIÐŽIO SKŪRIUS, mortar squad, минометный расчет – mažiausias minosvaidžių ugnies vienetas. Δ atlieka ugnies uždavinius minosvaidžių būryje arba savarankiškai. Δ sudaro skyriaus vadas ir minosvaidžio skyriaus kariai (minosvaidininkai). Kiekvienas skyriaus karys

MINÓSV AidžIO

turi jam skirtas pareigas ir eilės numerį, pvz., pirmasis – taikytojas, antrasis – užtaisytojas, trečiasis – nustatytojas, ketvirtasis – padavėjas ir pan.

MINÓSV AidžIO ŠAUDMEŅS ŪŽTAISAS, mortar mine charge, заряд минометного выстрела – kovinis užtaisas tam tikram minos greičiui minosvaidžio vamzdyje suteikti. Δ sudaro: pagrindinis ir papildomasis užtaisai ir degiklis.

pagrindinis Δ, mortar mine propelling charge, основной заряд минометной мины – padegamasis minos užtaisas. Padegamasis užtaisas be papildomųjų užtaisų nesudaro 120 mm minos kovinio užtaiso. Mažesnio kalibro (81–82 mm) minosvaidžių šaudmenyse padegamasis užtaisas kartu yra ir mažiausias kovinis užtaisas.

papildomasis Δ, mortar mine supplementary charge, дополнительный заряд минометной мины – šaunamasis minos užtaisas; žiedinis užtaisas. Minos užtaiso eilės numeris atitinka papildomųjų užtaisų skaičių (didėjant parako masei, didėja kovinio užtaiso numeris, kitaip nei artilerijos šaudmenų kintamųjų užtaisų).

MINÓSV AidžIO ŠAUDMUŌ, mortar shot [round], минометный выстрел – šaudmuo minosvaidžiais ir beatošliaužiais pabūklais šaudyti. Δ sudaro: mina su ↑ sprogdikliu ir ↑ minosvaidžio šaudmens užtaisas. Dar žr. *minosvaidžio mina*.

MINÓSV AidžIO TAIKĪKLIS, ↑ *taikiklis*.

MINÓSV AidžIO ŪOKSAS, mortar base cap, казенник миномета – vamzdžio drūtgalys vamzdžiui su atramine plokšte sujungti, šaudymo įtaisui patalpinti, sandariai vamzdžiui šūvio metu iš drūtgalio pusės uždaryti (obtiuruoti). Δ susideda iš korpuso ir jame sumontuoto šaudymo įtaiso. Δ užsriegiamas ant vamzdžio ir rutuliniu kulnu įstatomas į atraminės plokštės atraminį dubenį. Dar žr. *sandarinimas*.

MINÓSV AidžIO VAmžDIS, mortar tube [barrel], ствол миномета – pagr. minosvaidžio dalis minai norima kryptimi ir reikiamu pradiniu greičiu sviesti. Δ ppr. yra lygiavamzdis, tačiau kai kurie šiuolaikiniai minosvaidžiai turi graižtvinius vamzdžius. Lygiavamzdis Δ turi lygų poliruotą kanalą. Laibgalyje tvirtinamas saugiklis nuo dvigubo užtaisymo (užtaisomuose pro laibgalį minosvaidžiuose), drūtgalyje užsriegiamas uoksas. Δ tvirtinamas ant dvikojo lafeto. Jeigu minosvaidis užtaisomas pro vamzdį, mina su atitinkamu užtaisu nuleidžiama stabilizatoriumi žemyn į vamzdžio laibgalį. Veikiama savo masės mina šliaužia vamzdžio kanalu žemyn, jeigu šaudymo

mechanizmo daužiklis nustatytas standžiai, jis pramuša padegamojo užtaiso kapsulę. Jeigu šaudymo mechanizmo daužiklio padėtis laisva, kapsulę pramuša šovimo mechanizmas. Užtaisomuose pro drūtgalį minosvaidžiuose prieš užtaisymą vamzdžiui suteikiama horizontali padėtis, atsklendžiama spyna, mina įleidžiama į vamzdį, užsklendžiama spyna ir vamzdžiui suteikiama kovos padėtis; tik po to šaunama.

MINÓSVaidžIO VAŽIUŪKLĖ, mortar wheeled cart, боевой (колесный) ход миномета – važiuojamoji minosvaidžio dalis; ratinė važiuoklė su lingėmis. Δ sudaro rėmas, sukabinimo įrenginys, lingės, du ratai, sujungti kovine ašimi. Minosvaidį ratine važiuokle galima vežti rankomis (trumpais atstumais) ar prikabinus prie automobilio; automobilio kėbule (jeigu važiuoklė be lingių), specialiai įrengtame minosvaidžiui ir minoms pakrauti. Leidžiamasis minosvaidžio vežimo greitis: asfaltuotu keliu – iki 60 km/h, vieškeliu – iki 45 km/h, lauko keliais ir be kelių – automobilio važiavimo greičiu.

MINÓSVaidžIŲ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

MINÓSVaidžIŲ BATĖRIJA, mortar battery, минометная батарея – organizacinis minosvaidžių ugnies ir taktinis vienetas. Δ gali naikinti vieną du taikinius iš uždaryjū ugnies pozicijų vienu metu.

MINÓSVaidžIŲ BŪRŪS, mortar platoon, минометный взвод – organizacinis minosvaidžių ugnies vienetas. Gali priklausyti minosvaidžių baterijai arba sunkiųjų ginklų kuopai. Minosvaidžių baterijos būriai atlieka ugnies uždavinius kartu (šaudo baterija) arba savarankiškai (kiekvienas būrys šauda į savo taikinį); sunkiųjų ginklų kuopos Δ – savarankiškai (visais arba pavieniais minosvaidžiais).

MINÓSVaidžIŲ ŠAUDYMAS, mortaring, trench mortaring, стрельба из минометов – minosvaidžių ugnies užduočių atlikimas šaudant iš uždaryjū ugnies pozicijų ir pusiau tiesioginiu taikymu. Minosvaidžiai šaudo mortyrine trajektorija. Pagr. ugnies uždaviniai: išsidėsčiusių atvirai ir priedangose (priešingose aukštumų nuokalnėse, vietovės nelygumuose) priešo karių ir kovos technikos naikinimas ir slopinimas, inžinerinių įrenginių ir statinių ardymas.

MIŠRŪSIS KONTAKTINIS SPROGDĪKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdiklis*.

MIŠRŪSIS RAKĖTINIS KŪRAS, ↑ *raketinis kuras*.

MIŠRŪSIS RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

MOBILIÓJI ARTILĖRIJA, kitaip ↑ *judrioji artilėrija*.

MÓKOMASIS

MÓKOMASIS PABŪKLAS, ↑*pabūklas*.

MÓKOMASIS SPROGDĪKLIS, inertia [check action] fuse, инерционный взрыватель – tuščias sprogdiklis, kurį naudojant išmokstama galutinai parengti šaudmenis šaudyti, nustatyti ir keisti sprogdiklio nuostatas.

MÓKOMASIS SVIEDINŲS, dummy projectile, учебный снаряд – tuščias sviedinys, naudojamas supažindinant su šaudmenų sandara, mokant užtaisyti pabūklą, tiekti ir prižiūrėti šaudmenis.

MÓKOMASIS ŠAUDYMAS, ↑*šaudymas*.

MÓKOMASIS ŠAUDMUO, simulated [training] ammunition, учебный боеприпас – tuščias (be kovinio užtaiso) šaudmuo ir jo elementai, naudojami kariams mokyti. Artilerijoje naudojami ↑*mokomieji sviediniai*, ↑*mokomieji užtaisai* (dvinarių ir trinarinių šaudmenų ir minosvaidžių minų) ir ↑*mokomieji sprogdikliai*.

MÓKOMASIS TAIKINŲS, training target, мишень – dirbtinis taikynys, imituojantis vieną, kelis ar visus būdingiausias realaus taikinio požymius: matmenis, formą, spalvą, kai kada medžiagą, judėjimo būdą ir greitį, manevrą ir kt. Taikiniu gali būti naudojami realūs karo technikos vienetai. Pagal paskirtį Δ skiriamas – mokomasis ir bandomasis; pagal vietą – antžeminis, oro ir jūrų. Dar būna balistinis, sportinis ir kt. Δ. **Antžeminis** Δ imituoja taikinį ant žemės paviršiaus ar iš dalies įkastą į žemę; gali būti nejudrusis ir judrusis. Naudojamas šaudant iš šaulių ginklų, tankų, artilerijos, leidžiant raketas, mėtant bombas ir kt. **Oro** Δ – taikynys, imituojantis oro taikinius; būna nevaldomasis (traukiamasis, išmetamasis iš lėktuvo su parašiotu ir be jo) ir valdomasis (lėktuvus taikynys ir bepilotis skraidomasis taikynys). **Jūrų** Δ – dirbtinis taikynys, imituojantis laivą (povandeninį laivą) arba jų plotą šaudant iš laivų, aviacijos ir kranto gynybos raketų ir artilerijos ginklų; gali būti savaeigis (antvandeninis ir povandeninis), velkamasis ir nejudrusis.

MÓKOMASIS UŽTAISAS, dummy propelling charge, учебный заряд – imituojamasis sviedinio (minos) užtaisas, kurį naudojant išmokstama komplektuoti, prižiūrėti dvinarių (trinarinių) pabūklų šaudmenų ir minosvaidžių minų užtaisus, matuoti užtaisų temperatūrą, užtaisyti pabūklą (minosvaidį).

MORTYRÀ, short gun, мортира – *psn.* didelio kalibro (ppr. 230–420 mm) trumpavamzdis (2–4 kalibrų ilgio) pabūklas, šaudantis mortyrine trajektorija. Atsirado XV a. Buvo šaudoma 50–75° pakilimo kampu. Pagr. Δ paskirtis – ypač tvirtų gynybinių įrenginių griovimas. Nuo 1895 m. Rusijos lauko artilerija naudojo 152 mm graižtvinę Δ. 1939 m. SSRS buvo sukurta 280 mm

Δ Br-5 (šaudė ardomaisiais ir betonmušiais sviediniais, sviedinio masė 246 kg, šaudymo nuotolis 10,7 km). II pasaul. kare Δ mažai naudojo, jas pakeitė minosvaidžiai ir haubicos. Šiuolaikinėse kariuomenėse nenaudojama. Dar žr. „*Didžioji Berta*“.

MORTÝRINĖ TRAJEKTÒRIJA, mortar trajectory, мортирная траектория – sviedinio (minos) trajektorija, kurioje pakilimo kampas yra didesnis negu 45°. Minosvaidžio minos trajektorija visuomet būna mortyrinė, išskyrus tuos atvejus, kai šaudoma minomis tiesiogiai taikantis.

MORTÝRINIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilèrijos šaudymas*.

NAIKINAMOJI UGNIS, ↑ *ugnis*.

NAIKINIMAS, destruction, уничтожение – tokių nuostolių prieš objektui (taikiniui) darymas, dėl kurių jis visiškai netenka galimybės vykdyti kovos užduotis, o kovos technika ar ginkluotė tampa netinkama naudoti mūšyje. Dar žr. *ardymas, naikinimas ugnimi, naikinimo erdvė, naikinimo gylis, naikinimo laipsnis, naikinimo patikimumas, naikinimo spindulys, naikinimo tikimybė, naikinimo zona, taikinio ardymas, taikinio naikinimas, taikinio sekinimas, taikinio splotinimas*.

NAIKINIMAS UGNIMI, fire destruction, огневое поражение – prieš naikinimas įvairių rūšių ginklų ugnimi, raketų ir aviacijos smūgiais naudojant įprastinius šaudmenis. Ugnimi naikinama per visą operaciją (mūšį). Δ puolimo metu organizuojamas pagal periodus (↑ *rengimas ugnimi, ↑ parama ugnimi, ↑ palyda ugnimi*). Gynybos metu prieš naikinimui ugnimi sudaroma ugnies sistema.

NAIKINIMO ERDVĖ, danger area, поражаемое пространство – erdvė, kurioje įmanoma šaudant iš tam tikros ugnies pozicijos pažeisti taikinį tiesiogiai pataikius sviediniui (kulikai). Δ ppr. nustatoma, kai šaudymo nuotolis viršija ↑ *tiesiojo šūvio nuotolį*. Δ gylis apskaičiuojamas pagal konkretaus ginklo šaudymo lenteles. Ji priklauso nuo taikinio aukščio, trajektorijos lėkštumo ir vietovės nuožulnumo kampo.

NAIKINIMO GYLIS, effective depth, глубина поражения – atstumas, kuriuo priešas gali būti naikinamas visomis naikinimo priemonėmis.

NAIKINIMO LÁIPSNIS, destruction degree, kill ratio, степень поражения – netekusių kovinės gebos ir visų išsaugojusių kovinę gebą karių, ginklų, kovos technikos, statinių santykis. Ppr. išreiškiamas procentais.

NAIKINIMO PATIKIMŪMAS, destruction [kill] reliability, надежность поражения – nustatyto taikinio naikinimo rezultato tikimybė. Δ rodikliai yra šie: pavienio (taškinio) taikinio – ↑ *naikinimo tikimybė*; grupinio taikinio – garantuota tikimybė, t. y. tikimybė padaryti taikiniui ne mažesnių kaip numatyta nuostolių. Δ rodikliai dar gali būti: kovos priemonių (pabūklų, lėktuvų) naudojimo normos ir šaudmenų sąnaudos taikiniams naikinti.

NAIKINIMO PRÍEMONĖS, destruction means, средства поражения – priemonės, kuriomis ginkluotos kovos metu tiesiogiai kaunami priešo kariai ir

naikinama kovos technika, statiniai ir kt. objektai; sudedamoji ginklo dalis. Pagal naikinamąją galią skiriamos įprastinės ir masinio naikinimo priemonės. Kai kuriais atvejais Δ atitinka ginklo sąvoką (kai nėra siuntimo į taikinių priemonių, pvz., šaltasis ginklas, rankinės granatos, fugasai, diversinės priemonės, rankiniu būdu dedamos prieštankinės ar priešpėstinės minos ir kt.).

NAIKINIMO PRÍEMONIŲ SIUNTÌMO Į TÁIKINIŲ PRÍEMONĖ, destruction means delivery vehicle, средство доставки средств поражения к цели – ginklų sistemos dalis, užtikrinanti NP siuntimą į taikinių. Δ yra: šaulių, tankų ir artilerijos ginklai, granatsvaiddžiai (iššaunantys kulkas, sviedinius, minosvaiddžių minas, granatas), orlaiviai (numetantys bombas, leidžiantys raketas, iššaunantys šovinius ir sviedinius), raketos, torpedos, reaktyviniai sviediniai (nešantys į taikinių kovines galvutes), diversinės priemonės, žmogus, naudojantis savo raumenų energiją rankinėms granatoms mėtyti, ir kt.

NAIKINIMO PRÍEMONIŲ VALDYMAS, destruction means control, управление средствами поражения – valdymo komandų ir signalų kūrimas ir perdavimas siekiant veiksmingai panaudoti NP. Valdymo objektai: pavieniai ginklai arba jų kompleksai, junginių NP sistemos. NP valdomos automatinėmis, automatizuotosiomis valdymo sistemomis arba paprasčiausiomis techninėmis priemonėmis.

NAIKINIMO SPINDULŲS, **taikinio naikinimo spindulys,** destruction [kill] radius, target missdistance, радиус поражения, радиус поражения цели – nuotolis nuo šaudmens sprogo centro (epicentro), kuriuo pasiekiami nurodyta (reikalinga) objektų (taikinių) naikinimo tikimybė. Skiriamas tikrojo ir visiškojo naikinimo spindulys.

tikrojo Δ , effective destruction [kill] radius, радиус действительного поражения – 1. apskritimo, kuriame pažeidžiama ne mažiau kaip 50% esančių jame taikinių sprogu vienam sviediniui (minai), spindulys; 2. nuotolis nuo sviedinio (minos, raketos, bombos) sprogo centro (epicentro), kuriuo taikinyms naikinamas su tam tikra (duota) tikimybė.

visiškojo Δ , total destruction [kill] radius, радиус полного поражения – apskritimo, kuriame pažeidžiama ne mažiau kaip 90% taikinių sprogu vienam sviediniui (minai), spindulys.

NAIKINIMO TIKIMŲBĖ, destruction [kill] probability, вероятность поражения – skaitinis dydis, apibūdinantis taikinio naikinimo galimybę tam tikromis šaudymo (bombų mėtymo ir pan.) sąlygomis; pavienių (taškinių)

NAIKINIMO

taikinių naikinimo veiksmingumo rodiklis. Išreiškiama skaičiumi nuo 0 iki 1 (nuo 0 iki 100%). Jeigu Δ yra 0, taikiny s negali būti sunaikintas, jeigu 1 – taikinio sunaikinimas visiškai užtikrintas. Priklauso nuo taikinio pobūdžio, šaudmenų skaičiaus ir galingumo, sklaidos dydžio ir kt. veiksmų.

NAIKINIMO ZONÀ, destruction [kill] zone, зона поражения – 1. erdvė (plotas) aplink šaudmens sprogimo centrą (epicentrą), kurioje užtikrinamas taikinio naikinimas; šaudmenų (raketų, sviedinių, bombų ir pan.), kuriais naikinant nereikia tiesiogiai pataikyti į taikinį, naikinamojo poveikio charakteristika. Ppr. nustatoma mišraus naikinimo zona, kurioje pasireiškia įvairių naikinamųjų veiksmų [pvz., skeveldriniams šaudmenims – skeveldrų (skeveldrų sklaidos zona – erdvė, kurioje skeveldros išsaugo kaunamąją jėgą) ir smūgio bangos] poveikis. Naikinimo zonoje skiriamos tikrojo ir galimojo naikinimo zonos. Δ apibūdina patikimojo naikinimo zonos matmenys; 2. zenitinio raketų komplekso Δ – erdvė aplink ZRK, kurioje garantuojamas taikinio naikinimas su nustatyta (duota) tikimybe.

gàlimojo Δ , probable destruction [kill] zone, зона вероятного поражения – naikinimo zona, kurioje taikinio naikinimas – atsitiktinis reiškinys.

pàtikimojo Δ , given destruction [kill] zone, приведенная зона поражения – plotas, kuriame taikiny s naikinamas su tam tikra (duota) tikimybe, pvz., įvertinant sviedinio skeveldrinį poveikį, Δ yra plotas, kuriame, sprogu s vienam sviediniui, vidutiniškai skeveldromis pažeidžiama ne mažiau kaip 50% taikinių (jeigu 152 mm artilerijos sviedinio Δ nustatyta tikimybė 50% ir šios zonos plotas kariui stovint yra 950 m², tai šiame plote, sprogu s vienam sviediniui, pažeidžiama ne mažiau kaip 50% karių).

tikrojo Δ , effective destruction [kill] zone, зона действительного поражения – naikinimo zona, kurioje sunaikinamas taikiny s.

NAKTINIS TAIKIKLIS, ↑ *taikiklis*.

NAUDÓJAMOSIOS ŠAUDMENŲ ĀTSARGOS, consumption reserves of ammunition, расходный запас боеприпасов – vežiojamosios (nešiojamosios) šaudmenų atsargos kovos veiksmams aprūpinti.

NAUJIEJI NETRADICINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

NEAPSÁUGOTOJI RAKÈTŲ BĀZÈ, soft missile base, незащищенная ракетная база – raketų leidimo bazė, neapsaugota nuo brand. sprogimo.

NEGILŪSIS TAIKINŲS, ↑ *taikiny s*.

NEGRAŽINIMAS, failure to return to battery, недокат – pabūklo vamzdžio po atšliaužos negrižimas į pradinę vamzdžio padėtį (iki šūvio).

NEIŠŠOVĪMAS, misfire, осечка – neįvykęs šūvis dėl šaudmens padegamojo įtaiso (kapsulės), šaunamojo užtaiso arba ginklo skeliamojo mechanizmo gedimo ir kt. priežasčių.

NEĮVYKĘS LEIDĪMAS, mallaunching, несостоявшийся пуск – įvykis, kai raketa nepaliko leidimo įrenginio, nes po komandos „Leidimas“ nesuveikė raketinis leidimo variklis.

NEJUDRIÓJI ARTILÈRIJA, kitaip ↑ *stacionarioji artilerija*.

NEJUDRIÓJI UŽTVERIAMÓJI UGNĪS, kitaip ↑ *užtveriamoji ugnis*.

NEJUDRÛSIS LEIDĪMO ĮRENGINŲS, kitaip *stacionarusis leidimo įrenginys*, ↑ *leidimo įrenginys*.

NEJUDRÛSIS PABŪKLAS, kitaip *stacionarusis pabūklas*, ↑ *pabūklas*.

NEJUDRÛSIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

NEJUDRÛSIS TAŠKĪNIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

NEJUDRÛSIS LEIDĪMO ĮRENGINŲS, kitaip *stacionarusis leidimo įrenginys*, ↑ *leidimo įrenginys*.

NEKONTÁKTINIS SPROGDĪKLIS, proximity [influence] fuse, неконтактный взрыватель – sprogdiklis, suveikiantis nuo sąveikos su taikiniu tinkamiausiu naikinimui atstumu sviediniui neliečiant taikinio. Dirgikliai gali būti įvairūs: garsiniai, elektromagnetiniai (↑ *radijo sprogdikliai*), magnetiniai ir kt., t. p. slėgio, šviesos ir kt. pokyčiai. Naudojamas zenitinės ir antžeminės artilerijos sviediniuose ir minose, raketų ir torpedų kovinėse dalyse ir kt.

NELIÈČIAMOSIOS ŠAUDMENŲ ÁTSARGOS, emergency supplies of ammunition, неприкосновенный запас боеприпасов – vežiojamosios (nešiojamosios) šaudmenų atsargos, naudojamos tiktai ypatingais atvejais ir leidžiant atitinkamiems vadams (viršininkams).

NEMĀTOMAS PLÓTAS (NEMĀTOMA ZONÀ), hidden area (zone), поле (зона) невидимости – stebėtojo nematoma vietovės dalis. Nustatomas žvalgant vietovę, braižant profilius arba lyginant vietovę ir žemėlapi. Į Δ atsižvelgiama vertinant vietovės taktines savybes iš savo ir priešų pozicijų, įrengiant gynybos pozicijas, šaudymo taškus, stebėjimo postus ir pan. Dar žr. *nematomų plotų schema*.

NEMĀTOMA ZONÀ, ↑ *nematomas plotas*.

NEMĀTOMASIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

NEMĀTOMŪ

NEMĀTOMŪ PLŌTU SCHEMĀ, visibility chart, схема полей невидимости – schema, kurioje vaizduojami nematomi iš vadavietės (sekyklos) plotai.

NEMĀTOMŪJŲ TAIKINIŲ ŠĀUDYMO BŪDAI, unseen technique, способы стрельбы по ненаблюдаемым целям – nematomų iš antžeminių vadaviečių ir sekyklų taikinių kaunamojo šaudymo rengimo ir taikinių šaudymo būdai. Nejudamus nematomus taikinius naikina arba slopina. Kaunamasis šaudymas rengiamas detaliai apskaičiuojant galutines šaudymo nuostatas, perkeliančias ugnį nuo žyminių, iššaudant į taikinį (naudojant radiolokacijos stotį, garsaugaudės žvalgybos padalinį arba sraigtasparnį). Šaudoma į taikinį tol, kol bus paleisti visi ugnies uždaviniui skirti sviediniai trimis taikiklio nuostatomis ir viena arba dviem pabūklo kampamačio nuostatomis priklausomai nuo taikinio pobūdžio ir matmenų. Kaunamosios nuostatos gali būti tikslinamos kaunamojo šaudymo metu, jeigu yra tinkamos žvalgybos priemonės.

NENAIKINAMŪJI ERDVĖ, dead area [ground], sector without fire, мертвое [непоражаемое] пространство – 1. plotas, į kurį sviediniams (minoms) kristi trukdo priedangos ketera; 2. ginklo apšaudomas plotas, kuriame taikinis negali būti naikinamas iš šios ugnies (leidimo) pozicijos; Δ priklauso nuo ginklo konstrukcijos ir balistinių savybių, vietovės reljefo, priedangos, už kurios išsidėstė ginklas, aukščio ir ugnies pozicijos nutolimo nuo šios priedangos.

NENUSTATŪTAS, doubtful, неустановлен – sproginas, kurio nuotolio nuokrypis nuo taikinio nebuvo išmatuotas arba nebuvo įvertintas sproginimo ženklas.

NENUTRŪKSTAMĀSIS APŠVIETĪMAS, ↑ *apšvietimas*.

NENUTRŪKSTAMĀSIS ARTILĒRIJOS UGNIĒS VĀLDYMAS, continuous artillery fire control, непрерывное управление огнем артиллерии – artilerijos ugnies valdymas, reikalaujantis, kad artilerijos vienetų vadai ir štabai kompleksiskai naudotų technines valdymo (automatizuoto ugnies valdymo) ir ryšių priemones; tikslingai išdėstytų ir laiku keistų vadavietes; greitai perduotų (jeigu reikia) ugnies valdymą iš vienos vadavietės į kitą; nedelsiant atkurtų prarastą valdymą.

NENUTRŪKSTAMŪJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

NEPASTEBĒTAS, lost, незамечен – sproginas, kuris nepastebėtas arba į kurį neatsižvelgta, arba tiksliai nenustatyta sproginimo vieta.

NEPATÁIKYMAS, off the target, промах – 1. atvejis, kai sviedinio (minos, raketos) kritimo (sprogimo) taškas yra tokiu nuotoliu nuo taikinio, kad taikiny s lieka nepažeistas; 2. atvejis, kai sviedinys nekludė taikinio, kuri galima sunaikinti tik pataikius tiesiai į taikinį.

NEPILNÀSIS ŠAUNAMÀSIS ÛŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

NEPLANÌNÈ UGNÌS, ↑ *ugnis*.

NEPLANÌNIAI ARTILÈRIJOS UGNIÈS UŽDAVINIAÌ, ↑ *artilèrijos ugnies uždaviniai*.

NEPLANÌNIS TAIKINÏS, ↑ *taikiny s*.

NEPRIÈLÈKIS, short, недолет – sekimo ženklas; sprogimas prieš taikinį.

NERIKOŠÈTAS, nonricochet, нерикошет – sviedinio sprogimas ant žemės (vandens) rikošetinio šaudymo metu.

NESAUGÌKLINIS KONTÁKTINIS SPROGDÌKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdiklis*.

NESPRÓGÈS¹, blind shell, неразрыв – neįvykęs sviedinio (minos, raketos) sprogimas kritimo taške (tam tikrame trajektorijos taške – nuotolinio šaudymo atveju).

NESPRÓGÈS², burst on impact, ground [graze] burst, клевок – rikošetavęs ir nesprogęs sviedinys.

NESUTVÌRTINTASIS PABÛKLO VAMÏZDIS, ↑ *pabūklo vamzdis*.

NÈŠANČIOJI RAKETÀ, ↑ *raketa*.

NEŠIÓJAMASIS METEOROLÒGINIS KOMPLÈKTAS, pack meteorological set, носимый метеорологический комплект – meteorologinis prietaisas atmosferos slėgiui, temperatūrai, santykinei oro drėgmei, vėjo greičiui ir krypčiai matuoti. Δ naudojamas artilèrijos padaliniuose meteorologiniam šaudymo rengimui.

NEŠIÓJAMOJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

NEŠIÓJAMOSIOS ŠAUDMENÛ ÁTSARGOS, ammunition carried on the man, носимый запас боеприпасов – nustatytas šaudmenų (šovinių, granatų, prieštankinių ir zenitinių valdomųjų raketų ir pan.), kuriuos kariai turi nešioti žygyje (vežioti su savimi, kai judama transporto priemonėmis) ir mūšyje, skaičius.

NETAIKLŪS ŠÛVIS, ↑ *šūvis*.

- NETÝČINIAI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI,** ↑
radioelektroniniai trukdžiai.
- NETIESIŌGINĖ UGNĪS,** ↑ *ugnis.*
- NETIESIŌGINIS APŠVIETĪMAS,** ↑ *apšvietimas.*
- NETIESIŌGINIS ARTILĒRIJOS ŠÁUDYMAS,** ↑ *artilĒrijos šaudymas.*
- NETIESIŌGINIS PABŪKLO TÁIKYMAS,** ↑ *pabŪklo taikymas.*
- NETIESIŌGINIS PATÁIKYMAS,** ↑ *pataikymas.*
- NETIKĒTAI PASIRŌDĒS TAIKINŪS,** ↑ *taikinys.*
- NETIKĒTOJI UGNĪS,** ↑ *ugnis.*
- NETIKRÀSIS ŽYMINŪS,** ↑ *žyminys.*
- NETIKSLŪS ARTILĒRIJOS ŠÁUDYMAS,** ↑ *artilĒrijos šaudymas.*
- NEVALÐDOMOJI RAKETÀ,** ↑ *raketa.*
- NEVIENALŪTIS KIETÀSIS RAKĒTINIS KŪRAS,** ↑ *raketinis kuras.*
- NEVĪSĪŠKASIS SPROGĪMAS,** ↑ *sprogimas.*
- NORMALŪSIS SPROGĪMAS,** ↑ *sprogimas.*
- NULEIDĪMO KÀMPAS,** angle of depression, угол склонения – kampas, kuriuo gali bŪti nuleistas nuo horizontaliosios padĒties pabŪklo vamzdis nekeičiant lafeto padĒties. Nuo Δ priklauso galimybĕ šaudyti iš pabŪklo į taikinius, esančius žemiau pabŪklo horizonto (ypač kalnuose).
- NŪLINĖ NŪOSTATA,** zero setting, нулевая установка – pradinĕ (gamyklinĕ) sprogdiklio arba skalĕs nuostata.
- NŪLINĖ PABŪKLO KAMPÀMAČIO NŪOSTATA,** zero deflection, нулевая установка угломера – kampamačio nuostata, atitinkanti nulinę taikymo linijà (ppr. 30-00).
- NŪLINĖ PADALÀ,** zero graduation, нулевое деление – pradinĕ taikiklio, vietos kampo mechanizmo arba pabŪklo kampamačio padala. Δ ppr. bŪna: taikiklio – 000 (minosvaidžio taikiklio – 7-50), vietos kampo mechanizmo ir pabŪklo kampamačio – 30-00.
- NŪLINĖ TÁIKYMO LĪNIJA,** zero sighting line, нулевая линия прицеливания – taikymo linija, kuri, esant nulinėms taikiklio nuostatoms, yra lygiagreti vamzdžio kanalo ašiai.
- NUMATŪTASIS TAIKINŪS,** ↑ *taikinys.*

NÚOKRYPIO TIKIMÝBĖ, kitaip \uparrow *vidutinis nuokrypis*.

NÚOKRYPIS, **sprogimų nuokrypis**, deviation, deviation of bursts, отклонение, отклонение разрывов, девиация – 1. sprogimų nukrypimas nuo taikinio (taikymo linijos). Δ gali būti į tolą, aukštį ir šoną (šoninis arba krypties Δ); matuojamas metrais arba tūkstantosiomis; 2. šaudymo sąlygų nukrypimas nuo standartinių; 3. magnetinės rodyklės nukrypimas nuo magnetinio dienovidinio krypties arba girokompasso judamosios dalies – nuo geografinio dienovidinio krypties. Magnetinė rodyklė nukrypsta dėl arti esančių įmagnetintų kūnų (pvz., laivo plieninio korpuso), elektros ir radijo įrenginių sukiamų elektromagnetinių laukų, Žemės magnetinių audrų ir magnetinės anomalijos. Δ matuojama deviometru; šalinama papildomais magnetais, sukuriančiais kompensuojamuosius magnetinius laukus. Girokompassas nukrypsta dėl kurso, greičio, geografinės platumos kitimo ir dėl judėjimo su pagreičiu. Girokompasso Δ kompensuojamas arba ribojamas korektoriais.

Δ **į tolą**, range error, отклонение по дальности – sprogimų nukrypimas nuo taikinio pagal stebėjimo liniją arba sprogimai prieš taikinį (už taikinio). Δ ppr. matuojamas metrais arba įvertinamas pagal sprogimo ženklus.

Δ **tūkstantosiomis**, mils error, отклонение в тысячных – sprogimų nukrypimas nuo taikinio (taikymo linijos) į aukštį (šoną), išmatuotas tūkstantosiomis.

šoninis Δ , deflection, lateral deviation, боковое отклонение – sprogimų nukrypimas nuo stebėjimo linijos arba sprogimai į kairę (dešinę) nuo taikinio. Δ matuojamas tūkstantosiomis.

NÚOKRYPIS Į TŪLĮ, \uparrow *nuokrypis*.

NÚOKRYPIS TŪKSTANTOSIOMIS, \uparrow *nuokrypis*.

NUOLATINIS ŠAUNAMĀSIS ŪŽTAISAS, \uparrow *šaunamasis užtaisas*.

NUOLATINIS TAIKĪKLIS, fixed [battle] sight, постоянный прицел – taikiklio nuostata, kuria šaudoma į taikinį nekeičiant nuostatos. Taip šaudoma iš pabūklų tiesioginiu taikymu, iš tankų ir šaulių ginklų. Sprogimų (kulku kliudymo) nuotolis keičiamas keičiant taikymo tašką.

NUOSEKLŪSIS UGNIĖS SUTELKĪMAS, successive barrage, последовательное сосредоточение огня – *psn.* iki XX a. 9 d-mečio vid. SSRS artilerijoje taikytas artilerinės paramos metodas; sutelktoji ugnis, kuri nuosekliai perkeliama į toli prieš savo atakuojančios kariuomenės frontą ir sparnus.

NUO STEBĖJIMO

NUO STEBĖJIMO LĪNIJOS NUKRĪPĒS SPROGĪMAS, ↑ *sprogimas*.

NUOTOLĪNIO SPROGDĪKLIO NÚOSTATA, fuse range, установка дистанционного взрывателя – sprogdiklio nuostata, atitinkanti šaudymo nuotolį ir veiksmingiausią sviedinio (minos) sprogdymo aukštį. Δ nustatoma pagal galutinį šaudymo nuotolį šaudymo lentelėse.

NUOTOLĪNIS ARTILĖRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

NUOTOLĪNIS SPROGDĪKLIS, time aerial-burst fuse, time [blasting] fuse, дистанционный взрыватель – sprogdiklis, suveikiantis ore po nustatyto laiko (nepasiekus kritimo taško). Δ gali būti pirotechninis (su parakiniu delsikliu), mechaninis (laikrodinis), elektrinis ir mišrusis. Naudojamas skeveldriniuose, kasetiniuose, dūminiuose ir kt. sviediniuose, kai kuriuose bombose, raketų kovinėse dalyse ir kt. Šaudant į oro ir antžeminius taikinius šaudmenimis su Δ, gerokai padidėja skeveldrinė šaudmens veikmė.

NÚOTOLIO IŠÁUDYMAS, ↑ *išaudymas*.

NÚOTOLIO KOEFICIĖNTAS (K_N), line factor, коэффициент удаления – sekimo nuotolio ir šaudymo nuotolio santykis.

NÚOTOLIO KOREKTŪRÀ (Δ_N), ↑ *korektūra*.

NÚOTOLIS IKÌ TÁIKINIO, target range, дальность до цели – trumpiausias atstumas nuo pabūklo iki taikinio.

NUOŽULNŪSIS ŠÁUDYMO NÚOTOLIS, ↑ *šaudymo nuotolis*.

NURÓDOMOJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

NUSITÁIKANČIOJI GALVŪTĖ, homing head, головка самонаведения – automatinis prietaisas, įrengtas valdomojoje naikinimo priemonėje (raketoje, torpedoje, bomboje, sviedinyje ir pan.), jai tiksliai į objektus (taikinius) nutaikyti. Pagr. Δ elementai: koordinavimo įrenginys, imtuvas (kartais ir siųstuvai), kompiuterinė sistema. Koordinavimo įrenginys užtikrina taikinio aptikimą, žymėjimą ir sekimą. Kompiuterinė sistema apdoroja koordinavimo įrenginio informaciją ir kuria valdymo signalus. Pagal veikimo principą Δ būna pasyvosios (priima taikinio spinduliuojamą energiją), pusiau aktyvios (priima atsispindinčią nuo taikinio energiją, kurią išspinduliuoja koks nors išorinis spinduliuotuvai) ir aktyviosios (priima atsispindinčią nuo taikinio energiją, kurią spinduliuoja pati Δ). Pagal priimamos energijos rūšį skiria radiolokacinės, optinės, akustinės ir kt. Δ.

akùstinė Δ, acoustic homing head, акустическая головка самонаведения – NG, suveikianti nuo girdimo garso ir ultragarso. Veiksmingiausia vandenyje,

kur garso bangos mažiau slopinamos nei elektromagnetinės bangos. Δ naudojama jūros taikinių VNP (akustinėse torpedose ir kt.).

optinė Δ , optical homing head, оптическая головка самонаведения – NG, suveikianti nuo optinio diapazono elektromagnetinių bangų. Δ naudojama oro, antžeminių ir jūrų taikinių VNP, kurios nutaikomos pagal infraraudonosios spinduliuotės šaltinį arba atspindėtą lazerio spindulį. Nekontrastinių antžeminių taikinių VNP naudojamos pasyvosios Δ , nusitaikančios pagal vietovės optinį vaizdą. Δ skiriamos infraraudonosios, lazerinės, televizinės ir kt. Δ .

radiolokacinė Δ , radar homing head, радиолокационная головка самонаведения – NG, suveikianti nuo radijo diapazono elektromagnetinių bangų. Aktyviosios, pusiau aktyvios ir pasyvosios Δ naudojamos oro, antžeminių ir jūrų taikinių VNP. Nekontrastinių antžeminių taikinių VNP naudojamos aktyviosios Δ , nusitaikančios pagal atspindėtus nuo vietovės signalus, arba pasyvosios, veikiančios priklausomai nuo vietovės šiluminės radijo spinduliuotės.

NUSITÁIKANČIOJI RAKETÀ, ↑ *raketa*.

NUSITÁIKANTYSIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

NUSITÁIKYMAS, homing guidance, самонаведение – valdomųjų naikinimo priemonių (raketų, torpedų, sviedinių ir kt.) judėjimo automatinio valdymo būdas – jų vidinės sistemos pačios kreipia NP į taikinį. Taikyti naudojama taikinio skleidžiama arba atspindima energija. Pagal pirminį energijos šaltinį Δ būna trejopas: aktyvusis, pusiau aktyvus ir pasyvusis. Dar žr. *nusitaikančioji galvutė*.

aktyvūs Δ , active homing guidance, активное самонаведение – automatinio taikymo sistema, kurioje pirminis energijos šaltinis (radijo siųstuvas, elektroakustinis keitiklis, lazeris ir kt.) įrengtas VNP (pats spinduliuoja taikinio kryptimi energiją ir pagal nuo taikinio atspindėtą energiją koreguoja lėkimo trajektoriją). VNP, priimdama nuo taikinio atspindėtą energiją, tampa visiškai autonomiška. Šio taikymo pagrindinis trūkumas – pagal spinduliuojamą energiją lengvai aptinkamas ją skleidžiantis šaltinis; privalumas – energija skleidžiama palyginti nedideliu atstumu.

pasyvūs Δ , passive homing guidance, пассивное самонаведение – taikymo sistema, kurioje VNP bangų imtuvas reaguoja į taikinio spinduliuotę. Pirminę energiją (šviesą, šilumą, garsą, radijo bangas) spinduliuoja taikiny, ją priima

NUTĀCIJA

VNP ir pagal tai koreguoja judėjimą. Šio taikymo pagrindinis privalumas – VNP valdymo sistemų slaptumas.

pusiáu aktyvūs Δ , semi-active homing guidance, полуактивное самонаведение – taikymo sistema, kurioje VNP imtuvas naudoja spindulius, sklindančius iš taikinio, apšviesto kito spinduliuotės šaltinio. Pirminis energijos šaltinis yra valdymo punkte – ant žemės, laive, lėktuve. Iš jo energija spinduliuojama į taikinį, o VNP priima atspindėtą nuo taikinio energiją ir pagal ją koreguoja judėjimą. Pagrindinis privalumas – didelis taikymo nuotolis, nes galima turėti labai galingsus siūstuvus; trūkumas – reikia švitinti taikinį visą VNP skriejimo laiką, o tai labai mažina NP leidimo spartą.

NUTĀCIJA, nutation, нутация – laisvai besisukančio sviedinio ašies svyravimas plokštumoje. Svyravimo ašis – masės centre. Sviedinio judėjimas jo masės centro atžvilgiu vienu metu apibūdinamas trimis sąvokomis – nutacija, \uparrow *precesija* ir \uparrow *rotacija*. Dėl nutacijos, precesijos ir rotacijos sviedinio smaigalys erdvėje brėžia kiek pasuktą į šoną kilpinės spiralės kreivę. Tai sukelia sviedinio šoninį nuokrypį – \uparrow *derivaciją*. Δ ir precesija kyla dėl netolygaus jėgų poveikio šūvio metu, dėl asimetriško masių ir jėgų veikimo, dėl vėjo; gali būti viena iš sklaidos priežasčių. Δ ir precesija t. p. pasireiškia sukamiesiems reaktyviniams sviediniams ir raketoms. Tik Δ gali būti būdinga ir nesukamiesiems sviediniams. Δ ir precesija tiriama specialiu fotografavimu ir filmavimu. Dar žr. *nuokrypis, sklaida*.

O

OBTIURĀCIJA, kitaip ↑ *sandarinimas*.

O–O RIBĀ, O-O line, O-O линия – rība, nustatyta korpuso ar pajėgų artilerijos vado, lauko artilerijos stebėjimui koordinuoti. Ja padalijama atsakomybė tarp korpuso ar pajėgų artilerijos ir divizijos artilerijos.

OPERATŪVINĖ-TĀKVINĖ RAKETĀ, ↑ *raketa*.

OPERATŪVINIS VEIKĪMO SPINDULŪS, ↑ *veikimo spindulys*.

OPERATYVŪS ARTILĒRIJOS UGNIĒS VAĻDYMAS, effective artillery fire control, оперативное управление огнем артиллерии – artilerijos ugnies valdymas, reikalaujantis, kad artilerijos vienetų vadai ir štabai gerai suvoktų situaciją ir greitai reaguotų į jos pakitimus; gerai suprastų vyresniųjų vadų (viršininkų) skiriamus ugnies uždavinius; laiku priimtų (patikslintų) sprendimus dėl ugnies uždavinių atlikimo; greitai ir suprantamai skirtų ugnies uždavinius pavaldiniams.

ÒPTINĖ NUSITĀIKANČIOJI GALVŪTĒ, ↑ *nusitaikančioji galvutė*.

ÒPTINĖ ŽVALGŪBA, flash reconnaissance, оптическая разведка – duomenų apie priešą gavimas optiniais ir optiniais elektroniniais prietaisais; sudedamoji žvalgybos dalis. Artilerijos padalinuose taikiniams sekti ir ugniai koreguoti ppr. naudojamos Δ priemonės (tolimačiai, busolės, teodolitai, žiūronai ir kt.).

ÒPTINIS ĀTŠVAITAS, ↑ *atšvaitas*.

ÒPTINIS PRĪETAISAS, optical instrument, оптический прибор – prietaisas, kurio veikimas pagrįstas šviesos bangų savybėmis. Vaizdas gaunamas įvairiomis lęšių, prizmių, veidrodžių ir kt. sistemomis. Pagr. Δ dalys – objektyvas ir okuliaras. Δ skiriami: stebėjimo prietaisai, tolimačiai, pakilimo ir krypties kampų matuokliai (kampiai), taikikliai ir taikymo prietaisai, navigacijos, optinio ryšio, fotografavimo aparatai.

ÒPTINIS TAIKĪKLIS, ↑ *taikiklis*.

ÒPTINIS TOLĪMATIS, ↑ *tolimatis*.

ORIENTŪRAS, orientation point, ориентир – gerai matomas, išsiskiriantis vietovės objektas arba reljefo elementas, pagal kurį susitarta nustatyti buvimo

ORÏNIS

vieta, judėjimo kryptį, mūšio metu vadovaujama padaliniam, valdoma ugnis, nurodomi taikiniai ir kt. Δ turi būti pažymėtas žemėlapyje arba schemoje.

pagrindinės kryptiės Δ , zero point, ориентир основного направления – orientyras, žymintis $\hat{\uparrow}$ *pagrindinę šaudymo kryptį*.

šviečiamasis Δ , illuminated reference point, световой ориентир – šviečiamųjų bombų arba šviečiamųjų sviedinių (minų) sproginiai virš priešų, rodantys bendrą puolimo kryptį. Δ atpažįstami pagal iš anksto sutartą sprogimų skaičių ir spalvą.

ORÏNIS SPROGÏMAS, $\hat{\uparrow}$ *sprogimas*.

ORÏNIS ŽYMINŲS, $\hat{\uparrow}$ *žymins*.

ORÏNIŲ IR ANTŽEMÏNIŲ SPROGÏMŲ LYGÏBĖ, mixed, равенство воздушных и наземных разрывов – 1. (nuotolinio arba rikošetinio šaudymo metu) maždaug vienodas sprogusių ore ir ant žemės sviedinių skaičius; 2. taikytojo ar stebėtojo nustatyti šaudymo rezultatai, kad ore ir ant žemės sprogo vienodas iššautų sviedinių skaičius.

ORÏNIŲ SPROGÏMŲ PĖRSVARA, mixed air, преобладание воздушных разрывов – 1. (nuotolinio arba rikošetinio šaudymo metu) daugiau sprogusių ore negu ant žemės sviedinių skaičius; 2. taikytojo ar stebėtojo nustatyti šaudymo rezultatai, kad iš visų iššautų sviedinių daugiau sprogo ore negu ant žemės.

ÓRO ERDVĖS GYNŲBOS ARTILĖRIJA, kitaip $\hat{\uparrow}$ *zenitinė artilerija*.

ÓRO ERDVĖS GYNŲBOS PRIĖMONIŲ UGNIĖS VALDYMAS, anti-aircraft fire control, управление огнем войск противовоздушной обороны – vadų ir štabų veikla, užtikrinanti, kad laiku ir veiksmingai būtų sunaikinti oro taikiniai. Δ sudaro: oro priešų aptikimas; oro ir elektroninės situacijos, savo priemonių ir meteorologinių sąlygų įvertinimas; sprendimo priėmimas atremti priešų anpuolį (leisti ugnį); užduočių skyrimas žvalgybos priemonėms, zenitinės artilerijos ir zenitinių raketų vienetams; sąveika su naikintuvais; vienetų veiksmų kontrolė ir ugnies rezultatų apskaita.

ÓRO TAIKINŲS, $\hat{\uparrow}$ *taikins*.

P

PABŪKLAS, piece, gun, cannon, орудие – šaunamasis vamzdinis ginklas (didesnio negu 20 mm kalibro) sviediniais (minomis) šaudyti; priešo kariams, ugnies priemonėms naikinti arba slopinti, gynybos įrenginiams ir statiniams ardyti ir kt. Veikimo principas pagrįstas vamzdyje degančio parako užtaiso energijos virtimu sviedinio lėkimo energija. Δ sudaro vamzdis su drūtgaliumi ir spyna, lafetas (viršutinis ir apatinis stovas, lopšys, atošliaužos įtaisai, kreipimo mechanizmai – keliamasis ir sukamasis, pusiausvyros mechanizmas ir taikiklis). Pagrindinės Δ kovinės charakteristikos: sviedinio galia, šaudymo taiklumas, nuotolis ir greitis, judrumas, pasirengimo šaudyti ir ugnies pobūdžio keitimo greitis, patikimumas ir priežiūros paprastumas. Δ skirstomi pagal paskirtį ir veikimo vietą – antžeminiai, zenitiniai (OEG), aviacijos, tankų, laivų ir kranto; pagal vamzdžio konstrukciją – graižtviniai ir lygiavamzdžiai; pagal judrumą – stacionarieji, velkamieji, savaeigiai, savijudžiai, nešiojamieji ir vežiojamieji. Δ būna mažo (20–74 mm), vidutinio (75–155 mm) ir didelio (didesnio nei 155 mm) kalibro. Yra keli Δ tipai: ↑ *patranka*, ↑ *haubica*, ↑ *mortyra*, ↑ *minosvaidis*, beatošliaužis pabūklas, universalusis pabūklas. Dar skiriami branduoliniai Δ. Dar žr. *akmensvaidis*, *armota*, *bombarda*, *branduolinis pabūklas*, „*Didžioji Berta*“, *dupleksas*, *falkonetas*, *karonada*, *kulevrina*, *pabūklo atošliauža*, *pabūklo automatas*, *pabūklo bokštas*, *pabūklo gražinimas (po šūvio į pradinę padėtį)*, *pabūklo kreipimas*, *pabūklo lafetas*, *pabūklo spyna*, *pabūklo sukamoji dalis*, *pabūklo sūpuoklinė dalis*, *pabūklo taikymas*, *pabūklo taikymo įtaisai*, *pabūklo užtaisymas*, *pabūklo vamzdis*, *pabūklo važiuoklė*, „*Plonoji Berta*“, *tripleksas*, *vargonai*, *vienaragis*.

beatóšliaužis Δ, **dināminis reaktývinis Δ**, recoilless gun, dynamoreactive gun, безоткатное орудие, динамореактивное орудие – pabūklas, kurio vamzdis neatšliaužia šūvio metu. Tai pasiekama išleidžiant pro plyšį drūtgalyje dalį parako dujų kryptimi, priešinga atošliaužos kryptčiai. Pagr. Δ charakteristikos: kalibras 57–120 mm, tiesiojo šūvio nuotolis 1000–1500 m, pramuša iki 400 mm šarvą, pabūklo masė 50–310 kg, greitašauda 5–6 šūviai/min. Privalumai: daug mažesnė masė už tokio pat kalibro atošliaužinių pabūklų, nesudėtinga konstrukcija. Trūkumai: pro angą besiveržiančios dujos demaskuoja pabūklą, už angos yra 20–30 m pavojinga zona, naudojami dideli

PABŪKLAS

parako užtaisai. Δ pavyzdžiai: JAV 106 mm Δ M40, D. Britanijos 120 mm Δ L6 „Vombat“.

branduolinis Δ, nuclear gun, ядерное орудие – pabūklas (patranka, haubica, minosvaidis), galintis šaudyti brand. šaudmenimis (sviediniais, minomis). Δ gali būti tikrai didelio kalibro (ne mažesnio kaip 152–155 mm). Dar žr. *patranka*.

dināminis reaktyvnis Δ, kitaip $\hat{\uparrow}$ *beatōšliaužis Δ*.

grāižtvnis Δ, rifled gun, нарезное орудие – pabūklas, turintis vidiniame vamzdžio kanalo paviršiuje graižtvas. Δ yra visos haubicos, daugelis patrankų, mortyros ir kai kurie minosvaidžiai.

greitašaudis Δ, rapid-fire [quick-firing] gun, скорострельное орудие – automatinis (pusiau automatinis) pabūklas, turintis didelę greitašaudą (dešimtys šimtai šūvių/min). Visi zenitiniai ir kai kurie prieštankiniai pabūklai yra greitašaudžiai.

ypatingos gālios Δ, superheavy gun, орудие особой мощности – 175–240 mm patranka, haubica arba minosvaidis ypač tvirtiems fortifikaciniams įrenginiams ardyti ir svarbiems objektams priešo gynybos gilumoje naikinti (slopinti).

išrenkamasis Δ, screw gun, разборное орудие – pabūklas, kurio konstrukcija leidžia jį greitai išrinkti, vežti (nešti) išrinktą ir greitai surinkti koviniam naudojimui. Δ ppr. naudoja kalnų artilerija.

kalnū Δ, mountain gun, горное орудие – lengvoji patranka, haubica, minosvaidis, kurių konstrukcija leidžia juos vežti išrinktus (nešuliuose). Δ gali šaudyti dideliu pakilimo kampu iš uždarųjų ugnies pozicijų ir tiesioginiu taikymu. Δ kalibras 76–105 mm.

lygiavañzdis Δ, smooth-bore gun, гладкоствольное орудие – pabūklas, kurio vamzdžio kanalas neturi graižtvų. Δ yra daugelis minosvaidžių, kai kurie prieštankiniai ir tankų pabūklai.

mókomasis Δ, drill gun, учебное орудие – specialiai pagamintas arba netinkamas koviniam naudojimui pabūklas, naudojamas mokymo tikslais. Δ gali būti nesupjaustytas ir supjaustytas. Ant pagr. Δ dalių išspauduojama „Mokomasis“.

nejudrūsis Δ, kitaip $\hat{\uparrow}$ *stacionarūsis Δ*.

pusiáu automātinis Δ, semiautomatic gun, полуавтоматическое орудие – pabūklas, kuriam šaudant naudojama pabūklo atošliaužos energija spynai

automatiškai atrakinti ir užrakinti, iššautai tūtai išmesti. Δ ppr. turi pleištinę spyną.

saliūtinis Δ , saluting gun, орудие для салютов – pabūklas, skirtas saljutams; gali būti specialiai pagamintas pabūklas šaudyti salvėmis arba saljutui naudojamas kovinis pabūklas.

savaeigis Δ , self-propelled gun, самоходное орудие – vikšrinė antžeminė artilerijos kovos mašina. Susideda iš pabūklo ir šarvuotos vikšrinės važiuoklės. Užtikrina glaudžią artilerijos, tankų ir šarvuočių sąveiką, tiesioginę karinių vienetų paramą ir palydą mūšyje. Δ daugelio valstybių GP sudaro antžeminės artilerijos pagrindą. Šiuolaikiniai Δ : JAV 105 mm haubica M108, 155 mm haubica M109A6, 175 mm patranka M107, 203 mm haubica M110A2, 106,7 mm minosvaidis M106A1; Prancūzijos 155 mm haubica GCT, 155 mm patranka F3; Rusijos 122 mm haubica 2S1, 152 mm haubica 2S3 ir 2S19, 152 mm patranka 2S5, 203 mm patranka 2S7 ir 240 mm minosvaidis 2S4. Labiausiai paplitę Δ : JAV 155 mm savaeigė haubica M109A6 „Paladin“ (kovinė masė 24 950 kg, didžiausias šaudymo nuotolis 30 km, greitašauda 4 šūviai/min, kovinis komplektas 28 šaudmenys, didžiausias greitis 56 km/h); JAV 203 mm savaeigė haubica M110A2 (28 350 kg, 22,9 km, ARS – 29 km, brand. sviediniu – 18 km, 0,5–1,5 šūvio/min, 2 šaudmenys prie pabūklio ir 148 transportinėje mašinoje, 55 km/h); JAV 106,7 mm savaeigis minosvaidis M106 (12 000 kg, 5,5 km, 20 šūvių/min, 93 minos, 68 km/h); Rusijos 152 mm savaeigė haubica 2S3 „Akacija“ (28 200 kg, 27 km, ARS – 40 km, 3 šūviai/min, 60 šaudmenų, 50 km/h); Rusijos 152 mm savaeigė haubica 2S19 „MSTA-S“ (24,7 km, 10–12 šūvių/min, 50 šaudmenų, 60 km/h).

savijudis Δ , auxiliary propelled gun, самодвижущееся орудие – pabūklas, turintis agregatą, kuriuo galima važiuoti nedideliu atstumu mūšio lauke. Dideliems atstumams reikalingas vilkikas. Galėjimas savarankiškai judėti mūšio lauke leidžia nuolat būti pėstininkų kovos rikiuotėje ir šaudyti tiesioginiu taikymu. Judėjimo įrenginys – ant lafeto sumontuotas ir šarvu dengtas variklis, transmisija, valdymo ir vairavimo mechanizmai. Δ yra šie: vokiečių, anglų ir italų 155 mm haubica FH70 (kovinė masė 9300 kg, variklio galia 50AG, didžiausias savijudžio Δ judėjimo greitis 15 km/h); prancūzų 155 mm patranka TR (9500 kg, 32 AG, 10 km/h); švedų 155 mm haubica FH77 (11 000 kg, 80AG, 8 km/h); rusų 57 mm prieštankinė patranka SD-57 (1300 kg, 15 AG, 35 km/h), 85 mm patranka SD-44 (2500 kg, 15 AG, 25 km/h), 125 mm prieštankinė patranka 2A45 (6400 kg, 40 AG, 10 km/h).

PABŪKLINIS

stacionarùsis Δ, nejudrùsis Δ, fixed gun, стационарное орудие – artilerijos pabūklas, įtaisytas ant nejudraus pagrindo (kranto ir įtvirtintų rajonų artilerija).

štuřmo Δ, assault gun, штурмовое орудие – *ist.* šarvuotas ↑ *savaeigis artilerijos įrenginys*, naudotas kai kurių valstybių GP per II pasaul. karą. Δ remdavo tankus ir pėstininkus ugnimi ir juos lydėdavo. Δ kalibras buvo didesnis negu tankų pabūklų (75–150 mm).

toliašaūdis Δ, long-range gun, дальнобойное орудие – didelio šaudymo nuotolio (kelios dešimtys km) pabūklas – patranka ir kai kuri reaktyvinė sistema. Δ ppr. naudojamas kaunant tuos taikinius, kurių nesiekia haubicų ir minosvaidžių ugnis.

universalùsis Δ, dual-purpose gun, универсальное орудие – pabūklas, galintis šaudyti į įvairius antžeminius, antvandeninius ir oro taikinius, pvz., jūrų artilerijos pabūklas – į antvandeninius ir oro taikinius; zenitinės artilerijos pabūklas – į oro ir antžeminius taikinius ir pan.

velkamàsis Δ, towed gun, буксируемое орудие – vilkiko velkamas artilerijos pabūklas.

PABŪKLINIS GRANĀTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

PABŪKLINIS KAMPAS, deflection, firing angle, угломер – taikiklio horizontalaus nutaikymo nuostata; priimtas artilerijoje horizontalaus kampo pavadinimas. Šis kampas nustatomas (prieš laikrodžio rodyklę) nutaikyto pabūklo vietoje tarp atvirkštinės vamzdžio krypties ir krypties į taikymo tašką.

PABŪKLINIS KVADRĀNTAS, kitaip ↑ *kvadrantas*.

PABŪKLO AIKŠTĒLĒ, barbėtas, barbette, барбет, оруди́нная пло́щадка – įrengta už įtvirtinimų brustvero (pylimo) aikštelė pabūklams arba kulkosvaidžiams pastatyti.

PABŪKLO ATÓŠLIAUŽA, gun recoil, откат орудия – pabūklo arba jo atšliaužiančių dalių judėjimas atgal dėl atatrunkos jėgos. Δ prasideda, kai sviedinys pradeda judėti vamzdžiu. Minosvaidžiai ir beatošliaužiai pabūklai atošliaužos beveik neturi. Automatinių pabūklų atošliauža naudojama jiems iš naujo užtaisyti. Dar žr. *atošliaužos ilgis, laibgalio stabdys, pabūklo atošliaužos įtaisai*.

PABŪKLO ATÓŠLIAUŽOS ĮTAISAI, counterrecoil [recoil] mechanisms, противооткатные устройства – lafeto mechanizmai vamzdžio atošliaužai ir

gražinimui stabdyti, vamzdžiui gražinti į pradinę padėtį ir jį išlaikyti tokioje padėtyje. Δ susideda iš hidraulinio ↑ *pabūklo atošliaužos stabdžio* ir hidropneumatinio ↑ *pabūklo gražiklio*.

PABŪKLO ATÓŠLIAUŽOS STABDŪS, recoil brake, тормоз отката – atošliaužos įtaisų mechanizmas vamzdžio atošliaužai ir atritimui lėtinti arba sustabdyti. Jis ppr. susideda iš cilindro, pripildyto verpstinės alyvos arba steolo, koto su stūmokliu, verpstės ir moderatoriaus.

PABŪKLO ATRAMÀ, trail, carriage sidepiece [side plate], станины – pabūklo lafeto dalis, skirta apatinio stovo mechanizmams ir dalims susieti, šūvio metu atsirandančioms jėgoms žemei perduoti. Antžeminėje artilerijoje labiausiai paplitę dvikojai lafetai. Trikojė ir keturkojė atrama reikalinga pabūklams, galintiems šaudyti aplinkui (prieštankinė ir zenitinė artilerija, kai kurie kt. pabūklai). Δ įtvirtinama grunte ↑ *pabūklo atramsčiai*.

PABŪKLO ĀTRAMSTIS, trail spade, сошник – pabūklo atramos (kartais kulkosvaidžio stovo) dalis, šūvio metu sulaikanti lafetą (stovą) nuo išilginio šliaužimo šaudymo ašies atžvilgiu. Δ būna žieminis (nejudamai tvirtinamas prie atramos kojų) ir vasarinis (atlenkiamas arba nuimamas).

PABŪKLO AUTOMĀTAS, automatic gun device, артиллерийский автомат – automatiškai veikianti automatinio pabūklo dalis – vamzdis, spyna, atošliaužos įtaisai ir kt. mechanizmai, reikalingi ginklui iš naujo užtaisyti ir iššauti. Δ priverčia veikti parako dujų arba išorinių šaltinių energija. Pagrindinis Δ rodiklis – greitašauda. Dar žr. *pabūklo atošliaužos įtaisai*.

PABŪKLO BÓKŠTAS, gun turret, орудийная башня – savaeigio artilerijos pabūklo šarvuota sukamoji dalis, kurioje tvirtinamas pabūklo vamzdis ir kt. įranga; šiuolaikinių pabūklų bokštas ppr. yra aplinkinio sūkio.

PABŪKLO FORMULIĀRAS, gun book, формуляр орудия – pabūklo pasas, kuriame nurodyti pabūklo taktiniai techniniai duomenys, gamykliniai duomenys apie pabūklo gaminimą ir šaudymo bandymus. Naudojant pabūklą kariniuose daliniuose, Δ žymimas šūvių skaičius (nurodant sviedinius ir užtaisus), visi šaudymo gedimai. Lauko artilerijoje t. p. žymimas pabūklo nuvažiuotas atstumas.

PABŪKLO GRAŽĪKLIS, counterrecoil mechanism, накатник – atošliaužos įtaisų mechanizmas atšliaužamosioms pabūklo dalims gražinti į pradinę padėtį ir joms išlaikyti tokioje padėtyje esant bet kuriam vamzdžio pakilimo kampui. Δ būna spyruoklinis, hidropneumatinis ir pneumatinis. Ppr. susideda

PABŪKLO

iš trijų tarpusavyje sujungtų cilindrų ir koto su stūmokliu. Δ pripildomas steolo ir oro arba azoto (iki tam tikro slėgio).

PABŪKLO GRAŽINIMAS (PŌ ŠŪVIO Į PRADINĘ PĀDĒTĪ), gun counterrecoil, накат орудия – po šūvio atšliaužusio pabūklo arba tiktai jo atšliaužiamųjų dalių gražinimas į pirmąją padėtį. Pabūkluose su standžiu lafetu gražinama rankomis. Šiuolaikiniuose pabūkluose atšliaužia ir grįžta tiktai vamzdis su kai kuriomis dalimis, o pats lafetas lieka vietoje. Juose dėl pabūklo gražiklio energijos, sukauptos atošliaužos metu, grįžtama automatiškai. Gražinimo metu užtaisomi automatiniai pabūklai. Dar žr. *negražinimas, pabūklo atošliaužos įtaisai*.

PABŪKLO GRŪSTŪVAS, cleaning rod, банник – priemonė vamzdžiui valyti, tepti ir sviediniui išimti. Δ sudaro ilgas medinis kotas (sujungiamas iš kelių dalių) ir cilindrinis šepetys, t. p. specialus medinis prisriegiamas ištaisiklis (inertiniam sviediniui išstumti iš užtaisyto pabūklo vamzdžio). Dar naudojamas vandens grūstuvai, leidžiantis mechanizuoti pabūklo vamzdžio plovimą ir valymą.

PABŪKLO HORIZŪNTAS, kitaip ↑ *ginklo horizontas*.

PABŪKLO IŠĀUDYMAS, calibration [adjustment] fire, сострел орудий – sviedinio pradinio greičio nuokrypio dėl pabūklo vamzdžio išdilimo nustatymas šaudant ir naudojant artilerijos balistinę stotį; sudedamoji balistinio rengimo dalis. Išaudomi visi diviziono pabūklai ir nustatomi sviedinio pradinio greičio dėl pabūklo vamzdžio išdilimo nuokrypiai nuo kontrolinio diviziono pabūklo ir baterijų pagr. pabūklų. Išaudant iš kiekvieno pabūklo iššaunama po 3–4 sviedinius naudojant tos pačios partijos užtaisus.

PABŪKLO KAMPĀMAČIO NŪOSTATA, firing angle, установка угломера – nuostata tūkstantosiomis, pagal kurią kreipiamas pabūklas horizontalia plokštuma.

PABŪKLO KAMPĀMAČIO PATAISÀ, deflection, поправка угломера – šaudymo krypties koregavimas tūkstantosiomis.

PABŪKLO KAMPĀMATIS, panorama sight [telescope], орудийная панорама – pabūklų optinis prietaisas stebėti ir kampams matuoti; sudedamoji taikymo įtaiso dalis. Δ turi sukamąją galvutę ir kampamatį. Kampamatis susideda iš sukamojo žiedo, padalyto į 60 (64) padalų, ir būgnelio, padalyto į 100 padalų. Δ naudojamas pabūklui nutaikyti ir jo nutaikymo krypčiai taikymo taško atžvilgiu pažymėti. Pagr. optiniai duomenys: didinimas – 4 kartai; regėjimo kampas – 10°; šviesos stiprumas –

16, įeigos ir išeigos vyzdžio skersmuo – 16 ir 4 mm, periskopo aukštis (periskopiškumas) – 180 mm.

PABŪKLO KELIAMĀSIS MECHANĪZMAS, elevating [vertical] mechanism, подъемный механизм – pabūklo kreipimo vertikaloje plokštumoje mechanizmas; ppr. būna sektorinis.

PABŪKLO KOLIMĀTORIUS, gun collimator, орудийный коллиматор – optinis prietaisas pabūklui, kai nėra natūralių taikymo taškų arba blogomis matymo sąlygomis (naktį, rūke, sningant, dūmijant ugnies poziciją ir kt.), horizontaliai nutaikyti. Δ statomas netoli nuo pabūklo (ppr. 6–8 m) ir pakeičia nutolusį taikymo tašką.

PABŪKLO KOVINĖ MĀSĖ, gun weight in firing position, масса орудия в боевом положении – parengto šaudyti pabūklo masė.

PABŪKLO KOVINĖ PADĒTĪS, gun in battery, боевое положение орудия – parengtas šaudyti pabūklas. Pabūklas rengiamas šaudyti pagal komandą „Kovon!“.

PABŪKLO KREIPĪMAS, kreipimas, gun laying, laying, наводка орудия, наводка – pabūklo vamzdžio kreipimas į taikinį (žyminį), pagr. kryptį ir pan.; nustatytą taikymo įtaisuose vertikalių ir horizontalių kreipimo kampų sutapatinimas su tokiais pačiais kampais vietovėje. Kreipiant pabūklą, atliekamas horizontalusis ir vertikalusis kreipimas. Dar žr. *pabūklo kreipimo mechanizmai*.

horizontalūsis Δ , laying for line, горизонтальная наводка – pabūklo vamzdžio kreipimas reikiama kryptimi horizontalioje plokštumoje. Kitaip: nustatyto taikiklyje kreipimo kampo sutapatinimas su atitinkamu kampu vietovėje. Pabūklo Δ atliekamas naudojant taikiklį (pabūklo kampamatį) ir sukamąjį mechanizmą.

vertikalūsis Δ , laying for elevation, вертикальная наводка – pabūklo vamzdžio kreipimas pakilimo kampu (naudojant taikiklį ir keliamąjį mechanizmą), kuriuo sviedinys nulėks reikiamą nuotolį. Kitaip: nustatytą taikiklyje taikymo ir taikinio vietos kampų sutapatinimas su atitinkamais kampais, nustatytais vietovėje.

PABŪKLO KREIPĪMO MECHANĪZMAI, laying [pointing] mechanisms, механизмы наводки – įtaisai pabūklo vamzdžio (leidimo įrenginio kreipiklio) reikiami padėčiai erdvėje suteikti ir ją išlaikyti prieš šūvį. Δ skiriami keliamasis ir sukamasis mechanizmai. Dar žr. *pabūklo keliamasis mechanizmas, pabūklo sukamasis mechanizmas*.

PABŪKLO

PABŪKLO LAFĖTAS, gun carriage, орудейный лафет – 1. judrioji arba stacionarioji pabūklo atrama. Kartais turi vertikalaus ir horizontalaus kreipimo mechanizmus; 2. stovas, ant kurio tvirtinamas pabūklo vamzdis. Δ paskirtis – kreipimo mechanizmais suteikti vamzdžiui vertikalius ir horizontalius kampus; atošliaužos įtaisais slopinti šūvio atatrunkos energiją ir perduoti atsirandančias jėgas gruntu (arba įrenginio pagrindu); važiuokle vežti pabūklą. Δ būna judrieji (su ratine arba vikšrine važiuokle), pusiau stacionarūs (turi nejudamą pagrindą, įtvirtintą tanke, savaeigiame įrenginyje, lėktuve, laive) ir stacionarieji (ant nejudančio pagrindo – kranto ir įtvirtintų rajonų artilerijos). Δ dar būna stangrieji ir standieji. Standusis Δ su vamzdžiu jungiamas standžiai, o visos vamzdį veikiančios jėgos tiesiogiai perduodamos lafetui. Stangrusis Δ su vamzdžiu jungiamas atošliaužos įtaisais, kurie kompensuoja atatranką ir lafetui tenka 30–40 kartų mažesnės jėgos. Iki XIX a. pab. artilerijos pabūklų vamzdžiai buvo tvirtinami ant lafetų tik standžiai. Šūvio metu jų artilerinis lafetas priimdavo šūvio atatrunkos energiją ir pabūklas atriekdavo atgal. Pagr. Δ dalys: viršutinis ir apatinis stovai, kreipimo mechanizmai, lopšys, atrama, atošliaužos įtaisai, pusiausvyros mechanizmas. Dar žr. *pabūklo atrama*, *pabūklo kreipimo mechanizmai*, *pabūklo lopšys*, *pabūklo atošliaužos įtaisai*, *pabūklo pusiausvyros mechanizmas*, *pabūklo stovas*.

PABŪKLO LOPŠYS, gun cradle, люлька – pabūklo lafeto dalis vamzdžiui atošliaužos ir atritimo metu nukreipti, vamzdį su atošliaužos įtaisais sujungti. Kartu su vamzdžiu, spyra ir atošliaužos įtaisais sudaro sūpuoklinę pabūklo dalį.

PABŪKLO ORIENTĀVIMAS, orient gun, ориентирование орудия – pabūklo kreipimas į taikinį arba pagr. kryptimi.

PABŪKLO PRADINIO GREIČIO NŪOKRYPIS, calibration error, разнобой орудий – reiškinys, kai šaudant pabūklams iš vienos ugnies pozicijos į vieną taikinį ir esant vienodoms taikiklio nuostatoms, skiriasi sviedinių vidurinės trajektorijos ir kritimo taškai. Δ priežastis – nevienodas sviedinių pradinis greitis (nevienodas pabūklų vamzdžių išdilimas, skirtinga užtaisų temperatūra ir kt.). Apskaičiuojant galutines šaudymo nuostatas atsižvelgiama į pradinio greičio nuokrypį nuo pagr. pabūklo.

PABŪKLO PUSIAUSVYROS MECHANIZMAS, equilibrato, уравновешивающий механизм – viršutinio stovo mechanizmas sūpuoklinės pabūklo dalies pusiausvyrai užtikrinti. Δ būna spyruokliniai ir pneumatiniai. Jeigu nebūtų Δ, tai esant mažam pabūklo aukščiui, ilgam vamzdžiui ir

dideliems pakilimo kampams, nebūtų įmanoma nei pakelti, nei nuleisti vamzdžio.

PABŪKLO RENGIMO LAIKAS, striking interval, орудийное время – laikas nuo to momento, kai pabūklo vadas gavo paskutinę šaudymo nuostatą, iki to momento, kai pabūklas parengtas šaudyti.

PABŪKLO SKŪRIAUS VĀDAS, commander gun, командир орудия – vadas, vadovaujantis pabūklo skyriui.

PABŪKLO SKŪRIUS, gun crew [team], орудийный расчет – mažiausias artilerijos ugnies vienetas, naudojantis artilerijos pabūklą. Δ atlieka ugnies uždavinius pabūklų būryje arba savarankiškai. Δ sudaro skyriaus vadas ir pabūklo skyriaus kariai (pabūklininkai). Kiekvienas skyriaus karys turi savo pareigas ir eilės numerį, pvz., pirmasis – taikytojas, antrasis – spynininkas, trečiasis – užtaisytojas, ketvirtasis – nustatytojas, penktasis – sviedininkas, šeštasis – užtaisininkas ir pan.

PABŪKLO SPYNĀ, breech-block, орудийный затвор – pro drūtgalį užtaisomo pabūklo dalis šaudmeniui į lizdą stumti, vamzdžio drūtgaliai atsklęsti ir užsklęsti, iššauti ir tūtai išmesti. Δ pagal veikimo principą būna automatinė, pusiau automatinė ir neautomatinė; pagal konstrukciją – pleištinė ir stūmoklinė.

pleištinė Δ, sliding-wedge breech-block, клиновой затвор – šovinio ir tūtinio užtaisymo spyna, naudojama mažo ir vidutinio kalibro patrankose su vientisiniais ir dvinariais šaudmenimis. Būna vertikaliosios (mažo kalibro pabūkluose) ir horizontaliosios (vidutinio kalibro pabūkluose). Δ susideda iš sklendžiamojo, skeliamojo ir išmetamojo mechanizmų bei pusautomačio. Δ sklendžiamoji dalis – pleištas. Pusautomatis automatiškai atsklendžia spyną po šūvio, išmeta iššautą tūtą ir, užtaisant pabūklą, užsklendžia spyną.

stūmoklinė Δ, screw breech-block, поршневой затвор – tūtinio ir betūčio užtaisymo spyna, naudojama vidutinio ir didelio kalibro pabūkluose, šaudančiuose dvinariais ir trinariais šaudmenimis. Δ susideda iš sklendžiamojo, skeliamojo, išmetamojo, saugiklinio, tūtos išlaikymo ir užtaisymo lengvinimo mechanizmų. Δ sklendžiamoji dalis – stūmoklis.

PABŪKLO STŌVAS, gun carriage, орудийный станок – pabūklo sukamosios ir sūpuoklinės dalies pagrindas; sudedamoji pabūklo lafeto dalis. Δ sudaro apatinis ir viršutinis stovas.

PABŪKLO

apatinis Δ , bottom carriage, нижний станок – pabūklo sukamosios dalies pagrindas. Jo paskirtis – sujungti sukamąją pabūklo dalį su atrama ir kovine važiuokle.

viršutinis Δ , upper [top] carriage, верхний станок – pabūklo sūpuoklinės dalies pagrindas. Jis remiasi į apatinį stovą ir sujungtas su juo kaiščiu. Ant Δ sumontuoti: keliamasis, sukamasis ir pusiausvyros mechanizmai, šarvinis skydas ir taikymo įtaisai. Šūvio metu Δ atatranka persiduoda apatiniam stovui.

PABŪKLO STOVĖJIMO TĄŠKAS, gun point, точка стояния орудия – taikiklio projekcijos į žemės paviršių taškas.

PABŪKLO STŪMOKKLIS, rammer, ramming device, досылатель – pabūklo įtaisas šaudmens (sviedinio) įstūmimui į vamzdžio kamerą palengvinti ir pagreitinti. Δ būna mechaninis, pneumatinis ir elektrinis. Pneumatiniai ir elektriniai Δ daugiausia naudojami laivų ir didelio kalibro antžeminėje artilerijoje.

elektrinis Δ , electrical rammer, электрический досылатель – pabūklo stūmoklis, kurio veikimui naudojamas elektrinis variklis.

mechāninis Δ , power rammer, механический досылатель – pabūklo stūmoklis, kurį veiktina spyruoklė (spyruoklinis stūmoklis) arba žmogaus raumenys (rankinis stūmoklis). T. p. Δ gali būti naudojama vamzdžio atošliaužos energija.

pneumātinis Δ , spring rammer, пневматический досылатель – pabūklo stūmoklis, kurio veikimui naudojamas suslėgtasis oras.

PABŪKLO SUKAMĀSIS MECHANĪZMAS, traversing [horizontal] mechanism, поворотный механизм – pabūklo kreipimo horizontalioje plokštumoje mechanizmas; būna sraigtinis arba sektorinis.

PABŪKLO SUKAMÓJI DALĪS, gun rotating part [unit], вращающаяся часть орудия – pabūklo dalys (vamzdis, lopšys, atošliaužos įtaisai, viršutinis stovas su kreipimo ir pusiausvyros mechanizmais, taikymo įtaisais ir šarvinio skydu), judančios horizontalia plokštuma, kai sukamuoju mechanizmu vamzdžiui suteikiamas horizontaliojo taikymo kampas.

PABŪKLO SŪPUÓKLINĖ DALĪS, gun tipping part [unit], качающаяся часть орудия – pabūklo dalys (vamzdis, lopšys ir atošliaužos įtaisai), judančios vertikalioje plokštumoje, kai keliamuoju mechanizmu vamzdžiui suteikiamas pakilimo (nulinkimo) kampas.

PABŪKLO ŠŪVIO GARŠAS, gun report, звук выстрела из орудия – garsas, kurių sudaro pabūklo šovimas. Δ demaskuoja šaudantį pabūklą. Pagal Δ garsaugaudė stotis nustato šaudančio pabūklo koordinates.

PABŪKLO TAIKIKLIS, ↑ *taikiklis*.

PABŪKLO TAIKYMAS, **taikymas**, sighting, aiming, pointing, laying, наводка орудия, прицеливание – suteikimas pabūklui prieš šūvį tokios padėties, kuri užtikrintų sviedinio pataikymą į taikinį. Δ sudaro: apskaičiuotų horizontaliųjų ir vertikalųjų kreipimo kampų nustatymas ↑ *pabūklo taikymo įtaisuose*; ↑ *pabūklo kreipimas*. Skiriamas tiesioginis, pusiau tiesioginis ir netiesioginis taikymas.

netiesioginis Δ, indirect pointing [laying], непрямая наводка – pabūklo (minosvaidžio) taikymas naudojant pagalbinį taikymo tašką, o ne taikinį. Δ šaudoma iš uždaryjū ir pusiau uždaryjū ugnies pozicijų. Δ pabūklo vamzdžiui suteikiamas pakilimo kampas, atitinkantis šaudymo nuotolį ir taikinio aukštį (naudojamas taikiklis ir keliamasis mechanizmas); horizontalioje plokštumoje taikoma kreipiant taikiklio, kuriame nustatyta pabūklo kampamačio nuostata, optinę ašį į taikymo tašką arba kolimatorių (naudojamas taikiklis ir sukamasis mechanizmas).

pusiau tiesioginis Δ, semi-direct pointing [laying], полупрямая наводка – pabūklo (minosvaidžio) nutaikymas: horizontalia kryptimi – sutapatinant pabūklo kampamačio optinę ašį (taikiklio žymeklį) tiesiogiai su taikiniu (atsižvelgiant į krypties pataisą); vertikalia kryptimi – pagal taikiklio ir vietos kampo nuostatas, apskaičiuotas pagal nuotolį iki taikinio ir taikinio bei pabūklo (minosvaidžio) aukščių skirtumus. Δ ppr. šaudoma iš minosvaidžių (ir iš pabūklų, kai taikinytis matomas iš ugnies pozicijos).

tiesioginis Δ, direct pointing [laying], прямая наводка – pabūklo taikymas tiesiai į taikinį. Δ šaudoma iš atvirųjų ugnies pozicijų į judančius ir nejudančius taikinius.

PABŪKLO TAIKYMO ĮTAISAI, pointing equipment, sighting device, прицельные приспособления – įranga pabūklui į taikinį taikyti. Δ sudaro kampinis ir optinis taikiklis arba tiktai kampinis. Kampinį taikiklį sudaro ↑ *pabūklo kampamatis* ir pabūklo taikiklis. Dar žr. *taikiklis*.

PABŪKLO TAIKYMO STOTIS, gun-laying radar, gun locator, станция орудийной наводки (COH) – radiolokacijos stotis kintamosioms oro taikinių koordinatėms nuolat nustatyti. Kartu su zenitinės artilerijos ugnies valdymo

PABŪKLO

prietaisu užtikrina veiksmingą zenitinės artilerijos šaudymą bet kuriomis meteorologinėmis sąlygomis, t. p. naktį.

PABŪKLO UŽTAISYMAS, užtaisyimas, gun loading, loading, заряджание орудия, заряджание – veiksmas, atliekamas prieš šūvį įstumiant šaudmenį į vamzdį. Skiriamas šovininis ir atskirasis (tūtinis ir betūtis), automatinis, pusiau automatinis, mechanizuotasis ir rankinis Δ ; mažo kalibro pabūklų ir šaulių ginklų – dėtuvinis. Minosvaidžiai ppr. užtaisomi pro vamzdžio laibgalį, o RSUS sviediniai dedami ant kreipiklių arba į leidimo įrenginio vamzdžius. Minosvaidžiuose kartais pasitaiko dvigubas užtaisyimas. Dar žr. *dvigubas minosvaidžio užtaisyimas*.

atskirasis Δ , separate loading, раздельное заряджание – tūtinis arba betūtis užtaisyimas; keliais veiksmas atliekamas pabūklo užtaisyimas: pirmiausia į pabūklo vamzdį įstumiamas sviedinys, po to – paraku užtaisyta tūta arba maišas.

automatinis Δ , automatic loading, автоматическое заряджание – mažo kalibro pabūklų, automatinių minosvaidžių, šaulių ginklų (kartais ir savaeigių pabūklų) užtaisyimas vientisiniais šaudmenimis (šoviniais), kai užtaisyimas, pakartotinis užtaisyimas, tūtos išmetimas vyksta automatiškai. Δ taikomas automatiniuose ginkluose.

betūtis Δ , bag loading, картузное заряджание – atskirasis užtaisyimas, kai įstūmus sviedinį į vamzdį, atskirai dedamas parako užtaisyimas maiše (į užtaiso kamerą) ir padegamasis vamzdelis (į spynos lizdą). Δ naudojamas didelio kalibro ir kai kuriuose toliašaudžiuose vidutinio kalibro pabūkluose.

dėtuvinis Δ , magazine loading, магазинное заряджание – mažo kalibro pabūklų ir šaulių ginklų užtaisyimas keliais ar keliomis dešimtimis šovinių naudojant dėtuves.

mechanizuotasis Δ , mechanical loading, механизированное заряджание – pabūklo (minosvaidžio) užtaisyimas naudojant įvairius užtaisyimo mechanizmus. Δ naudojamas savaeigiuose pabūkluose (minosvaidžiuose), t. p. didelio kalibro toliašaudžiuose pabūkluose, toliašaudėse RSUS, raketų kompleksuose.

Δ prō laibgalį Δ , muzzle loading, заряджание с дула – minosvaidžio užtaisyimas pro vamzdžio laibgalį.

pusiáu automatinis Δ , semiautomatic loading, полуавтоматическое заряджание – pabūklo užtaisyimas, kai šaudant automatiškai atsidaro ir

užsidaro spyna, t. p. išmetama iššauta tūta; Δ naudojamas pabūkluose, turinčiuose pusiau automatines (pleišlines) spygnas ir kt. atitinkamą įrangą.

rañkinis Δ, hand loading, ручное заряжание – mažo, vidutinio (kartais ir didelio) kalibro pabūklų (minosvaizlių) ir vidutinio kalibro RSUS užtaisymas, kai užtaisymas ir pakartotinis užtaisymas atliekamas rankomis. Toks užtaisymo būdas naudojamas pabūkluose, turinčiuose stūmoklines spygnas.

šovininis Δ, cartridge loading, патронное заряжание – užtaisymas, kai vientisinis šaudmuo (šovinys) iš karto įstumiamas į vamzdį; galimas automatinis užtaisymas. Mažo kalibro pabūkluose ir šaulių ginkluose naudojamas tiktai Δ.

tūtinis Δ, quick-firing loading, гильзовое заряжание – atskirasis užtaisymas, kai, įstūmus sviedinį į vamzdį, atskirai dedama į užtaiso kamerą paraku užtaisyta tūta. Δ naudojamas vidutinio kalibro pabūkluose.

PABŪKLO UŽTAISYMAS PRŪ LÁIBGALĮ, ↑ *pabūklo užtaisymas*.

PABŪKLO UŽTAISYMO MECHANIZMAS, loading mechanism, механизм заряжания – mechanizmas, užtikrinantis automatinį (pusiau automatinį) pabūklo užtaisymą arba lengvinantis užtaisymą. Tokie mechanizmai įrengiami savaeigiuose artilerijos pabūkluose, tankuose ir pan. Δ ppr. sudaro: spyna, stūmoklis, tūtų išmetiklis (ekstraktorius) ir kreipiklis, pakartotinio užtaisymo greitintuvas, šaudmenų padavimo į užtaiso liniją mechanizmas. Δ daromas kaip atskiras įtaisas arba yra sudedamoji spygnos dalis.

PABŪKLO UŽTAISO KĀMEROS IĻGIO MATĀVIMO PRĪETAISAS, breech chamber length tester, прибор для измерения длины зарядной камеры орудия – balistinis prietaisas visų pabūklų užtaiso kamerų pailgėjimui dėl vamzdžio išdilimo nustatyti. Pagal užtaiso kameros pailgėjimą nustato sviedinio pradinio greičio mažėjimą ir vamzdžio kategoriją. Δ susideda iš matavimo žiedo, kreipiamojo disko, stiebo, ilgintuvų, vamzdelio, svorelio ir stūmoklio. Kiekvienam tam tikro kalibro pabūklui yra skirtas matavimo žiedas ir kreipiamasis diskas.

PABŪKLO VAMZDIS, artillery tube [barrel], орудийный ствол – pabūklo dalis sviediniui norima kryptimi ir reikiamu pradiniu greičiu sviesti. Vamzdžio ertmė vadinama vamzdžio kanalu, užpakalinė vamzdžio dalis – ↑ *drūtgalis*. Drūtgalyje kanalas praplatėja – tai ↑ *užtaiso kamera*. Priešakinė vamzdžio dalis – ↑ *laibgalys*, o laibgalio ertmė – ↑ *žiotys*. Vamzdyje parako

PABŪKLO

užtaiso (šaunamojo užtaiso) chem. energija verčiama į sviedinio kinetinę energiją. Šūvio metu drūtgalys užrakinamas spyna. Kai kurie Δ turi \uparrow *laibgalio stabdį* ir \uparrow *ežektorių*. Δ pagal kanalo konstrukciją gali būti graižtvinis arba lygiavamzdis; pagal vamzdžio sienelių konstrukciją – nesutvirtintasis, sutvirtintasis ir išardomasis.

išardomasis Δ , dismountable gun tube [barrel], разборный ствол – vamzdis, susidedantis iš dviejų atskiriamų vamzdžių – įvamzdžio ir gaubto. Įvamzdis – plonasis, turintis graižtvą vamzdis, įkišamas į storasienį vamzdį – gaubtą. Tarp jų yra 0,05–0,25 mm tarpelis, kuris šūvio metu išnyksta. Toks vamzdis patogus – sudilusį įvamzdį lengva pakeisti lauko sąlygomis. Kai kurių vamzdžių gaubtas būna trumpesnis, apgaubia įvamzdį iki tos vietos, kur slėgis didžiausias.

nesutvirtintasis Δ , nonbound barrel, нескрепленный ствол – vienalytis vamzdis, gaminamas iš vieno ruošinio. Šaulių ginklų vamzdžiai visada būna šio tipo. Δ turi palyginti storas sienes.

sutvirtintasis Δ , bound barrel, скрепленный ствол – vamzdis, susidedantis iš kelių neišardomai sumautų vamzdžių. Maunami įkaite, vėsdami traukiasi, išorinis stipriai spaudžia viduje esantį vamzdį. Šitaip padidėja vamzdžio stiprumas.

PABŪKLO VAMZDŽIO DRŪTGAŁYS, kitaip \uparrow *drūtgalys*.

PABŪKLO VAMZDŽIO IŠDILĪMAS, gun tube wearing [erosion], pazrap (износ) ствола – pabūklo vamzdžio vidinio paviršiaus metalo fizik. ir chem. pokyčiai dėl nuolatinio šilumos, parako dujų, slėgio poveikio ir mechaninės trinties. Dėl vamzdžio kanalo išdilimo graižtvų pradžioje didėja užtaiso kameros apimtis, mažėja užtaisymo tankis ir sviedinio pradinis greitis. Δ mažinamas naudojant šaunamuosiuose užtaisuose flegmatizatorius, taikant tinkamą graižtvų ir kreipiamųjų žiedelių konstrukciją ir kt.

PABŪKLO VAMZDŽIO LAIBGAŁYS, kitaip \uparrow *laibgalys*.

PABŪKLO VAŽIUŪKLĒ, running gear, undercarriage, ходовая часть орудия – kovinė ašis su ratais arba vikšrais pabūklui judėti ir remtis į gruntą. Δ pasirinkimas priklauso nuo pabūklo konstrukcijos, masės, kalibro ir reikiamo judėjimo greičio.

PABŪKLO VEIKSNŪMAS, gun life, живучесть орудия – pabūklo kovinio naudojimo laikas. Δ priklauso nuo didžiausio iššautų iš šio pabūklo šūvių skaičiaus ir nuvažiuoto atstumo, kuriuos atlaikęs pabūklas išsaugo santykinę kovinę gebą.

PABŪKLO VILKĪKAS, piece carrier, орудийный тягач – transporto priemonė (ratinė ar vikšrinė), kuri velka velkamąjį pabūklą (velka ir vežioja minosvaidį).

PABŪKLO ŽYGIO MĀSĖ, full march weight of gun, масса орудия в походном положении – parengto žygiui pabūklo masė. Δ visuomet didesnė negu pabūklo kovinė masė.

PABŪKLO ŽYGIO PADETIS, gun from battery, походное положение орудия – paruoštas žygiui pabūklas. Pabūklas ruošiamas žygiui pagal komandą „Žygin!“.

PABŪKLŲ AŪKŠČIŲ SKIRTUMAS (Δh), difference in gun height, разность высот орудий – pabūklų absoliučiąjį aukščių virš jūros lygio skirtumas.

PABŪKLŲ BŪRŪYS, ugniės būrŷs, gun platoon, firing [cannon] platoon, огневой взвод – organizacinis pabūklų ugnies vienetas, susidedantis iš 2–4 pabūklų skyrių. Δ atlieka ugnies uždavinius baterijos sudėtyje arba savarankiškai.

PABŪKLŲ IŠDĖSTYMAS UGNIĖS POZICIJOJE, battery ground pattern, порядок расположения орудий на огневой позиции – pabūklų išsklaidymas ir išdėstymas šaudymui nustatyta tvarka. Ppr. pabūklai ugnies pozicijoje išdėstomi eilės tvarka (pagal pabūklų numerius) iš dešinės į kairę. Tarpai tarp pabūklų priklauso nuo taktinės situacijos, vietovės sąlygų ir vado sprendimo ir gali būti 15–50 m. Pabūklai gali būti išdėstyti linija, lanku pirmyn (atgal), pakopomis pirmyn (atgal). Galimas ir kitoks pabūklų išdėstymas. Pageidautina, kad pabūklų aukštis virš jūros lygio skirtųsi nedaug, o tarpai ir atstumai būtų vienodi.

PADEGAMĀSIS SVIEDINŪS, ↑sviedinys.

PADEGAMŪJĪ ŠAUDMEŅS VEIKMĖ, ↑šaudmens veikmė.

PAGĀLBINĖ SEKYKLĀ, ↑sekykla.

PAGĀLBINĖ UGNIĖS POZICIJA, ↑ugnies pozicija.

PAGĀLBINIS SVIEDINŪS, ↑sviedinys.

PAGRINDINĖ SEKYKLĀ, ↑sekykla.

PAGRINDINĖ ŠAUDYMO KRYPTIS, zero fire line, основное направление стрельбы – viena kryptis, kuria orientuojami kelių artilerijos vienetų pabūklai ir prietaisai. Δ artilerijoje nustatoma direkcinio kampu.

PAGRINDINĖ UGNIĖS POZICIJA, ↑ugnies pozicija.

PAGRINDINĖS

PAGRINDINĖS KRYPTIĖS ORIENTYRAS, ↑ *orientyras*.

PAGRINDINIS MINOSVAIDŽIO ŠAUDMENIS UŽTAISAS, ↑ *minosvaidžio šaudmens užtaisas*.

PAGRINDINIS PABŪKLAS, base piece, основное орудие – pabūklas, kurio koordinatės laikomos ugnies pozicijos koordinatėmis. Δ turi turėti vidutinį vamzdžio išdilimą palyginus su kt. baterijos pabūklais. Δ skiriamas: antrasis – keturių pabūklų baterijoje, trečiasis – šešių, ketvirtasis – aštuonių.

PAGRINDINIS PABŪKLINIS KAMPAS, base deflection, основной угломер – horizontalaus taikymo pagr. kryptimi taikiklio nuostata.

PAGRINDINIS TAIKINYS, ↑ *taikinyš*.

PAGRINDINIS UGNIĖS POZICIJŲ RAJŪNAS, ↑ *ugnies pozicijų rajonas*.

PAKARTOTINIO UŽTAISYMO LAIKAS, reloading time, время перезарядки – laikas nuo paskutinio šūvio (leidimo) iki pabūklo (leidimo įrenginio) parengties kitam šūviui.

PAKARTOTINIS UŽTAISYMAS, reloading, перезарядка – pabūklo (leidimo įrenginio) užtaisyimas iš naujo, kai pabūklas neiššovė arba nebuvo paleista raketa. Pabūklas pakartotinai užtaisomas keičiant vientisinį šaudmenį (daugianario šaudmens užtaisą); minosvaidis (raketos leidimo įrenginys) – keičiant miną (raketą).

PAKILIMO KAMPAS (φ), elevation [fire] angle, угол возвышения – kampas tarp nutaikyto pabūklo vamzdžio ašies (šūvio linijos) ir pabūklo horizonto. Δ matuojamas nuo 0 iki 90°.

PAKILIMO LĪNIJA, **šūvio linija**, elevation [fire] line, линия возвышения [выстрела] – nutaikyto pabūklo vamzdžio ašies tęsinys.

PAKILIMO PLOKŠTUMÀ, **šūvio plokštumà**, elevation [fire] plane, плоскость возвышения [выстрела] – vertikali plokštuma, sutampanti su pakilimo (šūvio) linija.

PAKLAI DÀ, kitaip ↑ *šaudymo paklaida*.

PALYDÀ UGNIMÌ, fire accompaniment, огневое сопровождение – (NVS terminas) priešo naikinimo ugnimi periodas, kurį sudaro artilerijos ugnis, raketų ir aviacijos smūgiai, kai kariuomenės vienetai puola prieš gynybos gilumoje. Δ tikslas – nepertraukiamas besipriešinančių puolantį kariuomenei prieš karių ir ugnies priemonių, t. p. jo artimiausių rezervų naikinimas. Δ prasideda tuoj pat po paramos ugnimi ir tęsiasi, kol bus atlikta

kovos užduotis. Sudedamosios Δ dalys – $\hat{\uparrow}$ artilerinė palyda ir $\hat{\uparrow}$ aviacinė palyda.

PALYDŌS ARTILÈRIJA, accompanying artillery, артиллерия сопровождения – *psn.* bataliono bei pulko artilerijos ir specialiosios savaeigės artilerijos padaliniai (pabūklai), veikdavę II pasaul. karo metais pėstininkų ir tankų kovos rikiuotėje naikindami priešą, kuris trukdė jiems judėti. Ppr. šaudė tiesiogiai taikydami.

PAPILDOMASIS MINŌSVAIDŽIO ŠAUDMEŅS UŽTAISAS, $\hat{\uparrow}$ *minosvaidžio šaudmens užtaisas.*

PAPLIŪPÀ, burst, salvo, очередь – šaudymas iš automatinių ginklų automatiškai trumpomis (5–10 šūvių) arba ilgomis (10–30 šūvių) serijomis. Dar skiriama *baterijos* Δ .

batèrijos Δ , battery salvo, батарейная очередь – nustatyto komandoje pabūklų (minosvaidžių) šūvių skaičiaus paleidimas, šaudant tolygine arba tankiąja ugnimi.

PĀRAKAS, powder, порох – daugiakomponentis kietas sprogusis mišinys, degantis be deguonies sluoksniais. Išsiskiria dujos, kurios stumia iš vamzdžio sviedinius, kulkas, raketas ir t. t. Parako degimas sluoksniais leidžia reguliuoti dujų susidarymo greitį. Pagrindinės parako charakteristikos: degimo šiluma (Q); susidarancių dujų tūris (W) sudegus 1 kg parako; dujų temperatūra (T) tokiomis sąlygomis, kai parakas dega pastoviai tūryje be šiluminių nuostolių; parako tankis (δ); parako jėga (f – vieno kilogramo parako dujų darbas, atliekamas joms plečiantis nuo 0° iki degimo temperatūros, esant 101,3 kPa slėgiui). Δ būna nitroceliuliozinis, arba bedūmis (balistinis, korditinis ir piroksilininis), ir dūminis (mišininis). Δ , naudojamas raketų varikliuose, priskiriamas prie kietojo raketų kuro.

balistitas, kitaip $\hat{\uparrow}$ *balistitinis* Δ .

balistitinis Δ , **balistitas**, ballistite powder, ballistite, баллиститный порох, баллитит – bedūmis parakas, turintis 50–60% koloksilino, 25–40% tirpiklio, kuris paraką daro plastišką. Tirpikliai: nitroglicerinas (nitroglicerininis parakas), dietileno glikolio dinitratas (glikolinis parakas) arba jų mišinys. Pagr. artilerinio ir raketinio Δ charakteristikos: $Q=2,7-6,5$ MJ/kg, $W=750-860$ dm³/kg, $T=2550-2790$ °K, $\delta=1,56-1,65$ kg/dm³, $f=1-1,2$ MJ/kg. Δ privalumai (lyginant su piroksiliniu paraku): mažesnis higroskopiskumas, greitesnė gamyba, naudojamas dideliuose užtaisuose (iki 1 m skersmens), didelis fizik. stabilumas ir pastovios charakteristikos; trūkumas

PĀRAKAS

– pavojingas gaminant (turi nitroglicerino). Naudojamas kietajam raketiniam kurui gaminti (raketinis parakas), artilerijos ir minosvaidžių šaudmenims užtaisyti (artilnerinis ir minosvaidinis parakas).

bedūmis Δ, blank fire powder, бездымный порох – parakas, pagamintas iš celiuliozės nitratų (piroksilino, koloksilino) ir plastifikavimo tirpiklių, neišskiriantis dūmų; gali būti beliepsnis, lėtėjančiai ir greitėjančiai degantis.

beliepsnis Δ, flashless powder, беспламенный порох – bedūmis parakas, turintis specialių priedų (vazelino, kalio sulfato, chloruoto kalio ir kt.), kurie šūvį daro beliepsnį.

dūminis Δ, black [brown] powder, дымный порох – kalio salietros, medžio anglių ir sieros mechaninis grūdėtas mišinys (santykis 75:15:10). Pagr. Δ charakteristikos: $Q=2,7-3,0$ MJ/kg, $W=300$ dm³/kg, $T=2400$ °K, $\delta=1,5-1,9$ kg/dm³, $f=0,3$ MJ/kg. Naudojamas padegamosioms virvutėms (virvinis Δ), degikliams ir išmetamiesiems užtaisams (šautuvinis Δ), sprogdklių stiprintuvams ir delsikliams (vamzdelinis Δ) gaminti, t. p. sprogdinimo darbams (mininis Δ) ir medžiokliniuose šautuvuose (medžioklinis Δ).

greitėjančiai dėgantis Δ, progressive-burning powder, порох прогрессивного горения – bedūmis parakas, kuriam degant greitėja dujų susidarymas dėl degimo greičio arba parako degimo paviršiaus didėjimo. Tai pasiekama paraką flegmatizuojant, šarvuojant arba pasirenkant parako elementų atitinkamą formą. Toks parakas, esant vienodam didžiausiam parako dujų slėgiui vamzdyje, didina sviedinio pradinį greitį.

korditas, kitaip $\hat{=}$ *korditinis Δ*.

korditinis Δ, **korditas**, cordite powder, cordite, кордитный порох, кордит – bedūmis parakas, pagamintas iš daug azoto turinčio piroksilino ir plastifikavimo tirpiklio – nitroglicerino, spirito ir eterio mišinio. Pagr. Δ charakteristikos: $Q=2,7-5,4$ MJ/kg, $W=990$ dm³/kg, $T=2900$ °K, $\delta=1,6$ kg/dm³, $f=1$ MJ/kg. Sudėtis panaši į balistinio parako, tačiau Δ labiau išdegina ginklo vamzdį ir ilgiau gaminamas. Naudojamas šaunamuosiuose užtaisuose.

lėtėjančiai dėgantis Δ, degressive-burning powder, порох депрессивного горения – parakas, kuriam degant lėtėja dujų susidarymas dėl parako degimo paviršiaus mažėjimo (pvz., juostinis parakas). Naudojamas tada, kai reikia labai greitai sudegančio parako, t. y. šaudant tuščiaisiais šaudmenimis, trumpavamzdžiais ginklais, minosvaidžio šaudmenimis.

piroksilininis Δ, pyropowder, пироксилиновый порошок – bedūmis parakas, pagamintas iš piroksilino (91–96 %) ir plastifikavimo tirpiklio – spirito ir eterio mišinio. Pagr. Δ charakteristikos: Q=3,0–4,5 MJ/kg, W=900–1000 dm³/kg, T=2270–2900 °K, δ=1,55–1,58 kg/dm³, f=0,9–1 MJ/kg. Trūkumai: nestabilios charakteristikos dėl tirpiklio kiekio ir drėgnumo kitimo ilgai laikant, ilgas gaminimas (nuo 6–10 dienų iki 1 mėn.). Naudojamas šaulių ginklų ir artilerijos šaunamiesiems užtaisams gaminti.

PARALĀKSAS, kitaip ↑ *poslinkis*.

PARAMÀ UGNIMĪ, fire support, огневая поддержка – 1. suderinta su manevravimo pajėgų veiksmais artilerijos ugnis ir aviacijos smūgiai priešui naikinti, slopinti ar stabdyti siekiant padėti kovojančiam vienetui arba jį apsaugoti; 2. nuoseklus priešo naikinimas (slopinimas) artilerijos ugnimi, raketų ir aviacijos smūgiais priešais atakuojančių pajėgų frontą ir sparnus. Δ tikslas: neleisti priešui atkurti pažeistą ugnies ir valdymo sistemą, paremti ataką, trukdyti priešui šaudyti ir manevruoti, sunaikinti jo ugnies priemones ir karius, išlaikyti puolančių pajėgų ugnies pranašumą, Δ pradedama pėstininkų ir tankų vienetams pasiekus atakos pradžios ribą ir tęsiama iki bus užimti 1-ojo ešelono pulkų (brigadų) gynybos rajonai. Skiriama ↑ *artilerinė parama* ir ↑ *aviacinė parama*.

PARAMŌS ARTILĒRIJA, supporting artillery, поддерживающая артиллерия – artilerija, tiesiogiai pavaldi vyresniajam artilerijos vadui ir vykdanči remiamo bendrųjų pajėgų vieneto vado nurodytas kovos užduotis kiek leidžia skirti ištekčiai. Δ gali būti: bendrosios ir tiesioginės paramos.

bendrōsios Δ, general support artillery, артиллерия общей поддержки – artilerija, vykdanči vieneto, kuriam ji priklauso arba yra priskirta, vado skirtus ugnies uždavinius. Jos ugnis remia operaciją geriau nei specialaus pavaldumo vieneto parama.

tiesiōginēs Δ, direct support artillery, артиллерия непосредственной поддержки – artilerija, kurios pagr. užduotis remti ugnimi remiamą vienetą.

PARAMŌS UGNIMĪ KOORDINĀVIMAS, ugniēs koordināvimas, fire support coordination, coordination of fire, координация огневой поддержки, координация огня – ugnies planavimas ir leidimas siekiant, kad taikiniams naikinti būtų skirta pakankamai ginklų ar ginklų grupių.

PARAMŌS UGNIMĪ KOORDINĀVIMO CEŅTRAS, fire support coordination centre, supporting arms coordination centre, центр

PARAMŌS

координации огневой поддержки – vieta, kurioje yra centralizuotos ryšių priemonės ir personalas visų rūšių ugniai koordinuoti.

PARAMŌS UGNIMĖ KOORDINAVIMO RIBÀ, fire support coordination line, рубеж координации огневой поддержки – atitinkamo SP vado nustatyta linija, užtikrinanti nepavaldžos jam ugnies koordinavimą, kuri gali turėti įtakos vykstančioms taktinėms operacijoms. Δ derina aviacijos, sausumos ir laivyno ugnį naudojant visų rūšių šaudmenis į antžeminius taikinius. Ji turi būti nustatyta pagal lengvai atpažįstamus vietovės objektus ir suderinta su atitinkamu taktiniu oro pajėgų vadu ir kt. paramos vienetais. Paramos vienetai gali naikinti taikinius Δ priekyje be išankstinio suderinimo su SP vadu, jeigu tai neturi neigiamos įtakos tam, kas yra ant ribos ar už jos. Antžeminių taikinių naikinimas už koordinavimo linijos turi būti suderintas su SP vadu.

PARAMŌS UGNIMĖ RAJŌNAS, fire support area, район огневой поддержки – (laiv.) atitinkama manevravimo zona, skirta ugnies paramos laivams, iš kurios gali būti paleista ugnis remiant desanto operacijas.

PARAMŌS UGNĖS, ↑ *ugnis*.

PÀRENGTAS KŌVAI PABŪKLAS, targeted gun, орудие, приведенное к нормальному бою – visiškai techniškai parengtas pabūklas. Prieštankinės artilerijos ir tankų pabūklai dar turi būti išaudyti.

PASIRŌDANTYSIS TAIKINŪS, ↑ *taikynys*.

PASITIKĖMO LAĪKAS, kitaip ↑ *poslinkio laikas*.

PASITIKĖMO TÀŠKAS, kitaip ↑ *poslinkio taškas*.

PASYVĖJĖI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAĪ, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

PASYVŪSIS NUSITÀIKYMAS, ↑ *nusitaikymas*.

PASYVŪSIS RAKĖTOS TRAJEKTŌRIJOS RŪOŽAS, missile trajectory passive area, пассивный участок траектории ракеты – balistinės raketos trajektorijos ruožas, kuriame neveikia raketos variklis. Δ sudaro daugiau kaip 90% visos trajektorijos; raketą veikia tik Žemės traukos ir oro pasipriešinimo jėgos.

PASIŽYMĖJIMAS, recording, отключение – ↑ *vizavimas* į nurodytą orientyrą ir stebėjimo prietaiso nuostatų, pvz., pabūklinio kampo, direkcinio kampo ir pan., žymėjimas.

PASKUTĖNIS SĪEKSNIS, ↑ *sieksnis*.

PASTEBĖTASIS SPROGĪMAS, ↑ *sprogimas*.

PASTĪPRINIMAS, reinforcing, усиление – taktinė užduotis, kai vienas artilerijos vienetas sustiprina kito artilerijos vieneto ugnį.

PASTĪPRINIMO ARTILĒRIJA, reinforcing artillery, артиллерия усиления – artilerijos vienetai, tiesiogiai pavaldūs bendrųjų pajėgų vieneto vadui ir vykdančys jo nurodytas kovos užduotis. Prireikus jie gali vykdyti vyresniojo artilerijos vado kovos užduotis.

PATÁIKYMAS, hit, попадание – 1. sviedinio (raketos) kritimas į pavienį taikinį arba grupinio taikinio plotą; 2. šaudmens atsitrenkimas į taikinį arba nukritimas ir sprogimas šalia taikinio atstumu, kurio pakanka, kad smūgio banga, skeveldros paveiktų taikinį (kautų, žeistų, naikintų, ardytų, kliudytų, liestų ir pan.). Terminas vartojamas, kai nereikia apibūdinti naikinimo laipsnio arba jo visiškai nėra. Kartais vartojamas kaip ↑ *kovimo*, ↑ *naikinimo*, kliudymo, sužeidimo sinonimas. Skiriamas tiesioginis ir netiesioginis pataikymas. Dar žr. *pataikymo centras*, *pataikymo taškas*, *pataikymo tikimybė*.

kliūdymas, kitaip ↑ *netiesioginis Δ*

netiesioginis Δ, kliūdymas, indirect hit, задевание, не прямое попадание – toks pataikymas į taikinį, kai naikinimo laipsnis labai menkas – kulkos (sviedinio, skeveldros) kliudytas taikinyš nepraranda kovinės gebos, nesutrunka jo funkcijos. Kai nereikia pasakyti naikinimo laipsnio arba jo visai nėra, vartojame terminą *pataikymas*.

tiesioginis Δ, direct hit, прямое попадание – šaudmens (sviedinio, bombos) pataikymas tiesiai į taikinį; būtina šarvuotų ir gerai įtvirtintų gynybos įrenginių ir statinių naikinimo arba slopinimo sąlyga. Šaudant iš pabūklų didžiausia Δ tikimybė yra, kai šaudoma tiesioginiu taikymu tiesiojo šūvio nuotoliu. Pataikymas į taikinį po rikošeto nelaikomas Δ.

PATÁIKYMO CEŅTRAS, hitting centre, центр попадания – visų sviedinių (minų) kritimo taškų geometrinis centras.

PATÁIKYMO TÁŠKAS, point of impact, point of strike, точка попадания – trajektorijos susikirtimas su taikymo tašku (taikiniu).

PATÁIKYMO TIKIMÝBĒ, probability of hitting, вероятность попадания – skaičius, apibūdinantis pataikymo į taikinį galimybę esamomis šaudymo (raketos leidimo) sąlygomis. Δ išreiškiama paprastąja arba dešimtaine trupmena (arba procentais) ir keičiasi nuo 0 iki 1 (nuo 0 iki 100%). Kai Δ lygi nuliui, pataikyti neįmanoma. Kai Δ lygi vienetui, pataikymas neišvengiamas.

PATAISÀ

Žinant klaidų dėsnius, kai apskaičiuojamos šaudymo (raketos leidimo) į konkretų taikinį nuostatos, ir sviedinių (raketų) sklaidos dėsnį, galima iki šaudymo nustatyti Δ į taikinį tokiais šaudymo sąlygomis: reikia žinoti tą sviedinių (raketų) \uparrow sklaidos elipsės dalį, kuria padengiamas taikinis, ir pagal sklaidos dėsnį nustatyti Δ .

Δ priklauso nuo vidurinio \uparrow pataikymo taško padėties taikinio centro atžvilgiu, taikinio matmenų, sklaidos dėsnio skaitmeninių charakteristikų, šaudymo (raketų leidimo) krypties. Norint padidinti Δ , reikia: sutapatinti vidurinį sviedinių (raketų) \uparrow pataikymo tašką su taikinio centru, mažinti sklaidą (kiek įmanoma), stengtis naikinti taikinį tuomet, kai jis yra labiausiai pažeidžiamas.

PATAISÀ, correction, поправка – pradinių duomenų arba nuostatų keitimas atsižvelgiant į šaudymo sąlygas (meteorologines, balistines, topogeodezines, technines) ir rezultatus (iššaudymo į žyminį ir kt.). Dar žr. *išaudyta pataisa*.

PÀTIKIMOJO NAIKINIMO ZONÀ, \uparrow naikinimo zona.

PATIKIMŪMAS, kitaip \uparrow šaudymo patikimumas.

PATRÁNKA, gun, cannon, пушка – pabūklas, šaudantis lėkštąja trajektorija į antžeminius, antvandeninius arba oro taikinius. Patranka turi ilgą vamzdį (40–80 kalibrų), didelį pradinį greitį (didesnį negu 700 m/s), didesnį už visus kitus pabūklus šaudymo nuotolį. Pagal paskirtį gali būti lauko, prieštankinė, zenitinė, aviacinė, o pagal konstrukciją ir vežimo būdą – graižtvinė, lygiavamzdė, automatinė, velkamoji, savijudė, savaeigė, stacionarioji ir įrengta objekte (tanke, laive, lėktuve). Kai kurios laivų Δ vadinamos universaliosiomis, nes gali šaudyti į antžeminius, jūrų ir oro taikinius. Labai didelė patrankų sviedinių įvairovė. Iki XVII a. bet kuris artilerijos pabūklas buvo vadinamas Δ . Vėliau patrankomis imta vadinti tuos pabūklus, kurių vamzdžio ilgis didesnis nei 16 kalibrų. Per I pasaul. karą buvo naudojamos 37–152 mm, per II pasaul. karą – 20–305 mm Δ . Po II pasaul. karo sukurtos savaeigės, lygiavamzdės Δ . Kai kurios Δ šaudo aktyviaisiais reaktyviaisiais sviediniais, kai kurios turi brand. sviedinius. Šiuolaikinių Δ kalibras 20–210 mm, sviedinių masė 0,1–130 kg, tiesiojo šūvio į tankus nuotolis iki 2 000 m, didžiausias šaudymo nuotolis: 75–85 mm – 13–16 km, 100–122 mm – 17–20 km, 127–155 mm – 22–27 km, 175–210 mm – daugiau kaip 33 km; antžeminių velkamųjų patrankų kovinė masė: 77–85 mm – 1 000–2 000 kg, 100–122 mm – 3 500–7 000 kg, 127–155 mm 8 000–12 000 kg; savaeigių patrankų kovinė masė: 70–105 mm – 5 500–23 000 kg, 155–175 mm –

17 000–53 000 kg. Tankuose, aviacijoje, prieštankinėje, zenitinėje, laivų ir kranto artilerijoje naudojamos tik Δ . Šiuolaikinės lauko Δ : JAV 175 mm savaeigė Δ M107 (sviedinio masė 66,8 kg, didžiausiasis šaudymo nuotolis 32,7 km); D. Britanijos 105 mm savaeigė Δ FV433 „Abot“ (16,1 kg, 17 km); Prancūzijos 155 mm savaeigė Δ F1 (GCT) (43,2 kg, 23,5 km, ARS – 30,5 km); Rusijos 152 mm savaeigė Δ 2S5 ir velkamoji Δ 2A36 (46 kg, 28,5 km); 203 mm savaeigė Δ 2S7 (110 kg, 37,5 km).

automatinė Δ , automatic cannon, автоматическая пушка – ypatingos konstrukcijos 20 mm ir didesnio kalibro automatinis pabūklas, kuriame parako dujų energija šūvio metu naudojama ne tik sviedinio judėjimui suteikti, bet ir iš naujo pabūklui užtaisyti ir eiliniam šūviui iššauti be tiesioginės žmogaus veiklos, tik jam kontroliuojant. Δ turi didelę greitašaudą ir naudojama daugiausiai oro taikiniams naikinti.

aviacinė Δ , aircraft gun, авиационная пушка – patranka, įtaisyta orlaivyje. Būna vienvamzdė ir kelių (2–7) vamzdžių. Vienvamzdės ir dvivamzdės patrankos gali būti paprastosios arba revolverinės (būgninės). Daugiamamzdės patrankos jungiamos į bloką, kuris šaudant sukasi nejudriame gaubtuve (per vieną sūkį paeiliui iššaunama iš kiekvieno vamzdžio). Δ būna automatinės, jų kalibras 20–45 mm, veiksmingojo šaudymo nuotolis 2000–2500 m. Šiuolaikinių Δ pavyzdžiai: JAV 20 mm Δ „Vulcan“ (greitašauda 6000 šūvių/min); D. Britanijos 25 mm Δ „Aden“ (1 850 šūvių/min); Vokietijos 27 mm Δ „Mauser“ (1000–2000 šūvių/min); Rusijos šešiavamzdė 23 mm Δ GŠ-6-23 (9000 šūvių/min), 30 mm šešiavamzdė Δ GŠ-6-30 (5000 šūvių/min) ir kt.

patranka-haubica, gun-howitzer, пушка-гаубица – pabūklas, turintis patrankos ir haubicos savybių; patrankos savybės vyrauja. Pagr. Δ savybės: kiek trumpesnis už patrankos vamzdis; didesni vamzdžio pakilimo ir sviedinio kritimo kampai; šaudoma lėkštąja ir iškiląja trajektorija; šaudymo nuotolis didesnis už haubicos. Δ ppr. naudojamos lauko artilerijoje. Kalibras 152–155 mm, sviedinio masė 43–46 kg, didžiausias šaudymo nuotolis 17–25 km. Δ būna velkamosios, savijudės ir savaeigės.

prieštankinė Δ , anti-tank cannon, противотанковая пушка – pabūklas tankams ir kt. judriems šarvuotiesiems taikiniams naikinti. Δ kalibras 37–100 mm ir didesnis. Ppr. Δ yra greitašaudės, pusiau automatinės, užtaisomos vientisiniu šaudmenimi, velkamosios ir savaeigės. Velkamųjų Δ lafetai daromi su dideliais horizontalaus šaudymo kampais – nuo 60 iki 360° – ir

PATRÁNKA

mažu ugnies linijos aukščiu. Δ gaminamos palyginti nedidelės masės, tai užtikrina jų judrumą žygyje ir mūšyje. Δ turi optinius taikiklius, kuriais greitai ir tiksliai nutaikoma į greitai judančius taikinius. Δ koviniame komplekte yra šarvamušiai (kalibriniai ir subkalibriniai), šarvamušiai trasuojamieji, kumuliaciniai sviediniai, pramušantys storus šarvus. Dar žr. *prieštankinis savaeigis įrenginys*.

tánko Δ, tank gun, танковая пушка – patranka, įrengta tanke; pagr. tanko ginklas. Šiuolaikiniuose tankuose naudojamos 90–120 mm lygiavamzdės arba graižtvinės patrankos. Kai kuriuose tankuose Δ gali ne tik šaudyti sviediniais bet ir leisti PTVR.

zenitinė Δ, anti-aircraft gun, зенитная пушка – patranka šaudyti į oro taikinius; gali šaudyti ir į antžeminius taikinius. Δ būna mažo (20–60 mm), vidutinio (61–100 mm) ir didelio (didesnio negu 100 mm) kalibro; automatinės ir pusiau automatinės. Δ kartu su zenitinės ugnies valdymo prietaisais ir ↑ *pabūklo taikymo stotimi* sudaro ↑ *zenitinės artilerijos kompleksą*. Dabar visų valstybių GP naudojami kartu veikiančių mažo kalibro patrankų dviejų, keturių ir šešių vamzdžių ↑ *savaeigiai zenitiniai įrenginiai*. Jų techninė greitašauda iki 1000 šūvių/min iš vieno pabūklo.

PATRÁNKA-HÁUBICA, ↑ *patranka*.

PATRÁNKININKAS, gunsmith, armourer, оружейник – *ist.* amatininkas – patrankų gamintojas, taisytojas ir aptarnautojas. XV–XVII a. Lenkijoje ir LDK buvo valdovo (karaliaus ar didžiojo kunigaikščio) ar feodalų privatūs Δ. Valdovo Δ teisės ir pareigos buvo nustatytos Žygimanto Augusto patrankininkų artikulu (1557), Vladislovo Vazos artilerijos artikulu (1634). Iki 1638 m. Δ buvo pavaldūs krašto išdininkui, vėliau artilerijos generolui. Aptarnavo patrankas pilyse ir žygyje, per karą. Valdovo Δ buvo Vilniaus pasienio (Polocko ir kt.) pilyse, Vilniaus ir Valkininkų valstybinėse liejyklose, privačių Δ – Biržų pilyje, Nesvydziaus (Radvilų), Vyšniavo (Minsko) liejyklose. Atlyginimą gaudavo pinigais, apranga, kai kur žeme; tarnyba buvo paveldima.

PATRÁNKŲ ARTILÈRIJA, ↑ *artilėja*.

PAVIËNĖ UGNĪS, single fire, одиночный огонь, огонь по отдельной цели – baterijos, būrio arba vieno pabūklo (minosvaidžio) savarankiška ugnis į vieną taikinį, šaudant iš uždarnosios ugnies pozicijos, tiesioginiu arba pusiau tiesioginiu taikymu.

PAVIĒNIAI REAKTÝVINIŲ SVIEDINIŲ ŠŪVIAI, single launching, стрельба одиночными снарядами реактивной артиллерии – šaudymas pavieniais šūviais iš reaktivinių salvinės ugnies sistemų.

PAVIĒNIAI ŠŪVIAI, single fire, одиночный огонь – šaudymas, kai pabūklas (minosvaidis) šaudo po vieną šūvį.

PAVIĒNIS RAKĖTOS LEIDĪMAS, single launching, одиночный пуск ракеты – vienos raketos leidimas iš vienos leidimo pozicijos.

PAVIĒNIS TAIKINYS, ↑ *taikinyš*.

PAVOJĪNGAS ARTŪMAS, danger closeness, опасная близость – 1. šaudymas į taikinius, kurie yra arčiau kaip 600 m nuo draugiškų pajėgų; 2. ugnies iškvietimo duomenys, nurodantys, kad draugiškos pajėgos yra arčiau kaip 600 m nuo taikinio.

PAVOJĪNGOS KRYPTIĖS PABŪKLINIS KAMPAS, safety limit, угломер опасного направления – krypties pabūklinis kampas, užrašomas ugnies pozicijoje visų būrių (pabūklų) vadų šaudymo knygelėse ir ant pabūklų skydų (nuostatų į taikinius užrašų skydų) žymint pavojingą šaudymo kryptį.

PAŽYMÀ, mark, отметка – nutaikyto į taikinį (orientyrą, pagrindinę kryptį) pabūklo taikiklio (optinės dalies), optinio prietaiso atskaita į taikymo tašką (orientyrą).

PEŘ ANKSTÝVAS ŠŪVIS, ↑ *šūvis*.

PERIÒDINIS APŠVIETĪMAS ↑ *apšvietimas*.

PÉRLĒKIS, over, перелет – sekimo ženklas; sprogimas už taikinio.

PERTEKLĪNIS SLĒGIS, overpressure, избыточное давление – 1. slėgis, susidaręs sprogimo metu smūgio bangoje. Jis yra vadinamas teigiamuoju, kai viršija atmosferinį slėgį, ir neigiamuoju, kai slenkant bangai, darosi mažesnis už atmosferos slėgį; 2. atmosferos slėgio ir didžiausiojo slėgio sprogimo (smūgio) bangos fronte skirtumas; pagr. sprogimo (smūgio) bangos parametras. Δ matuojamas paskaliais (Pa). Δ žaloja žmones, griauna pastatus, gadina ginkluotę ir kovos techniką, jeigu jis veikimo vietoje viršija leidžiamus (projektinius) matmenis.

PILNÀSIS ŠAUNAMÀSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

PIRMALAĪKIS SPROGĪMAS ↑ *sprogimas*.

PÌRMASIS ĮSODĪNAMASIS ŠŪVIS, ↑ *šūvis*.

PÌRMASIS SÍEKSNIS, ↑ *sieksnis*.

PIROKSILĪNINIS

PIROKSILĪNINIS PĀRAKAS, ↑ *parakas*.

PIROPATRŌNAS, squib, пиропатрон – žadinamoji priemonė raketinio variklio kurui uždegti. T. p. naudojamas lėktuvo katapultos parako užtaisui ir įvairių pagalbinių mechanizmų užtaisams uždegti, kaip signalinė priemonė. Δ susideda iš elektrinio degiklio, kontaktinio įtaiso ir pirotechninio mišinio.

PJEZOELEKTRINIS PRĪETAISAS, piezoelectric device, пьезоэлектрический прибор – prietaisas, kurio veikimas pagrįstas pjezoelektriniu efektu – elektros srovės atsiradimu kai kuriuose spaudžiamuose, tempiamuose arba išorinių elektros laukų veikiamuose kristaluose. Δ naudojami hidroakustiniuose, navigacijos, radijo, matavimo prietaisuose, medicinos technikoje, kai kuriuose šaudmenyse – akustinėse minose, nusitaikančiose torpedose, kontaktiniuose sprogdiكليuose.

PLANINĖ UGNIS, ↑ *ugnis*.

PLANINIAI ARTILĒRIJOS UGNIĒS UŖDAVINIAI, ↑ *artilėrijos ugnies uŖdaviniai*.

PLANINIS TAIKINŲS, ↑ *taikinyš*.

PLANINIŲ TAIKINIŲ ŖAUDYMO LENTĒLĒ, schedule of targets, таблица огня плановых целей – lentelė, kurioje surašyti pavieniai taikiniai, taikinių grupės ar serijos, į kuriuos Ŗaudoma pagal nustatytą planą tam tikra tvarka.

PLEIŠTINĖ PABŪKLO SPYNĀ, ↑ *pabŭklo spyna*.

„**PLONŌJI BERTĀ**“, „Thin Berta“, „Тошяя Бєрта“ – *ist.* 280 mm geležinkelinė patranka, pagaminta 1936 m. Vokietijoje. Naudota apšaudant per sąsiaurį Angliją, amerikiečių 6 armijos korpuso Anzio placdarmą Italijoje (1944-01-21–1944-05-10). Ŗaudymo nuotolis iki 60 km, greitašauda 8 Ŗūviai/val., sviedinio masė 120 kg. Apšaudydami Anzio placdarmą po kiekvieno Ŗūvio slėpdavo tunelyje, todėl buvo nepaŖeidžiama. Iki 1945 m. buvo pagamintos 25–28 tokios patrankos (viena saugoma JAV Aberdinsko poligone).

PLŌTINIS TAIKINŲS, ↑ *taikinyš*.

PNEUMĀTINIS PABŪKLO STŪMŌKLIS, ↑ *pabŭklo stŭmoklis*.

PŌKRYPIŠ, yaw, увод – 1. orlaivio, laivo ar raketos sukimasis apie savo vertikaliąją ašį, verčiantis jį išilginę ašį nukrypti nuo skrydžio linijos ar kurso horizontalioje plokštumoje; 2. kampas tarp kulkos (sviedinio) išilginės ašies

bet kuriuo laiko momentu ir trajektorijos liestinės atitinkamu kulkos (sviedinio) lėkimo momentu.

POLIGŪNAS, proving ground, полигон – sausumos ar jūros ruožas, įrengtas artilerijai šaudyti, kovinėms ir techninėms kariuomenės ir laivyno priemonėms bandyti. Δ pagal paskirtį būna – mokomasis, gamyklinis, mokslinis bandomasis; pagal bandomųjų priemonių rūšis – brand., artilerijos, aviacijos, minų, raketų, torpedų, zenitinis ir kt.

PŪLINĖS KOORDINĀTĖS, polar coordinates, полярные координаты – 1. koordinatės, kai atstumas ir kampas išmatuoti nuo pasirinkto taško (krypties); 2. (art.) kryptis, nuotolis ir vertikalus nuokrypis nuo stebėtojo į taikinį.

PÓSLINKIO KAMPAS (P_k), angle T, поправка на смещение – 1. kampas, kurį sudaro taikymo linijos susikirtimas su stebėjimo linija; 2. kampas prie taikinio tarp krypčių į ugnies poziciją ir vadavietę (sekyklą). Pagal Δ skiriamas didelis ir mažas $\hat{\uparrow}$ *poslinkis*.

PÓSLINKIO LAĪKAS, **pasitikimo laikas**, predicting interval [time], предупредительное время – laikas, per kurį judantis taikinyš atsiduria poslinkio (pasitikimo) taške; laikas, per kurį taikinyš nueina atstumą nuo jo aptikimo taško iki pasitikimo taško.

PÓSLINKIO TĀŠKAS, **pasitikimo tūškas**, predicting point, упрежденная точка – tūškas, kuriame pagal apskaičiavimus sviedinys (naikinamasis elementas) turi sutikti judantį taikinį.

PÓSLINKIS, **paralūksas**, parallax, parallax angle, смещение, параллакс – taikymo ir stebėjimo linijų nesutapimas. Priklausomai nuo $\hat{\uparrow}$ *poslinkio kampo* Δ gali būti mažas ir didelis. Dar vadinamas šoniniu poslinkiu.

didelis Δ ($> 5-00$), large T, большое смещение – poslinkis, kai kampas prie taikinio tarp taikymo ir stebėjimo linijos ne mažesnis kaip 5-00. Šaudant su dideliu poslinkiu, nuokrypiai į tolį stebimi kaip šoniniai, o šoniniai – kaip nuokrypiai į tolį.

mūžas Δ ($< 5-00$), small T, малое смещение – poslinkis, kai kampas prie taikinio tarp taikymo ir stebėjimo linijos mažesnis kaip 5-00. Šaudant mažu poslinkiu, galima apskaičiuoti korektūras nenaudojant korektūrų skaičiavimo ir ugnies valdymo prietaisų.

šūninis Δ , lateral lead, боковое упреждение – atstumas, kurį sparnu praėina judantis taikinyš per sviedinio (kulkos) lėkimo laiką. Δ įskaičiuojamas nustatant kampinę šaudymo nuostatą arba perkeliant taikymo tūšką į priekį

PÓŠŪKIO

pagal taikinio judėjimo kryptį (į pasitikimo tašką). Dar žr. *poslinkio laikas*, *poslinkio taškas*.

PÓŠŪKIO KĀMPAS, switch angle, угол доворота – apskaičiuotas pabūklo posūkio į taikinį nuo pagr. krypties (žyminio, išaudyto taikinio) kampas.

PÓŠŪKIS, slew, deflection shift, поворот, доворот – pabūklo vamzdžio kreipimas horizontalia plokštuma nuo pagr. krypties (žyminio, išaudyto taikinio, paskutinės vamzdžio padėties). Dar žr. *posūkio kampas*.

POŽEMINIS SPROGĪMAS, ↑ *sprogimas*.

PRADINĖ PABŪKLO VAMZDŽIO PADĖTIS, battery position, исходное положение ствола орудия – padėtis, kurioje atsidūrė pabūklo vamzdis po šūvio, kai jis buvo gražintas į pradinę padėtį ir parengtas naujam šūviui.

PRADINĖ RAKĖTOS MĀSĖ, ↑ *raketos masė*.

PRADINĖS ŠAUDYMO NŪOSTATOS, initial firing data, исходные данные для стрельбы – apskaičiuotos šaudymo (raketos leidimo) į taikinį (žyminį) nuostatos. Δ apskaičiuojamos pagal duomenis, apibūdinančius taikinio (objekto) ir pabūklo (leidimo įrenginio) padėtį vietovėje ir realias šaudymo sąlygas, kurios ppr. skiriasi nuo standartinių.

PRADINIS GREĪTIS, muzzle [initial] velocity, начальная скорость – didžiausias sviedinio (kulkos) greitis. Suteikiamas sviediniui (kulikai) judant vamzdžio kanalu ir parako dujų poveikiminiu šūvio periodu, t. y. tam tikru nuotoliu nuo vamzdžio. Δ yra 1–2 % didesnis už ↑ *žiotinį greitį*. Δ – viena iš svarbiausių šaunamojo ginklo charakteristikų; nuo jo priklauso sviedinio (kulkos) lėkimo nuotolis, kaunamoji veikmė, šaudymo tiesioginiu taikymu veiksmingumas ir kt.

PRECĖSIJA, precession, прецессия снаряда – laisvai besisukančio sviedinio ašies sukimasis taip, kad ašis bręžtų kūgį, kurio viršūnė – masės centras.

PRĪEDANGOS KĀMPAS, crest angle, угол укрытия – kampas prie pabūklo, kurį sudaro pabūklo horizontas ir kryptis į priedangos keterą.

PRĪEDANGOS KETERÀ, crest, гребень укрытия – vietovės nelygumas, kuris yra tokio aukščio, kad riboja šaudymą ar stebėjimą. Todėl susidaro nenaikinojami erdvė arba (ir) ribojamas mažiausias vamzdžio pakilimo kampas. Dažniausiai vartojamas terminas „aukščiausioji Δ “. Dar žr. *priedangos kampas*.

aukščiausiasioji Δ , crested, максимальный гребень укрытия – pranešimas, kuriuo nurodoma, kad dėl priedangos kitos neįmanoma šaudyti į taikinį arba stebėti vietovę.

PRÍEMAIŠA, additive, присадки – medžiaga, įmaišoma į skystąjį kurą, tepalus, alyvas jų vartojamosioms savybėms pagerinti. Degalų Δ (iki 1%) gerina degimą, ilgina laikymo laiką, mažina korozinį aktyvumą ir kt. Tepalai turi iki 10–15% priemaišų: antikoroziųjų, antioksidacinių, ilginančių naudojimo laiką, reguliuojančių klampumą, mažinančių putojimą ir kt. Dauguma priemaišų yra universalios. Dar priemaišų yra puslaidininkiuose, padegamuosiuose mišiniuose, parake ir kt. Visada siekiama keisti medžiagų, į kurias maišoma, savybes.

PRIEŠAKINĖ SEKYKLÀ, ↑ *sekykla*.

PRIEŠAKINIS ARTILÈRIJOS STEBÈTOJAS, ↑ *artilèrijos stebėtojas*.

PRIEŠBATÈRINĖ UGNÌS, ↑ *ugnis*.

PRÍEŠINĖ UGNÌS, ↑ *ugnis*.

PRIEŠRAKÈTINĖ RAKETÀ, ↑ *raketa*.

PRIEŠTÁNKINĖ ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

PRIEŠTÁNKINĖ GYNYBA, anti-tank defence [protection], противотанковая оборона – kariuomenės organizaciniai ir kovos veiksmai tankų ir kt. šarvuotųjų mašinų atakoms atremti, jiems naikinti; sudedamoji gynybos dalis. Δ sistemą sudaro: iš anksto parengti aviacijos, raketų ir artilèrijos (šaudančios iš uždarytų ugnies pozicijų) smūgiai į priešo tankų gruputes; karinių vienetų prieštankinės priemonės; visų rūšių prieštankinės ugnies sistema prieš priešakinį gynybos kraštą, sparnuose, sandūrose ir gynybos gilumoje; prieštankinių užtvarų sistema; prieštankiniai rezervai ir judrieji užtvarų būriai.

PRIEŠTÁNKINĖ GINKLUOTĖ, anti-tank armament, противотанковое вооружение – įvairių rūšių ginklai ir jų naudojimo priemonės tankams ir kt. šarvuotiesiems taikiniams naikinti. Δ gali būti naudojama ir priešo kariams kauti, ugnies priemonėms naikinti. Δ priklauso: specialiosios prieštankinės priemonės – artimojo mūšio prieštankinės priemonės (granatsvaiddžiai, rankinės granatos), prieštankinės patrankos ir beatošliaužiai pabūklai, ↑ *prieštankiniai raketų kompleksai*, prieštankinės aviacinės bombos, bombų kasetės, prieštankinės aviacinės raketos, prieštankinės minos; bendrosios paskirties priemonės – lauko artilèrija, šarvuotųjų ir tankų ginkluotė ir kt. Kovai su tankais (tankų grupuotėmis) dideliu nuotoliu gali būti naudojamos

PRIEŠTÁNKINĖ

RSUS, antžeminiai raketų kompleksai, kurių raketos (reaktyviniai sviediniai) turi prieštankinius kasetinius kovinius elementus arba nuotolinio minavimo minas. Veiksmingai su tankais kovoja lauko artilerijos pabūklai, šaudydami nusitaikančiaisiais sviediniais. Šiuolaikinių prieštankinių ginklų veiksmingojo šaudymo nuotolis: granatsvaidžių – iki 800 m, beatošliaužių pabūklų – iki 1 500 m, prieštankinių patrankų – iki 2 000 m, PTVR – iki 6 000 m. Dideliais nuotoliais tankai ir kt. šarvuotieji taikiniai gali būti naikinami vamzdinės artilerijos pabūklais, RSUS, aviacinėmis prieštankinėmis priemonėmis, taktinės paskirties raketomis. Pagrindinė Δ kovinė ypatybė – pramušamo šarvo storis, kuris didinamas didinant ginklo kalibrą, pradinį šarvamušį (subkalibrinių) sviedinių greitį, naudojant kumuliacinius šaudmenis. Šiuolaikinių prieštankinių pabūklų kalibras 90–120 mm; subkalibrinių sviedinių pradinis greitis 1 500 m/s ir didesnis. Subkalibrinis sviedinys 500 m nuotoliu pramuša 350 mm šarvą, 1 000 m nuotoliu – 200 mm; kumuliacinis sviedinys – iki 400 mm; $\hat{\uparrow}$ prieštankinė valdomoji raketa – 500 mm ir storesnį nepriklausomai nuo nuotolio. Bendrosios Δ tobulinimo tendencijos yra šios: pramušamo šarvo storio, šaudymo nuotolio ir tikslumo, greitašaudos ir ugnies manevringumo didinimas, konkrečių ginkluotės pavyzdžių masės ir matmenų mažinimas ir kt.

PRIEŠTÁNKINĖ PATRÁNKA, $\hat{\uparrow}$ *patranka*.

PRIEŠTÁNKINĖ VALDOMOJI RAKETÀ, guided anti-tank missile, противотанковая управляемая ракета – raketa tankams ir kt. šarvuotiesiems taikiniams naikinti; pagrindinė prieštankinių valdomųjų raketų kompleksų dalis. Skriejimo nuotolis 3–4 km, pataikymo tikimybė į tanką 70–90%, pramuša 400–600 mm šarvą. Δ susideda iš kovinės dalies (dažniausiai kumuliacinės), kietojo kuro variklių (leidimo ir skriejimo), valdymo ir stabilizavimo įrangos, vairų ir stabilizatorių, valdymo signalų priėmimo ir dešifravimo įtaisų. Korpusas su sparnais jungia visus raketos elementus ir sudaro keliamąją jėgą jai skriejant. Jis yra cilindro formos su aptakia kūgio formos galvute. Kovinę dalį sudaro korpusas, kumuliacinis užtaisas, sprogdiškis, detonatorius su saugos mechanizmu. Valdymo įranga stiprina komandų signalus, gautus iš antžeminės valdymo aparatūros, nukreipia raketą pagal komandą. Δ gali būti valdoma radijo signalu arba laidais. Δ naudojama tik sukomplektuota su antžeminiu paleidimo įrenginiu ir antžemine valdymo aparatūra. Δ pradėtos naudoti XX a. 6 d-metyje. Kai kur Δ vadinama prieštankiniu valdomuoju reaktyviniu sviediniu. Dar žr. *prieštankinis raketų kompleksas*.

PRIEŠTÁNKINIS RAKÈTŲ KOMPLÈKSAS, ↑ *raketų kompleksas*.

PRIEŠTÁNKINIS REZÈRVAS, anti-tank reserve, противотанковый резерв – prieštankinės artilerijos ir kt. prieštankinių priemonių vienetai, tiesiogiai pavaldūs bendrųjų pajėgų vienetų vadams ir skirti kovos veiksmų metu prieštankinei gynybai stiprinti pagr. kryptimis. Δ sudaromas bet kurioje kovos situacijoje visuose bendrųjų pajėgų daliniuose (junginiuose).

PRIEŠTÁNKINIS SAVAEĪGIS ĮRENGINYS, anti-tank self-propelled mount, противотанковая самоходная установка – savaeigis pabūklas tankams ir kt. judantiems šarvuotiesiems taikiniams naikinti. Tai artilerijos kovos mašina su tanko, vikšrinio vilkiko ar šarvuočio važiuokle. Δ būna visas šarvuotas (dengtasis) ir iš dalies šarvuotas (nedengtasis ir pusiau dengtas); bokštinis ir bebokštis. Pagr. taktinės techninės charakteristikos: pabūklo kalibras 90–105 mm, šarvamušio arba kumuliacinio sviedinio masė 10–15 kg, veiksmingojo šaudymo nuotolis iki 1500 m, bendroji masė 7 500–23 000 kg. Labiausiai paplitę Vokietijos 90 mm Δ „Jagdpanzer“, JAV 90 mm M56 „Scorpion“ ir Austrijos 105 mm „K“.

PRIORITÈTINIS REIKALĀVIMAS, priority call, приоритетное требование – reikalavimas pirmiausia teikti ugnį kariniam vienetui, kuriam tokia ugnis turi būti užtikrinta. Ppr. nėra stebėtojo, ryšio ir ryšio karininko. Tiesioginės paramos arba priskirtas artilerijos vienetas pagal šį reikalavimą gali būti priskirtas kitam vienetui tam tikrai užduočiai ir (arba) nustatytam laikotarpiui. Dar žr. *parama*.

PULKO (BRIGĀDOS) ARTILÈRIJA, ↑ *brigados artilerija*.

PULKO (BRIGĀDOS) ARTILÈRIJOS GRUPÈ, ↑ *artilерijos grupė*.

PUSIÁU AKTYVŪS NUSITÁIKYMAS, ↑ *nusitaikymas*.

PUSIÁU AUTOMĀTINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

PUSIÁU AUTOMĀTINIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

PUSIÁU AUTOMĀTINIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisyimas*.

PUSIÁU ŠARVĀMUŠIS SVIEDINYS, ↑ *sviedinys*.

PUSIÁU TIESIÓGINIS ARTILÈRIJOS ŠAUDYMAS, ↑ *artilерijos šaudymas*.

PUSIÁU TIESIÓGINIS PABŪKLO TÁIKYMAS, ↑ *pabūklo taikymas*.

PUSIÁU UŽDARÀ UGNIÈS POZICIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

RADĀRAS, radar [angl. *radar – ra(dio) d(etecting) a(nd) r(anging)*], радар – taip kartais šnekamojoje kalboje vadinama radiolokacijos stotis.

RĀDIJO DĄŽNIO RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑
radioelektroniniai trukdžiai.

RĀDIJO SPROGDĪKLIS, radio fuse, радиовзрыватель – nekontaktinis sprogdiklis, suveikiantis nuo radijo bangų energijos, spinduliuojamos arba atspindimos nuo taikinio. Naudojamas sviediniuose, raketose, bombose. Lėkdamas (skriesdamas, krisdamas) jis spinduliuoja ir priima nuo taikinio atspindėtus aukštojo dažnio signalus; dėl šių signalų sąveikos atsiranda žemojo dažnio įtampa, kuri didėja artėjant prie taikinio; pasiekusi tam tikrą lygį sujungia elektros šaltinį su elektriniu detonatoriumi, sukeldama Δ sprogimą.

RĀDIJO TOLĪMATIS, ↑ *tolimatis.*

RADIOELEKTRŌNINĖS PRIĖMONĖS, radio-electronic means, радиоэлектронные средства – techninės priemonės elektromagnetiniams virpesiams generuoti, spinduliuoti, priimti, moduluoti ir stiprinti. Pagr. jų konstrukcijos sudedamosios dalys: siųstuvai, imtuvai, antenos, informacijos dorojimo, registravimo ir pateikimo vartotojui aparatūra. Egzistuoja dvi pagr. Δ grupės: radiotechninės priemonės ir elektroninės-optinės priemonės (infraraudonoji, lazerinė technika). Δ sudaro šiuolaikinių pajėgų valdymo ir ryšio sistemų pagrindą.

RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, electronics jamming, радиоэлектронные помехи – elektromagnetinės ir akustinės bangos, trukdančios REP darbą. Δ būna: elektromagnetiniai, akustiniai, radijo dažnio, šviesos ir triukšminiai; aktyvieji ir pasyvieji; tyčiniai ir netyčiniai; imituojamieji, klaidinamieji ir maskuojamieji; abipusiai, atsakomieji, kryptingieji, šliaužiamieji, taiklieji, užtvariniai ir kt.

abipusiai Δ, intercros electronics jamming, взаимные радиоэлектронные помехи – netyčiniai trukdžiai, atsirandantys kartu dirbant įvairioms REP.

aktyvieji Δ, active electronics jamming, активные радиоэлектронные помехи – specialiai trukdžių šaltinio generuojami arba REP signalų retransliavimo metu atsirandantys trukdžiai. Jie būna moduluoti ir nmoduluoti, nuolatiniai ir impulsiniai.

akūstiniai Δ , acoustic electronics jamming, акустические радиоэлектронные помехи – akustines bangas priimančių, stiprinančių ir keičiančių REP trukdžiai. Δ , kuriami vandenyje, vadinami hidroakustiniais RET.

atsākomieji Δ , repeater electronics jamming, ответные радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, siunčiami tik pagavus slopinamos REP signalą.

elektromagnėtiniai Δ , electromagnetic jamming, электромагнитные радиоэлектронные помехи – elektromagnetines bangas priimančių, stiprinančių ir keičiančių REP trukdžiai. Elektromagnetinių bangų radijo dažnių diapazonu spinduliuojami trukdžiai vadinami radijo dažnio trukdžiais, o optiniu diapazonu – šviesiniais trukdžiais.

imituojamieji Δ , imitating electronics jamming, имитирующие радиоэлектронные помехи – tyčiniai trukdžiai slopinamų radiolokacijos stočių ekranuose netikriems signalams, panašiems į tikrų objektų atvaizdus, sukurti; mažina radiolokacijos stočių galimybes, naikina naudingą informaciją. Veikia t. p. ir kitas REP (nusitaikančiasias galvutes, ryšių imtuvus ir kt.).

klaidinamieji Δ , deception electronics jamming, уводящие радиоэлектронные помехи – tyčiniai atsakomieji RET taikymo sistemų darbui trukdyti: pateikti imtuvams klaidingus taikinio greičio, atstumo, krypties duomenis.

kryptingieji Δ , directional electronics jamming, направленные радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, spinduliuojami norima kryptimi.

maskuojamieji Δ , masking electronics jamming, маскирующие радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, kuriuos slopinama REP priima kaip stiprų foną, trukdantį išskirti reikiamus signalus.

netyčiniai Δ , accidental electronics jamming, непреднамеренные радиоэлектронные помехи – dirbtiniai trukdžiai, neskirti REP darbui specialiai trukdyti. Tai vienas kitam trukdančių siųstuvų, elektros ir elektroninių įrenginių generuojami trukdžiai (pramoniniai trukdžiai).

pasyvieji Δ , passive electronics jamming, пассивные радиоэлектронные помехи – trukdžiai, atsirandantys dėl elektromagnetinių ir akustinių bangų atspindžio nuo natūralių ir dirbtinių objektų. Tinka radiolokacijos stotims, priimančioms atspindėtas nuo stebimo objekto bangas, slopinti.

rādijo dažnio Δ , radio jamming, радиопомехи – trukdžiai elektromagnetinių bangų radijo dažnio diapazonu veikiančioms REP slopinti.

RADIOKŌMPASAS

šliaužiamieji Δ , gliding electronics jamming, скользящие радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, kurių dažnis nuosekliai keičiamas tikėtinu vienos arba kelių REP veikimo dažnių diapazonu.

šviesos Δ , light electronics jamming, световые радиоэлектронные помехи – trukdžiai elektromagnetinių bangų šviesos dažnių diapazonu veikiančioms REP slopinti.

taiklieji Δ , selective electronics jamming, прицельные радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, spinduliuojami slopinamos REP veikimo dažniu.

tyčiniai Δ , deliberate electronics jamming, преднамеренные радиоэлектронные помехи – dirbtinis radioelektroninių ir akustinių bangų spinduliuavimas REP veikimui specialiai trikdyti, slopinti.

triukšminiai Δ , noise electronics jamming, шумовые радиоэлектронные помехи – vidinių imtuvo triukšmų dažnio RET vidiniams imtuvo triukšmams didinti ir reikiamo signalo supratimui trukdyti.

užtvartiniai Δ , barrage electronics jamming, заградительные радиоэлектронные помехи – tyčiniai RET, kurių dažnių spektras gerokai viršija REP naudingojo signalo dažnių juostą. Tokie RET leidžia vienu metu slopinti daug REP tiksliai nederinant dažnių.

RADIOKŌMPASAS, ↑ *kompasas*.

RADIOLOKĀCIJA, radiolocation, радиолокация – mokslo ir technikos sritis, radiotechninėmis priemonėmis aptinkanti, atpažįstanti įvairius objektus, nustatanti jų koordinates ir judėjimo parametrus; objektų stebėjimas ↑ *radiolokacijos stotimis*. Stebėti ir analizuoti naudojamosi objektų spinduliuojamomis arba atspindimomis įvairių dažnių radijo bangomis. Skiriama aktyvioji (radiolokacinis prietaisas priima jo paties išspinduliuotas ir atsispindėjusias nuo stebimo objekto radijo bangas), pusiau aktyvi (radiolokacinis prietaisas priima pagalbinio siūstuvo išspinduliuotas ir atsispindėjusias nuo stebimo objekto radijo bangas) ir pasyvioji (radiolokacinis prietaisas priima stebimo objekto arba jame esančių radijo prietaisų spinduliuojamas radijo arba infraraudonojo diapazono bangas) Δ . Pasyviaja Δ patogiu nustatyti pelengą, tačiau keblu nustatyti atstumą iki stebimo objekto.

RADIOLOKĀCIJOS STOTIĖS VĀLDOMA UGNĪS, ↑ *ugnis*.

RADIOLOKĀCIJOS STOTĪS, radar station, радиолокационная станция – įrenginys radiolokacijos metodais įvairiems objektams aptikti ir atpažinti, jų koordinatėms nustatyti. Pagr. Δ sudedamosios dalys: antenų sistema,

siųstuvas (aktyviųjų Δ), imtuvas, trukdžių slopinimo sistema, indikatoriai, ekranai, garsiakalbiai, signalų dorojimo ir Δ valdymo kompiuteris, elektros energijos šaltiniai. Δ pagal lokacijos būdą būna – aktyvioji ir pasyvioji; pagal spinduliavimo būdą – impulsinė ir nuolatinio spinduliavimo; pagal priimamų ir siunčiamų bangų ilgį – metrinio, decimetrinio ir kt. diapazono; pagal paskirtį – taikinių aptikimo, žvalgybos, ginklų valdymo, skrydžių aprūpinimo, meteorologijos, navigacijos ir kt. Dar žr. *artilėrinė radiolokacijos stotis, radiolokacinė meteorologijos stotis, šaudančios artilėrijos žvalgybos radiolokacijos stotis*.

RADIOLOKĀCINĖ METEOROLŪGIJOS STOTIS, meteorological radar, weather station, метеорологическая радиолокационная станция – radiolokacijos stotis, skirta atmosferos būsenai nuolatos stebėti ir reikiamiems duomenims (\uparrow *meteorologijos biuleteniams*) tiksliai nustatytu laiku vartotojams perduoti. Δ seka radiozondus (pūslineis zondus su radiolokaciniais atšvaitais), nustato jų koordinates erdvėje, priima ir registruoja radiozondo signalus. Meteorologinius duomenis apdoroja kompiuteris. Δ veikimo nuotolis – 300–500 km.

RADIOLOKĀCINĖ NUSITAIKANČIOJI GALVUTĖ, \uparrow *nusitaikančioji galvutė*.

RADIOLOKĀCINĖ ŽVALGŪBA, radar reconnaissance, радиолокационная разведка – duomenų apie priešą gavimas radiolokacijos priemonėmis; sudedamoji elektroninės žvalgybos dalis. Šiuo būdu duomenys apie objektus ore, vandenyje ir ant žemės gaunami bet koku oru dieną ir naktį; nustatomos objektų koordinatės ir judėjimo parametrai, radiolokacinių priešo trukdžių tipai ir intensyvumas, aptinkami brand. sprogimų epicentra (paviršinių sprogimų centrai).

RADIOLOKĀCINIS ĄTŠVAITAS, \uparrow *atšvaitas*.

RADIOLOKĀCINIS MASKĀVIMAS, radar camouflage, радиолокационная маскировка – veiksmai ir priemonės, trukdančios priešui aptikti techniką ir kt. objektus radiolokacinėmis priemonėmis; sudedamoji elektroninio maskavimo dalis. Tai pasiekama naudojant menką radiolokacijos stočių skiriamąją gebą ir naudojant atšvaitus. Maskuotei naudojamosi reljefo nelygumais, statiniais ir kt. objektais; prie aplinkos fono atšvaitais derinami slepiamų objektų kontūrai.

RADIOLOKĀCINIS TAIKĪKLIS, \uparrow *taikiklis*.

RADIOLOKĀCINIS TAIKINŪS, \uparrow *taikinys*.

RADIOTÈCHNINÈS PRIÈMONÈS, radio engineering devices [equipment], радиотехнические средства – techniniai įrenginiai, kurių veikimas pagrįstas elektromagnetinės radijo bangų energijos naudojimu perduodant ir gaunant informaciją. Pagal paskirtį skiriamos žvalgybos, atpažinimo, ryšio, navigacijos, objektų ir ginklų valdymo ir kt. Δ. T. p. gali būti radiolokacinės, radionavigacinės, radijo ryšio, televizijos; stacionariosios ir kilnojamosios Δ.

RAITÓJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

RAKETÀ, missile, rocket, pakera – bepilotis skriejimo atmosferoje ir už jos ribų, veikiant reaktyvinei traukai, aparatas. Δ gali būti: kovinė (toliau – raketa; naudojama daugelio šalių kariuomenėse), tiriamoji (geofizinė, meteorologinė, astrofizinė), nešančioji. Raketoms t. p. priklauso ↑ *reaktyviniai sviediniai*, sąlyginai išskirti į atskirą šaudmenų rūšį. Pagr. dalys: korpusas, vienas ar keli reaktyviniai varikliai, valdymo sistema (valdomosiose raketose), kuro talpyklos, naudingasis krūvis (kovinė dalis, mokslinė aparatūra, erdvėlaivis ir kt.). Pagr. energetines ir eksploataavimo charakteristikas lemia variklio tipas ir kuro rūšis. Kovinės Δ skiriamos: smogiamosios (strateginės, operatyvinės-taktinės ir taktinės); specialiosios (priešraketinės, zenitinės, priešlaivinės, prieštankinės, antiradiolokacinės) ir pagalbinės (žvalgybos, meteorologinės, elektroninio slopinimo ir kt.); balistinės ir sparnuotosios; antžeminės („žemė–žemė“, „žemė–oras“, „žemė–laivas“), aviacinės („oras–oras“, „oras–žemė“, „oras–laivas“) ir laivinės („laivas–laivas“, „laivas–žemė“, „laivas–oras“); valdomosios ir nevaldomosios; vienpakopės ir daugiapakopės. NATO šalių kariuomenėse dar vartojama sąvoka *raketa „paviršius–paviršius“*. Pagal kovinės dalies tipą Δ būna brand., chem., biol., įprastinės, padegamosios ir kt.; pagal variklio tipą – kietojo, skystojo, mišriojo kuro, brand. ir kt. Balistinės smogiamosios Δ dar skiriamos pagal skriejimo nuotolį: tarpžemyninės – daugiau nei 5 500 km, vidutinio nuotolio – 1 000–5 500 km (abi rūšys – strateginės Δ) ir mažo nuotolio – iki 1 000 km (operatyvinės-taktinės Δ – 150–1 000 km, taktinės – 70–150 km); sparnuotosios Δ: strateginės – daugiau nei 1 500 km, operatyvinės-taktinės – 150–1 500 km ir taktinės – iki 150 km. Dar žr. *raketiniai daliniai, raketinis variklis, raketinis kuras, raketos galvutė, raketos kovinė dalis, raketos pakopa, raketos trajektorija, raketų kompleksas*.

antiradiolokacinė Δ, counterradar missile, противорадиолокационная ракета – raketa, pasyviai nusitaikanti į radiolokacinės spinduliuotės šaltinį. Naudojama (dažniausiai aviacijoje) radiolokacijos stotims naikinti. Ppr. turi mišriąją valdymo sistemą: autonominią valdymą pradiniam ir viduriniame

trajektorijos ruože; nusitaikymą galutiniame ruože naudojant radiolokacinę nusitaikančiąją galvutę. Δ būdingi 3 taikinio kovimo režimai: tiesioginė ataka; aukštėjimas iki 10–12 km, lėtas leidimasis su parašiotu, kai radiolokacinė nusitaikančioji galvutė ieško taikinio (aptikus taikinį, parašiotas numetamas ir raketa sminga į taikinį); mišrusis režimas. Pagr. Δ charakteristikos: leidimo masė iki 650 kg, kovinės dalies masė 60–200 kg, kietojo kuro variklis, skriejimo nuotolis iki 130 km. JAV Vietnamo kare veiksmingai naudojo Δ „Shrike“.

aviacinė Δ, aircraft missile, авиационная ракета – iš lėktuvo ir sraigtasparnio leidžiama raketa „oras–paviršius“ („oras–žemė“ ir „oras–laivas“) ir „oras–oras“. Ppr. tai vienpakopė kietojo kuro raketa. Skiriamos nevaldomosios (ppr. naudojamos antžeminiams taikiniams naikinti) ir valdomosios (labiau paplitusios ir labai taiklios) Δ. Δ gali turėti brand. ir įprastines kovines galvutes. Δ būna ir sparnuotoji. Δ „oras–paviršius“ būna strateginės, operatyvinės-taktinės ir taktinės; „oras–oras“ – didelio, vidutinio ir mažo (artimojo oro mūšio) nuotolio. Šiuolaikinės sparnuotosios raketos: JAV AGM-86 B (skriejimo nuotolis 2 500 km, leidimo masė 1 460 kg, brand. kovinės dalies galia 150–200 kt); Rusijos X-55 (3 000 km, 1 300 kg). Kitos Δ „oras–paviršius“: JAV SREM-2 AGM-131 A (400 km, 700 kg), „Meiverik“ AGM-65 (25 km, 307 kg), SLAM AGM-84 E (100 km, 628 kg); Prancūzijos AS-30L1 (10 km, 520 kg); D. Britanijos „Martel“ AJ-168 (36 km, 520 kg); Rusijos X-59M (100 km, 920 kg), X-29T (10 km, 680 kg) ir kt. Δ „oras–oras“: didelio nuotolio tikrai JAV „Fenix“ AIM-54 C (150 km); vidutinio nuotolio – JAV „Sparou“ AIM-7 (100 km); Prancūzijos „Super Matra.530 F“ ir D (40 km); Rusijos R-33 (120 km, 480 kg), R-27 (40 km, 250 kg); mažo nuotolio – JAV „Sidewinder“ AIM-95 (18 km, 86 kg); D. Britanijos, Vokietijos ir Norvegijos ASRAAM (10 km, 85 kg); Rusijos R-73 (20 km, 105 kg) ir kt.

balistinė Δ, ballistic missile, баллистическая ракета – raketa, kuri skrieja balistine trajektorija, kai varomoji jėga yra nutraukta; jos trajektorija susideda iš aktyviojo ir pasyviojo ruožų. Aktyviajame trajektorijos ruože Δ skrieja veikiamą variklio traukos ir kreipiama autonominės ar mišriosios valdymo sistemos. Pasyviajame trajektorijos ruože Δ skrieja išjungtu varikliu iš inercijos ↑ *balistine trajektorija* kaip laisvai sviestas kūnas. Dalis trajektorijos yra aukščiau nei atmosfera. Δ būna vienpakopės arba daugiapakopės, valdomosios ir nevaldomosios. Skriejančios toliau kaip 5 500 km vadinamos tarpžemyninėmis Δ. Jos skrieja iki 11 500 km. Gali būti leidžiamos iš šachtų arba judriųjų leidimo įrenginių, naudoja skystąjį arba kietąjį kurą, gali turėti

RAKETA

vieną arba kelias nusitaikančiąsias brand. ↑ *kovines galvutes*. Dar žr. *raketos trajektorija*.

branduolinė Δ, nuclear missile, ядерная ракета – raketa su brand. varikliu. Tai ateities raketa, kuri dar tik kuriama.

daugiapakopė Δ, multiple missile, многоступенчатая ракета – sudėtinė raketa su dviem ir daugiau nuosekliai, lygiagrečiai arba mišriai tarpusavyje sujungtų pakopų. Pakopų skaičius priklauso nuo skriejimo nuotolio, variklių tipo ir naudingojo krūvio masės. Daugiapakopės raketos ppr. yra nešančiosios ir strateginės raketos. Dar žr. *raketos pakopa*.

leidimo Δ, launching rocket, стартовая ракета – vienpakopė raketa nešančiajai raketai leisti arba orlaivio pakilimui greitinti. Δ ppr. būna vieno režimo, nustojus veikti, numetama.

nėšančioji Δ, carrier rocket, carrier vehicle, missile-carrier, ракета-носитель – balistinė raketa dirbtiniams Žemės palydovams, kosminėms stotims ir kt. objektams į kosmosą iškelti; ppr. daugiapakopė. Pirmosios Δ: SSRS R-7 (pirmasis leidimas 1957-10-04, naudingojo krūvio masė 83,6 kg); JAV „Jupiter-C“ (1958-01-31, 4,8 kg); Prancūzijos „Diamant-A“ (1965-11-26, 80 kg); Japonijos L-45 (1970-02-11, 9,4 kg); KLR „Didysis žygis-1“ (1970-04-24, 173 kg); D. Britanijos „Black error“ (1971-10-28, 66 kg); Indijos SLV-3 (1980-06-18, 40 kg); Europos kosminės agentūros (ESA) „Arian“ (1979-12-24, 1700 kg). Vėlesnės Δ kartos: JAV „Titan-3B“ (1966 m., leidimo masė 187000 kg, naudingojo krūvio masė 3600 kg), „Atlas-2“ (1990 m. 188000 kg, 6600 kg), „Titan-4“ (1989 m., 867000 kg, 17700 kg), „Saturn-5“ (1967 m., 2950000 kg, 135000 kg); SSRS „Start-1“ (1993 m., 50000 kg, 500 kg), „Ciklon“ (1977 m., 185000 kg, 3600 kg), „Sojuz“ (1973 m., 305000 kg, 7100 kg), „Zenit“ (1985 m., 459000 kg, 13700 kg), „Proton“ (1967 m., 700000 kg, 20600 kg), „Energija“ (1987 m., 2400000 kg, 100000 kg); KLR „Didysis žygis-2“ (1975 m., 192000 kg, 2000 kg); Indijos ASLV (1987 m., 40000 kg, 150 kg); Japonijos H-1 (1986 m., 140000 kg, 3800 kg), H-2 (1994 m., 260000 kg, 10000 kg); ESA „Arian-4“ (1988 m., 304000 kg, 4600 kg), „Arian-4L“ (1988 m., 460000 kg, 9400 kg).

nevaldomoji Δ, free rocket, неуправляемая ракета – skriejimo metu nevaldoma ir nekontroliuojama raketa.

nusitaikančioji Δ, homing missile, самонаводящаяся ракета – raketa, turinti nusitaikančią aparatūrą (galvutę). Δ gali būti zenitinė, prieštankinė, aviacijos, ir jūros.

operatyvinė-taktinė Δ, near-strategic missile, оперативно-тактическая ракета – valdomoji arba nusitaikančioji raketa prieš operatyvinės rikiuotės sudedamosioms dalims ir joje esantiems objektams naikinti. Gali turėti brand. ir įprastines kovines galvutes. Raketų „žemė–žemė“ kompleksų antžeminė įranga dažniausiai būna savaeigė. Šio tipo raketos skiriamos tik Rusijos GP. Kitur jos vadinamos taktinėmis raketomis.

priešrakėtinė Δ, antimissile missile, противоракета – valdomosios zenitinės raketos rūšis skriejančioms strateginėms, operatyvinėms-taktinėms, taktinėms raketoms ir jų kovinėms galvutėms naikinti. Skriejimo greitis iki 3 000 m/s ir didesnis. Jomis ginkluoti zenitiniai raketų kompleksai. Δ skiriamos pagal taikinio perėmimo aukštį – viršatmosferinės (>100 km), atmosferinės (20–100 km) ir žemosios (iki 20 km); pagal kovinės dalies rūšį – įprastinės ir brand.; pagal valdymo sistemos rūšį – nuotolinio valdymo, nusitaikančiosios ir mišriojo valdymo. Pvz., JAV Δ „Spartan“ (leidimo masė 15 200 kg, skriejimo nuotolis 640 km, aukštis 500 km); „Sprint“ (3 400 kg, 60 km, 40 km), „Patriot“ (850 kg, 80 km, 24 km). Δ gali turėti skeveldrines ardomasias ir brand. kovines galvutes.

Δ „paviršius–paviršius“, surface-to-surface missile, ракета класса „поверхность-поверхность“ – bendras raketų „žemė–žemė“, „žemė–laivas“, „laivas–žemė“ ir „laivas–laivas“ pavadinimas.

sparnuotoji Δ, winged missile, крылатая ракета – valdomoji raketa su aerodinaminiais nešančiaisiais paviršiais (sparnu). Leidžiama iš povandeninių ir antvandeninių laivų, bombonešių, judriųjų antžeminių leidimo įrenginių. Δ gali būti strateginė ir taktinė. Strateginės Δ kilimo masė iki 1 360 kg, skriejimo nuotolis 2 600 km, greitis 800–900 km/h, brand. užtaiso galia iki 200 kt; taktinės Δ skriejimo nuotolis iki 600 km, masė iki 500 kg, neturi papildomų kuro talpyklų. Δ naudojama labai veiksminga taikymo sistema. Δ aptikimą ir naikinimą sunkina tai, kad jos labai nedidelės (ilgis maždaug 6 m, sparno ilgis 2,5 m, korpuso skersmuo maždaug 0,5 m), skrieja labai žemai (iki 30 m nuo Žemės paviršiaus) aplenkdamos visus reljefo nelygumus, nedidelis veiksmingasis pataikymo sklaidos paviršius. Δ kartais vadinama lėktuvu-sviediniu. Pirmąją Δ laikoma vokiečių Fau-1 (1944). Šiuolaikinės Δ: JAV „Tomahawk“ (1981) antžeminė (BGM-109G) ir jūrinė (BGM-109A); aviacinė Δ ALCM-B (AGM-86B); Rusijos aviacinė Δ X-55 (1984) ir laivinė Δ „Granat“ (1987). Pvz., JAV jūrinės Δ BGM-109A leidimo masė 1 225 kg, ilgis 5,5 m, leidimo nuotolis 2 500 km, brand. kovinės galvutės galia 200 kt.

RAKETÀ

spiñduliu valdoma Δ, beam reader, управляемая лучом ракета – radiolokatoriaus ar radijo signalu valdoma raketa.

stratėginė Δ, strategic missile, стратегическая ракета – antžeminių, laivų ir aviacinių raketų kompleksų valdomoji raketa kovinei daliai su brand. užtaisų iki svarbių priešo strateginių objektų nešti. Būna vidutinio skriejimo nuotolio (1 000–5 500 km) ir tarpžemyninė (toliau kaip 5 500 km). Δ turi JAV, D. Britanija, Prancūzija, Rusija, Kinija. Šiuolaikinės Δ: JAV „Titan-2“ (1963 m., leidimo masė 15 000 kg, leidimo nuotolis 10 200, vientisos kovinės galvutės galia 10–15 Mt), „Minitmen-2“ (1965 m., 32 700 kg, 11 500 km, 1,5 Mt), MX (1986 m., 88 450 kg, 11 200 km, 10 individualiojo nusitaikymo kovinių galvučių po 600 kt kiekviena); Rusijos SS-18 (1980 m., 217 000 kg, su vientisąja kovine galvute 16 000 km, su išsisklaidančiomis kovinėmis galvutėmis – 11 000 km, vientisos kovinės galvutės galia 20 Mt, 10 išsisklaidančiųjų kovinių galvučių po 0,5 Mt kiekviena); SS-25 „Topolj“ (45 000 kg).

tāktinė Δ, tactical missile, тактическая ракета – nevaldomoji arba valdomoji (nusitaikančioji) raketa su neatskirama nuo korpuso brand., chem. arba įprastine kovine dalimi kovos (operatyvinės) rikiuotės sudedamosioms dalims arba joje esantiems objektams naikinti. Leidžiama iš antžeminių judriųjų leidimo įrenginių, lėktuvų, laivų. Gali būti naudojama elektroniniam slopinimui, distanciniam minavimui. Šiuolaikinės Δ: JAV „Lans“ (1972 m., leidimo masė – brand. 1 285 kg, nebrand. 520 kg, leidimo nuotolis – brand. 140 km, nebrand. 70 km, brand. kovinės galvutės galia 1–50 kt); Prancūzijos „Pluton“ (1971 m., 2 350 kg, 120 km, 10–25 kt); Rusijos „Тоčka“ (2 000 kg, 120 km).

valdomoji Δ, guided missile, управляемая ракета – bepilotė raketa, kurios trajektorija ar kursas per visą skriejimą yra valdomas.

valdomoji Δ „oras–oras“, air-to-air guided missile, управляемая ракета класса „воздух-воздух“ – valdomoji raketa, leidžiama iš orlaivio, oro taikiniams naikinti.

valdomoji Δ „oras–žėmė“, air-to-surface guided missile, управляемая ракета класса „воздух-земля“ – valdomoji raketa, leidžiama iš orlaivio, antžeminiams taikiniams naikinti.

valdomoji Δ „žėmė–oras“, surface-to-air guided missile, управляемая ракета класса „земля-воздух“ – valdomoji raketa, leidžiama nuo Žemės paviršiaus, oro taikiniams naikinti.

valdomoji Δ „žėmė–žėmė“, surface-to-surface guided missile, управляемая ракета класса „земля-земля“ – valdomoji raketa, leidžiama nuo Žemės paviršiaus, antžeminiams taikiniams naikinti.

zenitinė valdomoji Δ , anti-aircraft guidance missile, зенитная управляемая ракета – raketa oro taikiniams naikinti; pagrindinė zenitinio raketų komplekso dalis. Skriejimo nuotolis 0,5–700 km, kovimo aukštis 15–30 000 m ir didesnis, leidimo masė 8–15 000 kg, didžiausias skriejimo greitis 270–1700 m/s ir didesnis. Δ t. p. priklauso priešraketinės raketos.

žemaį skriejanti valdomoji Δ , sea skimmer, летящая на предельно малой высоте ракета – raketa, kuri skrieja ne aukščiau kaip 15 m (50 pėdų) virš žemės ar jūros paviršiaus.

RAKETÀ „PAVIRŠIUS–PAVIRŠIUS“, ↑ *raketa*.

RAKĖTINĖ ARTILĖRIJA, kitaip *reaktyvinė artilerija*, ↑ *artilėrija*.

RAKĖTINĖS PÀJĖGOS, missile-throwing arm, ракетные войска – kariniai dariniai, kurių ginkluotės pagrindà sudaro įvairios paskirties ↑ *raketinis ginklas*. Δ yra tiktai Rusijos ginkluotosiose pajėgose (strateginės paskirties Δ , SP taktinės ir operatyvinės paskirties Δ , zenitinės Δ , kranto raketų ir artilėrijos pajėgos). NATO valstybių kariuomenėse raketiniai daliniai (junginiai) yra SP, КОР ir КЖЛ sudėtyje.

RAKĖTINIAI DALINIAĪ, missile troops, ракетные части – kariuomenės vienetai, kurių pagrindinė ginkluotė – raketos. Δ gali būti: divizionai, brigados (pulakai) ir kt.

RAKĖTINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

RAKĖTINIS KĪETOJO KŪRO ŪŽTAISAS, ↑ *užtaisas*.

RAKĖTINIS KOREGÀVIMO VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*.

RAKĖTINIS KŪRAS, rocket propellant, ракетное топливо – medžiagos arba jų mišiniai, kurie, būdami energijos šaltiniu ir darbinium kūnu, sudaro raketinio variklio reaktyvinę trauką. Δ būna kietasis, skystasis ir mišrusis. T. p. gali būti ir brand. Δ .

branduolinis Δ , nuclear propellant, ядерное ракетное топливо – уratingas kuras, kurį sudaro medžiagos, išskiriančios energiją per atomų brand. radioaktyvųjų dalijimąsi ir sintezę. Δ priskiriamas perspektyviajam raketų kurui.

RAKĖTINIS

kietasis Δ , solid propellant, твердое ракетное топливо – kietas oksidatoriaus ir degalų mišinys; gali būti vienalytis ir nevienalytis. Privalumai: tinka ilgai laikyti užtaisytas raketas, didelis tankis; trūkumai: sunku valdyti degimą ir palyginti neaukšta degimo temperatūra.

mišrusis Δ , hybrid propellant, гибридное ракетное топливо – kuras iš kietųjų ir skystųjų dėmenų: kietojo oksidatoriaus ir skystųjų degalų arba skystojo oksidatoriaus ir kietųjų degalų.

nevienalytis kietasis Δ , heterogeneous propellant, гетерогенное (смесевое) ракетное топливо – mechaninis neorganinio oksidatoriaus, organinių degalų ir įvairių priemaišų mišinys.

skystasis Δ , liquid propellant, жидкое ракетное топливо – skystieji vieno komponento degalai arba dviejų ir daugiau komponentų mišinys. Komponentai saugomi ir transportuojami atskirai. Dažniausiai naudojamas dviejų komponentų Δ , susidedantis iš oksidatoriaus ir degalų.

vienalytis kietasis Δ , homogeneous propellant, гомогенное ракетное топливо – organinių medžiagų, kurių molekulėse yra ir oksidatoriaus, ir degalų, kietasis tirpalas. Ppr. tai būna nitroceliuliozė, ištirpinta nelakiuose tirpikliuose – nitroglycerine, dinitrate, dietilenglikolyje ir kt.

RAKĖTINIS LEIDIMO VARĪKLIS, ↑*raketinis variklis*.

RAKĖTINIS SKRIEJIMO VARĪKLIS, ↑*raketinis variklis*.

RAKĖTINIS STABDŽIŲ VARĪKLIS, ↑*raketinis variklis*.

RAKĖTINIS VAİRO VARĪKLIS ↑*raketinis variklis*.

RAKĖTINIS VARĪKLIS, rocket engine, ракетный двигатель – reaktyvinis variklis, nenaudojantis savo darbui aplinkos medžiagų; pagr. variklio tipas kovinėse raketose, astronautikoje (kosmonautikoje). Daugiausia naudojami chem. Δ , kuriuose deginamas chem. kietasis, skystasis arba mišrusis ↑*raketinis kuras*. Pagal paskirtį skiriami pagrindiniai (leidimo, skriejimo) ir pagalbiniai (vairo, koregavimo, mažieji, stabdžių ir kt.) Δ . Ateityje gali būti naudojami brand., fotoniniai (anihilaciniai), elektriniai ir kt. Δ .

anihiliacinis Δ , annihilation rocket engine, аннигиляционный ракетный двигатель – hipotetinis fotoninis raketinis variklis, naudojantis medžiagos anihiliacijos, t. y. dalelių ir antidalelių sąveikos ir virtimo fotonais (elektromagnetinio lauko kvantais), energija.

branduolinis Δ , nuclear rocket engine, ядерный ракетный двигатель – raketinis variklis, kuriame reaktyvinė trauka sudaroma vykstant brand. arba

termobranduolinei reakcijai. Δ sudaroma kur kas didesnė santykinė trauka (8,1 kN·s·kg) negu geriausių chem. raketinių variklių (4,5–5 kN·s·kg).

chėminis Δ , chemical rocket engine, химический ракетный двигатель – raketinis variklis, kuriame reaktyvinę trauką sudaro išeinantys pro reaktyvinę tūtą skystojo, kietojo arba mišriojo raketinio kuro degimo produktai. Pagal naudojamą raketinį kurą skiriamas skystojo, kietojo kuro ir hibridinis Δ . Δ labiausiai paplitę šiuolaikinėje raketinėje technikoje.

elektrinis Δ , electric rocket engine, электрический ракетный двигатель – raketinis variklis, kuriame reaktyvinė trauka sudaroma naudojant raketos energijos šaltinio elektros energiją. Pagal veikimo principą skiriamas elektroterminis, elektrostatinis ir elektromagnetinis Δ . Δ , turėdamas mažą trauką, naudojamas ilgalaikiuose erdvėlaiviuose.

fotėninis Δ , photon rocket engine, фотонный ракетный двигатель – perspektyvinis raketinis variklis, kuriame reaktyvinė trauka sudaroma kryptingu elektromagnetinio spinduliavimo kvantų – fotonų spinduliavimu. Teorinis Δ turi didžiausią įmanomą santykinį impulsą (fotonų srauto greitis lygus šviesos greičiui).

hibridinis Δ , hybrid rocket engine, гибридный ракетный двигатель – raketinis variklis, naudojantis mišrųjį raketinį kurą. Labiausiai paplitę Δ , kuriuose naudojami skystojo ir kietojo raketinio kuro komponentai; kietasis komponentas ppr. yra degimo kameroje, į kurią įpurškiamas reikiamas skystojo kuro kiekis.

kietojo kuro Δ , solid rocket motor, твердотопливный ракетный двигатель – raketinis variklis, naudojantis kietąjį raketinį kurą. Δ susideda iš korpuso (degimo kameros), kuriame yra visas raketinis kuras, reaktyvinių tūtų, padegamųjų įtaisų. Toks variklis gali sudaryti didžiausią chem. raketinio variklio reaktyvinę trauką (10–15 MN). Daugiausia naudojamas kaip įvairių klasių raketų, reaktyvinių sviedinių, giluminių bombų leidimo ir skriejimo variklis, lėktuvų kilimo greitintuvas ir kt.

mažasis Δ , microrocket engine, микроракетный двигатель – pagalbinis raketinis variklis, naudojamas raketai (erdvėlaiviui) orientuoti ir stabilizuoti, žmogui atvirame kosmose judėti (kaip individuali judėjimo priemonė); jo trauka siekia nuo kelių dešimtųjų iki šimtųjų N dalių. Δ ppr. būna daugkartinio įjungimo.

mišrusis Δ , mixed rocket engine, комбинированный ракетный двигатель – raketinis variklis, kuriame traukai sudaryti naudojama įvairi energija (pvz.,

RAKĖTOS

chem. ir brand., elektrinė ir chem., ir pan.). Toks variklis turi geriausias energetines charakteristikas ir išplečia raketinių variklių naudojimo diapazoną.

rakėtinis koregavimo variklis, correction rocket engine, корректирующий ракетный двигатель – pagalbinis raketinis variklis, koreguojantis raketos greitį ir kryptį. Δ gali būti vienkartinio ir daugkartinio įjungimo, impulsinio ir nenutrūkstamo darbo režimo.

rakėtinis leidimo variklis, booster, стартовый ракетный двигатель – pagrindinis raketinis variklis raketai (erdvėlaiviui) leisti arba jos pakilimui forsuoti; ppr. turi vieną darbo režimą, o pasibaigus jo darbui numetamas.

rakėtinis skriejimo variklis, sustainer, маршевый ракетный двигатель – pagr. raketinis variklis raketai (erdvėlaiviui) leisti, reikiamam skriejimo greičiui suteikti, skriejimui valdyti, stabdyti ir kt.

rakėtinis stabdžių variklis, brake rocket motor, тормозной ракетный двигатель – pagalbinis raketinis variklis raketai (erdvėlaiviui) stabdyti arba jos dalims atskirti ir nukreipti; gali būti skystojo arba kietojo kuro.

rakėtinis vairo variklis, control rocket engine, рулевой ракетный двигатель – pagalbinis raketinis variklis raketos (erdvėlaivio) padėčiai aktyviajame trajektorijos ruože valdyti. Raketa (erdvėlaivis) valdoma sudarant jėgas ir momentus, kurie keičia traukos vektoriaus veikmės kryptį.

skystojo kuro Δ , liquid-fuel rocket motor, жидкостной ракетный двигатель – raketinis variklis, naudojantis skystąjį raketinį kurą. Δ susideda iš vienos arba kelių degimo kamerų su individualiomis arba bendromis reaktyvinėmis tūtomis, raketinio kuro komponentų tiekimo sistemos, reguliavimo ir pagalbinių įtaisų. Δ naudojamas kaip skriejimo, vairo, koregavimo ir kt. įvairios traukos variklis.

RAKĖTOS GALVUTĖ, missile head, головная часть ракеты – priešakinė raketos dalis, kurioje įtaisoma raketos kovinė dalis. Ppr. Δ su įtaisyta kovine dalimi vadinama raketos kovine galvute. Δ gali turėti vieną arba kelis (keliolika) kovinius užtaisus; gali būti valdomoji ir nevaldomoji. Valdamosios Δ su vienu koviniu užtaisu galutinis trajektorijos ruožas yra koreguojamas. Kai yra daug kovinių užtaisų, jie pasyviojo trajektorijos ruožo pradžioje atsiskiria nuo raketos, o kiekvienas užtaisas gali būti individualiai nutaikomas į savo taikinį. Dar žr. *kovinė galvutė, raketos kovinė dalis, nusitaikančioji galvutė*.

RAKĖTOS KONSTRUKCIJOS MĀSĖ, ↑ raketos masė.

RAKĖTOS KOVINĖ DALIS, missile warhead, боевая часть ракеты – raketos elementas taikiniui tiesiogiai naikinti. Susideda iš korpuso, kovinio užtaiso, sprogdinimo mechanizmo, saugiklių, susinaikinimo ir kt. sistemų. Δ gali turėti brand. užtaisą (brand. kovinė dalis), chem. užtaisą (chem. kovinė dalis), biol. užtaisą (biol. kovinė dalis) arba būti užtaisyta įprastinėmis sprogstamosiomis arba padegamosiomis medžiagomis (ardomoji, skeveldrinė, kumuliacinė, kasetinė, padegamoji ir kt. kovinė dalis). Dažniausiai Δ įtaisoma raketos galvutėje, kuri tada vadinama raketos kovine galvute. Δ būna atsiskiriančioji ir neatsiskiriančioji nuo raketos korpuso. Atsiskiriančiojoje Δ gali būti viena, kelios arba keliolika valdomųjų kovinių dalių.

RAKĖTOS LEIDIMAS, launching, starting, пуск ракеты – procesai, kurie vyksta leidimo įrenginio ir raketos sistemose nuo leidimo momento iki raketa paliks leidimo įrenginį. Raketa priklausomai nuo leidimo įrenginio (leistuvo) gali būti leidžiama vertikaliai ir nuožulniai. Povandeninis Δ – balistinės arba sparnuotosios raketos leidimas iš pasinėrusio povandeninio laivo. Dar žr. *leidimo įrenginys*.

RAKĖTOS LEIDIMO MĀSĖ, ↑ *raketos masė*.

RAKĖTOS MĀSĖ, missile weight, масса ракеты – pagamintos, parengtos leisti, paleistos ar pasiekusios tikslą raketos masė. Skiriama konstrukcijos, naudingojo krūvio, leidimo, pradinė ir galutinė Δ.

galutinė Δ, final weight, конечная масса ракеты – raketos masė aktyviojo trajektorijos ruožo pabaigoje (išjungus variklį).

pradinė Δ, kitaip ↑ *raketos leidimo masė*.

rakėtos konstrukcijos māsė, structure weight, масса конструкции ракеты – raketos masė be kuro ir naudingojo krūvio.

rakėtos leidimo māsė, pradinė Δ, launch [initial] weight, стартовая (начальная) масса ракеты – visa raketos masė prieš leidimą.

rakėtos naudingojo krūvio māsė, payload weight, масса полезной нагрузки ракеты – naudingojo krūvio, kuriam sukonstruota raketa, masė. Naudinguoju krūviu gali būti kovinė dalis (kovinėse raketose), dirbtinis Žemės palydovas, erdvėlaivis, kabina su keleiviais ir kt.

RAKĖTOS NAUDINGOJO KRŪVIO MĀSĖ, ↑ *raketos masė*.

RAKĖTOS PAKŌPA, rocket [missile] stage, ступень ракеты – daugiapakopės raketos dalis, užtikrinanti jos skriejimą tam tikrame aktyviojo trajektorijos ruožo etape. Δ sudaro raketinis variklis, talpykla su raketinio

RAKĖTOS

kuro atsargomis, kuro tiekimo sistema, valdymo įtaisai, valdymo aparatūra, konstrukcijos elementai ir įranga. Išeikvojusi kuro atsargas ir nustojus veikti varikliui, Δ atsiskiria nuo kitų pakopų, kurios tęsia skriejimą. Paskutinė Δ neša naudingąjį krūvį (kovinę dalį, erdvėlaivį ir kt.).

RAKĖTOS PARENGIMAS LĒISTI, flight readiness firing, подготовка ракеты к пуску – trumpas raketos sistemos, pritvirtintos prie leidimo platformos, bandymas. Bandymo tikslas – patikrinti ir nustatyti raketos, leidimo įrenginių, leidimo platformos parengimą prieš skriejimą.

RAKĖTOS (REAKTÝVINIO SVĒEDINIO) TÁIKYMAS, missile guidance, наведение ракеты (реактивного снаряда) – valdymo būdas, kuriuo raketai (reaktyviniam sviediniui) suteikiami skriejimo parametrai (kryptis, greitis ir kt.), nukreipiantys ją į naikinamąjį priešo objektą. Δ gali būti autonominis, nuotolinis ir nusitaikymas. Autonomiškai nutaikant raketą prieš leidimą, jai nustatoma skriejimo programa, kurios atlikimą kontroliuoja raketoje esantys prietaisai. Nuotoliniame Δ nuolat nustatoma raketos padėtis taikinio atžvilgiu ir atitinkamai keičiama skriejimo trajektorija pagal komandas iš valdymo punkto arba pagal radiolokacinį spindulį. Nevaldomosios raketos (reaktyviniai sviediniai) nutaikomos suteikiant \uparrow *leidimo įrenginio kreipikliui* kryptį ir pakilimo kampą. Dar žr. *nusitaikymas, raketos valdymas galutiniame trajektorijos ruože, raketos valdymas viduriniame trajektorijos ruože*.

RAKĖTOS SKRIEJIMO NÚOTOLIS, missile range, дальность полета ракеты – matuojamas pagal Žemės paviršių raketos kelias nuo leidimo iki kritimo (sprogimo) vietos.

RAKĖTOS SKRIEJIMO VÁLDYMO SISTEMÀ, missile control system, система управления ракетой на полете – sistema, skirta raketos padėties erdvėje stabilumui palaikyti ir nuokrypiams koreguoti.

RAKĖTOS SPROGDĪNIMO SISTEMÀ, missile destruct system, система подрыва ракеты – įtaisų kompleksas raketos kovinei daliai (koviniam užtaisui) sprogdinti, kai raketa pasiekia nustatytą taikinio atžvilgiu padėtį. Δ t. p. apsaugo nuo atsitiktinio arba pirmalaikio kovinės dalies sprogdymo laikant ir gabenant raketą, jai skriejant, užtikrina raketos susinaikinimą, jeigu ji nukrypo nuo nustatytos trajektorijos arba nesprogo prie taikinio.

RAKĖTOS SUNAIKĪNIMAS, missile destruct, подрыв ракеты – sąmoningas raketos ar panašios priemonės sunaikinimas dėl saugumo ar kitų priežasčių.

RAKĖTOS SUNAIKĪNIMO SISTEMÀ, missile destruct system, система подрыва ракеты на полете – sistema, kuri pagal komandą arba suveikus iš

anksto nustatytoms vidinėms priemonėms sunaikina raketą arba panašią priemonę. Dar žr. *valdomasis sunaikinimo signalas*.

RAKĖTOS TRAJEKTORIJA, missile trajectory, траектория ракеты – raketos masės centro trajektorija raketai atitrūkus nuo leidimo įrenginio. Tai sudėtinga kreivė, kurios forma priklauso nuo raketos paskirties ir klasės, valdymo sistemos ir taikymo metodo, variklio rūšies ir kt. Δ būna balistinė, zenitinė, lėktuvinė ir kt. Dar žr. *aktyvusis raketos trajektorijos ruožas, pasyvusis raketos trajektorijos ruožas*.

balistinė Δ , ballistic missile trajectory, баллистическая траектория ракеты – raketos trajektorija, kuri susidaro, kai nėra aerodinaminės keliamosios jėgos; susideda iš aktyviojo ir pasyviojo trajektorijos ruožų. Tokia trajektorija skrieja strateginės ir kai kurios taktinės raketos, reaktyviniai ir aktyvieji reaktyviniai sviediniai.

lėktuvinė Δ , aeroplane-type trajectory, самолетная траектория ракеты – trajektorija, kuria skrieja sparnuotosios ir prieštankinės valdomosios raketos.

zenitinė Δ , ground-to-air trajectory, зенитная траектория ракеты – trajektorija, kuri susidaro, kai raketa skrieja į oro taikinį. Ppr. visą kelią veikia varikliai; žemėjančio trajektorijos ruožo nėra.

RAKĖTOS VALDYMAS, missile guidance, управление ракетой – tikslingas raketos valdymo sistemos valdomųjų įtaisų poveikis skriejančiai raketai, kuris sukuria valdomąsias jėgas ir momentus ir užtikrina raketos skriejimą apskaičiuota trajektorija. Δ sudaro raketos masės centro judėjimo valdymas (tiesioginis valdymas arba kreipimas) ir judėjimo aplink masės centrą stabilizavimas (orientavimas). Žinomas autonominis ir nuotolinis valdymas (nuotolinis kreipimas), nusitaikymas ir mišrusis raketos valdymo būdas. Raketa valdoma per visą skriejimo trajektoriją arba atskiruose jos ruožuose, pvz., Δ galutiniame, viduriniame ir kt.

Δ galutiniame trajektòrijos ruòže, terminal guidance, управление ракетой на конечном участке траектории – raketos valdymas nuo skriejimo vidurinės fazės (vidurinio trajektòrijos ruòžo) pabaigos iki jos priartėjimo prie taikinio.

Δ viduriniame trajektòrijos ruòže, midcourse guidance, управление ракетой на среднем участке траектории – raketos valdymas nuo leidimo fazės pabaigos iki skriejimo baigiamosios fazės (galutinio trajektòrijos ruòžo) pradžios.

RAKĖTOS

RAKĖTOS VAĽDYMAS GALUTINIAME TRAJEKTORIJS RÚOŽE,
↑ raketos valdymas.

RAKĖTOS VAĽDYMAS VIDURINIAME TRAJEKTORIJS RÚOŽE, ↑
raketos valdymas.

RAKĖTOS VAĽDYMO PĒRĒMIMAS, missile capture, захват ракеты – automatizuotojo raketos valdymo priemonių išdėstymas ir jų spindulio nukreipimas, užtikrinantis, kad raketa nuo skriejimo pradžios būtų spindulio ribose ir jos valdymo aparatūra gautų koduotuosius valdymo signalus.

RAKĖTŲ KOMPLĒKSAS, missile system, ракетный комплекс – funkciškai susijusių priemonių ir sistemų visuma, skirta raketoms leisti, valdyti skriejant ir kt. uždaviniams vykdyti; sudaro ↑ *raketos* ir ↑ *antžeminė raketų komplekso įranga*, o KOP ir KJP – ir specialioji orlaivių bei laivų įranga. Δ sudėtis priklauso nuo jo paskirties, naudojimo sąlygų ir raketų konstrukcinių ypatumų. Δ skiriami: pagal paskirtį – koviniai (strateginiai, operatyviniai-taktiniai, taktiniai, zenitiniai, prieštankiniai, priešlaiviniai ir kt.), bandomieji (kosminiai, geofiziniai, meteorologiniai ir kt.) ir mokomieji; pagal bazavimo vietą – antžeminiai (stacionarieji, pusiau stacionarūs, judrieji), laiviniai (antvandeniniai, povandeniniai) ir aviaciniai (lėktuvų ir sraigtasparnių). Dar žr. *antžeminė raketų komplekso įranga*

antžeminis Δ, ground missile system, наземный ракетный комплекс – funkciškai susijusios ir įrengtos ant žemės ir po žeme sistemos ir įranga raketoms leisti ir valdyti. Susideda iš raketų „žemė–žemė“ ir antžeminės įrangos. Δ būna stacionarusis, pusiau judrus ir judrusis. Skiriami strateginiai, operatyviniai-taktiniai ir taktiniai Δ. Strateginiai Δ turi valdomąsias balistines vidutinio nuotolio (1 000–5 500 km) ir tarpžemynines (>5 500 km) raketas, kurių galia siekia kelias Mt. Gali būti stacionarieji (antžeminiai, šachtiniai ir požeminiai) arba judrieji (pvz., geležinkelinis). Operatyviniai-taktiniai ir taktiniai Δ ppr. turi valdomąsias raketas su brand. arba įprastinėmis kovinėmis dalimis; jų skriejimo nuotolis atitinkamai yra 150–1 000 km ir iki 150 km; turi vikšrines arba ratines važiuokles. Pagr. Δ raketos yra šios: JAV „Jupiter“ (1958 m., skriejimo nuotolis 3 000 km), „Atlas“ (1959 m., 10 000 km), „Titan“ (1962 m., 10 000 km), „Minitmen-3“ (1970 m., 10 000 km), MX (1986 m., 10 000 km); Prancūzijos S-3 (1980 m., 3 700 km); Rusijos (SSRS) R-5 (1956 m., 1 200 km), R-12 (1959 m., 2 000 km), R-7 (1960 m., 8 500 km), R-16 (1963 m., 12 500 km), R-9A (1965 m., 13 500 km), RS-10 (1972 m., 10 000 km), RS-16 (1975 m., 10 000 km), RS-20B (1980 m., 16 000 km), RS-12 M („Topolj“, 1988 m., 10 500 km), OTR-22 („Temp-S“,

1966 m., 900 km), OTR-23 („Oka“, 1980 m., 400 km), 9M21 („Luna-M“, 1964 m., 67 km), OTR-21 („Točka“, 1989 m., 120 km); KLR „Dunfen-5“, 1981 m., 12 000 km).

aviacinis Δ, aircraft missile system, авиационный ракетный комплекс – funkciškai susijusių oro ir antžeminių priemonių visuma, skirta koviniam ↑ *aviacinių raketų* naudojimui. Δ sudaro: orlaivių leidimo įrenginiai, raketos, raketų leidimo valdymo sistemos, energijos šaltiniai, antžeminė įranga raketoms rengti, gabenti ir tikrinti. Δ t. p. gali priklausyti radiolokacijos stotys, lazerinės, televizinės, radijo ir kt. orlaivių vidinės taikinių aptikimo ir raketų valdymo sistemos.

judrusis antžeminis Δ, mobile ground missile system, подвижный грунтовой ракетный комплекс – strateginis raketų kompleksas, kurio leidimo įrenginiai sumontuoti ant labai gero pravažumo vikšrinės arba ratinės važiuoklės. JAV ginkluotosiose pajėgose buvo Δ „Pershing-2“ (skriejimo nuotolis 2 500 km), kuri sunaikino pagal JAV ir SSRS 1987 m. sutartį dėl vidutinio ir mažesnio nuotolio raketų sunaikinimo. Rusijos strateginis Δ „Тополь“, priimtas ginkluotėn 1988 m., turi trijų pakopų tarpžemynines balistines raketas su monoblokinėmis kovinėmis galvutėmis (leidimo masė 45100 kg, naudingo krūvio masė 1 000 kg, skriejimo nuotolis 10 500 km); KLR strateginis Δ „Dunfen-21“ (1 800 km). Rusijos GP dar yra geležinkelinis Δ.

kovinis geležinkelinis Δ, combat railway missile system, боевой железнодорожный ракетный комплекс – judrusis strateginis antžeminis geležinkelių bazavimosi raketų kompleksas. Δ sudaro specialus traukinys, kurio vagonuose yra tarpžemyninės balistinės raketos, leidimo valdymo punktai, saugos priemonės, technologinės ir techninės sistemos, personalas, veiksmo ir gyvenimo sąlygų užtikrinimo sistemos. Raketos gali būti leidžiamos nuolatinės dislokacijos vietoje arba patruliavimo maršruto ruožuose. Rusijos Δ pradėjo funkcionuoti XX a. 9 d-mečio II pusėje. Kitose valstybėse tokių kompleksų nėra.

prieštankinis Δ, anti-tank missile system, противотанковый ракетный комплекс – tarpusavyje susijusios kovos ir techninės priemonės šarvuotiesiems taikiniams ↑ *prieštankinėmis valdomosiomis raketomis* naikinti. Šiuolaikinis Δ susideda iš leidimo įrenginio, vienos ar kelių raketų, patikros ir priežiūros aparatūros. Leidimo įrenginyje yra taikymo ir valdymo signalų sudarymo ir perdavimo raketai įranga. Pagal judrumą Δ būna – nešiojamasis, velkamasis, savaeigis ir įtaisytas sraigtasparnyje; pagal

RAKĖTŲ

valdymo sistemą – rankinis, pusiau automatinio ir automatinio valdymo (pastarieji būna komandiniai, autonominiai, su pasyviomis arba aktyviomis nusitaikančiosiomis galvutėmis); pagal raketų skriejimo greitį – ikigarsinis ir viršgarsinis. Šiuolaikiniai Δ : JAV „Tow-2A“ (raketos masė 24,3 kg, leidimo nuotolis 3 750 m, pramuša šarvus iki 920 mm, nešiojamasis, savaeigis ir sraigtasparnio); D. Britanijos „Swingfire“ (26,7 kg, 4 000 m, 500 mm, nešiojamasis ir savaeigis); vokiečių–prancūzų „Milan-3“ (7,12 kg, 2 000 m, 1 000 mm); Rusijos „Metis-2“ (13,8 kg, 1 500 m, 800 mm, nešiojamasis); „Udar“ (26,5 kg, 4 000 m, 700 mm, nešiojamasis ir savaeigis); „Ataka“ (48,3 kg, 3 750 m, 920 mm, savaeigis ir sraigtasparnio). Pirmieji Δ buvo naudojami po II pasaul. karo ribotuose karuose ir buvo labai veiksmingi (ypač įtaisyti sraigtasparniuose).

zenitinis Δ , anti-aircraft missile system, зенитный ракетный комплекс – funkciškai susijusi kovinių ir techninių priemonių visuma oro taikiniams naikinti ↑ *zenitinėmis valdomosiomis raketomis*. Δ – viena iš svarbiausių OEG priemonių. Δ susideda iš vieno arba kelių leidimo įrenginių, zenitinių valdomųjų raketų, taikinių aptikimo, atpažinimo ir nurodymo, raketų valdymo sistemų, energijos šaltinio, transportavimo ir priežiūros įrangos. Pagal buvimo vietą Δ būna – antžeminis ir laivinis; pagal raketų skriejimo nuotolį – tolimasis (toliau kaip 200 km), vidutis (50–200 km) ir artimasis (10–50 km); pagal judrumą – stacionarusis ir judrusis (velkamasis, savaeigis, nešiojamasis); pagal naikinamųjų taikinių pobūdį – priešlėktuvinis ir priešraketinis. Šiuolaikiniai savaeigiai ir velkamieji Δ : JAV „Patriot“ (raketų skriejimo nuotolis 3–80 km, aukštis 0,06–24 km); D. Britanijos „Rapira“ (0,5–7 km, 0,015–4 km); Prancūzijos ir Vokietijos „Roland-2“ (0,5–6,2 km, 0,02–3 km); Rusijos „Tunguska-M“ (2,5–8 km, 0,015–3,5 km); „Buk“ (3–45 km, 0,015–25 km); S-300 B (iki 100 km, 0,025–30 km); nešiojamieji Δ : JAV „Stinger“ (0,3–4,8 km, 0,03–3 km); Rusijos „Iglā“ (0,6–5,2 km, 0,01–3,5 km). Dar žr. *savaeigis zenitinės artilerijos ir raketų kompleksas*.

RAKĖTŲ NUTĀIKYMO STOTIS, missile guidance station, станция наведения ракет – įtaisų visuma taikinio ir raketos koordinatėms nuolat nustatyti, nutaikymo komandoms rengti ir jas raketai perduoti. Taikinio ir raketos koordinatės nustato radiolokaciniai, optiniai, infraraudonieji, lazeriniai, televiziniai ir kt. palydos įtaisai. Skaičiavimo įtaisai rengia nutaikymo komandas, kurios perduodamos raketai radijo ryšio linijomis.

RAKĖTŲ SMŪGIS, rocket assault, ракетный удар – trumpalaikis galingas raketų su įprastiniais (padegamaisiais) užtaisais poveikis priešui, kurio tikslas naikinti (slopinti) jo antžeminius (antvandeninius) objektus. Δ gali būti

pavienis ir grupinis. Jeigu Δ naudojamos raketos su brand. arba chem. užtaisais, toks smūgis vadinamas brand. (raketiniu brand.) arba chem. (raketiniu chem.) smūgiu.

RAKĖTŲ VALDYMO SISTEMÀ, missile guidance system, система управления ракет – 1. sistema, kuri skirta skriejimo informacijai įvertinti, jai su taikinio duomenimis susieti, skriejimo trajektorijai nustatyti ir reikiamoms komandoms raketos skriejimo valdymo sistemai perduoti; 2. aparatūros ir įtaisų kompleksas, skirtas raketai ir jos kovinei daliai skriejant valdyti. Δ sudaro: matavimo davikliai, skaičiavimo ir vykdomieji įtaisai. Priklausomai nuo navigacinės informacijos gavimo ir priimto nutaikymo būdo skiriamos autonominės, nuotolinės, nusitaikančiosios ir mišriosios Δ . Dar žr. *nusitaikymas, raketos (reaktyvinio sviedinio) taikymas*.

RAŅKINIS GRANĀTSVAIDIS, kitaip *lengvasis granatsvaidis*, ↑ *granatsvaidis*.

RAŅKINIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisymas*.

REAKTÝVINĖ ARTILĒRIJA, ↑ *artilĒrija*.

REAKTÝVINĖ PRIĒŠTĀNKINĖ GRANATÀ, anti-tank rocket grenade, реактивная противотанковая граната – šaudmuo, leidžiamas iš vienkartinio, dažnai teleskopiškai sudedamo vamzdžio; turi mechaninį taikiklį. Kalibras 66–205 mm, masė 2,5–4,0 kg, veiksmingojo šaudymo nuotolis 200–400 m. Šiuolaikinės Δ : JAV 66 mm M72A3, M72E4-6; Izraelio 82 mm B300; Rusijos RPG-18, RPG-22, RPG-27; Čekijos 68 mm RPG-75, Švedijos 84 mm AT 4 HEAT, AT 4 CS, AT 4 LMAW ir kt.

REAKTÝVINĖ SÁLVINĒS UGNIĒS SISTEMÀ, multiple launch rocket system, реактивная система залпового огня – ginkluotės kompleksas, skirtas šaudyti reaktyvinių šaudmenų salvėmis; susideda iš leidimo įrenginio, reaktyvinių šaudmenų (sviedinių, nevaldomųjų raketų, giluminių bombų), transportavimo ir savaeigės užtaisymo mašinos ir kt. įrenginių. Δ priklauso ↑ *reaktyviniam ginklui*, jais ginkluojami SP, laivynas, aviacija. Leidimo įrenginys gali būti sumontuotas ant savaeigės arba velkamosios važiuoklės, laivuose, sraigtasparniuose, lėktuvuose. Savaeigis leidimo įrenginys vadinamas ↑ *reaktyvinės artilĒrijos kovos mašina*. Šiuolaikinių Δ sviedinių kalibras siekia 375 mm, didžiausias šaudymo nuotolis iki 70–80 km, jos turi iki 45–50 kreipiklių. Δ pavyzdžiai: NATO Δ MLRS (angl. *Multiple Launch Rocket System*; kalibras 227–240 mm, 12 kreipiklių, šaudymo nuotolis 32–40 km, sviedinio masė 258–310 kg, kiekvienas sviedinys turi 644 kumuliacinius skeveldrinius kovinius elementus arba 28 prieštankines minas). Pagal MLRS

REAKTYVINĖ

projekta, iš šios sistemos gali būti leidžiamos taktinės raketos ATACMS (kalibras 610 mm, leidimo nuotolis 135 km, raketos masė 1 670 kg); šios raketos buvo masiškai naudojamos ir gerai įvertintos 1991 m. Persų įlankos kare. JAV 70 mm greitojo išskleidimo Δ RD-MRWS (angl. *Rapid Deployment Multiple Rocket Weapon System*); sistemos pagrindą sudaro pakartotinai užtaisomas įrenginys, turintis 7 ar 19 kreipiklių (viena veikiančioje lafete gali būti įtaisyti 6–8 tokie įrenginiai); kovinės dalies masė 4,5 kg, didžiausias šaudymo nuotolis 15 km. Rusijos Δ „Grad“ (kalibras 122 mm, 40 kreipiklių, šaudymo nuotolis 20,5 km, sviedinio masė 66,5 kg); Δ „Prima“ (122 mm, 50 kreipiklių, 20,5 km, 70 kg); Δ „Uragan“ (220 mm, 16 kreipiklių, 35 km, 280 kg); Δ „Smerč“ (300 mm, 12 kreipiklių, 70 km, 800 kg). Dar žr. „*Katiuša*“.

REAKTYVINĖ TRAUKÀ, jet thrust [propulsion], реактивная тяга – dujų (ar kt. darbinės medžiagos) srovės reakcijos (atatrakos) jėga, kuri atsiranda dujų srovei labai greitai veržiantis pro reaktyvinio variklio tūtą; reaktyvinės traukos kryptis priešinga dujų srovės krypčiai. Reaktyvinio judėjimo principas naudojamas įvairių klasių raketose, reaktyviniuose sviediniuose, lėktuvuose ir kt. Šiuolaikinių variklių Δ dydis svyruoja nuo kelių mN (mažieji raketiniai varikliai) iki 10–15 MN (kietojo kuro raketiniai varikliai).

REAKTYVINĖS ARTILĖRIJOS KOVŌS MAŠINÀ, multiple rocket launcher vehicle, боевая машина реактивной артиллерии – SP savaeigis reaktyvinis leidimo įrenginys, skirtas reaktyvinių sviedinių salvėmis šaudyti. Susideda iš artilerinės dalies (leidimo įrenginio) ir gero pravažumo savaeigės važiuoklės. Artilerinė dalis susideda iš keliolikos arba kelių dešimčių kreipiklių (bėgių, plonasienių vamzdžių), sukamojo rėmo kreipiklių paketui keisti padėtį horizontalioje plokštumoje, taikymo ir pusiausvyros mechanizmų, taikiklio ir leidimo įrangos. Dar žr. *leidimo įrenginio kreipiklis, reaktyvinė salvinės ugnies sistema*.

REAKTYVINIAI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

REAKTYVINIS GRANĀTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

REAKTYVINIS SVIEDINĪS, rocket projectile [shell], реактивный снаряд – lėkimo metu nevaldomas antžemiųjų, aviacinių ir jūrinių reaktyvinių salvinės ugnies sistemų šaudmuo, siunčiamas į taikinį veikiant reaktyvinio variklio traukai. Δ susideda iš kovinės dalies, reaktyvinio variklio ir sviedinio stabilizavimo įtaisų. Δ būna pagal paskirtį – skeveldrinis, skeveldrinis ardomas, ardomas, kumuliacinis, padegamasis, dūminis ir kt.; pagal stabilizavimo būdą – sparnuotasis ir sukamasis.

sparnuotasis Δ , finned rocket projectile, оперенный реактивный снаряд – reaktyvinis sviedinys, kurio lėkimą daro pastovų stabilizatoriai (sparneliai). Stabilizatoriaus mentės yra lygiagrečios sviedinio ašiai (tiesusis stabilizatorius) arba pastatytos tam tikru kampu (įstrižasis stabilizatorius). Šiuolaikinių reaktyvinių sviedinių stabilizatoriai yra sudedamieji ir išsiskleidžia po sviedinio paleidimo. Δ ilgis gali siekti 20 sviedinio kalibrų.

sukamasis Δ , spinning rocket projectile, вращающийся реактивный снаряд – reaktyvinis sviedinys, kurio lėkimą daro pastovų sukimasis apie savo ašį dėl variklio dujų, kurios išeina pro nuožulniai pastatytas (15–20° kampu) tūtas. Δ yra trumpesni už nesukamuosius sviedinius (5–7 sviedinio kalibrų). Tokie sviediniai turi mažesnę sklaidą už tokio pat kalibro nesukamuosius sviedinius, tačiau ir trumpesnę lėkimo nuotolį.

toliašaudis Δ , long-range rocket projectile, дальнобойный реактивный снаряд – reaktyvinis sviedinys, naikinantis svarbius objektus priešo užnugaryje dešimčių ir šimtų kilometrų nuotoliu.

REAKTYVINIS VARIKLIS, ram jet engine, реактивный двигатель – tiesioginės reakcijos variklis; variklis, keičiantis tam tikrą pirminę energiją reaktyvinės srovės kinetine energija, kuri sukuria reaktyvinę trauką. Traukos jėga tiesiogiai veikia Δ ir be jokių perdavimo mechanizmų užtikrina variklio ir su juo susijusio aparato judėjimą, kurio kryptis priešinga srovės veržimosi kryptčiai. Δ visiškai yra sutapę variklis ir varytuvas. Pagrindinė Δ dalis – degimo kamera. Joje sukuriama darba atliekančios dujos (skystis), kurios pirminę energiją (chem., elektros, brand.) keičia mechaniniu Δ darbu. Varytuvo funkciją atlieka reaktyvinė tūta. Pagr. Δ rodikliai: \uparrow reaktyvinė trauka, santykinis traukos impulsas, santykinė variklio masė, santykinis kuro sunaudojimas. Yra dvi pagr. Δ rūšys – oriniai reaktyviniai varikliai, \uparrow raketiniai varikliai ir jų rūšys: turboreaktyvinis, turboventiliacinis, turbokompresorinis ir kt.

REAKTYVINIŲ SVIEDINIŲ KOVĖNIS NAUDŲJIMAS, missile warfare, боевое применение реактивных снарядов – reaktyvinių sviedinių naudojimas priešo kariams kauti ir ugnies priemonėms naikinti. Kadangi reaktyviniai sviediniai, lyginant su pabūklų sviediniais ir minomis, turi didelę sklaidą, jais šaudoma salvėmis naikinant priešo objektus dideliuose platuose.

REAKTYVINIŲ SVIEDINIŲ SÁLVĖ, \uparrow salvė.

REMIANTŲSIS, supporting, поддерживающий – artilerijos vienetas, teikiantis paramą kitam vienetai, likdamas pavaldus savo vadui.

RENGĪMAS

RENGĪMAS UGNIMĪ, fire preparation, огневая подготовка, огневая подготовка атаки – priešo naikinimo ugnimi periodas; čia ugnies sąvoka reiškia artilerijos ugnį, raketų ir aviacijos smūgius. Δ vyksta prieš pat pajėgų ataką, kai rengiamasi prasilaužti pro įtvirtintą priešų gynybą. Dar Δ gali būti tose vietose, kuriose priešas sulaiko puolimą (tarpiniuose gynybos ruožuose, prieš vandens kliūtis ir kt.), įtraukiant į mūsų rezervus ir kt. atvejais. Δ gali būti ir gynyboje rengiant kontratakas. Pagr. Δ tikslas – sunaikinti arba nuslopinti brand. ir chem. puolimo priemones, artileriją, tankus, prieštankines ir kt. ugnies priemones, priešų karius, valdymo punktus ir kt. svarbius objektus taktinės gynybos gilumoje (kartais svarbius pavienius objektus ir operatyvinės gynybos gilumoje), įgyti ugnies persvarą; t. p. siekiama užtikrinti atakuojančių padalinių priartėjimą prie atakos pradžios ribos ir nuslopinti priešų gynybos pozicijas, artileriją. Δ susideda iš vieno arba kelių artilerijos antpuolių, raketų ir aviacijos smūgių. Sudedamosios Δ dalys: ↑ *artilėrinis rengimas* ir ↑ *aviacinis rengimas*.

RIBÓJAMASIS UGNIĖS PLĀNAS, restrictive fire plan, план ограничения огня – saugos priemonė orlaiviams, kuria nustatoma oro erdvė, palyginti saugi draugiškų pajėgų iš sausumos leidžiamos nebrand. ginklų ugnies atžvilgiu.

RIKOŠĖTAS, ricochet, рикошет – kulkos (sviedinio) atšokimas nuo kliūtis smailiu kampu ir tolesnis jos lėkimas. Iš tikrųjų yra neigiamas reiškinys, mažinantis šaudmenų naikinamąją galią – net konstruojant kovos mašinas stengiamasi šarvus išdėstyti tokiu kampu, kad sviediniai kuo daugiau rikošetuoju; kulkos dažnai rikošetuoja nuo karių šalmų. Tačiau šį reiškinį galima panaudoti ir kaunamajai galiai didinti: ppr. artilerijos sviedinys su delsojo veikimo sprogdikliu, esant mažam susidūrimo kampui, smūgiuodamas į žemę slysta, išaria 1–2 m vagą, po to 15–20 m lekia oru ir sprogs 3–5 m aukštyje – taip didinama skeveldrų skverbiamoji veikmė ir kovimo spindulys. Skeveldrinio sviedinio naikinamasis poveikis po rikošeto gerokai didesnis nei sprogsiant žemės paviršiuje.

RIKOŠĖTINIS ARTILĖRIJOS ŠĀUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

ROTĀCIJA, rotation, ротация – sviedinio sukimasis apie savo ašį.

S

SALIŪTINIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

SĀLVĒ, salvo, volley fire, залповый огонь, залп – 1. daugelio šaunamųjų ginklų sutartinis šovimas, pvz., artilerijos baterijos (būrio) šaudymas visais pabūklais vienu kartu, o RSUS – didžiausia leidžiamąja greitašauda. Dar gali būti bombų, raketų, šaulių ginklų ir kt. Δ; 2. visos karinio vieneto (laivo) ginkluotės ugnies galimybių arba šaudmenų masės kartu iššovus (paleidus raketą) sąlyginis vienetas.

reaktyvinių sviedinių Δ, salvo [multiple] launching, залповая стрельба реактивными снарядами – RSUS šūviai, leidžiami vienas po kito priklausomai nuo techninių galimybių, pvz., Rusijos RSUS „Smerč“, paleidžia 12 šūvių papliupą per 38 s, JAV RSUS MLRS – 12 šūvių per 48 s.

SANDĀRINIMAS, obturācija, obturation, sealing, обтюрация – šaunamojo ginklo vamzdžio kanalo uždarymas šūvio metu, kad neišsiveržtų parako dujos. Vamzdžio kanalą sandarina tūtos, kulkų apvalkalai, kreipiamieji sviedinių žiedeliai, plastikiniai sandarikliai, minų žiediniai grioveliai ir kt.

SĀNKIRTOS KĀMPAS, target angle, угол засечки – kampas prie taikinio tarp krypčių į bazės sekįklas.

SAUGĪKLINIS KONTĀKTINIS SPROGDĪKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdiklis*.

SAUGĪKLIS, safety device [lock, stop], предохранитель – 1. įrenginys, neleidžiantis atsitiktinai dėl normalių sąlygų ir darbo režimo sutrikimo, avarių, neatsargaus ir netinkamo elgesio suveikti ginklui, šaudmenims ir kt. technikai. Δ įrengiami šaunamuosiuose ginkluose, sviediniuose ir minose (sprogdikliuose), raketose, torpedose ir kt.; 2. elektros grandinės dalis (įtaisas), kuri nuo perkrovų perdega, nutraukia grandinę ir taip ją apsaugo. Dar žr. *minosvaidžio saugiklis nuo dvigubo užtaisyimo*.

SAUGŪMO KĀMPAS, angle of safety, угол безопасности – mažiausias leidžiamasis pabūklo sviedinio trajektorijos kampinis aukštis virš draugiškų pajėgų karių. Δ nustatomas taip, kad užtikrintų karių saugumą.

SAUGŪMO PRIEMONĖS, security measures, меры безопасности – priemonių kompleksas per pratybas (mokymus) žmonių ir technikos saugumui užtikrinti. Δ yra šios: nesprogusių šaudmenų likvidavimas pratybų rajone; komendanto tarnybos (prie vandens kliūčių – gelbėjimo ir evakavimo

SAUGÛMO

tarnybos) organizavimas; pavojingų vietovės rajonų (pelkių, ežerų, nuošliaužų ir kt.), t. p. ruožų, kuriuose numatytas ugnies imitavimas, izoliavimas; šaudmenų, imitacinių priemonių, technikos ir ginklų tinkamumo tikrinimas; karių darbų saugos žinių ir įgūdžių tikrinimas, saugumo priemonių reikalavimų laikymosi kontrolė. Per pratybas su koviniu šaudymu nustatomos Δ pagal šaudymo kursų ir mokymo centrų tarnybos reikalavimus.

SAUGÛMO RIBÀ, safety line, no-fire line, рубеж безопасности, рубеж безопасного удаления – 1. nustatyta linija, už kurios antžeminė ir jūrų artilerija, nesudarydama pavojaus savo kariams, gali bet kada šaudyti. Prieš šią liniją ugnis leidžiama tik pagal remiamo vado prašymą ar jam sutikus; 2. sąlyginė vietovės linija, ribojanti karinius vienetus nuo savo (draugiškų) pajėgų artilerijos ugnies (aviacijos, raketų smūgių), už kurios priešakinių padalinių kariai ar technika nebus kliudyti sviedinių skeveldrų. Δ turi būti nutolusi nuo tankų 200 m, šarvuočių – 300 m, pėstininkų – ne mažiau kaip 400 m.

SAUGÛMO SPINDULŲS, radius of safety, радиус безопасности – horizontalus nuotolis nuo sprogimo epicentro, už kurio ginklo poveikis draugiškoms pajėgoms yra priimtinas.

SAUGÛSIS NŪOTOLIS, safety distance, безопасное удаление – mažiausias atstumas nuo brand. sprogimo centro (epicentro), sviedinių (bombų, torpedų ir kt.) su įprastiniais užtaisais sprogimų, kulų kritimo taškų iki priešakinių savo padalinių, kuriuo savi kariai yra saugūs, nekaunami. Δ priklauso nuo šaudmens ↑ *naikinimo spindulio*, galimo sprogimų nuokrypio nuo numatytų taikinių (dėl sklaidos, šaudymo ir bombardavimo rengimo ir nutaikymo paklaidų ir pan.), karių apsaugos laipsnio ir kt. veiksnių. Δ t. p. nustatomas nuo sprogmenų gamyklų ir sandėlių – tai reikalinga gretimų objektų saugumui užtikrinti. Dar žr. *garantuotas saugus nuotolis*.

SAVAEĪGĖ ARTILĒRIJA, ↑ *artilĒrija*.

SAVAEĪGIS ARTILĒRIJOS ĮRENGINŲS, self-propelled assault gun, самоходная артиллерийская установка – *ist.* ant savaeigės važiuklės sumontuotas pabūklas pėstininkams ir tankams mūšio metu tiesiogiai lydėti, su priešo tankais kovoti, judriesiems kariuomenės vienetais ugnimi remti. Terminas „Δ“ buvo vartojamas II pasaul. karo ir pirmaisiais pokario metais. Δ turėjo galingesnius negu tankai pabūklus. SSRS kariuomenėje buvo skiriami lengvieji (ASU-57, SAU-57P, SU-76, SU-76M, SU-76I ir ASU-76), vidutiniai (SU-85, SU-100, SU-100P ir SU-122) ir sunkieji (ISU-122, ISU-122S, SU-152 ir ISU-152) Δ. Vokietijos kariuomenėje buvo Δ „Ferdinand“,

„Jagdpantera“, „Jagdtigr“; JAV – M10, M18, M36; D. Britanijos – „Archer“, „Sexton“. Šiuo metu juos išstūmė savaeigiai pabūklai – pagrindinė šiuolaikinės antžeminės artilerijos dalis. Dar žr. *savaeigis aviadesantinis artilerijos įrenginys*.

SAVAEĪGIS AVIADESANTINIS ARTILÈRIJOS ĮRENGINYS, airborne assault gun, самоходная авиадесантная артиллерийская установка – savaeigis, aviamobilus ir desantuojamas parašiotine sistema oro desanto pajėgų artilerijos pabūklas. Tokio pabūklo pavyzdys – JAV 90 mm savaeigė prieštankinė aviadesantinė patranka „Scorpion“ (sviedinio masė 10,8 kg, sviedinio pradinis greitis 930 m/s, didžiausias šaudymo nuotolis 18,1 km, veiksmingojo šaudymo nuotolis į tankus tiesiogiai taikantis 1 500 m, įrenginio masė 7 500 kg).

SAVAEĪGIS MINÓSVAGIS, ↑ *minosvaidis*.

SAVAEĪGIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

SAVAEĪGIS ZENITINĖS ARTILÈRIJOS IR RAKÈTŲ KOMPLÈKSAS, anti-aircraft self-propelled gun and rocket system, самоходный зенитно-артиллерийский и ракетный комплекс – antžeminis zenitinės artilerijos ir raketų kompleksas, kurio ginklų sistemą sudaro bendrai valdomi artilerijos ir raketų ginklai. Δ vykdo karinių vienetų OEG visuose kovos veiksmuose ir lengvai pažeidžia bet kuriuos žemai skraidančius oro taikinius; neturi mirties zonų. Naudojamas bet kuriomis oro sąlygomis, gali taikliai šaudyti judėdamas ir priklausomai nuo trikdžių automatiškai pereiti iš optinio į radiolokacinį darbo režimą. Toks yra Rusijos Δ „Pancyr-S1“: kovos mašina, sumontuota ant ratinės važiuoklės; ginkluotė – dvi dvivamzdės 30 mm automatinės patrankos ir 6 zenitinių raketų leidimo įtaisai; naikinimo zona: į tolį – raketomis 1–15 km, patrankomis 0,2–6 km, į aukštį – 0–6 km; kovinis komplektas – 12 raketų ir 750 sviedinių; per 1 min. gali apšaudyti 8–12 taikinių.

SAVAEĪGIS ZENITINIS ĮRENGINYS, anti-aircraft self-propelled gun, самоходная зенитная установка – zenitinės artilerijos kovos mašina, ginkluota viena arba keliomis automatinėmis patrankomis, turinčiomis bendrą taikymo mechanizmą ir ugnies valdymo prietaisus. Skirtas neaukštai skrendantiems oro taikiniam naikinti; gali šaudyti ir į antžeminius taikinius. Šiuolaikinis Δ – autonominis zenitinės artilerijos įrenginys, įtaisytas ant vienos bazinės vikšrinės mašinos. Turi nuo vienos iki šešių 20–60 mm patrankų. Kiekvienos patrankos techninė greitašauda iki 650 šūvių/min, turi radiolokacijos stotį, skaičiavimo centrą, sekimo prietaisus, galinčius

SAVALAIKĖ

visokiomis oro sąlygomis aptikti taikinį 20 km nuotoliu, automatiškai nutaikyti ir veiksmingai šaudyti į taikinius, esančius 4 km aukštyje. Labai manevringas, todėl tinka SP vienetais nepertraukiamai dengti. JAV turi šešių 20 mm patrankų Δ „Vulcan“, Prancūzija – dviejų 30 mm patrankų Δ DCA-30, Vokietija – dviejų 35 mm patrankų Δ „Gepard“, Šveicarija – 35 mm patrankos Δ „Oerlikon“, Rusija – keturių 23 mm patrankų Δ ZSU-23-4 „Šilka“ ir kt.

SAVALAIKĖ ARTILĖRIJOS UGNIS, in time artillery fire, **своевременный огонь артиллерии** – gebėjimas laiku paleisti ugnį ir atlikti ugnies uždavinį. Artilerijos ugnies leidimą laiku užtikrina: nuolatinė artilerijos vienetų kovinė geba; nepertraukiama sąveika su bendrųjų pajėgų vienetais; nuolatinė priešo žvalgyba ir savo pajėgų veiksmų stebėjimas; laiku planuojama artilerijos vienetų ugnis ir manevras, uždavinių jiems skyrimas (tikslinimas); patikimas ir lankstus ugnies valdymas.

SAVARAŅKIŠKOJI UGNIS, \uparrow *ugnis*.

SAVĪJUDĖ ARTILĖRIJA, \uparrow *artilėrija*.

SAVĪJUDIS PABŪKLAS, \uparrow *pabūklas*.

SEKYKLÀ, observation post, **наблюдательный пункт** – vieta, iš kurios sekamas priešas, savi padaliniai ir artilerijos ugnis. Skiriamos pagrindinė, atsarginė ir pagalbinė Δ .

atsarginė Δ , alternate observation post, **запасный наблюдательный пункт** – sekykla, naudojama tuomet, kai dėl priešo veiksmų tenka palikti pagr. vadavietę arba sekyklą.

judrioji Δ , mobile observation post, **подвижный наблюдательный пункт** – sekykla, įrengta specialiose mašinos, sraigtasparniuose, lėktuvuose.

pagálbinė Δ , auxiliary observation post, **вспомогательный наблюдательный пункт** – sekykla, kurioje atliekami tie artilerinės žvalgybos uždaviniai, kurių neįmanoma atlikti iš pagr. sekyklos. Δ gali būti priešakinė ir šoninė.

pagrindinė Δ , primary observation post, **основной наблюдательный пункт** – sekykla, kurioje atliekami pagr. artilerijos vieneto artilerinės žvalgybos uždaviniai. Δ ppr. įrengiama remiamo vieneto vadavietės rajone, t. p. gali būti judrioji.

priešakinė Δ , forward observation post, **передовой наблюдательный пункт** – sekykla priešui ir vietovei prieš priešakines pėstininkų pozicijas žvalgyti,

ryšiui su jais palaikyti, ugniai, šaudant į taikinius, kurių nematyti iš pagr. vadavietės (sekyklos), valdyti.

šóninė Δ , flank observation post, боковой наблюдательный пункт – sekykla vietovei ir priešui žvalgyti, ugniai valdyti, kai neįmanoma tai padaryti iš pagr. vadavietės ir priešakinės sekyklos, iššaudyti į taikinius naudojant sekyklų bazę.

SEKŪKLŪ BĀZĖ, stebėjimo bāzė, target area survey base, observation base, база сопряженного наблюдения – dvi ir daugiau sekyklų, iš kurių tiesiogine sankirta nustatomos taikinių koordinatės.

SEKŪKLŪ SISTEMĀ, bilateral observation system, система сопряженного наблюдения – stebėjimas vienu metu ne mažiau kaip iš dviejų sekyklų. Artilerijoje Δ nustato taikinių, žyminių ir orientyrų koordinates, sprogimų nuokrypius nuo taikinio iššaudant pagal išmatuotus nuokrypius ir pan.

SEKŪKLŪ TIŅKLAS, observation post net, сеть наблюдательных пунктов – žvalgybos ir stebėjimo punktų tinklas, kurį sudaro artilerijos vieneto pagr. ir pagalbinės sekyklos ir sekyklų bazės.

SEKĪMO LAĪKAS, observing interval, наблюдательное время – laiko tarpas tarp judančio taikinio dviejų nuoseklių koordinacių nustatymo (dviejų sankirtų) momentų.

SEKĪMO NŪOTOLIS (Ns), observation range, дальность наблюдения – atstumas nuo sekyklos iki taikinio.

SEKŪNDMATIS, kitaip $\hat{\uparrow}$ *chronometras*.

SIAURĀSIS TAIKINŪS, $\hat{\uparrow}$ *taikiny*s.

SIEKSNIĀVIMAS, kitaip $\hat{\uparrow}$ *iššaudymas sieksniuojant*.

SÍEKSNIS, bracket, вилка – taikiklio (pabūklinio kampo) nuostatos keitimo dydis, siekiant gauti priešingo ženklų sprogimą. Skiriamas pirmasis, paskutinis, kampinis Δ . Dar žr. *artimoji (tolimoji) sieksnio riba, iššaudymas sieksniuojant*.

kampinis Δ , deflection bracket, угломерная вилка – pabūklinio kampo nuostatos keitimo dydis, siekiant gauti priešingo ženklų sprogimą, kai šaudoma dideliu poslinkio kampu ($\geq 5-00$).

paskutinis Δ , last bracket, последняя вилка – taikiklio nuostatos keitimo dydis, atitinkantis kaunamojo šaudymo reikalavimus: 100 m, kai taikinio gylis mažesnis nei 100 m; 200 m – 100 m ir didesnis.

SKELIAMÀSIS

pirmàsis Δ, first bracket, первая вилка – pirmasis taikiklio nuostatos keitimo dydis, priklausantis nuo galutinių šaudymo nuostatų tikslumo (ppr. atitinkantis 200 m, gali būti didesnis ir mažesnis).

SKELIAMÀSIS MECHANİZMAS, percussion mechanism, ударный механизм – šaunamojo ginklo mechanizmas šūvio metu šovinio (tūtos) kapsulei sudaužyti. Pabūklų Δ yra sudedamoji spygnos dalis. Pagal veikimo principą būna skiltuvinis (pusiau automatinių ir automatinių patrankų pleištinių spygnų) ir plaktukinis (didelio kalibro pabūklų stūmoklinių spygnų). Šaulių ginklų Δ būna skiltuvinis (neautomatinių dėtuvinių šautuvų, kai kurių pistolečių-kulkosvaidžių) ir gaidukinis (šiuolaikinių automatinių šautuvų, lengvųjų kulkosvaidžių, pistolečių ir medžioklinių šautuvų). Pagr. Δ dalys: ↑ *skiltuvas* su ↑ *daužikliu* ir ↑ *skeliamoji spyruoklė*.

SKELIAMÓJI SPYRUŪKLĖ, mainspring, firing spring, боевая пружина – šaunamojo ginklo spygnos skeliamojo mechanizmo sudedamoji dalis. Δ šūvio metu veikia skiltuvą su daužikliu, kuris staigiai juda pirmyn kapsulės (kapsulinės įvorės) link.

SKEVÉLDRINĖ ŠAUDMEŅS VEIKMĖ, ↑ *šaudmens veikmė*.

SKEVÉLDRINIS AĖDOMASIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

SKEVÉLDRINIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

SKEVÉLDROS KAUNAMÓJI VEIKMĖ, casualty-producing effect of splinter [fragment], убойное действие осколка – smūginis sviedinio (granatos, bombos, minos) skeveldros poveikis kariui, dėl kurios karys netenka gebėjimo kovoti – sužeidžiamas, nukaunamas. Δ priklauso nuo skeveldros masės, formos ir greičio; gali būti skverbiamoji ir smogiamoji. Manoma, kad skeveldros kauna, kai jų masė ne mažesnė kaip 4 g, o kinetinė energija, susidūrus su žmogaus kūnu, – ne mažesnė kaip 98 J.

SKILTUVAS, firing pin, striker, ударник – skeliamojo mechanizmo dalis, kurio smailus galas yra daužiklis. Δ šūvio metu juda kapsulės link veikiamas skeliamosios spyruoklės arba nuo gaiduko smūgio ir, smogdamas į kapsulę (kapsulinę įvorę), ją padega.

SKIRSTINŲS, allocation, распределение – (brand. kare) konkretus brand. ginklų, laikinai priskirtų vadui tik kaip planavimo veiksnys, skaičius ir tipai.

SKYSTÀSIS RAKĖTINIS KŪRAS, ↑ *raketinis kuras*.

SKÝSTOJO KŪRO RAKĖTINIS VARĪKLIS, ↑ *raketinis variklis*

SKLAIDÀ, dispersion, рассеивание – 1. pataikymų išsisklaidymas aplink vidurinį bombų ir sviedinių, numestų ir iššautų vienodomis sąlygomis, pataikymo tašką; 2. sviedinių (kulku, bombų, granatų, raketų ir kt.) kritimo taškų pasklidimas tam tikrame plote šaudant (leidžiant raketą, mėtant bombas) tomis pačiomis sąlygomis iš to paties ginklo. Δ plotas ppr. turi elipsės formą ir vadinamas $\hat{\uparrow}$ *sklaidos elipse*. Δ pavaldi $\hat{\uparrow}$ *sklaidos dėsniai*, kurio skaitinė išraiška yra $\hat{\uparrow}$ *sklaidos skalė*. Δ vyksta horizontalia (pagal toli ir krypti) ir vertikalia (pagal aukštį ir krypti) plokštumomis. Dar žr. *sklaidos centras, sklaidos paklaida, sklaidos plotas*.

SKLAIDŌS CENĖTRAS, centre of dispersion, центр рассеивания – vidurinių sviedinio (kulkos ir kt.) trajektorijų susikirtimo su ginklo horizontu (taikinio, kliūties paviršiumi) taškas.

SKLAIDŌS DĖSNIS, dispersion law, закон рассеивания – dėsnis, kuris paaiškina sprogimų sklaidos ribas, netolygų ir simetrišką sprogimų išsidėstymą. Pagr. sklaidos dėsniumai: didesnė nedidelių nuokrypių nuo $\hat{\uparrow}$ *sklaidos centro* tikimybė už didelių nuokrypių tikimybę; tokio pat dydžio, tačiau priešingų krypčių nuokrypiai yra vienodai tikėtini; nuokrypiai prie $\hat{\uparrow}$ *sklaidos elipsės* kraštinės ir tolesni yra mažai tikėtini. Todėl trumpai Δ formuluojamas taip: sviedinių (kulku, raketų ir kt.) sklaida netolygi, simetrinė ir turi ribinį dydį – sklaidos elipsę.

SKLAIDŌS ĖLIPSĖ, dispersion pattern, эллипс рассеивания – 1. šūvių, iššautų iš vieno pabūklo ar grupės pabūklų maždaug vienodomis sąlygomis, serijos išsisklaidymas; pataikymų ar sprogimų taškai, išsklaidyti aplink tašką, vadinamą viduriniu pataikymo tašku; 2. sprogimų sklaidos plotas.

SKLAIDŌS PAKLAIDÀ, dispersion error, ошибка рассеивания – atstumas nuo sprogimo (kulkos pataikymo) taško iki vidurinio sprogimų (kulku pataikymo) taško.

SKLAIDŌS PLŌTAS, area of dispersion, площадь рассеивания – plotas, kuriame išsidėsto sviedinių (minų, kulku ir kt.) kritimo taškai šaudant tomis pačiomis sąlygomis iš to paties ginklo. Šis plotas ppr. esti elipsės formos. Dar žr. *sklaidos elipsė*.

SKLAIDŌS SKALĖ, dispersion scale, шкала рассеивания – sviedinių (minų kulku ir kt.) sklaidos dėsnio skaitinė išraiška. Ji rodo sviedinių (kulku, minų ir kt.) vidutinių nuokrypių kuria nors kryptimi ir jų gavimo tikimybės priklausomumą. Δ dėsnio skaitinė išraiška yra tokia: 2%; 7%; 16%; 25%; 25%; 16%; 7%; 2%.

SLÁPTAS ARTILÈRIJOS UGNIÈS VAĻDYMAS, secret artillery fire control, скрытое управление огнем артиллерии – artilerijos ugnies valdymas siekiant išsaugoti paslapyje visus artilerijos vienetų ugnies organizavimo ir valdymo veiksmus ir priemones.

SLOPĪNAMOJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

SMŪGINĖ ŠAUDMEŅS VEIKMĒ, ↑ *šaudmens veikmė*.

SMŪGINIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artileryjos šaudymas*.

SMŪGINIS KONTÁKTINIS SPROGDĪKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdiklis*.

SMŪGIO BANGÀ, shock wave, ударная волна – greitai plintantis slėgio impulsas, kurį sukėlė sprogimas ore, po vandeniu ar po žeme; bangos greitis pradžioje viršija garso greitį, vėliau Δ virsta garso banga. Pagr. Δ parametras – ↑ *perteklinis slėgis* bangos fronte.

SPARNŪOTASIS REAKTĪVINIS SVIEDINŲS, ↑ *reaktyvinis sviedinys*.

SPARNŪOTOJI RAKETÀ, ↑ *raketa*.

SPECIALŪSIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

SPECIALŪSIS ŠAUNAMÀSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

SPIŅDULIU VAĻDOMA RAKETÀ, ↑ *raketa*.

SPROGDĪKLIO DAVĪKLIS, detonator sensor, датчик взрывателя цели – sprogdiklio dalis, kuri susidūrusi su taikiniu, siunčia signalą sprogdiklio sužadinimo grandinei. Δ būna kontaktinis (reaguojantis į taikinio prisilietimą, spaudimą, tempimą ir kt.) ir nekontaktinis (reaguojantis į taikinio skleidžiamus spindulius arba laukus).

SPROGDĪKLIO DELSĪKLIS, fuse delay, замедлитель взрывателя – kontaktinio arba nuotolinio sprogdiklio, degtuvo elementas detonuojamosios kapsulės sprogimui uždelsti. Delsiama perduodant ugnį nuo padegamosios iki detonuojamosios kapsulės. Po pirminio sprogdiklio suveikimo (uždegus padegamąją kapsulę) per delsiklio degimo laiką uždelsiamas šaudmens (sprogmens) sprogimas. Pvz., puolamosios rankinės granatos degtuvo delsiklis dega 3,2–4,2 s, t. y. tiek laiko, kad granata nulėktų iki taikinio. Dar Δ gali būti mechaninis (su laikrodžio mechanizmu), elektrinis ir kt.

SPROGDĪKLIO GALUTĪNIS PARENGĪMAS, arming fuse, взведение взрывателя – sprogdiklio valdymo rankenėlių, svirtelių, saugiklių perjungimas į parengiamąją padėtį. Iššaunamų šaudmenų sprogdikliai pasirengia veikti automatiškai – saugikliai šaudmens iššovimo arba lėkimo

metu išlaisvina judančias dalis, kurios ir parengia sprogdiklį sprogimui. Tai užtikrina šaudmenų laikymo ir vežimo saugumą.

SPROGDĪKLIO NÚOSTATA, fuse setting, установка взрывателя – nuotolinio sprogdiklio skalėje nustatytas konkretus padalų skaičius.

SPROGDĪKLIS, fuse, взрыватель – šaudmens veikimą pagal jo paskirtį sužadinantis įtaisas. Pagal priklausomybę Δ būna – artilerijos sviedinių ir minų, raketų kovinių dalių, inžinerinių ir jūrų minų, torpedų, bombų ir kt.; pagal veikimo principą – \uparrow kontaktinis, \uparrow nekontaktinis, \uparrow nuotolinis ir \uparrow universalusis sprogdiklis; pagal įrengimo šaudmenyje vietą – priešakinis, dugninis, šoninis ir universalusis; pagal veikimo greitį – staigusis, inertinis, delsusis, mišrusis. Δ , susidedantis iš kelių įvairiose šaudmens vietose išdėstytų blokų, vadinamas sprogdinimo įtaisu. Pagr. Δ dalys: korpusas, \uparrow skiltuvas su skeliamąja spyruokle, \uparrow daužiklis, delsiklis, \uparrow saugikliai, padegamoji kapsulė, detonuojamoji kapsulė, \uparrow detonatorius ir kt. Dar žr. kapsulė, sprogdiklio daviklis, sprogdiklio delsiklis.

SPROGDĪNIMO ŪŽTAISAS, \uparrow užtaisas.

SPROGĪMAS, blast, burst, explosive, взрыв, разрыв – 1. trumpalaikis ir greitas slegiamo oro, garų ar skysčio judėjimas nuo sprogo ar raketinio kuro degimo centro į išorę; 2. didelio energijos kiekio išlaisvinimas labai nedideliame tūryje per labai trumpą laiką. Gali būti: chem., elektrinis, brand., kosminis, kryptingasis, erdvinis Δ . Sprogo metu gali būti išlaisvinama sprogojų medžiagų chem. energija, vidinė brand. energija, elektromagnetinė energija (lazerio kibirkštis, žaibas ir kt.) ir mechaninė energija. Karyboje naudojama chem. ir vidinė brand. energija (įprastiniai ir brand. šaudmenys). Nuo 7 d-mečio pr. pradėtas naudoti erdvinis Δ ; 3. vyksmas, kurį sukelia sviedinio sprogstamojo arba išmetamojo užtaiso sprogo; sprogo sviediniui, pasireiškia tam tikra \uparrow šaudmens veikmė (skeveldrinė, ardomoji, smūginė, šviečiamoji ir kt.). Sviedinio (minos) Δ gali būti normalusis (pvz., pastebėtasis) ir nenormalusis (nevisiškas, pirmalaikis, sprogo vamzdyje, nukrypęs nuo stebėjimo linijos ir pan.), orinis, antžeminis, požeminis ir kt.

antžeminis Δ , surface burst, наземный взрыв – sprogo ant žemės paviršiaus, kai šaudoma sviediniais (minomis) su kontaktiniais sprogdikliais.

nevisiškas Δ , low-order burst, неполный разрыв – sprogo, kai sprogo tikrai sprogdiklio užtaisas ir nedetonavo pagr. sviedinio užtaisas.

normalusis Δ , normal burst, нормальный разрыв – sviedinio (minos) sprogo, kuris atitinka standartinį sprogo šiomis sąlygomis, pvz.,

SPROGIMO

sviedinys su skeveldrine sprogdiklio nuostata sprogsta susidūręs su taikiniu (kliūtimi), sviedinys su nuotoliniu sprogdikliu – ore ir pan.

nuo stebėjimo linijos nukrypęs Δ , off line burst, off for line, разрыв, отклонившийся от линии наблюдения – sviedinio sprogimas dėl klaidingai apskaičiuotų šaudymo nuostatų arba dėl sviedinių sklaidos nukrypęs į šoną nuo stebėjimo linijos. Šaudant iš uždarytų ugnies pozicijų, tokie sprogimai kreipiami į stebėjimo liniją taikant nuotolio koeficientą ir krypties žingsnį.

orinis Δ , air burst, воздушный взрыв – sprogimas ore, kai šaudoma sviediniais (minomis) su nuotoliniais ir nekontaktiniais sprogdikliais, kai ore sprogsta rikošetavęs sviedinys.

pastebėtasis Δ , observed burst, замеченный разрыв – sprogimas, kuris yra pastebėtas ir į kurį atsižvelgta.

pirmalaikis Δ , faulty [premature] burst, преждевременный разрыв – sviedinio (raketos) sprogimas lėkimo (skriejimo) trajektorijoje, nepasiekus numatyto sprogimo (nuotolinio šaudymo atveju) arba susidūrimo (smūginio šaudymo atveju) taško.

požeminis Δ , underground burst, подземный взрыв – įsmigusio į žemę sviedinio (minos, bombos) sprogimas, kurio centras yra žemiau žemės paviršiaus. Sprogimo vietoje susidaro \uparrow *sprogimo duobė* ar nesusidaro (\uparrow *kamufletas*).

sviedinio Δ vamzdyje, bore premature, разрыв снаряда в канале ствола – sprogimas sviediniui dar neišlėkus iš vamzdžio kanalo. Δ ppr. įvyksta dėl darbo saugos taisyklių pažeidimo, pvz., numetus iš didelio aukščio sviedinį, anksčiau laiko suveikus sprogdikliui, patekus į vamzdį smėliui ir pan.

SPROGIMO AUKŠTIS, height of burst, высота взрыва – vertikalus atstumas nuo žemės paviršiaus ar taikinio iki sprogimo taško (kampinis ar linijinis). Šaudant šaudmenimis su nuotoliniais sprogdikliais siekiama, kad sprogimai vyktų tinkamiausiame aukštyje. Gali būti matuojamas linijinis ir kampinis sprogimo aukštis.

kampinis Δ , burst height angle, угловая высота разрыва – kampas tarp sprogimo linijos ir taikinio linijos.

linijinis Δ , linear burst height, линейная высота разрыва – atstumas nuo sprogimo taško iki taikinio linijos.

tinkamiausiasis Δ , optimum height, оптимальная высота взрыва – aukštis, kuriame sprogimas padaro didžiausią žalojamąjį poveikį konkrečiam taikiniui.

SPROGĪMO DEBESĪS, bursting cloud, облако разрыва – dūmu ir dulkiu debesis, kuris susidaro sproguos sviediniui (raketai, minai ir kt.). Δ forma, dydis, spalva priklauso nuo šaudmens kalibro ir rūšies, sprogoimo rūšies, grunto, meteorologinių sąlygų ir kt. Pagal savų šaudmenų Δ sprendžiama apie sprogoimo nuokrypį nuo taikinio, o pagal prieš – apie šaudmens kalibrą, tipą ir kt.

SPROGĪMO DUOBĖ crater, shell crater, воронка – įdubimas, susidaręs žemėje įprastinio ar brand. sprogoimo vietoje. Δ priklauso nuo sprogoimo užtaiso masės ir pobūdžio (šaudmenų kalibro, brand. sprogoimo galios ir rūšies), fizinių grunto savybių ir užtaiso (šaudmens) įsmigimo į gruntą sprogoimo metu gylio.

SPROGĪMO LĪNIJA, line of burst, линия разрыва – tiesė, jungianti pabūklą su sprogoimu.

SPROGĪMO NŪOTOLIS, burst range, дальность разрыва – atstumas nuo pabūklo iki sprogoimo taško projekcijos į taikinio liniją.

SPROGĪMO TĄŠKAS, point of burst, точка разрыва – trajektorijos taškas, kuriame sviedinys (mina) sprogo; jis gali būti: sviedinio kritimo taškas (smūginis šaudymas), tam tikrame lėkimo trajektorijos taške (nuotolinis šaudymas), sproguos sviediniui ore po rikošeto (rikošetinis šaudymas) ir kt.

SPROGĪMO ŽĒNKLAS, sense, sensing, знак разрыва – ženklas, žymintis sprogoimo nuokrypį nuo taikinio į tolį. Yra du Δ : \uparrow *perlėkis* ir \uparrow *neprielėkis*.

SPROGĪMŲ NŪOKRYPIS, kitaip \uparrow *nuokrypis*.

SPROGĪMŲ TĀRPAS, burst interval, интервал разрывов – atstumas nuo sprogoimo projekcijos į taikinio liniją iki taikinio.

SPROGSTAMĪEJI ŠĀUDMENYS, explosive ordnance, взрывные боеприпасы – visi šaudmenys, turintys sprogoimajį, brand. ar termobranduolinį, biol. ar NM užtaisą. Tai bombos ir kovinės galvutės; valdomosios ir balistinės raketos; artilerijos, minosvaidžių, raketų ir mažųjų ginklų šaudmenys; visos minos, torpedos, giluminės bombos, ardomieji sprogoimenys; pirotechniniai užtaisai ir sprogoimenų pakuotės; šovinių ir šaunamųjų užtaisų įtaisai; elektriniai sprogoimenys; pašaliniai ir improvizuoti sprogomenys, kt. SM ir pan.

STABILIZŪOTASIS SVIEDINŪS, \uparrow *sviedinys*.

STACIONARIŪJI ARTILĒRIJA, \uparrow *artilērija*.

STACIONARŪSIS LEIDĪMO ĮRENGINŪS, \uparrow *leidimo įrenginys*.

STACIONARŪSIS

STACIONARŪSIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

STAIGŪSIS KONTAKTINIS SPROGDĪKLIS, ↑ *kontaktinis sprogdīklis*.

STANDĀRTINĒS ŠĀUDYMO SĀLYGOS, ↑ *šaudymo sąlygos*.

STĀRTAS, kitaip ↑ *leidimas*.

STĀRTO BATĒRIJA, kitaip ↑ *leidimo baterija*.

STEBĒJIMO BĀZĒ, kitaip ↑ *sekyklų bazė*.

STEBĒJIMO IR ŽVALGŪBOS PRIETAISAI, surveillance and observation instruments, приборы наблюдения и разведки – prietaisai įvairiems antžeminiams, oro ir jūrų taikiniams aptikti ir atpažinti, savo ir priešų pajėgų veiksmams stebėti, vietai žvalgyti, taikiniams nurodyti ir ugniai koreguoti. Tai žiūronai, stereoskopiniai prietaisai, periskopai, žvalgybos teodolitai, tankų ir šarvuotųjų stebėjimo prietaisai, tolmačiai, naktiniai žiūronai ir kt. Dar žr. *artilėrinė busolė, artilėrinis stereoskopinis prietaisas, teodolitas, tolmatas*.

STEBĒJIMO LĪNIJA, spotting line, линия наблюдения – bet kuri tiesi linija, pagal kurią stebėtojas nustato sviedinių kritimo vietą ir koreguoja ugnį.

STEBĒJIMO PRIETAISŲ ORIENTĀVIMAS, orientation of surveillance instruments, ориентирование приборов наблюдения – optinės prietaiso ašies žymėjimas pagal direcinį kampą ar kt. atramos kryptį. Tai reikalinga žvalgant, nurodant ir aptinkant taikinį (orientyrą, žyminį), valdant ugnį. Pagr. Δ būdai: pagal orientavimo arba pagr. šaudymo krypties direcinį kampą, pagal bendrą orientyrą, pagal dangaus šviesulį ir kt.

STEBĒJIMO SĖKTORIUS, observing sector, сектор наблюдения – erdvės dalis, kurioje stebėtojas (stebėjimo postas, radiolokacijos stotis ir kt.) stebi priešą, savo pajėgas, vietas ir objektus, atpažįsta aptiktus taikinius.

STEBĒJIMO UGNIS, ↑ *ugnis*.

STEBĒJIMO VADĀVIETĒ, command and observation post, командно-наблюдательный пункт – artilėrijos diviziono (baterijos) vadavietė priešui ir vietai žvalgyti, padalinių ugniai ir manevrui valdyti, pėstininkų padalinių veiksmams stebėti ir sąveikai su jais palaikyti. Stebėjimo vadavietėje būna diviziono (baterijos, valdymo būrio) vadas su reikiamais žvalgybos ir ugnies valdymo prietaisais, ryšių priemonėmis ir kariais. Δ renkami ir analizuojami žvalgybos duomenys. Δ įrengiama kartu arba greta pėstininkų vieneto, kurį remia artilėrijos vienetas, vadavietės.

STEBĖTOJO ATPAŽINĪMAS, observer identification, идентификация наблюдателя – pirmasis ugnies iškvietimo etapas, kuriuo užmezgamas ryšys ir atpažįstamas stebėtojas.

STEREOSKŪPINIS TOLĪMATIS, ↑ *tolimatis*.

STYGŌMATIS, subtense instrument, milrule, хордоугломер – specialus kampų matavimo ir žymėjimo, atstumų žemėlapyje (schemoje) matavimo prietaisas. Naudojamas artilerijoje, kai atliekamas topografinis susiejimas arba detaliai skaičiuojamos šaudymo nuostatos.

STIPRŪSIS ŠAUNAMÀSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šاونamasis užtaisas*.

STŌVINIS PRIEŠTÁNKINIS GRANÁTSVAIDIS, kitaip *sunkusis prieštankinis granatsvaidis*, ↑ *granatsvaidis*.

STRATĖGINĖ RAKETÀ, ↑ *raketa*.

STŪMŌKLINĖ PABŪKLO SPYNÀ, ↑ *pabūklo spyna*.

SUBKALĪBRINIS SVIEDINŪS, ↑ *sviedinys*.

SUDĖRINTAS STEBĖJIMAS IŠ SEKŪKĻŪ, bilateral observation, сопряженное наблюдение – stebėjimas iš ↑ *sekyklų bazės*.

SUDĖRINTOJI ŠVIEČIAMŌJI UGNĪS, coordinated illumination fire, координированный огонь на освещении – suderintas šaudymas šviečiamaisiais ir ardomaisiais sviediniais siekiant apšviesti taikinį ir aplinkinį plotą tik tuo laiku, kuris reikalingas stebėti ir koreguoti kaunamąją ugnį.

SUDĖTĪNIS TAIKINŪS, ↑ *taikinys*.

SUKAMÀSIS REAKTŪVINIS SVIEDINŪS, ↑ *reaktyvinis sviedinys*.

SUKAMÀSIS SVIEDINŪS, ↑ *sviedinys*.

SUNKIŌJI ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

SUNKŪSIS PRIEŠTÁNKINIS GRANÁTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

SUPERKALĪBRINIS SVIEDINŪS, ↑ *sviedinys*.

SŪRINKTO SVĪEDINIO MÀSĖ, weight charged, масса снаряженного снаряда – sviedinio korpuso, pagr. užtaiso ir sprogdiklio masė.

SUSIDŪRIMO KAMPAS (η), impact angle, угол встречи – kampas tarp trajektorijos liestinės susidūrimo taške ir žemės paviršiaus liestinės tame pačiame taške. Δ matuojamas nuo 0 iki 90°.

SUSIDŪRĪMO

SUSIDŪRĪMO TĀŠKAS, impact point, точка встречи – taškas, kuriame sviedinys (mina) susiduria su kliūtimi (taikiniu, žeme).

SUSIETŪJI UGNIĒS POZĪCIJA, ↑ *ugnies pozicija*.

SUSINAIKINIMAS, self-destruction, самоликвидация – 1. nepataikiusio į taikinį šaudmens arba jūrų ir inžinerinių minų naikinimas ↑ *susinaikinimo įtaisu*; 2. nukrypusios nuo nustatytos trajektorijos raketos sunaikinimas ↑ *raketos sprogdinimo sistema* (autonomiškai arba pagal komandą iš žemės). Dar žr. *raketos sunaikinimas, raketos sunaikinimo sistema, susinaikinimo įtaisas, valdomasis sunaikinimo signalas*.

SUSINAIKINIMO ĮTAISAS, self-destroying device, самоликвидатор – šaudmens (sviedinio, minos, raketos) įtaisas šaudmeniui, kai šis nepataiko į taikinį, nukrypsta nuo nustatytos trajektorijos arba po tam tikro laiko, sunaikinti. Šūvio (leidimo) metu suveikia Δ skeliamasis mechanizmas ir uždega įtaiso delsiklį. Delsiklio degimo trukmė ilgesnė už šaudmens lėkimo (skriejimo) iki taikinio laiką. Jei šaudmuo nepataiko į taikinį, delsiklis padega tarpinį užtaisą, kuris susprogdina sprogstamąjį užtaisą, sunaikinantį šaudmenį.

SUTARTINIAI ŽENKLAĪ, conventional signs, условные знаки – vietovės objektų, kovinės ir meteorologinės situacijos žymėjimo žemėlapiuose ir kt. koviniuose grafiniuose dokumentuose ženklai. Pagal paskirtį jie būna taktiniai, topografiniai ir meteorologiniai. Kai kurie iš jų gali būti įvairių mastelių; dar būna pagr. ir papildomieji (papildomiems duomenims apie įvairius objektus pateikti ir jų įvairiarūšiškumui parodyti).

meteorològiniai Δ , meteorological conventional signs, метеорологические условные знаки – sutartiniai ženklai meteorologiniams elementams, apibūdinantiems fizinę atmosferos būseną ir vykstančius joje procesus, žymėti.

taktiniai Δ , tactical conventional signs, тактические условные знаки – sutartiniai ženklai, kuriais žymima žemėlapiuose (schemose) pajėgų padėtis ir jų veiksmų pobūdis, vadavietės, užnugario objektai, ugnies priemonės, fortifikaciniai įrenginiai, užtvaros ir kt. kariniai objektai.

topogrāfiniai Δ , topographic conventional signs, топографические условные знаки – sutartiniai ženklai, kuriais žymimi vietovės objektai ir jų ypatumai (forma, matmenys, buvimo vieta, tarpusavio ryšiai, kiekybinės ir kokybinės charakteristikos ir kt.) geografiniuose (topografiniuose) žemėlapiuose, schemose ir pan.

SUTELKTÓJI UGNĪS, concentrated fire, сосредоточенный огонь – 1. šaudymas iš kelių ginklų, nutaikytų į vieną tašką ar mažą plotą; 2. artilerijos ugnies rūšis; kelių baterijų ugnis vienu metu į vieną taikinį arba jų grupę. Keli zenitinės artilerijos padaliniai šaudo į vieną svarbų oro taikinį vienu metu arba nuosekliai. Tankų būrys (kuopa) šaudo sutelktąja ugnimi tiesioginiu taikymu; 3. dviejų ar daugiau laivų artilerijos šaudymas į vieną taikinį.

SUTELKTÓJI VĖDUŪKLĖ, ↑ *vėduoklė*.

SUTVĪRTINTASIS PABŪKLO VAMZDIS, ↑ *pabūklo vamzdis*.

SVARBŪSIS TAIKINŲS, ↑ *taikinyš*.

SVIEDĪMO KAMPAS (θ_0), departure angle, угол бросания – kampas tarp sviedimo linijos ir pabūklo horizonto.

SVIEDĪMO LĪNIJA, line of departure, линия бросания – vamzdžio ašies tęsinys sviedinio išlėkimo momentu. Δ yra trajektorijos liestinė išlėkimo taške.

SVIEDĪMO PLOKŠTUMÀ, departure plane, плоскость бросания – vertikali plokštuma, sutampanti su sviedimo linija.

SVĪEDINIO AŅTGALIS, projectile [shell] cap, наконечник снаряда – konstrukcinis priešakinės sviedinio dalies elementas, gerinantis sviedinio kovines charakteristikas. Skiriamas balistinis ir šarvamušis Δ .

balistinis Δ , ballistic cap, баллистический наконечник снаряда – tuščiaaviduris smailus gaubtas, užsukamas ant bukos priešakinės sviedinio dalies jo balistinei formai pagerinti (oro pasipriešinimui mažinti lekiant). Jis yra plonasienis ir gaminamas iš lengvų medžiagų. Tokius antgalius turi ir raketos.

šarvāmušis Δ , armour-piercing cap, броневой наконечник снаряда – konstrukcinis priešakinės šarvamušio sviedinio dalies elementas sviedinio rikošetavimui mažinti, viršutiniam šarvo sluoksniui iš dalies ardyti, priešakinei sviedinio daliai apsaugoti nuo suirimo pramušant šarvą (kai reikia, kad sviedinys sprogtų šarvuoto objekto viduje). Gaminamas iš minkštesnio negu sviedinio korpusas metalo. Ant Δ , turinčio plokščią arba figūrinį pjūvį, ppr. užsukamas balistinis antgališ.

SVĪEDINIO CENTRŪOJAMOJI JUOSTĖLĖ, steadying band, центрующий поясок снаряда – nežymus sviedinio korpuso (aukščiau kreipiamąjo žiedelio) žiedinis storėjimas sviediniui pabūklo vamzdžio kanale

SVIEDINIO

centruoti. Sviedinio skersmuo pagal Δ yra 0,1–0,2 mm mažesnis negu pabūklo kalibras.

SVIEDINIO GREĪTIS, shell [projectile] velocity, скорость снаряда – 1. sviedinio (kulkos, minos) masės centro nulėktas atstumas per laiko vieneta; vienas iš pagr. sviedinio (kulkos, minos) lėkimo rodiklių. Matuojamas metrais per sekundę (m/s), kartais \uparrow *Macho skaičiumi*. Praktinę reikšmę turi sviedinių (kulku, minu) \uparrow *pradinis greitis*; 2. reaktyvinių ir aktyviųjų reaktyvinių sviedinių didžiausias greitis aktyviojo trajektorijos ruožo pabaigoje. Dar žr. *galutinis greitis*.

SVIEDINIO KREIPIAMÀSIS ŽIEDĖLIS, driving [rotating, steering] band, ведущий поясok снаряда – sviedinio konstrukcijos dalis, kurios paskirtis – kartu su vamzdžio graižtvomis suteikti sviediniui sukamąjį judėjimą aplink savo ašį; vario juostelė, įpresuota į sviedinio korpuso cilindrinės dalies žiedinę įpjovą.

SVIEDINIO LĖKIMO (RAKĖTOS SKRIEJIMO) LAĪKAS, projectile (missile) time of flight, полетное время снаряда (ракеты) – laikas sekundėmis nuo momento, kai iššauamas sviedinys ar paleidžiama raketa iš ginklo ar sistemos, iki to laiko, kai sviedinys (raketa) pataiko ar sprogsta.

SVIEDINIO (MINOS) MÀSĖS NÚOKRYPIO ŽENKLŪ SKAIČIUS (Δ_q), shell weight marking, весовые знаки снаряда (мины) – masės ženklų skaičius, pažymėtas ant sviedinio (minos) ir rodantis sviedinio (minos) masės pakitimą lyginant su standartine.

SVIEDINIO SKEVĖLDRA, shell fragment, осколок снаряда – metalo atplaišos, į kurias, sprogus sviediniui, suskyla jo korpusas; vienas iš sviedinio kaunamųjų elementų. Kaunamasis Δ poveikis priklauso nuo jos masės, formos ir gyvojo taikinio pasitikimo greičio. Kai kurių skeveldrinių ir skeveldrinių ardomųjų sviedinių korpusai gaminami taip, kad sprogant sviediniui, susidaro tam tikro dydžio ir formos skeveldros.

SVIEDINIO SPROGĪMAS VAMŽDYJE, \uparrow *sprogimas*.

SVIEDINIO ŠARVÀMUŠĖ ŠERDĪS, armour-piercing core, бронебойный сердечник – specialaus lydinio kaunamasis subkalibrinio šarvamušio sviedinio elementas, didinantis sviedinio pramušamąją galią. Sviediniais su šarvamušėmis šerdimis šaudoma iš tankų ir prieštankinių pabūklų.

SVIEDINIO TRAJEKTÒRIJA, projectile trajectory, траектория снаряда – sviedinio (kulkos) masės centro lėkimo erdvėje kreivė nuo sviedinio (kulkos) išlėkimo iš vamzdžio iki susidūrimo su taikiniu (kritimo arba susidūrimo

taško). Δ yra balistinė, jei sviedinys (kulka, mina, rankinė granata ir kt.) lekia veikiamas tik traukos ir oro pasipriešinimo jėgų. Vienodo horizontalaus nuotolio, bet skirtingų išlėkimo kampų trajektorijos yra gretutinės. Pagal išlėkimo kampo dydį būna ↑ *lėkštoji*, ↑ *iškilioji* ir ↑ *mortyrinė trajektorija*. Zenitinės artilerijos Δ būna tik kylančioji (neturi krintančiosios atkarpos). Δ parametrus galima nustatyti ją matuojant arba apskaičiuoti išorinės balistikos formulėmis. Δ turi labai daug parametrų. Dar žr. *trajektorijos elementai, trajektorijos matavimas, trajektorijų pluoštas*.

SVIEDINIO VEIKMĖ PŪ ŠARVAIS, armour-piercing shell after-effect, броневое действие снаряда – naikinamoji sviedinio veikmė, kurią po šarvu sudaro sviedinio (šarvamušės šerdies) skeveldros, sprogstamojo užtaiso ir jo sproginimo produktai arba kumuliacinė srovė. Tai šarvamušių ir kumuliacinių sviedinių, kasetinių kovinių elementų veikmės sudedamoji dalis.

SVIEDINIO ŽEMĖJIMAS, shell drop, понижение снаряда – sviedinio nukrypimas nuo šūvio linijos žemyn.

SVIEDINŲS, shell, projectile, снаряд – pagr. artilerijos šaudmens sudedamoji dalis įvairiems objektams naikinti (ardyti) ir kt. uždaviniams (dūmijimo, apšvietimo, mokymo ir kt.) atlikti. Δ susideda iš korpuso, užtaiso ir sprogdiklio. Būna mažo (20–75 mm), vidutinio (76–155 mm) ir didelio (daugiau kaip 155 mm) kalibro. Δ skiriami pagal sviedinio ir pabūklo kalibrų santykį – kalibrinis, superkalibrinis ir subkalibrinis; pagal konstrukcijos ypatumus – aktyvusis, aktyvusis reaktyvinis, reaktyvinis (↑ *reaktyvinis sviedinys*); pagal stabilizavimo lėkimo metu būdą – sukamasis, stabilizuojamasis; pagal paskirtį – pagrindinis (šarvamušis, betonmušis, ardomas, skeveldrinis, skeveldrinis ardomas, kumuliacinis, padegamasis ir kt.), specialusis (šviečiamasis, dūminis, agitacinis ir kt.) ir pagalbinis (mokomas, praktinis, bandomasis ir kt.); pagal valdomumą – valdomasis ir nevaldomasis. Sviedinio korpuse ppr. skiriamos priešakinė (galvutė pagaminta išvien su korpusu arba prisukama), kūginė (skliautinė), cilindrinė, požiedinė ir dugninė (dugnas pagamintas išvien su korpusu arba įsukamas) dalys. Sviedinio korpuse įtaisytos centruojamosios juostelės ir kreipiamieji žiedeliai. Galvutėje arba dugne yra sprogdiklio lizdas. Dar žr. *kartėčė, sviedinio antgalis, sviedinio centruojamoji juostelė, sviedinio kreipiamasis žiedelis, sviedinio šarvamušės šerdis, šaudmens veikmė, šrapnelis*.

agitacinis Δ, propaganda shell, агитационный снаряд – specialusis sviedinys agitacinei medžiagai mėtyti. Δ išmetamasis užtaisas yra

SVIEDINYS

priešakinėje sviedinio dalyje ir agitacinė medžiaga išmetama per dugninę dalį. Agitacinė medžiaga išmėtoma iki 30 000 m² plote (vidutinio kalibro sviedinys). Δ veikdinamas nuotoliniu sprogdikliu.

aktyvūsis Δ, nonrocket assisted projectile, активный снаряд – sviedinys, kuriam pradinį greitį suteikia pabūklo vamzdyje degančio šaunamojo užtaiso dujos. Toliau jis lekia iš inercijos.

aktyvūsis reaktyvūsis Δ, additional propulsion projectile, semi-self propelled projectile, trajectory booster projectile, активно-реактивный снаряд – sviedinys (mina), turintis du užtaisus – įprastinį (aktyvųjį) ir reaktyvųjį. Reaktyvūsis variklis įmontuotas į sviedinio (minos) korpusą. Δ pradinį greitį įgyja nuo šaunamojo užtaiso, degančio pabūklo vamzdyje, dujų; papildomą greitį lekiant suteikia sviedinio (minos) reaktyvūsis variklis. Tai didina sviedinio (minos) lėkimo nuotolį 20–60%, tačiau mažina jo taiklumą dėl padidėjusios sviedinio (minos) sklaidos.

antiradiolokacinis Δ, antiradar projectile, противорадиолокационный снаряд – specialusis sviedinys pasyviesiems radiolokacijos stočių trukdžiams sudaryti. Δ užtaisomas radiolokacinėmis atšvaitomis (gerai radijo bangas atspindinčiomis medžiagomis, pvz., kurio nors metalo folijos juostelėmis), kurios, suveikus nuotoliniam sprogdikliui, išsviedžiamos iš sviedinio korpuso ir priešpriešinių oro srovių išsvaidomos erdvėje.

ařdomasis Δ, high-explosive projectile, фугасный снаряд – pagr. sviedinys tvirtiems nebetoniniams statiniams griauti ir pasislėpusiems juose žmonėms kauti. Jis turi labai tvirtą korpusą (pramuša sienas), galingą užtaisą, kuris sprogsa statinio viduje, ir kontaktinį priešakinį arba dugninį sprogdiklį, nustatytą smūginei veikmei (t. y. turi vieną arba du delsiklius). Δ ppr. būna didelio kalibro.

balistinis Δ, ballistic shell, баллистический снаряд – sviedinys, lekiantis ↑ *balistine trajektorija*.

betõnmušis Δ, concrete-piercing shell, бетонобойный снаряд – pagr. smūginės ir ardamosios veikmės sviedinys gelžbetoniniams ir kt. ilgalaikiams įtvirtinimams griauti. Gali būti t. p. naudojamas šarvuotiesiems taikiniams naikinti. Turi tvirtą priešakinę dalį, galingą sprogstamąjį užtaisą ir delsojo veikimo dugninį kontaktinį sprogdiklį. Šaudoma iš didelio kalibro pabūklų. 155–203 mm sviedinys stačiu kampu pramuša 0,75–1,25 m gelžbetonio konstrukciją.

brizántinis Δ, high-explosive distance projectile, бризантный снаряд – *psn.* skeveldrinis arba skeveldrinis ardomasis sviedinys su nuotoliniu sprogdikliu; dar buvo vadinamas *nuotolinė granata*. Dar žr. *artilerinė granata*.

dūminis Δ, smoke shell, дымовой снаряд – specialusis sviedinys su dūminiu užtaisu; Δ skirtas dūmų uždangai daryti, išišaudyti ir signalizuoti. Skiriamas dūminis (su kontaktiniu sprogdikliu) ir rūkstantysis (su nuotoliniu sprogdikliu) sviedinys.

įšaudomasis Δ, marker projectile, пристрелочный снаряд – specialusis signalinės veikmės sviedinys taikiniams nurodyti ir išišaudyti į taikinius; užtaisomas fosforu arba pirotechniniais mišiniais, kurie sproge skleidžia įvairios spalvos dūmus.

kalibrinis Δ, caliber projectile, калиберный снаряд – sviedinys, kurio kalibras atitinka pabūklo vamzdžio kalibrą.

kumuliacinis Δ, hollow-charge [shaped charge] projectile, кумулятивный снаряд – pagr. sviedinys šarvuotiesiems objektams naikinti. Šarvas pramušamas kryptinga ugnies srove, o už šarvo esantys žmonės kaunami šarvo skeveldromis ir sprogstamojo užtaiso dujomis. Šiuolaikinis Δ pramuša 2–4 kartus storesnį šarvą negu sviedinio kalibras. Δ būna sukamieji (sukasi tik sviedinio korpusas) ir nesukamieji (su kalibriniu nejudamu arba superkalibriniu išsiskleidžiančiu stabilizatoriumi).

nusitáikantysis Δ, homing artillery projectile, самонаводящийся снаряд – valdomasis sviedinys su ↑ *nusitaikančiąja galvute*.

padegamasis Δ, incendiary shell, зажигательный снаряд – pagr. padegamosios veikmės sviedinys su padegamoju užtaisu; jo paskirtis – sukelti gaisrų židinius, žeisti karius, gadinti orlaivius aerodromuose, ginkluotę ir kovos techniką. Ppr. užtaisomas baltuoju ir plastifikuotuoju fosforu, kuris sproguos sviediniui, išsvaidomas 15–20 m spinduliu. Δ gali turėti kontaktinį arba nuotolinį sprogdiklį.

pagálbinis Δ, auxiliary projectile, вспомогательный снаряд – sviedinys, skirtas tiriamiesiems bandymams ir mokymui (mokomajam koviniam šaudymui, šaudmenų ir šaudymo mokymui).

pusiáu šarvāmušis Δ, semiarmour piercing projectile, полубронебойный снаряд – pagr. smūginės ir ardomosios veikmės sviedinys antvandeniniams jūrų taikiniams naikinti.

skevédrinis ařdomasis Δ, common shell [projectile], осколочно-фугасный снаряд – pagr. skeveldrinės ir ardomosios veikmės sviedinys esantiems

SVIEDINŲS

atviroje vietojėje ir fortifikaciniuose įrenginiuose žmonėms kauti ir technikai naikinti. Skeveldrinę arba ardomąją veikmę lemia sprogdiklio tipas ir jo nuostata. Kontaktinis sprogdiklis gali būti nustatytas skeveldrinei (žmonėms kauti), ardomajai (lengviems fortifikaciniams įrenginiams griauti) ir uždelstai (įgilintiems fortifikaciniams įrenginiams griauti) veikmei. Skeveldrinę sviedinio veikmę gali padidinti nuotoliniai ir nekontaktiniai sprogdikliai.

skeveldrinis Δ, personnel shell [projectile], fragmentation shell, осколочный снаряд – pagr. skeveldrinės veikmės sviedinys žmonėms kauti, nešarvuotajai ir lengvai šarvuotajai technikai naikinti. Sandara panašus į skeveldrinę ardomąją sviedinį ir susideda iš korpuso, iš kurio susidaro skeveldros, sprogstamojo užtaiso ir sprogdiklio. Δ rūšis yra sviedinys su gatavais naikinimo elementais.

specialūs is Δ, special shell, специальный снаряд – sviedinys specialiosioms užduotims atlikti. Būna dūminis, šviečiamasis, agitacinis, iššaudomasis ir kt. Δ.

stabilizúotasis Δ, finned projectile, fin-stabilized shell, оперенный снаряд – sviedinys, kurį lekiant stabilizuoja sviedinio užpakalinėje dalyje esantys sparneliai (stabilizatorius). Šaudoma iš lygiavamzdžių ir graižtvinių pabūklų. Stabilizatorius būna kalibrinis (nejudamai pritvirtintas) ir superkalibrinis (išsiskleidžiantis sviediniui išlekus iš vamzdžio).

subkalibrinis Δ, subcaliber projectile, подкалиберный снаряд – sviedinys, kurio kalibras yra mažesnis negu pabūklo vamzdžio kalibras. Toks sviedinys dėl mažesnės masės įgyja didesnę pradinę greitį negu tokio pat kalibro kalibrinis sviedinys.

sukamàsis Δ, spinning projectile, вращательный снаряд – sviedinys, kuris lėkdamas yra stabilus dėl sukimosi apie savo ašį. Sukamasis judėjimas suteikiamas sviediniui judant vamzdyje esančiomis graižtvomis.

superkalibrinis Δ, supercaliber projectile, надкалиберный снаряд – sviedinys, kurio aktyviosios dalies kalibras būna didesnis už vamzdžio kalibrą – tai didina šaudmens galią. Ppr. į vamzdį įleidžiamas tik šaunamasis užtaisas, kurio kalibras yra mažesnis už sviedinio aktyviosios dalies kalibrą ir atitinka vamzdžio kalibrą. Šiais sviediniais šaudoma iš lengvųjų pabūklų nedideliais nuotoliais. Labai paplitusios superkalibrinės, šaudomos iš granatsvaidžių, granatos.

Δ sù naikinamaisiais elemeñtais, projectile with ready fragmentation element, снаряд с готовыми убойными элементами – skeveldrinis sviedinys, kurio korpusas pripildytas iš anksto pagamintų naikinamųjų

elementų (šratų, metalo gabaliukų, virbų, strėlių ir kt.), neapsaugotiems žmonėms kauti ir neapsaugotai nešarvuotajai technikai naikinti per visą pabūklo šaudymo nuotolį. Δ gali būti 7–9 tūkstančiai plunksnotų adatėlių (strėlių), kurios lėkdamos kūgio pavidalo spiečiumi dideliame plote žeidžia karius. Δ , naudojamas kovimui tiesiogiai prieš pabūklą, vadinamas kartečiniu.

šarvāmušis ařdomasis Δ , armour piercing high-explosive projectile, бронебойно-фугасный снаряд – pagr. ardomosios veikmės sviedinys šarvuotiesiems taikiniams naikinti. Δ sudaro: priešakinė dalis, plastinių SM užtaisas ir dugninis kontaktinis sprogdiklis. Sviediniui atsitrenkus į šarvą, plastiškai deformuojasi priešakinė sviedinio dalis ir sprogstamasis užtaisas – didėja sprogstamojo užtaiso sąlyčio su šarvu plotas. Sprogus sviediniui, atšoka šarvo vidinės dalies gabalai, kaunami po šarvu esantys žmonės ir naikinama įranga.

šarvāmušis subkalibrinis Δ , hypervelocity armour piercing projectile, бронебойный подкалиберный снаряд – pagr. smūginės veikmės sviedinys su aktyviaja dalimi (šerdimi), kurios kalibras 3 kartus mažesnis už pabūklo vamzdžio kalibrą. Pramuša šarvą, 2–3 kartus storesnį už pabūklo vamzdžio kalibrą. Šaunant sviedinio aktyvioji dalis būna specialiame laikiklyje, kuris ir šliaužia vamzdžiu.

šarvāmušis Δ , armour piercing shell, бронебойный снаряд – pagr. smūginės veikmės sviedinys šarvuotajai technikai naikinti. Δ būna: kalibrinis ir subkalibrinis; su sprogstamuoju užtaisu ir vientisas (be SM); smailus ir bukas; su šarvamušiu arba balistiniu antgaliu.

šviečiamasis Δ , illuminating [star] shell [projectile], осветительный снаряд – specialusis šviečiamosios veikmės sviedinys vietovei taikinio rajone naktį apšviesti. Δ gali būti parašutinis ir be parašiuoto. Sviedinyje be parašiuoto yra iki 24 šviečiamųjų žvaigždučių, kurios, sproguos sviediniui, lėtai krinta apšviesdamos iki 1 km² vietovės plotą per 20–30 s. Parašutiniame Δ yra parašiuotas ir šviečiamasis elementas. Suveikus nuotoliniam sprogdikliui, išsviedžiamas šviečiamasis elementas, išsiskleidžia parašiuotas, kuris leidžiasi 2–8 m/s greičiu; apšviečia iki 1 km skersmens vietovės plotą 40–120 s.

trasuojamasis Δ , tracer projectile, трассирующий снаряд – sviedinys su traseriu išišaudymui ir šaudymo koregavimui palengvinti, taikiniams nurodyti. Šiais sviediniais dažniausiai šaudoma iš zenitinių, aviacinių, tankų ir prieštankinių pabūklų.

SVIEDINŲS

užtaisytasis Δ, service projectile, live shell, снаряженный снаряд – pagr. ar specialusis sviedinys su užtaisu (sprogstamuoju, specialiuoju ir kt.) ir sprogdikliu.

valdomasis Δ, controlled projectile, управляемый снаряд – prg. tai pagr. sviedinys, turintis lėkimo valdymo įrangą; skirtas svarbiems, mažiems, judriems objektams naikinti. Δ įprastai iššaukiamas iš pabūklo. Lėkimo metu autonominiai sviedinio prietaisai, reaguodami į taikinio skleidžiamą spinduliavimą arba į savo skleidžiamo spindulio atspindį nuo taikinio, siunčia signalus valdymo įtaisams (vairams) koreguodami trajektoriją ir nukreipdami sviedinį į taikinį. JAV turi galutinėje trajektorijos atkarpoje valdomą 155 mm sviedinį XM712 „Copperhead“ su lazerine pusiau aktyviaja nusitaikančiąja galvute, 203 mm kasetinį sviedinį su pasyvaus nusitaikymo kovinėmis dalimis; Rusija – 152 mm Δ „Krasnopol“ su lazerine pusiau aktyviaja nusitaikančiąja galvute. Taikinio kovimo tikimybė siekia 90%. Dar žr. *nusitaikymas, nusitaikančioji galvutė*.

SVIEDINŲS SŪ NAIKINAMASIAIS ELEMENTAIS, ↑ *sviedinys*.

SVIEDINIŲ (MĖNŲ) SĄNAUDOS, ammunition expenditure (consumption), расход снарядов (мин) – sviedinių (minų) skaičius, reikalingas ugnies uždaviniui atlikti.

Š

ŠĀCHTINIS LEIDĪMO ĪRENGINĪS, ↑ *leidimo ģrenginys*.

ŠĀRVĀMUŠIS ĀRDOMASIS SVIEDINĪS, ↑ *sviedinys*.

ŠĀRVĀMUŠIS SUBKALĪBRINIS SVIEDINĪS, ↑ *sviedinys*.

ŠĀRVĀMUŠIS SVĪEDINIO ĀNTGĀLIS, ↑ *sviedinio antgalis*.

ŠĀRVĀMUŠIS SVIEDINĪS, ↑ *sviedinys*.

ŠĀRVŪOTĀSIS BŌKŠTAS, armoured turret, броневая башня – uždaras šarvuotasis ģrenginys (dažnai liejinys), statomas ant tankų, šarvuočių, savaeigių artilerijos pabūklų, šarvuotųjų traukinių, laivų, ģtvirtintų ģrenginių ir statinių; skirtas šaudyti ir jame esantiems žmonėms, pabūklams, kulkosvaidžiams, stebėjimo prietaisams nuo ugnies apsaugoti. Δ kartais būna aplinkinio sūkio. Dar žr. *aplinkinio sūkio bokštas, pabūklo bokštas*.

ŠĀUDANČIOS ARTILĒRIJOS ŹVALGŪBOS RADIOLOKĀCIJOS STOTĪS, artillery locating radar, радиолокационная станция разведки стреляющей артиллерии – radiolokacijos stotis šaudantiems pabūklams (haubicoms, patrankoms, minosvaidžiams ir kt.) sekti, jų koordinatėms nustatyti, savos artilerijos vienetų ugniai ģ šiuos taikinius koreguoti.

ŠĀUDYMAS, firing, shooting, стрельба – ugnies leidimas ģ taikinius iš įvairių rūšių ginklų. Δ būna: kovinis, mokomasis ir sportinis; bandomasis, tiriamasis ir parodomasis; artilerijos (antžeminės, kranto, laivų, zenitinės), Δ iš šaulių ginklų ir granatsvaidžių, iš tankų. Dar skiriamas aplinkinis, automatinis ir kt. Δ. Šaudymo iš atskirų rūšių ginklų taisyklės ir ypatumai aiškunami šaudybos teorijoje, šaudymo taisyklėse ir instrukcijose. Šaudymo sąvoka apima pasirengimą šaudyti (↑ *šaudymo rengimą*), ↑ *įsišaudymą ģ taikinį* (išskyrus šaulių ginklus ir zenitinę artileriją) ir kaunamąjį šaudymą. Dar žr. *artilерijos šaudymas, minosvaidžių šaudymas*.

kovinis Δ, battle firing, боевая стрельба – šaudymas ģ taikinius (mokomuosius taikinius) iš kovinių ginklų koviniais šaudmenimis; aukščiausia karių mokymo naudoti ginklus kovos veiksmų sąlygomis forma. Δ ppr. atliekamas baigiamajame vienetų kovinio rengimo etape per taktikos pratybas. Δ ppr. naudojami šaudmenys su koviniais užtaisais. T. p. rengiamas praktinis šaudymas šaudmenimis be kovinių užtaisų (praktiniais arba

ŠĀUDYMAS

inertiniais šaudmenimis), pvz., artilerijos šaudymas, šaudymas torpedomis, raketų leidimas. Δ rezultatai vertinami pagal pažeistų taikinių skaičių.

mókomasis Δ , practice firing, учебная стрельба – šaudymas, kurio tikslas išmokyti karius taikliai ir veiksmingai šaudyti iš kovinių ginklų įvairiomis sąlygomis; pasirengimo koviniam šaudymui etapas. Δ naudojami koviniai ir praktiniai sviediniai (granatos, šoviniai), jų pakaitalai, imitacinės treniravimosi (mokymo treniravimosi) priemonės.

ŠĀUDYMAS BAĪGTAS, rounds complete, стрельба закончена – terminas, reiškiantis, kad visi kaunamosios ugnies šūviai buvo iššauti.

ŠĀUDYMO ATNAŪJINIMAS, restoration of fire, возобновление стрельбы – ugnies leidimas pagal planą, kai jis buvo nutrauktas šaudant į planinį taikinį.

ŠĀUDYMO BŪDAI, method for applying fire, способы ведения огня – \uparrow artilerijos ugnies uždavinių atlikimo būdai. Ugnies uždaviniai gali būti atliekami užklotine ugnimi ir paskirstant grupinio taikinio plotą tarp baterijų. Kaunamoji ugnis leidžiama šaudant viena arba trimis taikiklio nuostatomis ir viena arba dviem pabūklinio kampo nuostatomis. Skiriant šaudymo būdą, nustatoma: taikiklio nuostatų skaičius; taikiklio šoksniio dydis; pabūklinio kampo nuostatų skaičius; vėduoklės intervalas; sviedinių sąnaudos vienam pabūklui ir vienai nuostatai.

ŠĀUDYMO GLAUSTŪMAS, closely-grouped fire, кучность стрельбы – ginklo ypatybė, pasireiškianti sviedinių (raketų, kulų ir kt.) kritimo taškų (sprogimų) nuokrypiu (išsidėstymu) apie jų grupavimosi (sklaidos) centrą, kai šaudoma tomis pat taikiklio (sprogdiklio nuotoliniame šaudyme) nuostatomis ir vienodomis šaudymo sąlygomis. Kuo mažesni šie nuokrypiai, tuo geresnis Δ . Artilerijoje Δ rodikliai – absoliučioji vidutinių nuokrypių (V_N – pagal nuotolį, V_K – pagal šoninę kryptį, V_A – pagal aukštį) reikšmė ir jų bei šaudymo nuotolio X santykis. Pabūklų Δ geras, jeigu

$$\frac{V_N}{X} = \frac{1}{300} \div \frac{1}{400} \quad \text{ir} \quad \frac{V_K}{X} = \frac{1}{1500} \div \frac{1}{2000} .$$

RSUS Δ ppr. blogesnis nei pabūklų.

ŠĀUDYMO ĮRENGINYS, kitaip \uparrow ugnies įrenginys.

ŠÁUDYMO KOREGĀVIMAS, kitaip \hat{u} gnies koregavimas.

ŠÁUDYMO LENTĒLĒS, kitaip \hat{a} rtilerijos šaudymo lentelės.

ŠÁUDYMO NAGRINĒJIMAS, critique firing, разбор стрельбы – mokomosios ugnies užduoties atlikimo sąlygų nagrinėjimas ir vertinimas.

ŠÁUDYMO NÚOSTATOS, firing data, данные для стрельбы – taikiklio, pabūklinio kampo, sprogdiklio ir kt. šaudymo nuostatos. Dar žr. *galutinės šaudymo nuostatos*.

ŠÁUDYMO NÚOSTATŲ PĀTAISOS, correction for firing conditions, поправки на условия стрельбы – nuotolio ir krypties pataisos dėl šaudymo sąlygų nuokrypio nuo standartinių. Skaičiuojamos balistinės, geofizinės ir meteorologinės Δ .

balistinės Δ , ballistics correction, поправки на баллистические условия стрельбы – nuotolio ir krypties pataisos dėl balistinių šaudymo sąlygų neatitikimo standartinių. Nuotolio pataisos skaičiuojamos: pradinio sviedinio greičio nuokrypio nuo pagr. pabūklo dėl vamzdžio išdilimo; užtaisų partijos pradinio greičio nuokrypio nuo standartinio; užtaisų temperatūros neatitikimo standartinės temperatūros; neatitikimo kt. standartinių balistinių sąlygų. Krypties pataisa skaičiuojama dėl derivacijos.

geofizinės Δ , geophysical correction, поправки на геофизические условия стрельбы – nuotolio ir krypties pataisos dėl geofizinių šaudymo sąlygų. Nuotolio pataisa skaičiuojama dėl Žemės paviršiaus kreivumo. Krypties pataisa skaičiuojama dėl Žemės sukimosi.

meteorològinės Δ , meteorological correction, поправки на метеорологические условия стрельбы – nuotolio ir krypties pataisos dėl neatitikimo standartinių meteorologinių šaudymo sąlygų. Nuotolio pataisos skaičiuojamos: dėl atmosferos slėgio ir balistinės oro temperatūros neatitikimo, balistinio vėjo išilginio vektoriaus. Krypties pataisa skaičiuojama dėl balistinio vėjo šoninio vektoriaus.

ŠÁUDYMO NÚOSTATŲ SKAIČIĀVIMAS, firing data calculation, расчет установок для стрельбы – taikiklio, pabūklinio kampo ir kitų nuostatų apskaičiavimas. Dar žr. *galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas*.

ŠÁUDYMO NÚOTOLIS, range of fire, дальность стрельбы – atstumas nuo pabūklo iki taikinio. Δ gali būti: absoliutusis horizontalusis, geodezinis (topografinis), horizontalusis, nuožulnūs, galutinis ir išaudytas. Dar vartojama sąvoka *didžiausiasis Δ* .

ŠÁUDYMO

absoliútusis horizontalùsis Δ , full [complete] ground range of fire, полная горизонтальная дальность стрельбы – nuotolis nuo išlèkimo taško iki trajektorijos susidùrimo su ginklo horizontu.

didžiausiasis Δ , maximum range, наибольшая дальность стрельбы – 1. didžiausias ginklo šaudymo, neatsižvelgiant į sklaidą, atstumas; 2. pabūklo techninės galimybės šaudyti didžiausiu nuotoliu.

galutinis Δ , computed range of fire, исчисленная дальность стрельбы – geodezinis (topografinis) nuotolis su pataisomis dėl šaudymo sąlygų.

geodèzinis (topogrāfinis) Δ , geodetic [topographic] range of fire, геодезическая (топографическая) дальность стрельбы – nuotolis nuo pabūklo iki taikinio, išmatuotas pagal žemėlapi (prietaisą) arba apskaičiuotas pagal jų koordinates.

horizontalùsis Δ , ground range of fire, горизонтальная дальность стрельбы – nuožulinio nuotolio projekcija į ginklo horizontą.

įšaudytas nuótolis, adjusted range, пристрелянная дальность стрельбы – šaudymo nuotolis, nustatytas įsišaudant į taikinį (žyminį).

nuožlunùsis Δ , slant range of fire, наклонная дальность стрельбы – mažiausias nuotolis nuo išlèkimo iki susidùrimo (taikinio) taško.

ŠÁUDYMO PAKLAIDÀ, paklaidà, error of firing, error, ошибка стрельбы, ошибка – sviedinio (kulkos ir kt. šaudmenų) kritimo taško arba kritimo (sprogimo) taškų grupės centro nesutapimas su taikymo tašku. Δ atsiranda dėl šaudymo rengimo ir taikymo klaidų, sklaidos ir kt. Kartais dėl įvairių priežasčių pasitaiko atsitiktinės Δ .

atsitiktinė Δ , accidental error, случайная ошибка – tokia paklaida, kuri esamomis sąlygomis gali būti, o gali ir nebūti. Δ pavyzdžiai: šaudymo paklaida, kai pirmo šūvio sviedinio kritimo taškas nukrypsta nuo taikymo taško toliau nei didžiausia galima galutinių šaudymo nuostatų apskaičiavimo klaida arba kaunamojo šaudymo sprogimo taškai išeina iš sklaidos elipsės ribų. Tokių Δ priežastys: galutinių šaudymo nuostatų apskaičiavimo, taikymo ir kt. klaidos.

ŠÁUDYMO PATIKIMŪMAS, patikimūmas, fire reliability, reliability, надежность стрельбы, надежность – tikimybė, kad ugnies uždavinys esamomis sąlygomis bus atliktas.

ŠÁUDYMO RENGĪMAS, preparation fire, подготовка стрельбы – visuma priemonių, kurios užtikrina artilerijos vienetų nuolatinę kovinę gebą

veiksmingai atlikti ugnies uždavinius. Δ sudaro: taikinių žvalgyba ir koordinacinių nustatymas; topogeodezinis, meteorologinis, balistinis ir techninis šaudymo rengimas; šaudymo ir ugnies valdymo organizavimas; šaudymo nuostatų apskaičiavimas. Δ gali būti detalusis, dalinis ir apytikris, išankstinis, galutinis, tiesioginis, šaudymo rengimas iššaudant į taikinį ir neįšaudant. Dar žr. *galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas*.

balistinis Δ, ballistic preparation fire, баллистическая подготовка стрельбы – pradinio sviedinio (minos) greičio nuokrypio dėl vamzdžio išdilio, užtaisų partijos ypatumų ir užtaiso temperatūros nustatymas; šaudmenų rūšiavimas ir jų paskirstymas pabūklams (minosvaidžiams); šaudmenų balistinių charakteristikų nustatymas; šaudmenų laikymo vienoje temperatūroje organizavimas; pataisų dėl balistinių šaudymo sąlygų skirtumo skaičiavimas.

detalusis Δ, detail [deliberate] preparation fire, полная подготовка стрельбы – šaudymo rengimas, kai nustatomos visos šaudymo sąlygos ir detaliai apskaičiuojamos galutinės šaudymo nuostatos.

galutinis Δ, final preparation fire, окончательная подготовка стрельбы – šaudymo rengimas nuo ugnies uždavinio gavimo (taikinio aptikimo) momento iki pasirengimo šaudyti. Šaudant į planinius taikinius, Δ apima tikslinamų pataisų dėl meteorologinių ir balistinių šaudymo sąlygų nuokrypio apskaičiavimą ir galutinių šaudymo nuostatų tikslinimą.

išankstinis Δ, preliminary preparation fire, предварительная подготовка стрельбы – šaudymo rengimas iki ugnies uždavinio gavimo (taikinio aptikimo) momento. Šaudant į planinius taikinius, Δ apima šaudymo rengimą iki galutinių šaudymo nuostatų apskaičiavimo ir pasirengimo šaudyti.

meteorologinis Δ, meteorological preparation fire, метеорологическая подготовка стрельбы – meteorologinių duomenų gavimas, meteorologinių elementų žemės paviršiuje matavimas, pataisų dėl meteorologinių šaudymo sąlygų skirtumo skaičiavimas. Δ divizione sudaro: meteorologijos biuletenių tiesioginis priėmimas iš meteorologijos stoties; meteorologinio rengimo baterijose kontrolė; apytikrų meteorologijos biuletenių (naudojant diviziono meteorologijos postą) sudarymas (jeigu reikia) ir jų perdavimas baterijoms; meteorologinių šaudymo pataisų nustatymas arba apskaičiuotų baterijose pataisų kontrolė. Δ baterijoje sudaro: meteorologijos biuletenių priėmimas ir meteorologinių šaudymo pataisų apskaičiavimas. Reaktyvinės artilerijos baterijose dar nustato balistinį vėją trajektorijos aktyviajame ruože ir prireikus sudaro apytikrą meteorologijos biuletenį.

ŠÁUDYMO

Δ neiššáudant, silent registration, подготовка стрельбы без пристрелки – šáudymo rengimas, kai galutinės šáudymo nuostatos apskaičiuojamos detaliai arba perkeliant ugnį nuo iššaudytų žyminių (taikinių).

tèchninis Δ, technical preparation fire, техническая подготовка стрельбы – pabūklų (minosvaidžių), šaudmenų ir prietaisų guošimas, pabūklų (minosvaidžių) ir prietaisų individualiųjų pataisų nustatymas.

tiesióginis Δ, direct preparation fire, непосредственная подготовка стрельбы – taikinių žvalgyba ir jų koordinacių nustatymas, galutinių šáudymo nuostatų apskaičiavimas, ugnies uždavinių įteikimas atlikėjams.

topogeodèzinis Δ, topogeodetic preparation fire, топогеодезическая подготовка стрельбы – taškų koordinacių, jų aukščių, direkcinų kampų, pabūklinių kampų nustatymas.

ŠÁUDYMO RENGĪMAS NEIŠIŠÁUDANT, ↑ *šáudymo rengimas*.

ŠÁUDYMO REZULTÁTAS, score fire, результат стрельбы – ugnies uždavinio atlikimas: šaudant į nematomus taikinius – nustatyto šaudmenų skaičiaus sunaudojimas; šaudant į matomus taikinius: pavienius – tiesioginis pataikymas į taikinį arba kitoks akivaizdus jo sunaikinimas; grupinius – akivaizdus taikinio nuslopinimas, pvz., taikyns nutraukė šáudymą arba ataką ir pan.

ŠÁUDYMO REŽĪMAS, rate of fire, режим огня – didžiausias leistinas šūvių skaičius per tam tikrą šáudymo laiką negadinant pabūklo, nemažinant taiklumo ir greitašaudos.

ŠÁUDYMO SÁLYGOS, conditions of firing, условия стрельбы – balistinės, geofizinės, meteorologinės, topogeodezinės ir techninės sąlygos, kuriomis šáudoma. Dar skiriamos standartinės ir realios Δ.

balistinės Δ, ballistics conditions of firing, баллистические условия стрельбы – užtaiso temperatūra, sviedinio masė ir jos nuokrypis nuo standartinės. Šaudant dar atsižvelgiama į tokias Δ: derivacija, sviedinio nudažymas, sprogdiklių padėtis (su dangteliu ar be dangtelio), liepsnos gesiklis ir kt.

geofizinės Δ, geophysical conditions of firing, геофизические условия стрельбы – Žemės sukimasis ir Žemės paviršiaus kreivumas.

meteorològinės Δ, meteorological conditions of firing, метеорологические условия стрельбы – atmosferos slėgis pabūklo stovėjimo vietoje, oro temperatūra ir drėgnumas, vėjo kryptis ir greitis.

standártinés Δ, standard conditions of firing, табличные условия стрельбы – šaudymo sąlygos, nustatytos šaudymo lentelėse. Δ yra šios: topogeodezinės sąlygos – taikinyis yra pabūklo horizonto lygyje; balistinės sąlygos – standartinis pradinis sviedinio greitis, užtaiso temperatūra +15°C, standartinė sviedinio masė, sviedinio su sprogdikliu forma atitinka nustatytą brėžinį; meteorologinės sąlygos – be vėjo, atmosferos slėgis pabūklo stovėjimo taške ir pabūklo horizonte 750 mm Hg, oro temperatūra pabūklo stovėjimo taške ir pabūklo horizonte +15°C, standartinis temperatūros pasiskirstymas pagal aukštį. Iš tikrųjų šaudymo sąlygos skiriasi nuo standartinių sąlygų, todėl vidurinė trajektorija nukrypsta nuo normalios (pagal šaudymo lenteles). Atsižvelgiant į šiuos nuokrypius, apskaičiuojamos ↑ *šaudymo nuostatų pataisos*.

topogeodèzinés Δ, topogeodezic conditions of firing, топогеодезические условия стрельбы – ugnies pozicijų, sekycių ir taikinių koordinačių, pabūklų orientavimo krypčių nustatymo būdai.

ŠÁUDYMO SEKĖJAS, spotter, наблюдатель за результатами стрельбы – ↑ *artilèrijos stebètojas* artilèrijos šaudymui sekti, sprogimų nuokrypiams nuo taikinio nustatyti ir ugniai koreguoti.

ŠÁUDYMO SEKĪMAS, ↑ *ugnies koregavimas*.

ŠÁUDYMO SÈKTORIUS, **ugniès sèktorius**, sector [zone] of fire, сектор обстрела [огня] – vietovės ruožas, kuriame ugnies priemonė (pabūklas, tankas, kulkosvaidis ir kt.) turi naikinti priešo taikinius tiesioginiu taikymu. Skiriamas pagr. ir papildomasis Δ.

ŠÁUDYMO SPARTÀ, rate of fire, темп стрельбы – 1. laiko tarpas tarp dviejų pabūklo šūvių, baterijos (būrio) salvių, leidžiamų pagal šią komandą; šūvių (salvių) skaičius per laiko vienetą. Δ nustatoma atsižvelgiant į taikinio pobūdį, šaudmenų sąnaudą, ugnies uždavinio atlikimo laiką ir sviedinių sprogimų stebėjimo (sankirtos) sąlygas; 2. automatinio ginklo techninė greitašauda.

ŠÁUDYMO TAIKLŪMAS, firing accuracy, меткость стрельбы – vidurinės trajektorijos (sviedinių, kulų vidurinių pataikymo taškų) sutapimo su taikiniu (numatytu taikinio tašku) lygis; viena iš patikimo taikinio naikinimo sąlygų. Δ artilèrijoje pasiekiamas sutapatinant vidurinę trajektoriją su taikiniu (išišaudant į taikinį arba detaliai apskaičiuojant galutines šaudymo nuostatas) arba priartinant ją taip, kad didesnė dalis paleistų sviedinių galėtų pažeisti taikinį; stengiantis sumažinti sviedinių sklaidą (parenkant užtaisų partijas, sviedinius su vienodais masės ženklais, vienodai nutaikant ir pan.). Δ

ŠÁUDYMO

priklauso nuo ginklų ir šaudmenų, šaudymo ir stebėjimo prietaisų kokybės ir techninės būklės, šaudančiojo gebėjimo tiksliai nustatyti taikinio padėtį, taisyklingai nusitaikyti (šaudant tiesioginiu taikymu) arba labiausiai priartinti vidurinę trajektoriją prie taikinio (išišaudant į taikinį), teisingai apskaičiuoti ir panaudoti šaudymo sąlygų pataisas, atlikti visus veiksmus su ginklais ir prietaisais.

ŠÁUDYMO TAISŲKLĖS, kitaip ↑ *artilėrijos šaudymo taisyklės*.

ŠÁUDYMO TĪKRINIMAS, firing control, контроль стрельбы – šaudymo nuostatų tikslumo tikrinimas ir tikslinimas.

ŠÁUDYMO TIKSLŪMAS, accuracy of fire, точность стрельбы – 1. šaudymo charakteristika, nustatoma pagal šūvių grupių pataikymo į taikinio centrą ir aplink jį tankį; 2. galimo sviedinių (minų) kritimo (sprogimo) taškų išsidėstymo taikymo taško atžvilgiu tikimybinis vertinimas. Δ apibūdinamas ↑ *vidutiniais nuokrypiais* į tolį, aukštį ir šoną.

ŠÁUDYMO TRUKMĖ, firing time, продолжительность ведения огня – ugnies uždavinio atlikimo (artilėrinio antpuolio) laikas. Δ nustatoma atsižvelgiant į taikinį (taikinius), ugnies uždavinio pobūdį, taktinę situaciją (artilėrijos kovos veiksmų periodą) ir kt. aplinkybes. Šaudant į taikinius, kuriuos reikia sunaikinti (nuslopinti) nedelsiant, šaudymo trukmė nenustatoma, ji priklauso nuo ugnies uždavinio atlikimo laiko.

ŠÁUDYMO TVARKÀ, kitaip ↑ *artilėrijos šaudymo tvarka*.

ŠÁUDYMO UŽDUOTIS, fire mission, огневая задача – užduotis naikinti ugnimi (šaudant, leidžiant raketas) priešą. Duodant Δ, nurodomi taikiniai, konkreti Δ (sunaikinti, nuslopinti, suardyti ir kt.), ugnies leidimo (nutraukimo) laikas, šaudymo priemonių (vienetų) skaičius, šaudmenų rūšys ir skaičius, šaudymo tvarka ir būdai. Dar žr. *artilėrijos ugnies uždaviniai*.

ŠAUDMEŅS DĀRYMAS NEKENKSMÌNGO, ammunition disposal, обезвреживание боеприпаса – šaudmens būsenos keitimas į saugią padėtį, kurioje neįmanomas atsitiktinis jo sproginimas. Tai daroma įvairiais būdais – šaudmenys sprogdinami, išimami užtaisai arba sprogdikliai, sprogdikliai nustatomi į saugią padėtį ir kt.

ŠAUDMEŅS DĀŽYMAS, painting ammunition, окраска боеприпаса – šaudmens dengimas laku ir dažais. Δ būna dvejopas – apsauginis (saugoti metalą nuo rūdijimo) ir ženklinamasis (ištinis arba įvairiaspalviais žiedais – pažymėti šaudmens paskirtį).

ŠAUDMEŅŠ ENĒRGIJA ŽIÓTYSE, muzzle energy, дульная энергия – sviedinio (kulkos, minos) kinetinė energija išlėkimo iš vamzdžio momentu. Δ lemia didžiausiąjį šaudymo nuotolį ir šaudmens kaunamąją galią. Dar žr. *žiotinė energija*.

ŠAUDMEŅŠ GALIÀ, ammunition yield, могущество боеприпаса – šaudmens veiksmingumo rodiklis. Ardomojo sviedinio galia apibūdinama sprogimo duobės matmenimis, sprogimo bangos perteklinio slėgio ir impulso dydžiais, kurie priklauso nuo sprogstamojo užtaiso masės ir savybių, įsiskverbimo į kliūtį gylio, sprogdiklio nuostatos; skeveldrinio – tikrojo skeveldrinio naikinimo zonos plotu, kurį lemia skeveldrų masė, skaičius ir lėkimo greitis, taikinio pažeidžiamumas ir susidūrimo sąlygos; šarvamušio sviedinio – pramušamo šarvo storium, esant tam tikram susidūrimo kampui ir šarvuotojo taikinio naikinimo tikimybei; padegamojo – padegamojo užtaiso degimo temperatūra; šviečiamojo – spinduliuotės stipriai ir vietovės apšvietimo trukme; dūminio – nepermatomos uždangos ilgiu ir dūmijimo trukme. Bendras pagr. šaudmenų veiksmingumo rodiklis – taikinio naikinimo tikimybė.

ŠAUDMEŅŠ GREĪTIS ŽIÓTYSE, muzzle velocity, дульная скорость – sviedinio (kulkos, minos) greitis vamzdžio atžvilgiu išlėkimo iš vamzdžio momentu. Δ lemia ↑ *šaudmens energijos žiotyse* dydį. Δ yra 1–2% mažesnis už šaudmens pradinį greitį. Dar žr. *žiotinis greitis*.

ŠAUDMEŅŠ ĮSPAUDĀVIMAS, ammunition stamping [marking, branding], клеймение боеприпаса – metalinių šaudmens dalių ženklinimas įkalant ar įspaudžiant skaitmenis, raides ar sutartinius ženklus. Įspaudai būna pagr. ir kartojamieji. Pagr. įspauduose nurodoma gamykla, partijos numeris ir gaminimo metai (ant sprogdiklių ir uždegimo priemonių dar nurodomas jų tipas). Pagr. įspaudai t. p. yra metalo kokybės, techninės kontrolės ir užsakovo atstovo ženklai. Kartojamieji įspaudai reikalingi apskaitai (dingus šaudmeniui ir kt.).

ŠAUDMEŅŠ IŠĖMĪMAS, unloading gun, разряжание орудия – veiksmas, kuriuo iš užtaisyto pabūklo išimamas šaudmuo. Ppr. tai atliekama šūviu (minosvaidyje – ir išimant miną iš vamzdžio).

ŠAUDMEŅŠ VEIKMĖ, effect of ammunition, действие боеприпаса – šaudmens poveikis jo kovinio naudojimo metu. Δ gali būti keleriopa: ardomoji, kumuliacinė, padegamoji, skeveldrinė, smūginė, šarvamušė, šrapnelinė (pagr. šaudmenys), šviečiamoji, signalinė, trukdžių darymo ir kt. (specialieji šaudmenys).

ařdomoji Δ, destructive [crater] effect of ammunition, фугасное действие боеприпаса – taikinio naikinimas (ardymas) sprogstamojo užtaiso sprogimo produktais ir susidariusia *↑ smūgio banga*. Δ veiksmingumas apibūdinamas sprogimo duobės apimtimi (vidutiniškai 1 kg SM išsviedžia 1 m³ grunto) ir *↑ pertekliniu slėgiu* smūgio bangos fronte. Δ priklauso nuo sprogstamojo užtaiso masės, sviedinio įsmigimo į gruntą sprogimo metu gylio ir grunto savybių.

kumuliacinė Δ, cumulative effect of ammunition, кумулятивное действие боеприпаса – naikinamoji veikmė, pagrįsta šaudmens užtaiso sprogimo produktų ir korpuso medžiagos sutelktu ir kryptingu srautu, pramušančiu šarvus. Dar žr. *kumuliacijos efektas*.

padegamoji Δ, incendiary effect of ammunition, зажигательное действие боеприпаса – naikinamoji veikmė, pasireiškianti taikinio padegimu. Ši veikmė tam tikru būdu pasireiškia visų tipų pagr. šaudmenyse, tačiau norint patikimai padegti taikinį, naudojami padegamieji šaudmenys.

skeveldrinė Δ, splinter [fragmentation] effect of ammunition, осколочное действие боеприпаса – šaudmens *↑ skeveldrų kaunamoji veikmė*. Δ apibūdinama: kaunamųjų skeveldrų skaičiumi; jų pasiskirstymu kovimo plote (antžeminė artilerija) arba kovimo erdvėje (zenitinė artilerija); skeveldrų kovimo spinduliu. Kaunamųjų skeveldrų skaičius priklauso nuo sviedinio (minos) korpuso storio, korpuso metalo mechaninių savybių, sprogstamojo užtaiso SM kiekio ir savybių, sprogstamojo užtaiso detonavimo pobūdžio ir skeveldrų lėkimo greičio. Geriausi šiuolaikiniai skeveldriniai sviediniai sudaro 1 kg sviedinio (minos) korpuso iki 50–55 kaunamųjų ir 100–150 smulkių nekaunamųjų skeveldrų. Skeveldrų pasiskirstymas smūginiame šaudyme labai priklauso nuo sviedinio kritimo kampo. Didėjant kritimo kampui, didėja kovimo plotas. Esant mažam kritimo kampui, pagr. kaunamųjų skeveldrų masė lekia į šonus dviem pluoštais statmenai šaudymo kryptiai; trečiasis, labai išretintas, lyginant su šoniniais, pluoštas nukreiptas pirmyn; atgal lekia tik kai kurios skeveldros. Didėjant kritimo kampui, skeveldrų skaičius šoniniuose pluoštuose beveik nesikeičia, tačiau didėja lekiančių pirmyn ir atgal skeveldrų skaičius. Kai kritimo kampas siekia arba viršija 75°, gaunamas beveik tolygus aplinkinis kovimas. Smūginio šaudymo Δ tuo geresnė, kuo greičiau suveikia sprogdiklis ir kuo tvirtesnis gruntas, t. y. kuo mažesnė sviedinio sprogimo duobė. Geriausia Δ kai sprogsta ore rikošetavęs sviedinys (sviedinys su nuotoliniu sprogdikliu) ir sprogimo

aukštis ne didesnis kaip 20 m. Tokia veikmė užtikrina veiksmingiausią atviroje vietovėje ir atvirose apkasuose esančių karių pažeidimą.

smūginė Δ , percussion effect of ammunition, ударное действие боеприпаса – naikinamoji veikmė, pasireiškianti lekiančiam ir turinčiam tam tikrą kinetinę energiją sviediniui (kulkai, skeveldrai) susidūrus su taikiniu. Tai pagr. šarvamušių ir betonmušių šaudmenų ir pagalbinė ardomųjų ir skeveldrinių ardomųjų šaudmenų veikmė.

ŠAUDMENŲ IR SPROGMENŲ LAĪKYMAS, ammunition and explosive storage, хранение боеприпасов и взрывчатых веществ – ilgalaikis šaudmenų ir sprogmėnų laikymas, saugojimas ir priežiūra. Laikoma arsenalu, bazių, sandėlių specialiose saugyklose taip, kad juos galima būtų nedelsiant panaudoti. Pagr. Δ reikalavimas – saugumas, kuris pasiekiamas griežtai laikantis tam tikrų taisyklių ir sąlygų, laiku atliekant priežiūros darbus.

ŠAUDMENŲ KOMPLĖKTAS, equipment ammunition, establishment of rounds, комплект боеприпасов (боевой комплект) – šaudmenų skaičius, nustatytas vienam ginklui (automatiniam šautuvui, pistoletui, pabūklui ir kt.) arba kovos mašinai (šarvuočiui, tankui, lėktuvui ir kt.); tiekimo vienetas šaudmenims, reikalingiems kovos užduočiai atlikti, skaičiuoti ir tiekti.

ŠAUDMENŲ PADAVĖJAS, ammunition bearer [handler], carrying number, подносчик боеприпасов – pabūklo (minosvaidžio) skyriaus karys, kuris ruošia ir atneša prie pabūklo (minosvaidžio) šaudmenis. Pabūkluose, užtaisomuose dvinariais ir trinariais šaudmenimis, vienas iš Δ vadinamas sviedininku, kitas – užtaisininku. Sviedininkas ruošia ir atneša prie pabūklo sviedinį, nušluosto tepalą, tikrina sviedinio tinkamumą. Užtaisininkas ruošia ir atneša prie pabūklo užtaisus.

ŠAUDMENŲ PÁRTIJA, ammunition batch (lot), партия боеприпасов – sviedinių, šaunamųjų užtaisų, sprogdiklių ir kt. šaudmenų grupė, pagaminta ir sukomplektuota arsenale (bazėje). Šaudmenys gaminami ir komplektuojami partijomis. Kiekvienai Δ suteikiamas numeris, pagal kurį šaudmenys, pirmiausia užtaisai, rūšiuojami ugnies pozicijose. Atliekant ugnies uždavinį, šaudoma tiktai vienos partijos užtaisais.

ŠAUDMENŲ PRĪEDANGA, ammunition shelter, укрытие для боеприпасов – įrengta šaudmenų laikymo vieta.

ŠAUDMENŲ RŪŠIÁVIMAS, sorting ammunition, сортировка боеприпасов – artilerijos šaudmenų ir jų sudedamųjų dalių rūšivimas pagal partijas, t. y. į tokias grupes, kuriose jie visi būtų vienodi pagal paskirtį, masę, sprogdiklio tipą, ženklimą ir kt. Δ tikslas – nesusipainioti šaudmenų ir jų elementų;

ŠAUDMENŲ

neleisti panaudoti ne pagal paskirtį; pasiekti didesnę šaudymo glaustumą; sudaryti geresnes sąlygas apskaičiuojant nuotolio pataisas (kai detaliai rengiamas šaudymas).

ŠAUDMENŲ SÁNDĒLIS, ammunition store [dump, park, depot], склад боеприпасов – užnugario (logistikos) vienetas, kuris priima, laiko, rūšiuoja, komplektuoja ir išduoda šaudmenis. Δ gali būti stacionarusis ir judrusis, centrinio pavaldumo ir karinių vienetų (brigadų, batalionų ir kt.).

ŠAUDMENŲ SKIRIAMIEJI ŽENKLAĪ, ammunition marking [identification], маркировка боеприпасов – sutartinių ženklų ir užrašų ant šaudmenų, jų dalių ir pakuotės sistema. Pagal Δ spalvą ir įspaudus nustatoma šaudmens paskirtis ir jo ypatybės. Ženklinimo skiriamaisiais ženklais tvarka nustatyta techniniuose dokumentuose. Dar žr. *šaudmens įspaudavimas*.

ŠAUDMENŲ TIEKĪMAS, ammunition supply, снабжение боеприпасами – šaudmenų ir ginklų tiekimas kovos veiksmų metu pėstininkų, tankų ir artilerijos vienetams. Tai daroma ↑ *šaudmenų tiekimo punktuose*, kurie organizuojami batalionuose ir kuopose. Pėstininkų būriuose ir skyriuose skiriami šaudmenų nešėjai.

ŠAUDMENŲ TIEKĪMO PŪNKTAS, ammunition supply point, пункт снабжения боеприпасами – kovos veiksmų metu batalione (kuopoje) organizuojamas punktas tiekiamiems iš užnugario ginklams ir šaudmenims priimti, jiems laikyti, iš dalies parengti naudoti ir padaliniais tiekti.

ŠAUDMUŌ, ammunition, munition, боеприпас – 1. karinėse operacijose naudojamas parengtas įtaisas, užtaisytas SM, išmetamuju užtaisu, pirotechniniais elementais ir sprogdikliais arba brand. medžiagomis, BM ar NM. Tam tikri šaudmenys gali būti naudojami per pratybas, ceremonijas ir kt. ne karo tikslams; 2. sudedamoji ginkluotės dalis tiesiogiai žmonėms kauti, technikai ir įtvirtinimams naikinti, specialiosioms užduotims atlikti – apšviesti, dūmyti, agitacinei medžiagai mėtyti ir kt. Δ yra: sviedinys ir mina, reaktyvinis sviedinys, raketos ir torpedos kovinė dalis, šaulių ginklų šoviny, granata, aviacinė bomba, sprogstamasis užtaisas, dūmadėžė ir kt. Pagal tai, kuri GP (pajėgu) rūšis naudoja, Δ būna – šaulių ginklų, artilerijos, aviacijos, inžinerinis, jūrų šaudmuo; pagal paskirtį – pagrindinis, specialusis ir pagalbinis; pagal užtaiso pobūdį – įprastinis, erdvinio sprogo, kasetinis, padegamasis, brand., chem., biol., kumuliacinis. Pagr. šaudmenys – naikinamieji, griaunamieji; specialieji – šviečiamieji, dūminiai, trasuojamieji, radijo bangų sklidimą trukdantys, agitaciniai ir kt.; pagalbiniai – mokomieji, treniruočių, ginklų bandymo. Įprastiniai Δ užtaisomi brizantinėmis SM. Dar

žr. *antrinis šaudmuo, artilerijos šaudmuo, kasetinis šaudmuo, kumuliacinis šaudmuo, minosvaidžio šaudmuo, sprogstamieji šaudmenys, tuščiasis šaudmuo.*

ŠAUNAMÀSIS UŽTAISAS, propelling charge, метательный заряд – vienam šūviui į tūtą arba į maišą supiltas parakas; jam degant, susidariusios dujos išstumia iš vamzdžio kulką (sviedinį, miną). Δ skiriamas pagal paskirtį – kovinis, tuščiasis ir specialusis; pagal užtaisymo būdą – tūtinis ir betūtis. Kovinis ir specialusis Δ gali būti nuolatinis arba kintamasis (pradiniam greičiui, šaudymo nuotoliui ir trajektorijos pobūdžiui keisti), pilnasis, sumažintasis, sustiprintasis, tarpinis, toliašaudis ir kt. Dar žr. *artilерijos šaudmens tūta, kovinis užtaisas, minosvaidžio šaudmens užtaisas, tuščiasis užtaisas, užtaiso maišas.*

betūtis Δ, stacked charge, картузный заряд – šaunamasis užtaisas, laikomas maiše. Δ sudaro: užtaiso maišas, kuriame yra bedūmis parakas su degikliu. Δ uždega padegamasis vamzdelis (galvaninis arba smūginis), esantis pabūklo spynoje.

kintamasis Δ, multisection [reducible] charge, переменный заряд – užtaisas iš vieno pagr. paketo arba dviejų pusinių paketų ir papildomų lygiasvorių arba nelygiasvorių maišelių. Didelio kalibro antžeminėje artilerijoje kovinis užtaisas skiriamas į du užtaisus – pilnąjį kintamąjį ir mažąjį kintamąjį; komplektuojamas dviejose tūlose. Užtaisai vadinami: pilnasis, pirmasis, antrasis ir t. t. – pagal jų masės mažėjimą. Sudarant užtaisą, išimamas reikiamas maišelių skaičius. Δ naudojamas atskirojo užtaisymo pabūklu (minosvaidžių) šaudmenyse.

mažasis Δ, fractional [reduced] charge, уменьшенный заряд – kovinis užtaisas, naudojamas, kai reikia šaudyti mažesniu nei didžiausiasis šaudymo nuotolis arba iškiliaja (mortyrine) trajektorija. Šaudant Δ didinamas pabūklo vamzdžio veiknumas.

nepilnasis Δ, burst short charge, неполный заряд – 1. kovinis užtaisas, kuris komplektavimo bazėje buvo sukomplektuotas mažesnis nei nurodyta šaudmens (užtaiso) skiriamuosiuose ženkluose; 2. sukomplektuotas prieš šūvį mažesnis užtaisas nei buvo nurodyta komandoje.

nuolatinis Δ, fixed charge, постоянный заряд – nekintamos sudėties užtaisas, naudojamas vientisiniuose šaudmenyse (mažo kalibro patrankų) ir kai kuriuose atskirojo užtaisymo šaudmenyse (šarvamušiuose, kumuliaciniuose).

ŠAUNAMIEJI

pilnasis Δ , full [service, normal] charge, полный заряд – kovinis užtaisas, naudojamas, kai reikia šaudyti didžiausiu nuotoliu ir lėkštąja trajektorija (tiesioginiu taikymu). Δ gali būti nuolatinis ir kintamasis.

specialusis Δ , special charge, специальный заряд – šaunamasis užtaisas specialiesiems šaudmenims (agitaciniams, dūminiams, padegamiesiems, šviečiamiesiems ir kt.) užtaisyti.

stiprusis Δ , heavy charge, supercharge, усиленный заряд – kovinis užtaisas didžiausiam pradiniam greičiui pasiekti; naudojamas šaudant tiesioginiu taikymu šarvamušiais ir betonmušiais šaudmenimis.

tárpinis Δ , igniting charge, промежуточный заряд – sudedamoji kintamojo užtaiso dalis; komplektuojamas iš pilnojo ar mažojo kintamojo užtaiso išimant tam tikrą lygiasvorių arba nelygiasvorių maišelių skaičių.

toliašaūdis Δ , long-range charge, дальнобойный заряд – kovinis užtaisas, naudojamas šaudant iš toliašaudžių pabūklų didžiausiuoju šaudymo nuotoliu.

tūtinis Δ , case [cartridge, casing] charge, гильзовый заряд – šaunamasis užtaisas, esantis tūtoje. Δ sudaro: tūta, kurioje yra bedūmis parakas su degikliu. Tūtos dugne įsukta kapsulė (kapsulinė įvorė). Iš viršaus tūta uždengta kartoniniais dangteliais.

ŠAUNAMIEJI GIŅKLAI, ↑ *ginklai*.

ŠAUNAMOJO GIŅKLO GALIÀ, firearms power [capacity, yield], мощность огнестрельного оружия – šaunamuoju ginklu taikiniui sunaikinti sunaudojamos energijos kiekis per laiko vienetą. Δ (M) yra tiesiog proporcinga sviedinio (kulkos) kinetinei energijai (E) susidūrimo su taikiniu metu, pataikymo tikimybei (p) ir kovinei greitašaudai (n): $M=E \cdot p \cdot n$.

ŠAUTUVÌNIS GRANÁTSVAIDIS, ↑ *granatsvaidis*.

ŠAUTUVÌNIS IMITÁCINIS POLIGÒNAS, rifle simulant range, винтовочный имитационный полигон – pagrindinis artilerijos karininkų, puskarininkų ir seržantų mokymo šaudyti ir valdyti ugnį objektas. Δ sudaro: vadavietė, mokomųjų taikinių laukas, mokomųjų taikinių ir sprogimų imitavimo įtaisai. Artilerijos sviedinių (minų) sprogimai imituojami šaudant iš šaulių ginklų; gali būti vietovėje ir uždaroje patalpoje (naudojami mažo kalibro šautuvai ir pistoletai).

ŠLIAUŽIAMIEJI RADIOELEKTRÒNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

ŠÓNINĖ SEKYKLÀ, ↑ *sekykla*.

ŠÓNINIS NÚOKRYPIS, ↑ *nuokrypis*.

ŠÓNINIS PÓSLINKIS, ↑ *poslinkis*.

ŠOVININIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑ *pabūklo užtaisyimas*.

ŠOVINYS, cartridge, патрон – šaulių ginklų ir mažo kalibro (20–57 mm) patrankų šaudmuo, kuriame tūta jungia kulką (sviedinį), parako užtaisą ir žadinimo priemonę (kapsulę). Tokie šaudmenys vadinami vientisiniais (unitariniais). Šoviniai pagal paskirtį būna koviniai (kariams kauti ir karo technikai naikinti), pagalbiniai (mokomieji, tuštieji, praktiniai, bandomieji) ir medžiokliniai. Pirmasis vientisinis šovinys su popierine tūta atsirado XIX a. 5 d-metyje, su metaline tūta – 7 d-metyje. II pasaul. karo metais buvo sukurti tarpiniai, o po jo – mažojo impulso Δ. Kuriami vad. betūčiai Δ. Lietuvoje pirmaisiais nepriklausomybės metais šoviniai buvo gaunami ar perkami kartu su ginklais Vokietijoje, Prancūzijoje, D. Britanijoje ir patekdavo į kariuomenę kaip karo grobis. Modernizavus ir suvienodinus ginkluotę (1936), šoviniai buvo gaminami Linkaičiuose (Radviliškio rajone). 2001 m. Lietuvoje pastatyta šovinių gamykla, kurioje pradėti gaminti šaulių ginklų šoviniai, atitinkantys NATO standartus. Dar žr. *artilėrijos šaudmuo*, *šaudmuo*.

artilėrijos Δ, artillery round, артиллерийский патрон – artilėrijos 20–57 mm šaudmuo, kuriame tūta sujungia visus elementus į vieną. Toks didesnis negu 57 mm kalibro šaudmuo vadinamas *vientisiniu artilėrijos šaudmuo*.

betūtis Δ, caseless cartridge, безгильзовый патрон – šovinys, kuris vietoj tūtos turi tūtos pavidalo presuoto parako užtaisą, prie kurio priklijuoti kulka (sviedinys) ir padegamoji kapsulė. Jis yra mažesnis ir lengvesnis už įprastinės konstrukcijos šovinius, juo galima šaudyti iš nestandartinės konstrukcijos ginklo; tokie ginklai yra paprastesnės konstrukcijos (nereikia tūtos išmetimo įtaisų). Δ naudojamas kai kurių šiuolaikinių tankų pabūkluose.

ŠRAPNĖLIS, shrapnel shell, шрапнель – ore sprogstantis sviedinys, užtaisytas naikinamaisiais elementais – šratais, strypeliais, strėlėmis, metalo gabalėliais ir kt. Δ sudaro: plieninis korpusas, pripildytas naikinamųjų elementų; užsukamas sviedinio antgalis; nuotolinis sprogdiklis ir išmetamasis užtaisas. Lekiant sviediniui virš reikiamos vietos atsisuka antgalis, nuotolinis sprogdiklis susprogdina išmetamąjį užtaisą, kuris savo ruožtu išsvaido naikinamuosius elementus. XX a. vid. šrapnelius išstūmė skeveldriniai ir skeveldriniai ardomieji sviediniai. XX a. pab. vėl atsirado panašūs šaudmenys, vadinami šaudmenimis su naikinamaisiais elementais, pvz., amerikiečių 155 mm sviedinys, pripildytas 8 000 strypelių. Dar žr. *sviedinys*.

ŠTURMO

ŠTURMO PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

ŠŪVIO LĪNIJA, kitaip ↑ *pakilimo linija*.

ŠŪVIO PLOKŠTUMÀ, kitaip ↑ *pakilimo plokštuma*.

ŠŪVIS, shot, discharge, выстрел – 1. vienas iššovimas iš ginklo; 2. sviedinio (minos, granatos, kulkos) išsviedimas iš pabūklo, minosvaidžio, granatsvaidžio, šaulių ginklo vamzdžio; sviedžiamąją jėgą sukuria suslėgtos parako dujos, atsiradusios sprogtant (degant) šaunamajam užtaisui. Šūvio metu labai greitai (per tūkstantąsias arba šimtąsias sekundės dalis) vamzdyje susidaro dujos, pakyla temperatūra (iki 3 000–4 000 °C), slėgis (iki 40–500 MPa). Δ skirstomas į 4 periodus: nuo užtaiso užsidegimo iki sviedinio judėjimo pradžios; nuo sviedinio judėjimo pradžios iki užtaiso visiško sudegimo (pagr.); nuo užtaiso sudegimo iki sviedinio išlėkimo iš vamzdžio; parako dujų veikimas į sviedinį, išlėkus jam iš vamzdžio (poveikiminis periodas). Šiuos vyksmus vamzdyje tiria vidinė balistika. Sviediniui (kulka) išsviesti iš vamzdžio ir suteikti jam pradinį greitį sunaudojama 25–35% užtaiso energijos, likusi energija sunaudojama antraeiliam darbams (judamųjų dalių atošliaužai, dinaminei atatrunkos pusiausvyrai beatošliaužiuose pabūkluose ir granatsvaidžiuose, automatikos darbui automatinuose ginkluose ir kt.) arba tiesiog prarandama. Paskui šaudmenį iš vamzdžio išsiveržia dujos ir liepsna, susidaro smūgio banga, kuri yra šūvio garso priežastis. Kartais atsitinka atsitiktiniai, netaiklūs, per ankstyvi, uždelstieji Δ , atliekami bandomieji Δ , artilerijoje praktikuojami pirmieji įsodinamieji Δ , visuose šaunamuosiuose ginkluose – beliepsniai Δ .

atsitiktinis Δ , accidental discharge [shot], случайный выстрел – paleistas be komandos (įsakymo) netyčinis šūvis. Toks šūvis gali turėti neigiamų (kartais ir nepataisomų) padarinių, pvz., netyčia paleistas šūvis iš šaulių ginklo sužeidžia arba nukauna žmogų.

bandomasis Δ , proof shot, пробный выстрел – šūvis ginklo taiklumui ar kt. charakteristikoms nustatyti. Tai t. p. gali būti šūviai bandant ginklą arba šaudmenis.

beliepsnis Δ , flashless discharge, беспламенный выстрел – šūvis, kurio metu iš vamzdžio pliūpteli daug mažiau liepsnos, negu tai būna paprasto šūvio metu. Didelio ir vidutinio kalibro pabūkluose tai pasiekama į šaunamąjį užtaisą pridėjus liepsną slopinančių priedų (kanifolijos, kalio sulfato ir kt.), o automatiniai ginklai ant vamzdžių dar turi specialius prietaisus – liepsnos gesiklius (vientisus arba su išilginiais plyšiais vamzdelius). Dar žr. *liepsnos gesiklis*.

delstinis Δ , hang fire, затяжной выстрел – 1. nepageidaujamas ginklo sistemos veikimo uždelsimas; 2. šūvis, kai šaunamasis užtaisas dega lėčiau negu normaliomis (standartinėmis) sąlygomis. Dėl sudrėkusio parako, sugedusių padegamųjų įtaisų ir kt. priežasčių gali degti iki kelių minučių. Per anksti atsklęsta spyna Δ atveju gali sukelti sunkių pasekmių. Δ išvengti pabūkluose įtaisomi specialūs saugikliai.

netaiklūs Δ , random [pot] shot, неприцельный выстрел – šūvis, iššautas nenuitaikius pabūklą (minosvaidį, šaulio ginklą ir pan.) į taikinį arba neatkūrus nutaikymo po šūvio.

pė ankstývas Δ , premature shot, преждевременный выстрел – šūvis, paleistas anksčiau nei nustatytas komandoje (šaudymo lentelėje ir pan.) laikas.

pirmàsis įsodinamasis Δ , settling shot, первый выстрел, производимый для оседания сошников – pirmasis šioje ugniavietėje šūvis atramos atramsčiams (minosvaidžio atraminei plokštei) įsodinti. Įsišaudant į taikinį (žyminį), nekreipiamas dėmesys į tokio šūvio sviedinio (minos) sprogimą.

ŠVIEČIAMÀSIS ARTILÈRIJOS ŠÁUDYMAS, ↑ *artilèrijos šaudymas*.

ŠVIEČIAMÀSIS ORIENTÝRAS, ↑ *orientyras*.

ŠVIEČIAMÀSIS SVIEDINÝS, ↑ *sviedinys*.

ŠVIESŌS RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAĪ, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

ŠVIESŌS VEDLÌNÈ, luminous alignment, световой створ – du šviečiamieji ↑ *orientyrai*, rodantys ribą tarp kariuomenės vienetų arba kariuomenės puolimo (judėjimo) kryptį. Δ padaroma šviečiamosiomis bombomis arba šviečiamaisiais sviediniais.

T

TABELINĖ GINKLUŪTĖ, kitaip $\hat{\uparrow}$ *etatinė ginkluotė*.

TABELINĖS PRÍEMONĖS, kitaip $\hat{\uparrow}$ *etatinės priemonės*.

TAIKIKLIO NŪLINĖS NŪOSTATOS, zero setting of sight, нулевые установки прицела – nuostatos, atitinkančios tam tikrą pabūklo vamzdžio padėtį vertikaloje plokštumoje.

TAIKIKLIO NŪOSTATA, range setting, установка прицела – taikiklio vertikalaus taikymo nuostata, atitinkanti tam tikrą nuotolį.

TAIKIKLIO ŠŪKSNIS, range bound, скачок прицела – taikiklio keitimo dydis šaudant į taikinį trimis nuostatomis.

TAIKIKKLIS, sight, прицел – ginklo prietaisas mūšio laukui stebėti, taikiniui ieškoti ir į taikinį taikyti. Δ skiriamas pagal paskirtį – artilerinis (pabūklo, minosvaidžio), aviacinis, šaulių ginklų, tankų, raketų kompleksų; pagal veikimo principą – mechaninis, optinis elektroninis (optinis, naktinis, lazerinis, televizinis) ir radiolokacinis; automatinis, pusiau automatinis ir neautomatinis.

aviacinis Δ , aviation sight, авиационный прицел – prietaisas aviacinėms bomboms, torpedoms, raketoms ir patrankoms taikyti. Δ sudaro optinis arba radiolokacinis prietaisas, tolimatis, duomenų įvedimo ir skaičiavimo prietaisai; sukuria valdymo signalus ir perduoda juos indikatoriams ir taikymo valdymo įrenginiams.

lazerinis Δ , laser sight, лазерный прицел – taikiklis, kuriame naudojamas infraraudonojo diapazono lazeris; aktyviųjų naktinių taikiklių rūšis.

minosvaidžio Δ , mortar sight, минометный прицел – kampinis taikiklis minosvaidžiui horizontalia ir vertikalia plokštuma taikyti. Δ sudaro: korpusas, ieškiklis, pabūklinių kampų ir pakilimo kampų mechanizmai, išilginis ir skersinis gulsčiukai. Kartu su Δ gali būti naudojamas kolimatorius.

naktinis Δ , night sight, ночной прицел – taikiklis šaulių ginklams, prieštankinėms ir tankų patrankoms taikyti naktį; optinių elektroninių taikiklių rūšis. Šaulių ginklų ir prieštankinių pabūklų Δ dažniausiai būna teleskopiniai, tankų patrankų – periskopiniai. Δ yra aktyvieji ir pasyvieji. Aktyvieji Δ turi infraraudonojo spinduliavimo šaltinį (prožektorius), kuris spinduliuoja į taikinį, ir optinį elektroninį keitiklį atspindėtam impulsui

pagauti; pasyvieji Δ gaudo taikinių spinduliuojamą arba jų atspindėtą natūralųjį infraraudonąjį spinduliavimą.

optinis Δ , optical sight, оптический прицел – taikiklis šaulių ginklams (snaiperinis Δ), pabūklams (tiesioginio taikymo Δ , pabūklo kampamatis), zenitiniams pabūklams taikyti; t. p. naudojamas orlaiviuose ir gali būti sudedamoji tankų taikymo įrenginių dalis.

pabūklo Δ , gun sight, орудийный прицел – kampinis prietaisas pabūklui vertikalia ir horizontalia plokštumomis taikyti. Tai daroma tiesiogiai stebint taikinį (tiesioginis taikymas) arba pagal pagalbinį taikymo tašką (netiesioginis taikymas). Pagal tvirtinimo prie pabūklo ir pakilimo kampų sudarymo būdą skiriamos dvi Δ grupės: taikiklis, priklausomas nuo pabūklo, ir taikiklis, nepriklausomas nuo pabūklo. Jeigu taikant pabūklą vertikalia plokštuma taikiklio padėtis nesikeičia, toks taikiklis vadinamas nepriklausomu nuo pabūklo. Taikikliai, nepriklausomi nuo pabūklo, gali būti su nepriklausoma (nustatant taikymo ir taikinio vietos kampus pabūklo kampamačio optinės ašies padėtis nesikeičia) ir pusiau nepriklausoma (nustatant taikymo kampus pabūklo kampamačio optinės ašies padėtis nesikeičia, o nustatant taikinio vietos kampus – keičiasi) taikymo linija. Optinis taikiklis (šaudyti tiesioginiu taikymu) nejudamai tvirtinamas ant pabūklo sūpuoklinės dalies. Optinė taikiklio ašis lygiagreti vamzdžio kanalo ašiai.

radiolokacinis Δ , radar sight, радиолокационный прицел – taikiklis taikiam šaudymui bet kuriomis meteorologinėmis sąlygomis ir bet kuriuo paros metu užtikrinti; šiame taikiklyje taikiniams aptikti ir stebėti naudojama radiolokacijos stotis. Δ būna aktyvieji ir pasyvieji. Lėktuvų Δ yra sudedamoji taikymo ir navigacijos sistemos dalis.

tánko Δ , tank sight, танковый прицел – taikiklis iš tankų šaudyti. Δ sudaro taikiklis-tolimatis, optinis teleskopinis arba periskopinis taikiklis ir skaičiavimo įrenginys su taikymo kampų nustatymo mechanizmu. Užtikrinant taiklų šaudymą tankui judant, taikymo linija stabilizuojama. Į skaičiavimo įrenginį įvedami tolimacio duomenys, meteorologinės ir balistinės pataisos. Apskaičiuoti taikymo kampo duomenys perduodami į taikiklį; pagal šį kampą taikoma tanko patranka.

TÁIKYMAS, kitaip \uparrow pabūklo taikymas.

TÁIKYMO KAMPAS (α), tangent angle, угол прицеливания – kampas tarp šūvio linijos ir taikinio linijos.

TÁIKYMO

TÁIKYMO KAMĖO PATAISÀ DĖL TÁIKINIO VIĖTOS KAMĖO, angle of superelevation, поправка угла прицеливания на угол места цели – taikymo kampo pataisa, kuri nustatoma šaudymo lentelėse pagal taikiklio nuostatą, atitinkančią galutinį šaudymo nuotolį, ir taikinio vietos kampą.

TÁIKYMO LĪNIJA, line of aim [sight], линия прицеливания – pabūklo taikymo įtaisų optinės ašies, užimančios tam tikrą padėtį vamzdžio ašies atžvilgiu kiekvienu pabūklo nutaikymo momentu, tęsinys. Šaudant tiesioginiu taikymu Δ sutampa su taikinio linija.

TÁIKYMO LĪNĖS NŪLINĖS NŪSTATOS, zero setting of sighting line, нулевая линия прицеливания – nuostatos, atitinkančios tam tikrą vamzdžio padėtį horizontalioje plokštumoje.

TÁIKYMO LĪNĖS NŪOKRYPIS NUŌ VERTIKÁLĖS, deflection sighting line from vertical, увод линии прицеливания – šaudymo krypties pakitimas keičiant vamzdžio pakilimo kampą.

TÁIKYMO NŪOTOLIS, sighting range, прицельная дальность – 1. nuotolis nuo išlėkimo taško iki trajektorijos susidūrimo su taikymo linija; 2. šaudymo nuotolis, atitinkantis šaudymo sąlygas ir išreikštas pabūklo taikiklio nuostatų padalomis.

TÁIKYMO PLOKŠTUMÀ, aiming [sighting] plane, плоскость прицеливания – plokštuma, sutampanti su taikymo linija

TÁIKYMO TÁŠKAS, aiming [sighting, fire] point, точка наводки [прицеливания] – 1. nejudantis, gerai matomas nuo visų pabūklų, aiškiai išsiskiriantis tarp aplinkinių vietovės objektų, turintis vertikaliai tiesius kontūrus, esantis pakankamai toli (ne arčiau kaip 200 m) nuo ugnies pozicijos orientyras. Δ skirtas pabūklo horizontaliam taikymui. Jis gali būti natūralus ir dirbtinis. Δ būna pagr., atsarginis ir naktinis; 2. taikinio taškas, į kurį nusitaikoma šaudant tiesioginiu (pusiau tiesioginiu) taikymu arba kuriam apskaičiuojamos šaudymo nuostatos šaudant iš uždarnosios ugnies pozicijos.

TÁIKINIO APĪBŪDINIMAS, description of target, описание цели – taikinio įrenginių, personalo, technikos ar veiklos aprašymas. Taikinį apibūdina stebėtojas iškviesdamas ugnį.

TÁIKINIO ĀPLANKAS, target folder, папка цели – aplankas, kuriame yra žvalgybinė informacija apie konkretų taikinį veiksams planuoti ir atlikti.

TÁIKINIO ARĖYMAS, **táikinio griovimas**, target destruction [demolition], разрушение цели – toks taikinio pažeidimas, kai jis nebetinkamas naudoti. Ardomąja ugnimi ardomi priešo inžineriniai įrenginiai, užimtos

gyvenamosios vietos ir kt. objektai. Δ tikslas: padaryti spragų inžinerinėse kliūtyse, išardyti svarbesnius prieš gynybos įrenginius ir sunaikinti užimtas gyvenamąsias vietas.

TÁIKINIO ATPAŽINĪMAS, target identification, опознавание цели – 1. pastebėto objekto (laivo, lėktuvo, karinio vieneto ir kt.) valstybinės ir žinybinės priklausomybės nustatymas. Atliekamas tiesiogiai arba naudojant specialiąją radioelektroninę atpažinimo sistemą; 2. taikinio ar kariuomenės veiksmų atpažinimas pagal pagr. žvalgybinius požymius.

TÁIKINIO CEŅTRAS, target's centre, центр цели – pavienio ar grupinio taikinio geometrinis centras.

TÁIKINIO DUOMENŪ LĀPAS, target information sheet, лист данных о цели – trumpas taikinio apibūdinimas, užbaigiantis taikinio duomenų aprašymą. Jis apima technines ir fizines jo charakteristikas, tiksliai vietovės detales, išdėstymą, svarbą ir galimas kliūtis žemai skrendantiems orlaiviams.

TÁIKINIO FRŪNTAS, target front, фронт цели – atstumas, matuojamas nuo vieno taikinio (pvz., būrio gynybos pozicijos) sparno iki kito.

TÁIKINIO GŪLIS, target depth, глубина цели – atstumas (pagal stebėjimo liniją) tarp artimiausios ir tolimiausios taikinio ribos; linijinių taikinių – tarp labiausiai nutolusių taikinio vietų, pvz., voros pirmosios mašinos priekio ir paskutinės mašinos galo.

TÁIKINIO GREĪTIS, target speed, скорость цели – taikinio judėjimo greitis. Į Δ atsižvelgiama nustatant \uparrow *poslinkio tašką*, \uparrow *poslinkio laiką*, šoninį poslinkį ir galutinės šaudymo į judantį taikinį nuostatas. Dar žr. *poslinkis*.

TÁIKINIO GRIOVĪMAS, kitaip \uparrow *taikinio ardymas*.

TÁIKINIO YPATYBĖS, target signature, особенности цели – taikinio charakteristikos, kurias nurodo sekimo ir atpažinimo įranga.

TÁIKINIO KOORDINĀTĖS, target coordinates, координаты цели – 1. kampiniai arba linijiniai dydžiai, rodantys taikinio (objekto) buvimo plokštumoje arba erdvėje vietą pagal pasirinktą koordinačių sistemą. Judančių taikinių koordinatės nustatomos tam tikru laiku (vadinamu koordinačių nustatymo arba sankirtos momentu); 2. taikinio centro stačiakampės arba polinės koordinatės.

TÁIKINIO KORTĖLĖ, target file card, карточка цели – grafinis dokumentas, kuriame nurodytas taikinio išdėstymas, koordinatės, grupinio taikinio matmenys, apsaugos laipsnis ir kt. charakteristikos. Dar žr. *taikinio aplankas*, *taikinio duomenų lapas*.

TÁIKINIO

TÁIKINIO KÛRSAS, target course, курс цели – taikinio judėjimo kryptis stebėtojo atžvilgiu; reiškia *↑* *kurso kampu*.

TÁIKINIO KÛRSO KAMPAS, kitaip *↑* *kurso kampas*.

TÁIKINIO LĪNIJA, sighting line [line of target], линия цели – tiesė, jungianti pabūklą su taikiniu.

TÁIKINIO MĀTMENYS, target size, размеры цели – *↑* *taikinio frontas*, *↑* *taikinio gylis* ir *↑* *taikinio plotas*.

TÁIKINIO NAIKĪNIMAS, target destruction, уничтожение цели, поражение цели – 1. kaunamasis šaudymas į taikinį; 2. toks taikinio pažeidimas, kai jis visiškai praranda kovinę gebą. Naikinamąją ugnimi naikinami matomi atvirai išdėstyti taikiniai arba taikiniai neįrengtose priedangose. Δ tikslas: padaryti priešui tokių nuostolių, kad taikiny s visiškai prarastų savo kovinę galią.

TÁIKINIO NAIKĪNIMO DĒSNIS, target damage law, закон поражения цели – taikinio naikinimo tikimybės priklausomybė nuo jo padėties šaudmens sprogimo centro (epicentro) atžvilgiu (koordinatinis naikinimo dėsnis) arba nuo pataikiusių sviedinių skaičiaus (skaitinis naikinimo dėsnis). Δ priklauso nuo taikinio pažeidžiamumo ir šaudmens naikinamųjų veiksnių (šarvo pramušimo, veikmės po šarvais, skeveldrų skaičiaus ir kaunamosios galios, perteklinio smūgio bangos slėgio ir kt.) parametrų. Δ reikalingas šaudmens ir šaudymo veiksmingumo rodikliams skaičiuoti.

TÁIKINIO NAIKĪNIMO SPINDULŲS, kitaip *↑* *naikinimo spindulys*.

TÁIKINIO NÛMERIS, target number, номер цели – ugnies valdymo vieneto duotas taikinio numeris.

TÁIKINIO NÛOTRAUKA, target illustration print, фотоснимок цели – vietovės nuotrauka arba padidinta nuotraukos dalis, kurioje geriausiai matyti taikiny s.

TÁIKINIO NURÓDYMAS, target designation [indicating], целеуказание – greitas ir tikslus taikinio nurodymo kitam asmeniui būdas. Artilerijoje taikomi įvairūs Δ būdai, kai nurodantis taikinį ir priimantis nurodymą yra viename arba skirtinguose stebėjimo punktuose. Taikinius galima nurodyti: nutaikant prietaisą į taikinį, nuo orientyro (vietinio daikto), nuo pagr. krypties, stačiakampėmis arba polinėmis koordinatėmis, raketomis ir trasuojamaisiais sviediniais (kulkomis), sviedinių (minų) sprogimais, nurodant taikinį nuo žemės lėktuvui (sraigtasparniui) ir iš lėktuvo (sraigtasparnio) į žemę.

TÁIKINIO NUSTÁTŲYMAS, target acquisition, определение цели – taikinio aptikimas, atpažinimas ir vietos nustatymas, užtikrinantis veiksmingą ginklų naudojimą.

TÁIKINIO PASITIKĪMAS, target lead, упреждение цели – 1. sviedinių (raketų) susidūrimas su judančiu taikiniu praėjus pasitikimo laikui, kai taikinytis pagal skaičiavimus turi atsidurti pasitikimo taške; 2. šaudymas (raketos leidimas) į judantį taikinį atsižvelgiant į pasitikimo laiką. Dar žr. *poslinkio laikas, poslinkio taškas*.

TÁIKINIO PAŽEIDŽIAMŪMAS, target vulnerability, уязвимость цели – taikinio (objekto) galimas naikinimo įvairiomis NP laipsnis. Δ priklauso nuo taikinio išdėstymo, dydžio, funkcionavimo schemos, tvirtumo, apsaugos lygio, naudojamų NP. Matematinė Δ išraiška – taikinio \uparrow *naikinimo tikimybė*. Δ naudojamas planuojant ir įvertinant smūgio (šaudymo) veiksmingumą. Dar žr. *naikinimo laipsnis*.

TÁIKINIO PLOKŠTUMÀ, zero plan, горизонт цели – vertikali plokštuma, sutampanti su taikinio linija.

TÁIKINIO PLÓTAS, target area, площадь цели – taikinio gylio ir fronto sandauga.

TÁIKINIO PÓSLINKIO ĮVÉRTINIMAS, assessment target prediction, оценка упреждения цели – atsižvelgimas į judančio taikinio poslinkį iki poslinkio (pasitikimo) taško per poslinkio (pasitikimo) laiką. Dar žr. *poslinkio laikas, poslinkio taškas, taikinio poslinkis*.

TÁIKINIO PÓSLINKIS, target prediction [lead], упреждение цели – atstumas (linijinis ar kampinis), kurį nueina judantis taikinytis per tam tikrą (poslinkio, pasitikimo) laiką.

TÁIKINIO PUOLĪMO LAĪKAS, time of target, время поражения цели – laikas, kai pirmas pabūklų šūvis pasiekia taikinius.

TÁIKINIO RAJŌNAS, target area, район цели – vietovė, priešo kovos rikiuotės išdėstymo rajonas, kuriame yra taikinytis. Tik žinant Δ galima planuoti taikinio naikinimą, įvertinti jo reikšmingumą, galimas naudoti NP ir kt.

TÁIKINIO RĀKURSAS, target aspect, ракурс цели – perspektyvinis (optinis) skirtingais kampais stebimo judančio taikinio mažėjimas. Δ reikalingas poslinkio kampui apskaičiuoti šaudant į judančius antžeminius, antvandeninius ir oro taikinius.

TÁIKINIO

TÁIKINIO SÁNKIRTOS KÁMPAS, observing angle, obliquity, угол засечки цели – kampas tarp dviejų sektyklų (akustinių bazių ir kt. stebėjimo priemonių) stebėjimo plokštumų. Matuojamas nuo 0 iki 180°.

TÁIKINIO SĖKINIMAS, **taikinio trikdymas**, target harassing [harassition, disturbance], изнурение цели – priešo karių moralinis-psichologinis sekinimas, varginimas šaudant nustatytu laiku ribotu skaičiumi pabūklų (minosvaidžių) ir sviedinių (minų). Δ tikslas: varginti priešą ir daryti jam nuostolių. Sekinamoji (trikdomoji) ugnis nukreipiama į priešo vadavietes, maitinimo punktus, postovio, tiekimo, darbų ir kitas svarbias priešo vietas. Ji leidžiama, kai turima žinių, kad tose vietose susitelkę priešas. Norint kelti priešui nuolatinį pavojų, šią ugnį reikia leisti staigiai ir nevienodais laiko tarpais.

TÁIKINIO SLOPĖNIMAS, target neutralization, подавление цели – toks taikinio pažeidimas, kai jis laikinai praranda kovinę gebą, ribojamas jo manevras arba trikdomas valdymas. Δ tikslas: priversti priešą slėptis, neleisti jam laisvai naudoti ginklų, sekti ir atlikti manevrą.

TÁIKINIO TINKLĖLIS, target grid, сетка цели – prietaisas, kuriuo stebėtojas keičia taikinio vietą ir korektūras iš stebėjimo linijos į taikymo liniją (liniją pabūklas–taikyns).

TÁIKINIO TRĪKDYMAS, kitaip $\hat{}$ *taikinio sekinimas*.

TÁIKINIO VIĖTOS KÁMPAS (ε), position [site] angle, угол места цели – kampas tarp taikinio linijos ir pabūklo horizonto ($\varepsilon = \varphi - \alpha$).

TÁIKINIO VIĖTOS KÁMPO NÚOSTATA, site, установка угла места цели – nuostata tūkstantosiomis, apskaičiuojama pagal taikinio aukštį ir geodezinį (topografinį) šaudymo nuotolį. Ši nuostata nustatoma taikiklio vietos kampo mechanizmu (minosvaidžio taikikliu).

TÁIKINIO VIĖTOS PLOKŠTUMÀ, slant plane, плоскость места цели – plokštuma, sutampanti su taikinio linija ir statmena taikinio plokštumai.

TÁIKINIO ŽYMĖJIMAS, target marking, обозначение цели – veiksmas, kuriuo žymimas naikinamas taikyns. Δ atliekamas lazeriniu, radiolokaciniu ir kt. spinduliu, kai atliekamas pusiau aktyvus nusitaikymas.

TÁIKINIO ŽYMĖJIMO LÁZERIU SISTEMÀ, laser target designating system, система отечания цели лазером – lazerio spindulio kreipimo į taikinį sistema. Susideda iš lazerinio žymeklio, jo displejaus ir valdymo komponentų, reikalingų taikiniui surasti ir lazerio spinduliui nukreipti į jį.

TAIKINŲS, target, цель – 1. geografinis rajonas, bazė ar vienetai, kuriuos planuojama užimti, nuslopinti ar sunaikinti; 2. (žvalgyboje) valstybė, rajonas, bazė, žinyba ar asmuo, prieš kuriuos (kurį) yra nukreipta žvalgybos veikla; 3. (art.) nustatytas ir pažymėtas rajonas apšaudyti ateityje; 4. priešo objektas, numatytas naikinti. Pagal padėtį erdvėje Δ būna – antžeminis (horizontalusis ir vertikalusis), oro ir jūrų; pagal sudėtį – pavienis, grupinis ir sudėtinis; pagal matmenis – mažas (taškinis), didelis, plotinis, linijinis, negilusis, siaurasis; pagal veiklos pobūdį – balistinis, gyvasis, judrusis, nejudrusis, pasirodantysis, klaidinamasis ir kt.; pagal apsaugos laipsnį – atvirasis, dengtasis ir šarvuotasis; pagal specifinius skiriamuosius požymius – optinis, šiluminis, radiolokacinis, garsinis, kontrastinis ir kt.; pagal stebėjimo sąlygas iš antžeminių stebėjimo punktų ir radiolokacijos stočių – matomasis ir nematomasis; pagal reikšmingumą – pagrindinis, atsarginis, svarbusis, taktinis, realusis ir kt.; pagal naikinimo pobūdį – atsitiktinis, išankstinis, planinis, neplaninis, numatytasis, tikėtinasis ir kt.; pagal nuotolį nuo NP – artimasis ir kt.; pagal naudojamas NP – artilerijos, aviacijos, raketų ir kt. Δ gali būti skiriami ir pagal kt. kriterijus – skrydžio aukštį, judėjimo greitį ir kt.

antžeminis Δ , ground target, наземная цель – taikiny, veikiantis arba išsidėstęs ant žemės paviršiaus. Tai gali būti priešo pėstininkų ir tankų, kitų GP (pajėgų) rūšių vienetai, jų ginkluotė ir kovos technika atviroje vietovėje ir priedangose, vadavietės, valdymo priemonės, užnugario objektai, fortifikaciniai įrenginiai ir statiniai ir pan.

artilėrijos Δ , gun target, артиллерийская цель – taikiny, naikinamas, slopinamas, ardomas, seklinamas (trikdomas) artilerijos ugnimi. Δ gali būti pavienis ir grupinis; mažas ir didelis; matomasis ir nematomasis; judrusis ir nejudrusis; planinis ir neplaninis ir kt.

artimasis Δ , short-range target, ближняя цель – taikiny, kuris gali būti naikinamas artimojo mūšio priemonėmis – šaulių ginklais, tankais, PTVR, minosvaidžiais, artilerija tiesioginiu taikymu.

atsarginis Δ , alternate target, запасная цель – planinis taikiny, kuriam naikinti skirtos kelios NP, vienai iš jų šis taikiny yra pagr., kitai – atsarginis.

atsitiktinis Δ , target of opportunity, случайная цель – taikiny, kuris pasirodo mūšio metu ir kuris gali būti pasiektas sausumos, laivų ar aviacijos ugnimi (smūgiais); prieš šį taikinį ugnis anksčiau nebuvo numatyta.

balistinis Δ , ballistics target, баллистическая цель – skriejanti balistinė raketa arba atskiros jos dalys. Šio taikinio specifinis ypatumas – balistinė trajektorija. Δ gali būti pavienis ir sudėtinis. Δ ppr. aptinkamas

radiolokacinėmis priemonėmis. Naikinamas priešraketinėmis raketomis. Sudėtinis Δ – visuma kovinių ir kt. objektų, judančių ta pačia arba artima balistinei trajektorija. Gali atsirasti išsiskyrus raketos kovinei daliai į atskiras dalis ir susideda iš kovinių dalių (autonominių kovinių galvučių), jų priedangos priemonių (apgaulingų taikinių, trukdžių sudarymo prieš radiolokacijos stotims priemonių ir kt.), raketos kovinės dalies ir paskutinės raketos pakopos liekanų.

didelis Δ , large target, большая цель – taikiny, kurio plotas apgaubiamas keliomis sklaidos elipsėmis dviem kryptimis.

garsinis Δ , sound-producing target, звучащая цель – taikiny, kuris pasireiškia garsu, pvz., šūviu, ir gali būti aptiktas garsagaudės žvalgybos priemonėmis (jūrų taikiniai – akustinės žvalgybos priemonėmis).

gyvąsis Δ , personnel [human] target, живая цель – taikiny, kurį sudaro kariai ir ugnies (naikinimo) priemonės.

greitai išnykstantis Δ , transitory target, быстро исчезающая цель – taikiny, kuris trumpam pasirodo šaudymo zonoje ir gali būti naikinamas tiksliai adekvačiomis NP. Tokie taikiniai gali būti: lėktuvai, sraigtasparniai, raketos, torpedos, greitaigės kovos mašinos, tankai ir kt.

grūpinis Δ , multiple target, групповая цель – pavienių taikinių (karių, lėktuvų, pabūklų, tankų ir kt.), išsidėsčiusių ribotame plote (erdvėje), visuma.

horizontalūsis Δ , horizontal target, горизонтальная цель – taikiny, kuris neturi ryškiai išsiskiriančių vietovėje vertikalių formų ir naikinamas iškiluoju arba mortyriniu šaudymu.

išankstinis Δ , preliminary demolition target, предварительная цель – taikiny, numatytas sunaikinti ir, gavus leidimą, gali būti greitai sunaikintas.

judrūsis Δ , moving [manoeuvring] target, движущаяся цель – taikiny, kuris naikinant nuolat keičia savo buvimo vietą. Tokie taikiniai yra: voros, atakuojantys (kontratakuojantys) prieš tankai ir pėstininkai ir kt.

jūrų Δ , sea target, морская цель – antvandeninis ir povandeninis taikiny jūroje.

klaidinamasis Δ , phantom target, ложная цель – 1. prieš sukurtas netikras, klajojantis ar kitoks objektas, turintis tikslą suklaidinti draugiškų pajėgų žvalgybą ir priversti be reikalo panaudoti NP; 2. klaidingai aptiktas prieš objektas; 3. tiksliai nustatytas prieš objektas, kuris, iki naikinimo nepastebėtas, pakeitė savo buvimo vietą.

linijinis Δ, linear target, линейная цель – taikiny, kurio fronto ir gylio linijinių matmenų santykis viršija 3:1, pvz., kariuomenės vora žugyje.

mātomasis Δ, observed target, наблюдаемая цель – matomas iš sekyklos taikiny. Šaudant į tokį taikinį, ugnis koreguojama.

māžas Δ, taškinis Δ, pin-point target, маленькая [точечная] цель – 1. mažesnis negu 50 m skersmens taikiny; 2. taikiny, kurio plotą apgaubia viena sklaidos elipsė; 3. pavienis taikiny, kuris dėl mažų matmenų gali būti visiškai sunaikintas arba visai nepažeistas.

negilūsis Δ, shallow target, неглубокая цель – taikiny, kurio gylis yra mažesnis nei 100 m. Į tokį taikinį šaudoma viena taikiklio nuostata.

nejudrūsis Δ, stationary target, неподвижная цель – taikiny, kuris naikinant nekeičia savo buvimo vietos. Tokie taikiniai yra: pėstininkų pozicijos, fortifikaciniai įrenginiai ir statiniai ir kt. Kai kurie nejudrieji taikiniai vienoje vietoje būna tik trumpą laiką, pvz., raketų leidimo padaliniai, paleidę raketą, nedelsdami palieka leidimo poziciją. Tokie taikiniai turi būti naikinami iš karto juos aptikus.

nejudrūsis taškinis Δ, stationary point target, неподвижная точечная цель – mažas (taškinis) taikiny, kuris naikinant nekeičia savo buvimo vietos, pvz., fortifikacinis įrenginy, sandėlis ir pan.

nemātomasis Δ, unobserved target, ненаблюдаемая цель – iš sekyklų nematomas taikiny. Ugnis į tokį taikinį koreguojama tiktai naudojant technines žvalgybos priemones – radiolokacijos stotis, garsagaudės žvalgybos padalinius, sraigtasparnius.

neplaninis Δ, target of opportunity, неплановая цель – taikiny, į kurį iš anksto nebuvo planuota ugnis.

netikėtai pasirūdes Δ, surprise target, неожиданно появившаяся цель – taikiny, kurio buvimas šioje vietoje (šiam rajone) nebuvo numatytas.

numatytasis Δ, scheduled target, намеченная цель – taikiny, į kurį leidžiama ugnis nustatytu laiku.

oro Δ, air target, воздушная цель – skrendantis (skriejantis) ore taikiny. Δ skiriami pagal orlaivio tipą – lėktuvus, sraigtasparnis, sparnuotoji raketa, aerostatas, dirizablis ir kt.; pagal įgulos buvimą – pilotuojamasis ir bepilotis; pagal sudėtį – pavienis ir grupinis; pagal pagr. paskirtį – nešantysis brand. ginklą, sparnuotąsias raketas, trukdžių darymo aparatas, klaidinamasis taikiny ir kt.; pagal skrydžio charakteristikas (aukštį, greitį, manevringumą). Skrendantis 10–600 m aukštyje taikiny yra žemai skrendantis Δ.

TAIKINŲS

pagrindinis Δ, primary target, основная цель – planinis taikinys, kuriam naikinti skirta viena ar kelios NP.

pasiróðantysis Δ, snap target, появляющаяся цель – taikinys, pasirodantis trumpą laiką, pvz., šaulys ar kulkosvaidis apkase pasirodo tik šaudydamas. Δ dar gali būti greitai išnykstantis ir netikėtai pasirodęs.

paviėnis Δ, single target, одиночная цель – taikinys, kurį sudaro tiktai vienas objektas – karys, tankas, pabūklas, lėktuvas, laivas ir kt.

planinis Δ, planned target, плановая цель – taikinys, į kurį iš anksto suplanuota leisti artilerijos ugnį.

plótinis Δ – area target, площадная цель – 1. taikinys, kurį sudaro ne atskiras taškas, o rajonas; 2. taikinys, kurio fronto ir gylio linijinių matmenų santykis neviršija 3:1, pvz., būrio pozicija.

radiolokācinis Δ, radar target, радиолокационная цель – taikinys, kuris atspindi elektromagnetines bangas. Δ galima aptikti, nustatyti koordinates ir judėjimo parametrus radiolokacijos stotimi.

siaurās̄is Δ, bow-on target, узкая цель – taikinys, viena kryptimi apgaubiamas viena, o kita kryptimi – keliomis sklaidos elipsėmis.

sudėtinis Δ, complex target, сложная цель – taikinys, kurio sudėtyje yra įvairūs pavieniai ir grupiniai taikiniai. Tokie taikiniai gali būti: gynybos pozicijos, sutelkimo rajonai ir kt.

svarbūsis Δ, vital [valid] target, важная цель – taikinys, kurio naikinimas (slopinimas) gali lemti arba palengvinti kovos užduoties atlikimą. Tokie taikiniai gali būti: prieš MNG, artilerija, tankų ir pėstininkų padaliniai ir kt.

Δ pagal pareikalāvimą, on-call target, цель по востребованию – taikinys, į kurį ugnis leidžiama pagal pareikalāvimą, o ne iš anksto nustatytu laiku.

tāktinis Δ, tactical target, тактическая цель – taikinys, turintis taktinę reikšmę (taktinių karinių vienetų mūšyje).

taškinis Δ, kitaip ↑ *mažas Δ*.

tikėtinasis Δ, suspected target, предполагаемая цель – taikinys, kuris pagal prieš organizacinę struktūrą ir taktiką gali būti šiame rajone.

tikrās̄is Δ, live target, description of target, реальная [действительная] цель – aptiktas taikinys, kurio koordinatės, matmenys ir kt. charakteristikos žinomos. Δ buvimą ir veiklą nuolat (iki taikinio sunaikinimo ar nuslopinimo) patvirtina keli žvalgybos ir stebėjimo šaltiniai.

vertikalūsis Δ, vertical target, вертикальная цель – taikiny, turintis ryškiai išsiskiriančius vietovėje vertikalius matmenis. Tokie taikiniai gali būti: atvirai išsidėstę ar judantys tankai, kovos mašinos, šaudymo įrenginiai ir kt. Į tokius taikinius gali būti šaudoma tiesioginiu taikymu arba lėkštąja trajektorija iš uždarujų ugnies pozicijų.

TAIKINYS PAGAL PAREIKALĀVIMĄ, ↑ *taikiny*.

TAIKINIŲ ANĀLIZĒ, target analysis, анализ целей – galimų taikinių įvertinimas nustatant jų karinę reikšmę, naikinimo pirmenybę ir ginkluotę, kurios reikia, kad būtų pasiektas reikiamas ↑ *naikinimo* ar *žalos laipsnis*.

TAIKINIŲ ATRANKĀ, targeting, выбор целей – 1. taikinių skirstymas ir jiems atitinkamų naikinimo priemonių parinkimas atsižvelgiant į operacinius poreikius ir galimybes; 2. taikinių numatymas naikinti, jų skirstymas pagal reikšmingumą ir ugnies uždavinių atlikimo eiliškumą. Δ atliekama planuojant artilerijos ugnį (raketų ir aviacijos smūgius), t. p. mūšyje, kai reikia priimti sprendimą, kurį taikinį ir kuriomis priemonėmis naikinti.

TAIKINIŲ ATSKYRĪMAS, target discrimination, распознавание целей – sekimo ar valdymo sistemos gebėjimas atpažinti ar pulti vieną iš daugelio taikinių.

TAIKINIŲ GRUPĒ, group of targets, группа целей – du ar daugiau taikinių, į kuriuos norima šaudyti tuo pačiu metu. Taikinių grupė žymima raidžių, skaičių deriniu arba turi sutartinį pavadinimą.

TAIKINIŲ INFORMĀCIJOS RINKINYS, target dossier, информационный набор целей – žvalgybinės informacijos apie taikinius tam tikrame geografiniame rajone rinkinys.

TAIKINIŲ KOMPLĒKSAS, target complex, комплекс целей – ribotame geografiniame rajone sutelktų taikinių telkinių grupė.

TAIKINIŲ KOORDINĀČIŲ NUSTĀTYMO PRIĒMONĒS, target-locating device (sources), средства засечки целей – optinės, radiolokacinės, garsagaudės ir kt. ↑ *artilerinės žvalgybos* priemonės, kurių koordinatės nustatytos pagal globalinę padėčių nustatymo sistemą, geodezinį pagrindą arba pagal (ne mažesnio kaip 1:50 000 mastelio) žemėlapi, o prietaisai (priemonės) orientuoti giroskopiniu, astronominiu arba geodeziniu būdu, t. p. pagal busolės magnetinę rodyklę, įtraukiant busolės pataisą, nustatytą ne toliau kaip 5 km nuo stebėjimo vietos. Δ skiriamos ir oro (kosminės) žvalgybos priemonės, ypač aerofotografinės nuotraukos su koordinatėmis

TAIKINIŲ

tinkleliu arba žvalgybinės nuotraukos (perkeliant taikinį į žemėlapį ne mažesnio kaip 1:50 000 mastelio).

TAIKINIŲ PADĖTIS, target location, положение целей – taikinių išdėstymas vietovėje (erdvėje). Taikiniai gali būti atviroje vietovėje, įvairiose priedangose, statiniuose, ant medžių, ant vandens, ore. Priklausomai nuo taikinių padėties skiriami antžeminiai, oro (kosminiai) ir jūrų taikiniai.

TAIKINIŲ SĄRAŠAS, target list, список целей – kiekvienam pajėgų ešelonui patvirtintų ar numatytų taikinių sąrašas, kuris naudojamas informavimui ir paramai ugnimi planuoti.

TAIKINIŲ SCHEMÀ, target scheme [layout, pattern], схема целей – grafinis taikinių vaizdavimas žemėlapyje, schemeje, nurodant jų koordinatas, matmenis ir kt. charakteristikas. Dar žr. *taikinių skaidrė*.

TAIKINIŲ SĖRIJA, series of targets, серия целей – tam tikras taikinių skaičius ir (arba) taikinių grupė, kuriuos numatyta naikinti per tam tikrą manevro etapą. Taikinių serijai suteikiamas sutartinis pavadinimas.

TAIKINIŲ SISTEMÀ, target system, система целей – visi funkciškai susiję taikiniai tam tikrame geografiniame rajone.

TAIKINIŲ SKAIDRĖ, target overlay, прозрачная пленка целей – permatomas lapas, ant kurio tam tikru masteliu nubraižyta taikinių schema; uždėta ant jūrlapio, žemėlapio, brėžinio ar kito vaizdo rodo taikinių buvimo vietas. Taikinių skaidrėje t. p. gali būti nurodytos manevruojančių vienetų ribos, objektai ir draugiškų pajėgų priešakinis išdėstymas.

TAIKINIŲ STEBĖJIMO BĀZĖ, target area survey base, база сопряженного наблюдения – linija, jungianti sekyklų bazės punktus, nuo kurių nustatomi taikiniai ar kiti taškai. Nustatant taikinius, naudojami dviejų stebėjimo punktų, esančių priešinguose sekyklų bazės galuose, stebėjimo rezultatai. Dar vadinama ↑*sekyklų bazė*.

TAIKINIŲ TELKINYS, target concentration, концентрация целей – geografiškai artimų taikinių grupė.

TAIKINIŲ ŽVALGÝBA, target intelligence, разведка цели – informacija apie taikinio sudedamąsias dalis (taikinio kompleksą), jo pažeidžiamumą ir svarbą.

TAIKLIĖJI RADIOELEKTRÒNINIAI TRUKDŽIAI, ↑*radioelektroniniai trukdžiai*.

TAIKLIÓJI UGNIS, ↑*ugnis*.

TĄKTINĖ RAKETÀ, ↑ *raketa*.

TĄKTINĖS TĒCHNINĖS CHARAKTERĪSTIKOS, tactico-technical performance [characteristics], тактико-технические характеристики – duomenys, apibūdinantys šaunamojo, raketinio, reaktyvinio ginklo, kovos mašinų ir kt. technikos mūšiui reikšmingas savybes. Pagr. šaunamojo ginklo, raketų, bombų ir torpedų Δ – kalibras, greitis (lėkimo iki taikinio laikas), šaudymo nuotolis, taikinio naikinimo veiksmingumas, greitašauda, šaudymo (bombų mėtymo) taiklumas, veiksnumas, sklaida, patikimumas, matmenys, masė ir kt.; šarvuotosios kovos technikos – masė, šarvų storis, variklio galia, judėjimo greitis, vežiojamasis kovinis komplektas, aviamobilumas, ↑ *veikimo spindulys* ir kt. Svarbiausios orlaivių Δ yra jų skrydžio taktinės charakteristikos ir pan.

TĄKTINIAI SUTARTINIAI ŽENKLAĪ, ↑ *sutartiniai ženklai*.

TĄKTINIS TAIKINŲS, ↑ *taikiny*s.

TĄKTINIS VEIKIMO SPINDULŲS, ↑ *veikimo spindulys*.

TANKIÓJI UGNĪS, running fire, беглый огонь – baterijos (būrio, pabūklo) šaudymas, kai šaudoma didžiausia, pabūklo techninėmis galimybėmis leistina greitašauda, bet nepakenkiant pabūklo taikymo tikslumui. RSUS tankiaja ugnimi nešauda.

TANKIÓSIOS UGNIĖS SĖRIJA, series of volleys, серия беглого огня – tankioji ugnis, paleista pagal vieną komandą, pvz., „Baterija! 4 sviediniai, tankioji! Ugnis!“ (pagal šią komandą bus paleisti 24 sviedinių – šešių pabūklų baterijos – serija).

TĄNKO PATRÁNKA, ↑ *patranka*.

TĄNKO TAIKĪKLIS, ↑ *taikiklis*.

TÁRPAS, **interválas**, interval, интервал – 1. šaudant artilerijos baterijai iš kairės (ar dešinės), komandoje nurodytas laiko tarpas tarp pabūklo šūvių. Standartinis tarpas – penkios sekundės; 2. šaudant kaunamąja artilerijos ugnimi – laiko tarpas tarp vienas po kito einančių šūvių.

TÁRPINIS PLÓTO APŠVIETĪMAS, intermediate area illumination, промежуточное освещение района – zonos apšvietimas nuo apšaudymo zonos pradžios (apie 2 000 m) iki didžiausio daugumos divizijos pabūklų šaudymo nuotolio (apie 10 000 m).

TÁRPINIS ŠAUNAMÁSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šaunamasis užtaisas*.

TĄŠKĪNIS TAIKINŲS, kitaip *mažas taikiny*s, ↑ *taikiny*s.

TÈCHNINÈ

TÈCHNINÈ BATÈRIJA, technical battery, техническая батарея – pagr. techninis padalinys raketų daliniuose raketoms ir jų komplektinėms dalims priimti, laikyti, transportuoti, raketoms tikrinti ir leidimo vienetams tiekti, reglamento darbams atlikti.

TÈCHNINÈ GREITĀŠAUDA, ↑ *greitašauda*.

TÈCHNINÈ POZICIJA, technical position, техническая позиция – vietovės rajonas, kuriame išsiskleidžia raketinis techninis dalinys (techninė baterija) raketinio techninio aprūpinimo darbams lauko sąlygomis atlikti.

TÈCHNINIS ŠAUDYMO RENGIMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

TEODOLITAS, theodolite, теодолит – nešiojamasis geodezinis prietaisas vertikaliems ir horizontaliems kampams matuoti. Δ naudojamas geodeziniais, hidrografiniams, statybiniais, topografiniams ir kt. darbams, rengiant artilerijos šaudymą, raketų leidimą ir kt. Pagr. Δ dalys – horizontalusis ir vertikalusis apskritimai su skalėmis. Skiriami labai tikslūs (vidutinė kvadratinė paklaida 0,5"–1"), tikslūs (2"–5") ir techniniai (15"–30") Δ. Artilerijoje naudojamas žvalgybos teodolitas, kuriame sutapatintos pagr. optinio stebėjimo prietaiso ir teodolito savybės.

TERKOM, kitaip ↑ *vietovės reljefo atpažinimas*.

TÝČINIAI RADIOELEKTRŌNINIAI TRUKDŽIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

TIESIŌGINÈ PARAMÀ, direct support, непосредственная поддержка – 1. prioritetinè parama, kurią teikia kariuomenės vienetui remiantis vienetą nebūdamas jam priskirtas ar pavaldus; 2. (laiv.) taktiniu valdymu nustatytos operacijos, apsaugančios kitus vienetus.

TIESIŌGINÈ SAUGÀ IR SAVIGYNA, close-in security, непосредственное охранение и самооборона – priemonių kompleksas, kurio tikslas neleisti priešo žvalgybai prasiskverbti į artilerijos ugnies pozicijų ir vadaviečių rajonus, neduoti priešui galimybės netikėtai užpulti. Δ baterijoje organizuoja baterijos vadas; ugnies pozicijų rajonuose skiriami stebėtojai, patruliai ir budintys skyriai, o vadavietėse ir sekyklose – budintys stebėtojai. Kiekvienos baterijos ugnies pozicijoje įrengiamas stebėjimo postas, skiriami 2–3 stebėtojai. Naktį ir kt. blogo matomumo sąlygomis, t. p. miške ugnies pozicijų rajone organizuojamas patruliavimas. Ugnies pozicijoje priešo puolimui atremti pabūklams skiriami šaudymo sektoriai, minuojama arba ruošama minavimui vietovė galimo tankų puolimo kryptimi, kasami apkasai, organizuojamas vietovės apšvietimas naktį, sąveika priešui prasiveržus į

ugnies poziciją, sudaroma ugnies pozicijos Δ schema; kai baterija (būrys) nešaudo, kiekviename pabūklų skyriuje skiriamas budėtojas. Vadavietėse, sekyclose ruošiami apkasai ir skiriami šaudymo sektoriai, ruošiamą baterijos (būrio) ugnis artimiausiose punktų prieigose, organizuojamas vietovės apšvietimas naktį, sąveika su gretimais padaliniais. Kiekvieną parą keičiamas slaptažodis.

TIESIÓGINĖ UGNĪS, ↑ *ugnis*.

TIESIÓGINĖS PARAMŌS ARTILĖRIJA, ↑ *paramos artilerija*.

TIESIÓGINĖS PARAMŌS UGNĪS, ↑ *ugnis*.

TIESIÓGINIS APŠVIETĪMAS, ↑ *apšvietimas*.

TIESIÓGINIS ARTILĖRIJOS ŠAUDYMAS, ↑ *artilėrijos šaudymas*.

TIESIÓGINIS PABŪKLO TÁIKYMAS, ↑ *pabūklo taikymas*.

TIESIÓGINIS PATÁIKYMAS, ↑ *pataikymas*.

TIESIÓGINIS ŠAUDYMO RENGĪMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

TIESIÓGINIS UGNIĖS VALDYMAS, ↑ *ugnies valdymas*.

TIĖSIOJO ŠŪVIO NŪOTOLIS, point-blank [battle] range, дальность прямого выстрела – šaudymo nuotolis, kuriuo sviedinio (kulkos) trajektorijos aukštis neviršija taikinio aukščio. Δ priklauso nuo taikinio aukščio ir šio pabūklo trajektorijos lėkštumo. Kuo aukštesnis taikinys ir kuo lėkštesnė trajektorija, tuo didesnis Δ nuotolis. Šiuo šaudymo nuotoliu sudaromos geriausios taikinio naikinimo sąlygos, nes taikinys per visą sviedinio (kulkos) trajektoriją, atitinkančią šią (nekintančią) taikiklio nuostatą, yra naikinimo zonoje.

TIESŪSIS ŠŪVIS, point-blank shot, прямой выстрел – toks įvykis, kai iššauto sviedinio (kulkos) lėkimo trajektorija nepakyla aukščiau taikinio; naikina taikinį nuo išlėkimo iki kritimo taško. ↑ *tiesiojo šūvio nuotoliu* taikiniai gali būti naikinami nekeičiant taikiklio nuostatos.

TIKĖTINASIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

TIKRÀSIS TAIKINŲS, ↑ *taikinys*.

TIKRÀSIS ŽYMINŲS, ↑ *žyminys*.

TĪKROJO NAIKĪNIMO SPINDULŲS, ↑ *naikinimo spindulys*.

TĪKROJO NAIKĪNIMO ZONÀ, ↑ *naikinimo zona*.

TIKSLIÓJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

TINKAMIÁUSIASIS

TINKAMIÁUSIASIS SPROGÌMO AŪKŠTIS, ↑ *sprogimo aukštis*.

TOLIĀŠAUDA, hitting range, дальнобойность – didžiausias nuotolis, kuriuo ginklas gali nusviesti sviedinį (raketa, mina, kulka). Oficialiuose dokumentuose terminas „toliašauda“ nevartojamas; jį atitinka sąvoka ↑ *didžiausiasis šaudymo nuotolis*.

TOLIAŠAŪDĖ ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

TOLIAŠAŪDIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

TOLIAŠAŪDIS REAKTÝVINIS SVIEDINÝS, ↑ *reaktyvinis sviedinys*.

TOLIAŠAŪDIS ŠAUNAMÀSIS ŪŽTAISAS, ↑ *šaumamasis užtaisas*.

TOLÝGINĖ UGNIS, deliberate fire, методический огонь – baterijos (būrio, pabūklo) šaudymas, kai šaudoma nurodytais laiko tarpais. Jeigu šaudo vienas pabūklas, jis iššauna nurodytą sviedinių skaičių nurodytais laiko tarpais. Šaudant būriui (baterijai), pabūklai šaudo vienas po kito nustatytais laiko tarpais.

TOLÌMATININKAS, range-finder operator, дальномерщик – karys, naudojantis ↑ *tolimatį*. Mūšyje tolimačiu matuoja nuotolį iki taikinio ir savų sviedinių (minų) sproгимų, koreguoja artilèrijos ugnį.

TOLÌMATIS, range-finder, дальномер – prietaisas atstumams iki objektų nustatyti. Reikalingas šaudant iš pabūklų, mètant bombas, fotografuojant, geodezijoje, astronomijoje ir kt. Δ skiriami pagal naudojamų elektromagnetinių bangų diapazoną ir virpesių prigimtį – akustinis, šviesos (lazerinis), radijo ir optinis; pagal veikimo principą – fizikinis (aktyvusis) ir geometrinis (pasyvusis).

akùstinis Δ , acoustics range-finder, акустический дальномер – tolimatis atstumams vandenyje nustatyti.

lazerinis Δ , laser range-finder, лазерный дальномер – 1. prietaisas, kuriuo atstumas iki vietos ar objekto nustatomas naudojant lazerio energiją; 2. aktyvusis tolimatis, šviesos tolimačio rūšis. Būna impulsinio ir nuolatinio spinduliavimo. Impulsinio Δ veikimo principas: išspinduliuojamas trumpas kryptingas impulsas; atsispindėjęs nuo objekto, iki kurio nustatomas atstumas, grįžta ir optiniais prietaisais priimamas; atstumas pagal impulso sklidimo laiką automatiškai apskaičiuojamas ir rodomas indikatoriuje.

òptinis Δ , optical range-finder, оптический дальномер – pasyvusis tolimatis, nustatantis atstumą pagal vieną žinomą trikampio kraštinę (kuri vadinama tolimačio baze) ir priešais esantį smailųjį kampą. Būna pastovios

bazės arba pastovaus kampo Δ . Pastovios bazės tolimatis būna monoskopinis ir stereoskopinis.

rādijo Δ , radio range-finder, радиодальномер – tolimatis, kuriame atstumams matuoti naudojamos centimetrinės ir milimetrinės radijo bangos. Δ gali būti pasyvusis ir aktyvusis, impulsinio ir nenutrūkstamo spinduliavimo. Impulsiniuose Δ matuojamas siunčiamų impulsų plitimo iki objekto ir atgal laikas; faziniuose (nenutrūkstamai spinduliuojančiuose) – siunčiamų ir priimamų (atspindėtų nuo objekto) bangų fazių skirtumas. Δ naudojamas radiolokaciniuose, radionavigaciniuose, geodeziniuose ir kt. įtaisuose.

stereoskòpinis Δ , stereoscopic range-finder, стереодальномер – optinis artilerijos stebėjimo prietaisas taikiniams aptikti, nuotoliams iki taikinių ir sprogimų matuoti. Δ t. p. naudojamas įsišaudant į taikinį (žyminį), topografiškai susiejant ugnies pozicijas ir stebėjimo punktus, matuojant kampus ir stebint vietovę. Dirbti su šiuo tolimačiu reikalingas specialiai atrinktas ir parengtas tolimatininkas, todėl paprasčiau naudotis lazeriniu tolimačiu.

TOLIMÓJI PARAMŌS UGNĪS, ↑ *ugnis*.

TOPOGEODÈZINĖ ARTILÈRIJOS PARAMÀ, artillery topogeodetic support, топогеодезическое обеспечение артиллерии – priemonių kompleksas, teikiantis artilerijos vienetų vadams topogeodezinius duomenis apie vietovę sprendimams priimti, kovos veiksmams planuoti, sąveikai, valdymui ir taikinių žvalgybai organizuoti, galutinėms šaudymo nuostatoms apskaičiuoti. Δ sudaro: topografinių žemėlapių, geodezinių duomenų žemėlapių, topogeodezinio tinklo punktų koordinacių sąrašų padaliniam tiekimas; darbų, kurie užtikrina greitą ir tikslų koordinacių nustatymą, atlikimas; ugnies pozicijų, vadaviečių, sektyklų koordinacių nustatymas ir koordinacių nustatymo kontrolė. Koordinates nustato ir kontrolę atlieka padalinių laikinosios topografinių darbų grandys (topogeodezijos padaliniai). Nustatytos koordinatės tikslinamos.

TOPOGEODÈZINĖS ŠAUDYMO SĄLYGOS, ↑ *šaudymo sąlygos*.

TOPOGEODÈZINIS SUSIEJĪMAS, topogeodetic survey, топогеодезическая привязка – pozicijų, postų, karinių vienetų valdymo punktų koordinacių ir aukščio, orientacinių krypčių direkcinų kampų ir kt. azimutų nustatymas. Δ atliekamas naudojant globalinę padėčių nustatymo sistemą (GPS), geodeziniu pagrindu arba pagal žemėlapi.

TOPOGEODÈZINIS ŠAUDYMO RENGĪMAS, ↑ *šaudymo rengimas*.

ТОПОГРАФІНІАІ СУТАРТИНІАІ ŽENKLAI, ↑ *sutartiniai ženklai*.

ТОПОГРАФІНІС НУОТОЛІС (N_t), topographic range, топографическая дальность – išmatuotas žemėlapyje atstumas nuo pabūklo iki taikinio.

ТРАЈЕКТОРИЈА, trajectory, траектория – erdvėje judančio kūno taško (ppr. masės centro) brėžiama linija kurios nors koordinacių sistemos atžvilgiu. Trajektorijų linijos būna tiesės ir kreivės. Nejudamoje koordinacių sistemoje esanti trajektorija vadinama absoliučiaja; judamoje koordinacių sistemoje – santykinė. Dar žr. *balistinė trajektorija, raketos trajektorija, sviedinio trajektorija, trajektorijos elementai*.

ТРАЈЕКТОРИЈОС АŪКШТИС, height of trajectory, высота траектории – vertikalus atstumas tarp trajektorijos viršūnės ir pabūklo horizonto.

ТРАЈЕКТОРИЈОС ЕЛЕМЕНТАІ, trajectory elements, элементы траектории – trajektorijos taškai, linijos, plokštumos ir kampai, apibūdinantys sviedinio (minos) lėkimo (raketos skriejimo) trajektoriją. Svarbiausi Δ elementai yra šie: ↑ *išlėkimo*, ↑ *taikymo*, ↑ *susidūrimo*, ↑ *sprogimo* ir ↑ *kritimo taškai*; ↑ *pakilimo (šūvio)*, ↑ *sviedimo*, ↑ *taikymo*, ↑ *taikinio*, ↑ *kritimo* ir ↑ *sprogimo linijos*; ↑ *taikymo*, ↑ *taikinio vietos*, ↑ *pakilimo*, ↑ *išlėkimo*, ↑ *sviedimo*, ↑ *kritimo*, ↑ *susidūrimo*, ↑ *trajektorijos liestinės svyrio kampai*; ↑ *taikymo*, ↑ *taikinio*, ↑ *taikinio vietos*, ↑ *sviedimo*, ↑ *pakilimo (šūvio) plokštumos*; ↑ *ginklo horizontas*; ↑ *absoliutusias trajektorijos nuotolis*, ↑ *nuotolis iki taikinio*, ↑ *sprogimo nuotolis*, ↑ *trajektorijos viršūnė*, ↑ *trajektorijos aukštis*, ↑ *trajektorijos pakilimo aukštis*, ↑ *kylantysis* ir ↑ *krintantysis trajektorijos ruožai*, ↑ *trajektorijos pradžia* ir ↑ *trajektorijos pabaiga*.

ТРАЈЕКТОРИЈОС ЛИСТІНĖС СВҮРІО КАМПАС, arrival [descent] angle, угол наклона касательной к траектории – kampas tarp trajektorijos liestinės tam tikrame trajektorijos taške ir pabūklo horizonto.

ТРАЈЕКТОРИЈОС МАТЎВИМАС, trajectory measurement, траекторные измерения – įvairių objektų (raketų, sviedinių, kulku, orlaivių) judėjimo parametrų (pvz., koordinacių) erdvėje nustatymas. Trajektorijai matuoti naudojami optiniai ir radiotechniniai matavimo prietaisai, sujungti į vientisą matavimo kompleksą. Matavimo prietaisai įtaisomi tam tikru atstumu nutolusiuose vienas nuo kito matavimo punktuose.

ТРАЈЕКТОРИЈОС ПАБАІГА, end of fire, конец траектории – sviedinio (minos, kulkos, raketos) kritimo (susidūrimo, sprogimo) taškas.

TRAJEKTÒRIJOS PAKILÌMO AŪKŠTIS, height difference of the trajectory, превышение траектории – sviedinio (kulkos) trajektorijos aukštis virš taikymo linijos pasirinktu atstumu nuo išlėkimo taško; vienas iš sviedinio (kulkos) trajektorijos parametrų, ypač svarbus šaudant tiesioginiu taikymu (iš šaulių ginklų).

TRAJEKTÒRIJOS PRADŽIÀ, origin of fire, начало траектории – sviedinio, minos, kulkos (raketos) išlėkimo (leidimo) taškas.

TRAJEKTÒRIJOS VIRŠŪNĖ, vertex, вершина траектории – aukščiausias trajektorijos taškas. Δ skiria trajektoriją į kylantįjį ir krintantįjį ruožus.

TRAJEKTÒRIJŲ PLÚOŠTAS, cone of trajectories [dispersion], сноп траекторий – trajektorijų, kurios gaunamos dėl sklaidos šaudant iš vieno ginklo vienodomis sąlygomis, visuma.

TRANŠĖJINĖ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

TRĀSERIS, tracer, трассер – sviedinio (kulkos) įtaisas, skirtas iššaudymui į taikinius ir ugnies koregavimui lengvinti, taikiniams nurodyti, sviedinio (kulkos) trajektorijai matuoti; suteikia galimybę matyti lekiančio sviedinio (kulkos), skriejančios PTVR trajektoriją. Δ tai metalinė tūtelė (ertmė sviedinyje), kurioje supresuoti trasuojamasis ir įsiliepsnojamasis mišiniai. Degant trasuojamajam mišiniui susidaro įvairios spalvos ugnies trasa, matoma dieną ir naktį.

TRASÚOJAMASIS SVIEDINŲS, ↑ *sviedinys*.

TRENIRUŌKLIS, trainer, simulator, тренажер – įrenginys mokytis valdyti objektą ir įgūdžiams įvairiomis sąlygomis lavinti. Ppr. tai būna automobilių, tankų, lėktuvų, laivų, leidimo įrenginių dinamines ir statines ypatybes imituojantys įrenginiai – šių ir kt. kovos ir transporto priemonių veikiantys maketai su judėjimo, taikinių, triukšmo, vibracijos, perkrovų ir kt. imitavimo prietaisais. Δ naudojimas trumpina naujos technikos įvaldymo laiką, didina technikos valdymo veiksmingumą, karių kovinę parengtį, gerokai mažina mokymo išlaidas.

TRĪKDOMOJI UGNIS, ↑ *ugnis*.

TRINĀRIS ARTILĖRIJOS ŠAUDMUŌ, ↑ *artilėrijos šaudmuo*.

TRİPLEKSAS, triplex, триплекс – 1. trijų rūšių pabūklų sistema; ppr. turi unifikuotą lafetą ir skirtingo kalibro vamzdžius, pvz., rusų gamybos Δ sudarė 152 mm patranka Br-2, 203 mm haubica B-4 ir 280 mm mortyra Br-5. Unifikuotų lafetų naudojimas trumpina pabūklo projektavimo laiką, prastina jų gamybą ir eksploatavimą; 2. trijų sluoksnių beskeveldris stiklas.

TRIUKŠMINIAI RADIOELEKTRONINIAI TRUKDŽIAI, ↑
radioelektroniniai trukdžiai.

TRUKDŽIAI, jamming, помехи – reiškiniai, trukdantys technikai normaliai veikti, sukeliantys nustatytų parametrų nuokrypius. Karo technikoje jie trukdo aptikti ir atpažinti taikinį, nustatyti jų koordinates, juos rūšiuoti ir sekti, palaikyti ryšį ir kt. Būna gamtiniai ir dirbtiniai Δ. Gamtinius Δ sukelia natūralūs Žemėje ir kosmose egzistuojantys elektromagnetinės, akustinės ir kt. energijos šaltiniai. Tai atmosferiniai (atmosferos elektros išlydžiai), seisminiai, kosminiai ir kt. Δ. Dirbtinius Δ sukelia techninės priemonės, generuojančios elektromagnetinę, akustinę ir kt. energiją, t. p. tos energijos atšvaitai ir skleidikliai. Dirbtiniai Δ būna pramoniniai (neišvengiamai atsirandantys dėl techninių priemonių veikimo ir konstrukcijos ypatumų) ir tyčiniai (tyčia generuojami prieš techninių priemonių darbui trukdyti). Elektromagnetiniai ir akustiniai Δ sudaro ↑*radioelektroninius trukdžius.*

TŪKSTANTOJI, mil, тысячная – kampų matavimo artilerijoje vienetas; prilygsta 1/6000 (1/6400) apskritimo daliai. Visi artilerijos matavimo ir taikymo prietaisai turi skales, pažymėtas tūkstantosiomis. Kampų matavimo tūkstantosiomis sistema tuo patogi, kad leidžia lengvai ir greitai pereiti nuo kampų prie linijinių vienetų ir atvirkščiai todėl, kad stygos, atitinkančios 1 pabūklinio kampo padalai, ilgis prilygsta 1 tūkstantajai nuotolio.

TUŠČIAŠIS ŠAUDMUO, blank shot, холостой выстрел – pagalbinis šaudmuo šaudant iš šaunamojo ginklo per taktikos pratybas imituoti, saliuotuoti ir signalizuoti. Δ neturi sviedinio arba kulkos. Jis susideda iš tūtos, degiklio (kapsulės), parako užtaiso ir kamščio (vietoj kulkos arba sviedinio). Šaunant iš automatinio ginklo reikalingi specialūs prietaisai parako dujų slėgiui vamzdyje arba atatrakai didinti, kad veiktų pakartotinio užtaiso automatika. Dar žr. *tuščiasis užtaisas.*

TUŠČIAŠIS UŽTAISAS, blank charge, холостой заряд – artilerinis užtaisas šūvio garsui (per taktikos pratybas) imituoti, saliuotuoti ir signalams duoti.

TŪTINIS PABŪKLO UŽTAISYMAS, ↑*pabūklo užtaisyimas.*

TŪTINIS ŠAUNAMÀSIS UŽTAISAS, ↑*šaunamasis užtaisas.*

TŪTŪ IŠMETIKLIS, ekstrāktorius, shell extractor, выбрасыватель – pabūklo spygnos įtaisas iššautai tūtai iš vamzdžio kameros (atsklendžiant spygną po šūvio) išmesti. Pabūkluose su automatiniu ir pusiau automatiniu užtaisyimu spygna atsklendžiama ir tūta išmetama automatiškai; pabūkluose su rankiniu užtaisyumu – tūta išmetama atsklendžiant spygną rankomis.

U

UGNIĀVIETĒ, fire position, огневая позиция – vieta, kurioje pabūklas pastatytas šaudyti.

UGNIĒS BANGÀ, barrage fire, barrage, огневой вал – vientisos ugnies viena arba dvi juostos, tolygiai perkeliamos į priekį prieš savo atakuojančios kariuomenės frontą; ↑ *artilėrinės paramos* metodas.

UGNIĒS BANGŌS RÚOŽAS, barrage fire line, рубеж огневого вала – menama vietovės linija, pagal kurią rengiama ir leidžiama artilėrijos ugnies banga. Pagr. Δ skiriami pagal priešo gynybos pozicijų, tranšėjų, prieštankinių ir kt. ugnies priemonių pozicijų išsidėstymo linijas; tarp pagr. Δ skiriami tarpiniai Δ.

UGNIĒS BŪRŪYS, kitaip ↑ *pabūklų būrys*.

UGNIĒS GALIÀ, fire-power, огневая мощь, сила огня – 1. šūvių skaičius, kurį gali paleisti pabūklas, vienetas ar ginklų sistema; 2. galėjimas paleisti ugnį.

UGNIĒS ĮRENGINŪS, šaudymo įrenginys, weapon emplacement, огневое сооружение – fortifikacinis įrenginys, skirtas šaudyti. Δ įtaisyta etatinė ar specialioji ginkluotė (pabūklas, minosvaidis, kulkosvaidis ir kt. NP). Skiriamas ilgalaikis ir lauko Δ.

ilgalaikis Δ, permanent emplacement, fighting pill-box, долговременное огневое сооружение – iš anksto iš tvirtų medžiagų (gelžbetonio, šarvuotų konstrukcijų) pastatytas fortifikacinis statinys, kuriame įrengtos pabūklų, minosvaidžių, kulkosvaidžių ir kt. šaunamųjų ginklų ugniavietės. Ppr. jame įtaisomos filtravimo ir ventiliacijos, ryšio, vandens ir elektros įrangos sistemos. Kartu su kt. fortifikaciniais įrenginiais ir statiniais Δ statomi įtvirtintuose rajonuose ir juostose.

laūko Δ, field emplacement [pill-box], bunker, полевое сооружение – uždarysis lauko fortifikacinis įrenginys kulkosvaidžiams ir pabūklams šaudyti. Δ įrengiamas iš medienos su apsaugine grunto, akmens, skaldos, žvyro ir kt. danga. Per II pasaul. karą būdavo įrengiamas iš rąstų, ppr. su dvigubomis sienelėmis, tarp kurių pildavo gruntą. Šiuolaikinėmis sąlygomis, saugantis nuo brand. ginklo naikinamųjų veiksmių, Δ įtaisomos specialios ambrazūrų uždangos, apsauginės ir sandarios durys. Δ apsauginės savybės

UGNIĖS

priklauso nuo jų konstrukcijos. Dar buvo vadinamas *medžio ir žemės ugnies įrenginiu*.

UGNIĖS IŠKVIETĪMAS, call for fire, вызов огня – prašymas paremti ugnimi nurodant taikinio duomenis.

UGNIĖS IŠSKĪRSTYMAS, fire distribution, распределение огня – sutelktosios (užtveriamosios) ugnies ruožų paskirstymas tarp atliekančių ugnies uždavinį artilerijos vienetų.

UGNIĖS JŪOSTA (ZONÀ), zone of fire, полоса огня – vietovės juosta, kurioje numatomas priešo naikinimas besiginančių padalinių ugnimi. Ją skiria vadas organizuodamas ugnies sistemą. Ugnies juostoje organizuojamas stebėjimas, duodamos užduotys kiekvienai ugnies priemonei, skiriamos vienetų Δ ir sutelktosios ugnies ruožai, pagr. ir papildomieji kulkosvaidžių, tankų ir kt. ugnies priemonių ↑ *šaudymo sektoriai*.

UGNIĖS KOORDINĀVIMAS, kitaip ↑ *paramos ugnimi koordinavimas*.

UGNIĖS KOORDINĀVIMO ZONÀ, fire coordination area, зона координации огня – nustatyto ugnies apribojimo, kurio negalima pažeisti be nustačiusios šiuos apribojimus vadovybės sutikimo, zona.

UGNIĖS KOREGĀVIMAS, šaudymo koregāvimas, adjustment of fire [firing], корректирование огня [стрельбы] – 1. tiesioginis ar elektroninis stebėjimas (šaudymo sekimas) nustatant šaudymo tikslumą pagal stebėjimo liniją, koreguojant ugnį ar analizuojant jos rezultatus. Koreguojant ugnį nustatomos kaunamosios šaudymo nuostatos arba jos tikslinamos kaunamojo šaudymo metu; 2. veiksmai teisingai krypčiai, nuotoliui ir sprogimo aukščiui (jei naudojamas nuotolinis sprogdiklis) nustatyti, kai šaudoma į matomą taikinį.

UGNIĖS KOREGĀVIMO PÒSTAS, adjustment of fire post, пост корректирования огня – (laiv.) karių grupė, koreguojanti laivų artilerijos ugnį, kai šaudoma į nematomus iš laivų taikinius. Δ gali būti ant kranto, lėktuve, sraigtasparnyje, aerostate.

UGNIĖS KORTĒLĒ, fire card, карточка огня – grafinis dokumentas, kurį sudaro gynyboje skyriaus (tanko), šaudančio tiesioginiu taikymu pabūklo, prieštankinio raketų komplekso vadas. Joje žymimi orientyrai, nuotoliai iki jų, tiesiojo šūvio nuotolis, numatyti naikinti taikiniai. Δ reikalinga ugniai valdyti.

UGNIĖS LEIDĪMO KOMĀNDA, initial fire order, команда для открытия огня – komanda, pagal kurią leidžiama ugnis (raketa).

UGNIĖS LEIDĪMO SIGNĀLAS, firing signal, сигнал для открытия огня – signalas, pagal kurį leidžiama ugnis (raketa).

UGNIĖS LENTĒLĒ, table of fire, таблица огня – kovinis dokumentas, kuriame nurodytos artilerijos vieneto ugnies užduotys ir jų atlikimo tvarka. Puolant nurodomi priešo naikinimo ugnimi periodai ir remiamų vienetų kovos užduotys. Ginantis nurodomos užduotys gynybos tolimose priegose, prieš priešakinį gynybos kraštą ir įsiveržus priešui į gynybos gilumą. Išrašai iš Δ įteikiami artilerijos vienetų vadams (štabams).

UGNIĖS MANĖVRAS, fire manoeuvre, маневр огнем – ugnies sutelkimas į vieną taikinį arba jos išskirstymas vienu metu naikinant (slopinant) kelis taikinius, t. p. ugnies perkėlimas iš vieno taikinių į kitus.

UGNIĖS NUTRAUKĪMAS, cease fire, прекращение огня – 1. viena iš karo veiksmų nutraukimo sąlygų; kartais vartojamas kaip karo veiksmų nutraukimo sinonimas. Ugnis gali būti nutraukiama ir kt. tikslais – sužeistiesiems surinkti, jais apsikeisti ir kt. Ugnis nutraukiama iš anksto susitarus abiem pusėms nustatytu laiku. Δ pažeidimą tarptautinė teisė traktuoja kaip karo įstatymų ir papročių pažeidimą; 2. šaudymo šaudyklose, poligonuose ir kt. nutraukimas pagal nustatytą komandą.

UGNIĖS PALEIDĪMAS, engagement, открытие огня – šaudymo pradžia; gali būti iš anksto paskirtu laiku, tiesioginiams viršininkams įsakius, artilerijos vadų iniciatyva, bendrųjų pajėgų vadams reikalaujant.

UGNIĖS PALEIDĪMO (NUTRAUKĪMO) RIBÀ, open (cease) fire line, рубеж открытия (прекращения) огня – linija šaudyklose, poligonuose, kurią pasiekus leidžiamas (draudžiamas) šaudymas iš visų rūšių ginklų. Ugnies paleidimo riba žymima raudonomis vėliavėlėmis (žibintais), nutraukimo – baltomis.

UGNIĖS PĒRKĒLIMAS, fire transfer, перенос огня – 1. ugnies į vieną taikinį nutraukimas ir paleidimas į kitą taikinį nekeičiant ugnies pozicijų. Ugnį perkelia vienas kulkosvaidis, pabūklas, tankas ir kt. arba padalinys (artilерijos grupė); 2. vienas iš artilerijos kaunamųjų nuostatų nustatymo būdų. Ugnis į taikinį perkeliama nuo iššaudyto žyminio arba taikinio tuomet, kai reikalinga ypač tiksli ugnis, o išišaudymas į taikinį neįmanomas arba netikslingas norint, kad ugnis būtų netikėta.

klaidinamasis Δ, feint transfer of fire, ложный перенос огня – ugnies perkėlimas siekiant suklaidinti priešą dėl atakos pradžios laiko ir priversti jį anksčiau laiko išvesti karius ir ugnies priemones iš priedangų į priešakinį gynybos kraštą atakai atremti. Ugnį vienu metu perkelia į priešų gynybos

UGNIĖS

gilumą visa artilerija, kuri dalyvauja \uparrow *rengime ugnimi* (\uparrow *artilneriniame rengime*). Pasiekus klaidinamojo ugnies perkėlimo tikslą, ugnis vėl perkeliama į priešakinį priešo gynybos kraštą.

Δ nuõ žyminių (taikinių), fire transfer from reference point (target), перенос огня от репера (цели) – ugnies perkėlimas naudojant išaudytą pataisą į žyminį (taikinį).

UGNIĖS PĒRKĒLIMAS NUÕ ŽYMINIŲ (TAIKINIŲ), \uparrow *ugnies perkėlimas*.

UGNIĖS POZICIJA, firing position, огневая позиция – parengtas užimti arba artilerijos būrių užimtas vietovės rajonas. Ugnies pozicijoje įrengiamos aikštelės (apkasai) pabūklams, šaudmenų priedangos, ugnies valdymo punktas, pabūklų skyrių priedangos, apkasai gynybai, stebėjimo postai, vilkikų ir automobilių su šaudmenimis priedanga. Δ būna uždaroji, atviroji, pusiau uždara, pagrindinė, pagalbinė (atsarginė ir laikinoji), klaidinamoji. Kartais skiriama parengta ir neparengta, susietoji ir nesusietoji Δ.

atviroji Δ, direct [open] firing position, открытая огневая позиция – tokia ugnies pozicija, kurioje pabūklai nepaslėpti nuo priešo stebėjimo. Ppr. iš Δ šaudoma tiesioginiu taikymu.

atsarginė Δ, alternate firing position, запасная огневая позиция – ugnies pozicija, kuri naudojama manevrui ir kai šaudymas iš pagr. ugnies pozicijos neįmanomas.

klaidinamoji Δ, dummy firing position, ложная огневая позиция – ugnies pozicija priešui klaidinti.

laikinóji Δ, emergency [preliminary] firing position, временная огневая позиция – ugnies pozicija, kurioje atliekami laikino pobūdžio ugnies uždaviniai.

pagálbinė Δ, auxiliary firing position, вспомогательная огневая позиция – ugnies pozicija, iš kurios baterija atlieka kovos užduotis, kai jų atlikti iš pagr. ugnies pozicijos neįmanoma arba netikslinga. Δ gali būti: atsarginė ir laikinoji.

pagrindinė Δ, primary firing position, основная огневая позиция – ugnies pozicija, iš kurios baterija atlieka visas kovos užduotis.

pusiáu uždara Δ, semi-covered firing position, полузакрытая огневая позиция – tokia ugnies pozicija, kurioje pabūklai paslėpti nuo priešo stebėjimo tol, kol pradeda šaudyti.

susietóji Δ, surveyed firing position, привязанная огневая позиция – ugnies pozicija, kurios koordinatės ir aukštis yra žinomi, o pabūklai ir prietaisai orientuoti pagr. kryptimi (žinomi orientacinių krypčių arba orientyrų direkciniai kampai).

uždaróji Δ, indirect firing position, закрытая огневая позиция – tokia ugnies pozicija, kurioje šaudantys pabūklai paslėpti nuo priešo stebėjimo.

UGNIĒS POZICIJOS KEITĪMAS, artillery displacement, смена огневой позиции – artilerijos ugnies padalinių perkėlimas į kitas ugnies pozicijas.

UGNIĒS POZICIJOS SAUGŌS SCHEMÀ, chart security gun position, схема охранения огневой позиции – dokumentas, kuriame planuojama ugnies pozicijos sauga ir savignyana.

UGNIĒS POZICIJOS UŽĖMĪMAS, taking [occupation] gun position, занятие огневой позиции – artilerijos ugnies padalinių išskleidimas nurodytoje ugnies pozicijoje.

UGNIĒS POZICIJŲ RAJŌNAS, firing position area, район огневых позиций – vietovės rajonas, kuriame išdėstomos artilerijos vieneto ↑ *ugnies pozicijos*. Artilerijos diviziono (bataliono) ugnies pozicijų rajone kiekvienai baterijai rengiamos dvi trys ugnies pozicijos. Skiriamas pagrindinis, atsarginis ir laikinasis Δ.

atsarginis Δ, alternate area of firing positions, запасный район огневых позиций – ugnies pozicijų rajonas, skirtas manevrui ir ugnies uždaviniams atlikti, priverstinai arba planingai paliekant pagr. ugnies pozicijų rajoną.

laikinis Δ, emergency [preliminary] area of firing positions, временный район огневых позиций – ugnies pozicijų rajonas tam tikriems ugnies uždaviniams atlikti.

pagrindinis Δ, primary [main] area of firing positions, основной район огневых позиций – ugnies pozicijų rajonas visoms ugnies uždaviniams atlikti. Atsižvelgiant į artilerijos (minosvaidžių) padalinių priklausomybę, pabūklų (minosvaidžių) šaudymo nuotolį ir kovos situacijos sąlygas, Δ skiriamas 1–6 km nuotoliu nuo priešakinės savų padalinių pozicijos. Diviziono Δ gali būti 1–2 km pagal frontą ir į gilumą, o atstumai tarp baterijų ugnies pozicijų – ne mažesni kaip 500 m.

UGNIĒS POZICIJŲ RAJŌNO ŽVALGÝBA, firing position area reconnaissance, разведка района огневых позиций – artilerinės žvalgybos veiksmai renkant ugnies pozicijas ir privažiavimo kelius; sudedamoji artilerinės žvalgybos dalis. Priklausomai nuo aplinkybių ugnies pozicijų

UGNIĖS

rajonus žvalgo artilerijos vienetų vadai arba *↑ artilerinės žvalgybos grupės*. Žvalgoma žygyje tikintis susidūrimo su priešu, organizuojant puolimą ir gynybą, prieš *↑ artilerijos skleidimą* ir keičiant pozicijas mūšyje.

UGNIĖS PRANAŠŪMAS, fire superiority, *огневое превосходство* – savų ugnies priemonių geba sėkmingai atlikti užduotis ir neleisti priešo ugnies priemonėms rimtai pasipriešinti. Δ pasiekiamas kokybine ir kiekybine ugnies priemonių persvara, ugnies paleidimo pirmumu, netikėtumu ir dideliu veiksmingumu, sutelkimu svarbiausiomis kryptimis nuolat naikinant priešo ugnies priemones ir kt.

UGNIĖS RIBÀ, limit of fire, *граница обстрела* – 1. riba, žyminti zoną, į kurią galima šaudyti; 2. kampinės ribos šaudant į oro taikinius.

UGNIĖS RŪOŽAS, firing line, *огневой рубеж* – vietovės baras, skirtas tankų, motorizuotųjų pėstininkų (ginkluotų pėstininkų kovos mašinomis) ir artilerijos padaliniams išskleisti, siekiant tiesiogine ugnimi atremti priešo tankų ir pėstininkų ataką (kontrataką).

UGNIĖS RŪŠYS, kitaip *↑ artilerijos ugnies rūšys*.

UGNIĖS SCHEMÀ, scheme of fire, *схема огня* – grafinis kovos dokumentas. Žemėlapyje arba popieriaus lape sutartiniais ženklais nurodomi artilerijos, tankų, šaulių ginklų ir kt. ugnies priemonių ugnies uždaviniai. Legendoje gali būti nurodytos taikinių koordinatės, jų numeriai ir pavadinimai. Jeigu Δ braižoma popieriaus lape, tai jame braižomas koordinacių tinklelis.

UGNIĖS SĖKTORIUS, kitaip *↑ šaudymo sektorius*.

UGNIĖS SMŪGIS (UGNIĖS AŅTPUOLIS), fire attack, *огневой налет* – artilerijos ugnies užduočių atlikimo būdas, apibūdinamas netikėtu ugnies paleidimu ir dideliu tankiu. Δ gali būti nustatytos ir nenustatytos trukmės, atliekamas tankiąja arba tolygine ugnimi. Dar gali būti raketų ir aviacijos ugnies smūgis. Dar žr. *artilерijos šaudymo tvarka, artilerijos ugnies uždaviniai, artilerinis antpuolis*.

UGNIĖS SULAĪKYMAS, holding fire, *приостановка огня* – (OEG), ugnies sustabdymas kritinės padėties atveju. Jau skriejančios raketos turi būti apsaugotos nuo perėmimo, jeigu tai įmanoma techniškai.

UGNIĖS SUTELKĪMAS, concentrated fire, *сосредоточение огня* – kelių baterijų (divizionų) ugnis, nukreipta į vieną taikinį arba jų grupę tuo pačiu laiku.

UGNIĖS TAŅKIS, density of fire, *плотность огня* – sviedinių (minų, kulku), paleistų per minutę į taikinio ploto arba fronto vienetą, skaičius. Artilerijos Δ

– sviedinių, paleistų per 1 min į taikinio 1 ha plotą arba į 100 m frontą, skaičius. Zenitinės artilerijos Δ – sviedinių sprogimų skaičius kiekviename taikinio judėjimo ugnies zonoje kilometre. Šaulių Δ – iš visų rūšių šaulių ginklų per 1 min paleistų kulų skaičius viename fronto metre.

UGNIĖS TĖŠĪMAS, continuation of fire [dwell at/on], продолжение огня – ugnies leidimas neribotą laiką nuo nurodyto laiko arba į tam tikrą taikinį ar grupę taikinių.

UGNIĖS UŽDAVINIAĪ, kitaip $\hat{\uparrow}$ *artilерijos ugnies uždaviniai*.

UGNIĖS UŽDUOTĪS, fire mission, огневое задание – 1. užduotis ugnies vienetai, kuri yra tam tikro plano sudedamoji dalis; 2. įsakymas, duodamas norint įspėti ginklą (ugnies bateriją), ir nurodymas, kad bus iškviečiama ugnis.

UGNIĖS VALDYMAS, fire control, управление огнем – visų operacijų, susijusių su taikinių naikinimu ugnimi, valdymas. Δ gali būti: tiesioginis, centralizuotasis, automatizuotasis ir automatinis. Dar žr. *artilерijos ugnies valdymas*.

automātinis Δ , automatic fire control, автоматическое управление огнем – toks ugnies valdymas, kai ugnis valdoma automatinėmis sistemomis, kurios visiškai automatizuoja šaudymo rengimą ir šaudymą; Δ kontroliuoja artilerijos vieneto vadą ir štabą.

automatizúotasis Δ , automated fire control, автоматизированное управление огнем – toks ugnies valdymas, kai ugnis valdoma $\hat{\uparrow}$ *automatizuotosiomis ugnies valdymo sistemomis*, kurios iš dalies automatizuoja šaudymo rengimą ir šaudymą, pvz., taikinių žvalgybą, ugnies planavimą, šaudymo nuostatų apskaičiavimą ir kt.

centralizúotasis Δ , centralized fire control, централизованное управление огнем – pabūklų (artilерijos, raketinių vienetų) ugnies valdymas iš vieno centro, pvz., artilerijos grupės (diviziono) ugnies valdymas iš vieno ugnies valdymo punkto, zenitinės baterijos pabūklų ugnies valdymas vienu prietaisu ir pan.

tiesióginis Δ , direct fire control, прямое управление огнем – toks ugnies valdymas, kai ugnis valdoma tik mechaninėmis priemonėmis (komandomis, signalais, perduodant juos įvairiomis ryšių priemonėmis ar be jų).

UGNIĖS VALDYMO CENĖTRAS, fire direction centre, центр управления огнем – vadavietės dalis, kurią sudaro artileristai, ryšio personalas ir įranga;

UGNIĖS

per ją vadas duoda nurodymus ir (ar) valdo ugnį. Ugnies valdymo centras priima žvalgybos informaciją ir duoda nurodymus leisti ugnį.

UGNIĖS VĀLDYMO GRUPĖ, fire control team, группа управления огнем – karių grupė su ugnies valdymo ir ryšių priemonėmis ugniai planuoti, koreguoti ir jos rezultatams kontroliuoti. Δ sudaromos ↑ *ugnies valdymo punktuose*.

UGNIĖS VĀLDYMO PRIĖMONĖS, fire control means, средства управления огнем – žvalgybos, stebėjimo, ryšių, šaudymo rengimo ir kontrolės, tiesioginio (centralizuotojo, automatizuotojo ar automatinio) valdymo ir kt. priemonės ugniai planuoti, rengti, leisti ir koreguoti.

UGNIĖS VĀLDYMO PRĖTAISAS, fire control computer, прибор управления огнем – prietaisas, kuriuo nustatomos šaudymo nuostatos.

UGNIĖS VĀLDYMO PŪNKTAS, fire control point, пункт управления огнем – ↑ *ugnies valdymo grupės* darbo vieta, įrengta kovos mašinoje arba vietovėje (apkase). Δ gali būti automatizuotas arba aprūpintas tikrai mechaninėmis ugnies valdymo priemonėmis. Δ įrengiamas artilerijos vienetuose (ugnies pozicijose). Dar žr. *baterijos (diviziono) ugnies valdymo punktas*.

UGNĪS, fire, огонь – taikinių naikinimas šaudant iš įvairių ginklų; pagrindinė priešo naikinimo mūšyje priemonė. Δ veiksmingumas pasiekiamas dideliu jos tikslumu (taiklumu), paleidimo netikėtumu, sutelkimu į svarbius objektus (taikinius), plačiu manevravimu ir lanksčiu ugnies valdymu. Skiriama ↑ *artileries ugnis*, tankų, kovos mašinų, šaulių ginklų, ↑ *artileries aviacijos ginkluotės* ir kt. ginklų rūšių Δ. Raketų su įprastinėmis kovinėmis galvutėmis leidimas t. p. suprantamas kaip Δ. Δ leidžiama naikinant, slopinant ir alinant priešo pajėgas, naikinant ir ardant jo objektus. Δ skiriama pagal paskirtį – ardomoji, dengiamoji, draudžiamoji, gynybinė, išišaudymo, kaunamoji, kontrbaterinė, priešinė, naikinamoji, paramos (tiesioginės paramos, tolimoji paramos), slopinamoji, stebėjimo, trikdomoji, žymimoji; pagal parengimo lygį ir iškvietimo būdą – iškviečiamoji, neplaninė, planinė, pagal komandą, pagal pareikalavimą, pagal šaudymo lentelę; pagal taikinio stebėjimo galimybes – netiesioginė, tiesioginė; pagal šaudymo būdą – išsklaidytoji, nenutrūkstamoji, savarankiškoji, užklotinė. T. p. vartojami terminai – netikėtoji, radiolokacijos stoties valdoma, taiklioji, tikslioji, veiksmingoji ir kt. Δ. Dar žr. *artileries ugnies rūšys, artileries ugnis*.

ārdomoji Δ, demolition fire, огонь на разрушение – ugnis priešo fortifikaciniams įrenginiams ir statiniams, priedangoms, tiltams, pastatams ir kt. objektams griauti.

dengiamoji Δ, covering fire, прикрывающий огонь – ugnis siekiant apsaugoti savus vienetus, kai jie yra pasiekiami priešo lengvųjų ginklų ugnimi.

draudžiamoji Δ, interdiction fire, огонь на воспрещение – taško ar ploto apšaudymas, kad priešas negalėtų juo pasinaudoti.

gynýbinė Δ, defensive fire, оборонительный огонь – paramos vienetų ugnis besigančiam vienetui padėti ir apsaugoti.

įsišaudymo Δ, registration fire, пристрелочный огонь – įsišaudymas į taikinį, siekiant nustatyti tikslias nuostatas vėlesniam taikinio naikinimui.

iškviečiamoji Δ, Δ pagal komandą, on-call fire, огонь по вызову – iš anksto nustatytas ugnies sutelkimas, oro smūgiai arba užtvieriamoji ugnis, kuri gali būti iškviečiama pagal komandą (signalą).

išsklaidýtoji Δ, distributed fire, огонь с искусственным рассеиванием – tikslingai paskirstyta ugnis siekiant apimti kuo didesnę taikinio plotą.

kaunamoji Δ, fire for effect, стрельба на поражение – 1. tokia ugnis, kuri leidžiama tuomet, kai vidurinis pataikymo taškas yra priimtiniu nuotoliu nuo taikinio ar įsišaudymo taško; 2. terminas vartojamas iškviečiant ugnį, pažymint, kad įsišaudymas yra atliktas ir reikia pradėti kaunamąją ugnį.

naikinamoji Δ, destruction fire, огонь на уничтожение – artilerijos ugnis mažam (taškiniam) taikinui sunaikinti.

nenutrūkstamoji Δ, continuous fire, непрерывный огонь – 1. šaudymas, atliekamas įprasta sparta be pertraukų koregavimui ar dėl kt. priežasčių; 2. užtaisymas ir šaudymas nustatytais laiko tarpais arba didžiausiu greičiu, bet neprarandant taiklumo ir neviršijant leistinos ginklo greitašaudos; 3. tokia šaudymo tvarka, kai šaudoma tol, kol bus paleisti visi ugnies uždaviniai (ugnies antpuoliui) suplanuoti (nurodyti) šaudmenys arba baigsis nustatytas šaudymo laikas. Taip šaudoma, pvz., artilerinio rengimo metu. Šaudoma tolygine, tankiaja ugnimi arba salvėmis.

neplaninė Δ, unprearranged fire, неплановый огонь – ugnis į neplaninius taikinius; iš anksto neplanuota ir neparengta ugnis.

netiesioginė Δ, indirect fire, непрямо́й огонь – ugnis į nematomąjį taikinį.

netikėtoji Δ, surprise fire, внезапный огонь – netikėtai leidžiama ugnis.

nuródomoji Δ, marking fire, огонь для целеуказания – ugnis, kuria nurodomi taikiniai kitiems, pvz., paramos, vienetams. Naudojama išskviečiant ugnį, kai kiti taikinių nurodymo būdai neveiksmingi ar neįmanomi. Šaudoma trasuojamaisiais, dūminiais ir kt. šaudmenimis.

paramōs Δ, supporting fire, огневая поддержка – paramos vienetų ugnis, leidžiama pagelbėti kovojančiam vienetui ar apsaugoti jį.

planinė Δ, prearranged fire, плановый огонь – formaliai suplanuota ir paleista ugnis į žinomus taikinius ar taikinių rajonus. Tokia ugnis ppr. planuojama iš anksto ir paleidžiama nustatytu laiku arba nustatytu laikotarpiu.

priešbatėrinė Δ, counterbattery fire, контрбатареиная борьба – artilerijos ugnis netiesioginės ugnies ginklų sistemoms naikinti arba slopinti.

prėšinė Δ, counterfire, контррогнь – ugnis priešo ginklams naikinti arba slopinti.

radiolokācijas stotiēs valdoma Δ, radar fire, огонь, управляемый радиолокационной станцией – šaudymas į radiolokācijas stotimi sekamą taikinį.

savarañkiškoji Δ, independent fire, самостоятельный огонь – vienos ugnies priemonės (vieno ugnies vieneto) ugnis į vieną ar kelis taikinius, pvz., pabūklo šaudymas į tanką, baterijos šaudymas būriais į du taikinius ir pan.

slopīnamoji Δ, neutralization fire, огонь на подавление – ugnis judėjimui trukdyti ar (ir) ginklų ugniai trukdyti arba nutraukti.

stebėjimo Δ, surveillance [observation] fire, огневое наблюдение – artilerijos ugnis, kai šaudoma į taikinį protarpiais tarp ugnies antpuolių neleidžiant atnaujinti taikinio veiklos. Šaudoma tolygine ar tankiaja ugnimi arba derinant jas abi.

taikliōji Δ, aimed fire, прицельный огонь – šaudymas nusitaikant į matomą taikinį (pažeidžiamą taikinio vietą), atkuriant nusitaikymą kiekvienam šūviui.

tiesiōginė Δ, direct fire, огонь прямой наводкой – ugnis, tiesiogiai nukreipta į taikinį, kurį mato taikytojas.

tiesiōginės paramōs Δ, direct supporting fire, огонь непосредственной поддержки – ugnis pajėgų daliai paremti; ji skiriasi nuo bendrosios paramos ugnies, kuri leidžiama paremti visas pajėgas.

tikslīoji Δ, adjusted [precision] fire, точный огонь – šaudymas, kai tiksliai nustatytos ↑ galutinės šaudymo nuostatos, koreguojama ↑ kaunamoji ugnis,

kruopščiai atkuriamas nusitaikymas kiekvienam šūviui, vykdomi balistinio ir techninio šaudymo rengimo reikalavimai, nepažeidžiamas ↑ *šaudymo režimas*.

tolimóji paramòs Δ, deep supporting fire, дальняя огневая поддержка – ugnis į tolimus (nuo savų pajėgų) taikinius. Jos tikslas – nuslopinti ir sunaikinti priešo rezervus ir ginkluotę, sutrikdyti priešo aprūpinimą, ryšį ir stebėjimą.

trikdomoji Δ, harassing fire, беспокоящий огонь – ugnis, kurios tikslas – trikdyti priešo karių poilsį ir sumažinti judėjimą, sukelti nuostolių grėsmę silpninti karių dvasią.

Δ pagal komándą, kitaip ↑ *iškviečiamoji Δ*.

Δ pagal pareikalāvimą, on-call target, огонь по востребованию – ugnis, leidžiama pagal pareikalāvimą, o ne iš anksto nustatytu laiku.

Δ pagal šaudymo lentėlę, scheduled fire, огонь по таблице огня – planinės ugnies rūšis, kai ugnis leidžiama iš anksto nustatytu laiku.

užklotinė Δ, overlapping fire, огонь внакладку – sutelktoji arba masinė artilerijos ugnis, kai vienu metu šaudo visos baterijos (divizionai) ir apšaudomas visas taikinio (taikinių ruožo) plotas. Baterijos šaudo trimis taikiklio ir viena dviem pabūklinio kampo nuostatomis.

veiksmiņgoji Δ, effective fire, действительный огонь – tokia artilerijos ugnis, kuri padaro priešui didžiausių nuostolių mažiausiomis šaudmenų sąnaudomis. Pvz., naikinant grupinį taikinį, veiksmingesnė bus ta ugnis, kuri, paleidus vienodą sviedinių skaičių, sunaikino daugiau taikinių, sudarančių šį taikinį. Šaudant į pavienį taikinį, veiksmingesnė bus ta ugnis, kuriai, sunaikinus taikinį, sunaudota mažiausiai šaudmenų.

žymimóji Δ, marking fire, огонь для целеуказания – ugnis taikiniui pažymėti.

UGNĪS PAGALĖ KOMÁNDĄ, kitaip *iškviečiamoji ugnis*, ↑ *ugnis*.

UGNĪS PAGALĖ PAREIKALÁVIMĄ, ↑ *ugnis*.

UGNĪS PAGALĖ ŠÁUDYMO LENTĖLĘ, ↑ *ugnis*.

ULTRATOLIAŠAŪDĖ ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

UNIVERSALIÓJI ARTILĖRIJA, ↑ *artilėrija*.

UNIVERSALŪSIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

UNIVERSALŪSIS

UNIVERSALŪSIS SPROGDĪKLIS, all-purpose [universal] fuse, универсальный взрыватель – nuotolinis sprogdiklis, turintis skeliamąjį mechanizmą; toks Δ turi kontaktinio ir nuotolinio sprogdiklio savybių.

UŽDARŪJĪ UGNIĒS POZĪCIJĪ, \uparrow *ugnies pozicija*.

UŽDEGĪMO PRĪEMONĒS, ignition means, средства воспламенения – įtaisai parako ir raketinio kuro užtaisams, pirotechniniams mišiniams uždegti. Tai padegamosios kapsulės, artilerijos šaudmenų kapsulinės ir galvaninės įvorės ir padegamieji vamzdeliai, elektriniai degikliai ir kapsulės, Bikfordo virvutė, reaktyvinių sviedinių, reaktyvinių ir raketinių variklių piropatronai.

UŽKLOTĪNĒ UGNĪS, \uparrow *ugnis*.

UŽMĀSKŪOTA BATĒRIJĪ, masked battery, замаскированная батарея – nešaudanti baterija, kurios negali pastebėti priešo antžeminė ir oro žvalgyba.

UŽSIKIRTĪMAS, misfire, failure to fire, осечка – šaunamojo ginklo neiššovimas dėl šaudmens padegamojo įtaiso (kapsulės) arba skeliamojo mechanizmo gedimo.

ŪŽTAISAS, charge, заряд – SM (parakas, kietasis raketinis kuras, brand. kuras) ir jai susprogdinti (uždegti, sužadinti) skirtas degtuvas, kapsulė arba sprogdiklis. Skiriamas \uparrow *šaunamasis*, išmetamasis, sprogdinamasis, kumuliacinis, inžinerinis, brand., chem., raketinis kietojo kuro ir kt. Δ .

inžinerinis Δ , explosive charge, инженерный заряд – SM, dedama į inžinerinius fugusus, minas, gręžinių sprogmenis; juo sprogdinamas gruntas tiesiant kelius, kasant kanalus, pilant užtvankas, atidengiant anglių ir rūdos telkinius.

išmetamasis Δ , ejection charge, вышибной заряд – parakas padegamajame, šviečiamajame, agitaciniame sviedinyje arba minoje. Sprogsta sviediniui ar minai esant tam tikrame trajektorijos taške ir išmeta padegamąjį mišinį, šviečiamosios medžiagos paketą su parašiuotu, agitacinę literatūrą.

kumuliacinis Δ , shaped charge, кумулятивный заряд – kryptingo veikimo užtaisas; jo energija nukreipiama viena kryptimi.

rakėtinis kiėtojo kuro Δ , missile-solid propellant charge, твердотопливный ракетный заряд – viena ar kelios kietojo raketinio kuro plytelės (blokai), patalpintos raketinio variklio kameroje. Joms degant dujos srūva pro reaktyvinę variklio tūtą, sukurdamos reaktyvinę trauką.

sprogdinimo Δ, bursting charge, разрывной заряд – SM (trinitrotoluenas, amonitas ir kt.), įtaisyta sviedinio (minos, bombos, torpedos, raketos) korpuse ir jį sprogdinanti į skeveldras.

UŽTAISYMAS, kitaip ↑ *pabūklo užtaisyimas*.

UŽTAISYMO LAIKAS, loading time, время заряжания – laiko tarpas nuo komandos „Užtaisyk!“ iki pabūklo skyriaus (leidimo įrenginio) vado pranešimo „Parengta!“.

UŽTAISYTASIS SVIEDINYS, ↑ *sviedinys*.

UŽTAISO KĀMERA, *kāmera*, breech [charge] chamber, chamber, зарядная камора, камора – 1. pabūklo vamzdžio drūtgaliu ertmė, į kurią prieš šūvį įleidžiamas ir užrakinamas šaudmuo. Į pabūklo Δ įleidžiama tūta arba užtaiso maišas ir sviedinio dalis iki pirmo kreipiamojo žiedelio; 2. sviedinio ertmė, kurioje būna sprogstamasis užtaisas, naikinamieji elementai arba šviečiamosios, dūminės ir kt. medžiagos.

UŽTAISO MAIŠAS, *kartūzas*, separate loading bag, зарядный картуз – šilkinis (medvilninis, acetatinis ar kt. tankios medžiagos) maišas (maišelis) parako užtaisu. Betūčiame užtaise į maišą sudedamas visas parako užtaisas (pagr. ir papildomieji paketai).

UŽTAISO TEMPERATŪRĀ, charge temperature, температура заряда – temperatūra, išmatuota baterijos termometru dvinario šaudmens užtaiso tūtoje (tarp trinario šaudmens užtaiso krepšelių, prie vientisinio šaudmens tūtos). Apskaičiuojant ↑ *galutines šaudymo nuostatas*, atsižvelgiama į išmatuotos ir standartinės Δ skirtumą.

UŽTAISOMAS PRŪ DRŪTGALĮ MINŪSVAIDIS, ↑ *minosvaidis*.

UŽTAISOMAS PRŪ LĀIBGALĮ MINŪSVAIDIS, ↑ *minosvaidis*.

UŽTVARĪNIAI RADIOELEKTRŪNINIAI TRUKDŪIAI, ↑ *radioelektroniniai trukdžiai*.

UŽTVERIAMŪJI UGNIS, *nejudriŪji užtveriamŪji ugnis*, barrage fire, standing barrage, заградительный огонь, неподвижный заградительный огонь – vientisas ugnies ruožas prieš atakuojančio (kontratakuojančio) priešŪ frontą, dar vadinama *nejudriŪji užtveriamŪji ugnis*.

UŽTVERIAMŪSIOS UGNIĒS RŪŪŽAS, barrage fire line, рубеж заградительного огня – menama vietovės linija, į kurią paleidžiama vamzdinės artilerijos ir minosvaidžių ↑ *užtveriamŪji ugnis*. Δ skiriamas atakuojančių tankų ir pėstininkų kelyje.

V

VADĀVIETĒ, command post, командно-наблюдательный пункт – vieta, iš kurios artilerijos vieneto vadas valdo artilerijos ugnį, seka priešą, draugiškos kariuomenės vienetus ir mūšio lauką. Dar žr. *sekykla, stebėjimo vadavietė*.

VAĽDYMO BŪRŪS, operating platoon, взвод управления – artilerijos valdymo padalinys, susidedantis iš žvalgybos ir ryšių skyrių.

VAĽDYMO MAŠINÀ, machinery of troop control, машина управления – mašina, kurioje įrengtos techninės priemonės pajėgoms vadovauti ir ginklams valdyti. Δ būna ratinė ir vikšrinė, šarvuotoji ir nešarvuotoji, plaukiamoji ir aeromobilioji. Pajėgų valdymo mašinoje įrengiamos judriosios vadavietės arba jų sudedamosios dalys. Ginklo Δ ppr. yra sudedamoji ginkluotės komplekso dalis, kurios paskirtis – tikrinti, leisti ir valdyti lėkimo (skriejimo) metu įvairias NP (pvz., valdomąsias raketas).

VAĽDYMO PŪLTAS, control panel [desk], пульт управления – įrenginys, kuriame sumontuotos informacijos vaizdavimo priemonės (indikatoriai, ekranai, švieslentės ir kt.), valdymo įtaisai (mygtukai, jungikliai, svirtys ir kt.) ir ryšių priemonės. Tai tarpininkas tarp žmogaus ir valdomo objekto. Δ gali būti valdomajame objekte arba nuotolinis.

VAĽDYMO STOTIĖS ĮRANGA, guidance station equipment, оборудование станции управления – (rak.) raketos valdymo sistemos dalis, kuri yra ant žemės ir valdo raketos skriejimą.

VAĽDOMASIS NUKREIPĪMAS, command guidance, командное наведение – (rak.) valdymo sistema, kuri iš išorinio šaltinio siunčia į raketą informaciją ir nukreipia ją nurodyta skriejimo trajektorija.

VAĽDOMASIS SUNAIKĪNIMO SIGNĀLAS, command destruct signal, управляемый сигнал самоликвидации – (rak.) signalas raketos sprogdinimo mechanizmui paleisti; jį duoda esančioje raketoje arba išoriniuose valdymo punktuose valdymo priemonės, kai raketa nukrypsta nuo nustatytos trajektorijos arba kitais avariniais atvejais.

VAĽDOMASIS SVIEDINŪS, ↑sviedinys.

VAĽDOMOJI RAKETÀ, ↑raketa.

VAĽDOMOJI RAKETÀ „ÓRAS-ÓRAS“, ↑raketa.

VAĽDOMOJI RAKETÀ „ÓRAS-ŽĖMĖ“, ↑raketa.

VAĻDOMOJI RAKETÀ „ŽĒMĒ–ÓRAS“, ↑ *raketa*.

VAĻDOMOJI RAKETÀ „ŽĒMĒ–ŽĒMĒ“, ↑ *raketa*.

VAMŪZDINĒ ARTILERIJÀ, ↑ *artilērija*.

VAMŪZDŽIO LIEPSNÀ, kitaip ↑ *laibgalio liepsna*.

VAMŪZDŽIO PAKILĪMO KAMŪPO IŖ TAIKĪKLIO NEATITIKĪMAS, inadequate elevation of tube and sight, несоответствие углов возвышения по прицелу и квадранту – išmatuoto kvadrantu pakilimo kampo ir taikiklio nuostatų skirtumas.

VAMŪZDŽIO VEIKSNŪMAS, barrel life, живучесть ствола – vamzdžio savybė atlaikyti tam tikrą šūvių skaičių neblogėjant balistinėms charakteristikoms.

VARGŌNAI, organ, орган – *ist.* daugiavamzdis pabūklas, kuriame greitašaudos didinimas buvo pasiektas didinant vamzdžių skaičių (iki 50-s ir daugiau). Naudotas XVI–XVII a. Vamzdžiai buvo sudedami keliomis eilėmis ant ypatingo rėmo; šaudoma kartu iš visų vienos eilės vamzdžių. Δ ppr. buvo įtaisomas ant ratinio lafeto. Rusijoje panašūs pabūklai buvo vadinami šarkomis.

VARIO ŠALINTŪVAS, decopperer, размеднитель – švininės arba alavinės vielos ritinėlis (50–70 g) variui nuo vamzdžio paviršiaus šalinti. Šaunant Δ sudaro su variu lengvai besilydantį lydinį, kurį sviedinys kartu su dujomis šalina iš vamzdžio kitų šūvių metu. Δ šovininio užtaisymo užtaisuose dedamas virš užtaiso parako, o atskirojo užtaisymo užtaisuose – po kartoniniu dangteliu.

VĒDLINĒ, alignment, створ – (laiv.) 2–4 navigaciniai orientyrai (švyturiai, plūdurai ir kt.), sudarantys tiesią liniją arba kreivę, kuri gali žymėti pavojingas laivybai vietas, laivakelį, padeda valdyti laivo plaukimą ir kt.

VĒDUŌKLĒ, sheaf, веер – išdėstytų vienoje pozicijoje pabūklų vamzdžių tarpusavyje suderinta kryptis. Δ gali būti: lygiagrečioji, sutelktoji, išskleistoji ir pagal taikinio plotį.

išskleistoji Δ, wide [open] sheaf, расходящийся веер – tokia vėduoklė, kai pabūklų vamzdžių ašys nukreiptos į šalį nuo pagr. (ar kito komandoje nurodyto) pabūklo ašies ir nekerta jos.

lygiagrečioji Δ, parallel sheaf [lines of fire], параллельный веер – vėduoklė, kai pabūklų vamzdžių ašys lygiagrečios.

VĒDUŌKLĒ

sutelktóji Δ , closed [converged] sheaf, сосредоточенный веер – tokia vėduoklė, kai pabūklų vamzdžių ašys susikerta taikinio taške.

Δ pagal taikinio plótį, sheaf on target length, веер по ширине цели – vėduoklė, kai tarpai tarp gretimų pabūklų vamzdžių ašių taikinio atstumu lygūs taikinio pločiui, padalytam iš pabūklų skaičiaus.

VĒDUŌKLĒ PAGAL TAIKINIO PLŪTĮ, \uparrow *vėduoklė*.

VĒDUŌKLĒS TÁRPAS, sheaf interval, интервал веера – kampas tarp gretimų pabūklų vamzdžių ašių.

VEIKĪMO SPINDULYS, radius of action, радиус действия – didžiausias nuo sutarto taško (bazės, aerodromo ir kt.) nuotolis, kuriuo gali veikti, nepapildydamą degalų kuri nors technika, atlikti skirtas užduotis vienetas.

operatývinis Δ , operational radius of action, оперативный радиус действия – (laiv.) didžiausias nuotolis, kuriuo laivų junginys ar grupė (turėdama nustatytas kuro atsargas ir plaukdama koviniu ekonomišku greičiu) gali nutolti nuo bazavimo vietos, atlikti duotą užduotį ir grįžti į bazę nepapildęs kuro atsargų jūroje ir neeikvodamas garantinių kuro atsargų.

táktinis Δ , tactical radius of action, тактический радиус действия – (av.) didžiausias nuotolis, kuriuo lėktuvas (sraigtasparnis), aviacijos vienetas, turėdamas pilnus kuro bakus, skrisdamas nustatytu režimu ir skrydžio profiliu, gali atlikti kovos užduotį ir grįžti į aerodromą neišeikvojęs garantinių kuro atsargų ir neeikvojamųjų kuro likučių.

VEIKSMĪNGASIS SKLAIDŌS PAVĪRŠIUS, effective dispersion surface, reflection surface, эффективная поверхность рассеивания – objekto geba atspindėti (išsklaidyti) elektromagnetines bangas. Δ charakteristika nustatoma kaip taikinio atspindėtos elektromagnetinės energijos REP kryptimi ir krentančio į taikinį energijos srauto paviršinio tankio santykis. Taikinio Δ nemažai lemia jo aptikimo REP nuotolį ir daugiausiai priklauso nuo taikinio matmenų ir konfigūracijos, jo medžiagos savybių, REP bangos ilgio, poliarizacijos ir apšvitos krypties. Sumažinti taikinio Δ galima kuriant mažai atspindinčias objekto formas, naudojant medžiagas ir dangas, sugeriančias elektromagnetines bangas.

VEIKSMĪNGOJI UGNĪS, \uparrow *ugnis*.

VEIKSMĪNGOJO ŠÁUDYMO NÚOTOLIS, effective range, дальность действительного огня – nuotolis, kuriuo išlieka pakankamai veiksmingos kaunamosios šaudmens (sviedinio, kulkos) savybės.

VĖJINIS ŠAUTUVAS, wind gun, ветровое ружье – specialus šautuvas priežemio vėjo greičiui nustatyti. Naudojamas raketų ir reaktyvinės artilerijos padalinuose. Δ veikimo principas: iš šautuvo vertikaliai iššauinama speciali kulka (turinti ryškų lengvai atpažįstamą raištelį); matuojamas atstumas nuo šautuvo iki kulkos kritimo vietos ir pagal jį nustatomas vėjo greitis.

VĖJO KAMPAS, wind [wind-fire] angle, угол ветра – 1. taikinio ir balistinio vėjo direkcinų kampų skirtumas; 2. (zenitinėje art.) taikinio kurso ir balistinio vėjo azimutų skirtumas.

VELKAMÀSIS PABŪKLAS, ↑ *pabūklas*.

VELKAMÓJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

VERTIKÀLIOJO ŠAUDYMO KAMPAS, elevation angle [range], угол вертикального обстрела – kampas, kurį sudaro kraštinės pabūklo (įrenginio) sūpuoklinės dalies padėtys ant lafeto arba kt. įrenginio (kovos mašinos).

VERTIKALŪSIS PABŪKLO KREIPĪMAS, ↑ *pabūklo kreipimas*.

VERTIKALŪSIS TAIKINYS, ↑ *taikyns*.

VEŽIÓJAMOJI ARTILÈRIJA, ↑ *artilèrija*.

VEŽIÓJAMOSIOS ŠAUDMENŲ ĄTSARGOS, ammunition in unit rolling reserves, возимый запас боеприпасов – šaudmenų atsargos, kurios laikomos etatinėse transporto priemonėse, kovos ir kitose mašinos, kurias turi kariai ir yra vežiamos kartu su vienetais persigrupuojant ir kovos veiksmų metu. Δ dar skiria į naudojamąsias ir neliečiamąsias atsargas. Dar žr. *naudojamosios šaudmenų atsargos, neliečiamosios šaudmenų atsargos*.

VIDINÈ BALĪSTIKA, ↑ *balistika*.

VIDINÈ TÁIKYMO SISTEMÀ, internal guidance system, бортовая система наведения – raketos nusitaikymo į taikinį ir jos valdymo galutiniame trajektorijos ruože sistema, įrengta pačioje raketoje. Raketos nusitaikymas gali būti aktyvusis (taikyns apšvitinamas įtaisų, įrengtu pačioje raketoje), pasyvusis (naudojamas iš taikinio sklindantis spinduliavimas) ir pusiau aktyvus (naudojama atsispindinti nuo taikinio energija, skleidžiama išorinio šaltinio).

VIDURINÈ TRAJEKTÒRIJA, mean trajectory, средняя траектория – visų trajektorijų pluošto ašis.

VIDURINIS PATÁIKYMO TÁŠKAS, mean impact point, средняя точка попадания – vidurinis sviedinių (minų) kritimo taškas.

VIDURĪNIS

VIDURĪNIS SPROGĪMU TĀŠKAS, mean burst centre, средняя точка разрывов – apskaičiuota sprogimų sklaidos elipsės centro padėtis, kuri imama vietoje tikrosios padėties pagal atliktų matavimų rezultatus.

VIDUTINIS NÚOKRYPIS, **núokrypio tikimybė**, deviation mean, срединное отклонение, вероятность отклонения – sviedinių (minų, kulku, raketų, bombų ir kt.) sklaidos matas; toks nuokrypio dydis, nuo kurio yra vienoda (0,5) tikimybė gauti tiek didesnius, tiek mažesnius nuokrypius. Δ žymimas: pagal nuotolį – V_N , pagal šoninę kryptį – V_K , pagal aukštį – V_A . Didžiausias galimas Δ pagal kiekvieną kryptį prilygsta keturiems Δ nuo \uparrow sklaidos centro. Sklaidos elipsės pagal nuotolį, kryptį ir aukštį dydis lygus aštuoniems Δ . Tiksliauose apskaičiavimuose galimi nuokrypiai prilyginami penkiems Δ . Dar žr. *galimasis vidutinis nuokrypis*.

VIDUTINIS PRADINIS SVIEDINIŲ GREĪTIS, mean muzzle velocity, средняя начальная скорость снаряда – sviedinių pradinis greitis, apskaičiuotas pagal \uparrow pabūklo iššaudymo rezultatus.

VIENALŪTIS KIETĀSIS RAKĒTINIS KŪRAS, \uparrow raketinis kuras.

VIENARĀGIS, unicorn, one-corned, единорог – *ist.* senovinis rusų artilerijos lygiavamzdīs pabūklas, ant kurio buvo pavaizduotas mistinis žvėris su ragu ant kaktos. 1757–1759 m. buvo sukurti keli Δ pavyzdžiai, kurie galėjo šaudyti sprogstamaisiais sviediniais. Buvo rusų artilerijos ginkluotėje daugiau kaip 100 metų (iki atsirado graižtviniai pabūklai).

VIENKARTINIS REAKTYVINIS GRANĀTSVAIDIS, \uparrow granatsvaidis.

VIENTISINIS ARTILĒRIJOS ŠAUDMUŌ, \uparrow artilerijos šaudmuo.

VIENTISŌS UGNIĒS ZONĀ, zone of solid fire, зона сплошного огня – vietovės ruožas, kuriame besiginanti kariuomenė iš anksto arba kovos veiksmų metu visomis ugnies priemonėmis rengia ir leidžia vientisą daugiasluoksnę ugnį atakuojančiam priešui naikinti. Δ skiriama prieš priešakinį gynybos kraštą, sparnuose, tarpuose tarp vienetų ir gynybos gilumoje (jau prasiveržusiam priešui naikinti).

VIĒTOS ŽYMĒJIMAS, mark, отвлечение места – ugnies iškvietimas į tiksliai nurodytą vietą, kad ugnimi būtų orientuojamas stebėtojas arba pažymimi taikiniai.

VIETŌVĒS APŠVIETĪMAS, \uparrow apšvietimas.

VIETŌVĒS PANORAMĀ, panorama picture, панорама местности – piešinys, kuriame vaizduojama matoma iš vadavietės (sekyklos) vietovė.

VIETOVĒS RELJĒFO ATPAŽINĪMAS, TERKOM, terrain contour matchnig, TERCOM, отслеживание рельефа местности – JAV sparnuotųjų raketų trajektorijos koregavimo sistema. Jos esmė – pagal iš anksto žvalgybos padarytas vietovės nuotraukas sudaromas sparnuotųjų raketų kelio iki norimo objekto žemėlapis; maršruto duomenys įtraukiami į raketos kompiuterį; trajektorijos koregavimo rajonuose tie duomenys lyginami su vietovės, virš kurios skriejama, reljefu ir automatiškai koreguojama skriejimo trajektorija. Tokios taikymo sistemos dėka sparnuotosios raketos gali skrieti labai žemai, trajektoriją priderinti prie vietovės nelygumų. Tai raketą padaro sunkiai aptinkamą, pasiekiamas labai didelis taiklumas.

VILKŪKŲ PRĪEDANGA, wagon line, место стоянки тягачей орудий – priedanga, įrengta 200–500 m nuo pabūklų tokioje vietoje, kur vilkikus (transporto priemones) galima išskirstyti, užmaskuoti, pridengti, užtikrinti apsaugą, greitą šaudmenų tiekimą ir atvykimą prie pabūklų.

VIRŠUTINIS PABŪKLO STŪVAS, ↑ *pabūklo stovas*.

VISIŠKOJO NAIKINIMO SPINDULYS, ↑ *naikinimo spindulys*.

VIZĀVIMAS, sighting, визирование – stebėjimo prietaiso optinės ašies nukreipimas į stebėtojo išrinktą nutolusio daikto vietą.

VIZUĀLINIS STEBĖJIMAS, visual observation, визуальное наблюдение – stebėjimas plika akimi arba naudojant optinius prietaisus; vienas iš žvalgybos būdų.

VIZUĀLINIS UGNIĖS VALDYMAS, visual fire-control, визуальное управление огнем – ugnies valdymas stebint taikinius, ugnies rezultatus ir koreguojant ugnį, kai stebima plika akimi arba naudojant optinius prietaisus.

Z

ZENĪTINĒ ARTILĒRIJA, óro erdvēs gynybos artilērija, anti-aircraft artillery, air defence artillery, зенитная артиллерия, артиллерия противовоздушной обороны – artilerija oro taikiniams naikinti. Ji būna OEG, SP vienietuose, laivuose. Δ – tai velkamieji, savaeigiai, stacionarieji pabūklai ir zenitinės artilerijos prietaisai. Δ pabūklai būna mažo (20–60 mm), vidutinio (60–100 mm) ir didelio (daugiau kaip 100 mm) kalibro. Δ gali šaudyti ir į antžeminius (antvandeninius) taikinius.

ZENĪTINĒ PATRÁNKA, ↑ *patranka*.

ZENĪTINĒ RAKĒTOS TRAJEKTÒRIJA, ↑ *raketos trajektorija*.

ZENĪTINĒ VALÐDOMOJI RAKETÀ, ↑ *raketa*.

ZENĪTINĒS ARTILĒRIJOS KOMPLĒKSAS, anti-aircraft artillery system, зенитный артиллерийский комплекс – zenitinių patrankų ir įvairių pagalbinių techninių priemonių oro taikiniams naikinti visuma. Pagr. sudedamosios dalys: zenitinės patrankos su šaudmenimis, ↑ *pabūklo taikymo stotis*, zenitinės artilerijos ugnies valdymo prietaisai arba skaičiavimo įrenginys, sinchroninė sekimo ir perdavimo sistema, elektros šaltiniai. Δ dalys gali būti sumontuotos vienoje bazėje (savaeigis zenitinis įrenginys) arba atskirai išdėstytos. Pastaruoju atveju pabūklo taikymo stotis, zenitinės artilerijos ugnies valdymo prietaisai ir energijos šaltinis gali būti sumontuoti kartu – tai radijo prietaisų kompleksas. Dar žr. *patranka*.

ZENĪTINĒS ARTILĒRIJOS PRĪETAISAI, anti-aircraft artillery devices, зенитно-артиллерийские приборы – įtaisai zenitinės artilerijos šaudymo į oro taikinius nuostatoms nustatyti. Δ užtikrina taikinių paiešką, aptikimą, pažinimą ir palydą, nustato taikinių koordinates, sprendžia sviedinio ir taikinio susidūrimo uždavinį, nustato pradines šūvio nuostatas (azimutą, pakilimo kampą ir sprogdiklio nuostatą). Δ skiriamos aptikimo, palydos ir pabūklų nutaikymo radiolokacijos stotys, zenitinės artilerijos ugnies valdymo prietaisai arba skaičiavimo įtaisai, zenitiniai automatiniai taikikliai, tolimačiai ir kt. Dar žr. *pabūklo taikymo stotis*.

ZENĪTINĒS ARTILĒRIJOS ŠÁUDYMAS, anti-aircraft artillery firing, стрельба зенитной артиллерии – zenitinės artilerijos šaudymas į oro taikinius padaliniais (baterijomis, būriais). Zenitinės valdomosios raketos į taikinį nutaikomos automatiškai, naudojant nuotolinio valdymo sistemą arba

nusitaikančiąsias raketas. Oro taikiny s naikinamas raketai pataikius į taikini arba priartėjus prie taikinio tokiu nuotoliu, kuriuo, suveikus radijo sprogdikliui, taikini pažeidžia kovinės dalies skeveldros arba ardomoji sprogimo veikmė. Šaudant zenitinei artilerijai, nuolatos nustatomos pasitikimo taško, iki kurio taikiny ir sviediny juda nuo šūvio momento vieną ir tą patį laiką, koordinatės (pabūklai nutaikomi į šį tašką); t. p. gali būti šaudoma tiesioginiu taikymu ir užtveriamąja ugnimi. Šaudoma šūvių serijomis (mažo kalibro zenitinė artilerija), salvėmis ir nenutrūkstama ugnimi.

ZENĪTINIS KULKÓSVVAIDIS, anti-aircraft machine-gun, зенитный пулемет – kulkosvaidis į žemai skrendančius (ne aukščiau kaip 2000 m) oro taikinius šaudyti; gali šaudyti ir į antžeminius taikinius. Δ įtaisomas į specialų stovą, kuriame ginklą galima sukinėti vertikalia plokštuma iki 90°, horizontalia – 360°, turi zenitinį taikiklį. Kalibras 12,7–14,5 mm, techninė greitašauda 550–1000 šūvių/min, kovinė greitašauda 70–150 šūvių/min. Dar žr. *zenitinis kulkosvaidžių įrenginys*.

ZENĪTINIS KULKÓSVVAIDŽIŲ ĮRENGINYS, anti-aircraft machine-gun mount, зенитная пулеметная установка – automatinis ginklas, susidedantis iš 2 arba 4 (kartais ir daugiau) zenitinių kulkosvaidžių, sumontuotų ant vieno specialaus stovo, turinčių bendrą nutaikymo mechanizmą ir taikiklį taikytis į oro taikinius, nutolusius ne toliau kaip 2 000 m. Vieno kulkosvaidžio techninė greitašauda siekia 600 šūvių/min, kovinė greitašauda – iki 150 šūvių/min. Jais ginkluojami tankai, šarvuočiai, maži laivai. Gali būti velkamieji, savaeigiai ir stacionarieji (sumontuoti ant judančio pagrindo). JAV turi dviejų ir keturių 12,7 mm kulkosvaidžių Δ. Dar žr. *dvišovis įrenginys, keturšovis įrenginys*.

ZENĪTINIS RAKĒTŲ KOMPLĒKSAS, ↑ *raketų kompleksas*.

Ž

ŽEMAĪ SKRIĖJANTI VAĪDOMOJI RAKETA, ↑ *raketa*.

ŽEMÀSIS ŠÀUDYMAS, grazing firing, низкая стрельба – žemės paviršiui lygiagreti ugnis, kai ugnies kūgio centras nerakyla aukščiau kaip 1 m nuo žemės paviršiaus.

ŽYMINÓJI UGNĪS, ↑ *ugnis*.

ŽYMINŪS, reference [registration] point, репер – išaudytas pagalbinis taškas (orientyras); gali būti antžeminis ir orinis.

antžeminis Δ, ground reference point, наземный репер – išaudytas orientyras (tikrasis žyminys) arba grupės sprogimų centras (netikrasis žyminys).

netikrasis Δ, fictitious reference point, фиктивный репер – grupės sprogimų centras, kurio koordinatės nustatytos artilerinės žvalgybos priemonėmis (tolimačiu, iš sekyklos bazės, radiolokacijos ar garsagaude stotimi ir pan.); išaudytas nepamėtas vietovėje ir žemėlapyje taškas.

orinis Δ, air reference point, воздушный репер – grupės orinių sprogimų centras, kurio koordinatės nustatytos tolimačiu arba iš sekyklos bazės. Δ būna tikrai netikrasis.

tikrasis Δ, live reference point, действительный репер – gerai matomas vietovės objektas, kurio koordinatės žinomos; išaudytas orientyras.

ŽIÓTINĖ ENĖRGIJA (E_z), **láibgalio enėrgija**, muzzle [gun] energy, дульная энергия – kinetinė judančio sviedinio energija išlėkimo iš vamzdžio metu. E_z galima apskaičiuoti pagal formulę

$$E_z = \frac{q \cdot v_0^2}{2g} \text{ kgm,}$$

kur E_z – žiotinė energija, kgm;

q – sviedinio masė, kg;

v_0 – pradinis greitis, m/s;

g – sunkio jėgos pagreitis (9,81 m/s²).

Δ lemia pagrindines pabūklo kovines savybes – šaudymo nuotolį, smūginį sviedinio poveikį, metalo panaudojimo koeficientą (Δ ir pabūklo kovinės masės santykį).

ŽIÓTINIS GREĪTIS (v_z), **láibgalio greĪtis**, muzzle velocity, дульная скорость – santykinis sviedinio greitis išlėkimo iš vamzdžio metu (sviedinio greitis vamzdžio atžvilgiu). Δ lemia sviedinio \uparrow *žiotinę energiją*. Δ yra 1–2% mažesnis už pradinį greitį.

ŽIÓTYS, muzzle, дуло – priešakinė vamzdžio dalis, iš kurios šūvio metu išleikia sviedinis (kulka).

ŽVALGŪBA UGNIMĪ, reconnaissance by fire, разведка огнем – žvalgybos būdas, kai apšaudomos įtariamoms priešos pozicijoms siekiant jį išsuduoti judėjimu ar atsakomąja ugnimi.

ŽVALGŪBOS GRANDĪS, observation section, звено разведки – mažiausias artilerinės žvalgybos vienetas, atliekantis artilerijos žvalgybos užduotis.

ŽVALGŪBOS IR TAIKINIŪ NURÓDYMO STOTĪS, ascuisition and target designation station, станция разведки и целеуказания (СРЦ) – radiolokacijos stotis oro taikiniams aptikti, jų koordinatėms nustatyti ir taikinius zenitinėms priemonėms nurodyti. Ppr. Δ nustato taikinių azimutą, nuožulnųjį nuotolį ir apytikriai nurodo taikinius (10–15° pagal azimutą, iki kelių km pagal nuotolį tikslumu). Todėl \uparrow *raketų nutaikymo stotys* papildomai ieško taikinių Δ nurodytame sektoriuje.

ŽVALGŪBOS SKŪRIUS, observation squad, отделение разведки – artilerinės žvalgybos vienetas, kurį sudaro dvi trys žvalgybos grandys.

ŽVALGŪBOS ŽURNĀLAS, observation log, журнал разведки – žurnalas, kuriame žvalgybos skyriaus (grandies) vadas surašo aptiktus taikinius ir visus pastebėtus priešos veiksmus.

ANGLŲ–LIETUVIŲ KALBŲ ŽODYNĖLIS

A

absolute range	absoliutusis trajektorijos nuotolis	adjustment in height	aukščio korektūra
accidental discharge [shot]	atsitiktinis šūvis	adjustment in range	nuotolio korektūra
accidental electronics jamming	netyčiniai radioelektroniniai trukdžiai	adjustment of fire	išišaudymas į taikinį, ugnies koregavimas
accidental error	atsitiktinė šaudymo paklaida	adjustment of fire post	ugnies koregavimo postas
accompanying artillery	palydos artilerija	adjustment of shooting	šaudymo koregavimas
accuracy artillery fire	artileryjos ugnies tikslumas	aerodynamic performance	aerodinaminės charakteristikos
accuracy of fire	šaudymo tikslumas	aerophotogrammetry	aerofotogrametrija
acoustic base	akustinė bazė	aeroplane-type trajectory	lėktuvinė raketos trajektorija
acoustic electronics jamming	akustiniai radioelektroniniai trukdžiai	aimed fire	taikloji ugnis
acoustic homing head	akustinė nusitaikanti čioji galvutė	aiming	taikymas
acoustic intelligence	akustinė žvalgyba	aiming [sighting, fire] point	taikymo taškas
acoustic mine	akustinė mina	aiming [sighting] plane	taikymo plokštuma
acoustic reflector	akustinis atšvaitas	aiming circle	kampamatis
acoustics	akustika	air accompaniment	aviacinė palyda
acoustics range-finder	akustinis tolیمatis	air burst	orinis sprogimas
active electronics jamming	aktyvieji radioelektroniniai trukdžiai	air defence artillery	oro erdvės gynybos artilerija
active grenade launcher	aktyvusis granatsvaidis	air preparation	aviacinis rengimas
active homing guidance	aktyvusis nusitaikymas	air reference point	orinis žyminy
adaptation	adaptacija	air support	aviacinė parama
additional propulsion projectile	aktyvusis reaktyvinis sviedinys	air target	oro taikiny
additive	priemaiša	airborne assault gun	savaeigis aviadesantinis artilerijos įrenginys
adjusted [precision] fire	tiksloji ugnis	aircraft gun	aviacinė patranka
adjusted elevation	iššaudytas pakilimo kampas	aircraft gunnery	artilerinė aviacijos ginkluotė
adjusted range	iššaudytas nuotolis	armament	aviacinė raketa
adjustment [registration]	iššaudymas	aircraft missile	aviacinis raketų kompleksas
adjustment in direction	krypties korektūra	aircraft missile system	aeromobilių artilerija
		airphibious artillery	valdomoji raketa „oras–oras“
		air-to-air guided missile	valdomoji raketa „oras–žemė“
		air-to-surface guided missile	vedlinė
		alignment	skirstinys
		allocation	universalusis sprogdiklis
		all-purpose [universal] fuse	

alternate area of firing positions	atsarginis ugnies pozicijų rajonas	anti-aircraft artillery firing	ženitinės artilerijos šaudymas
alternate firing position	atsarginė ugnies pozicija	anti-aircraft artillery system	ženitinės artilerijos kompleksas
alternate observation post	atsarginė sekykla	anti-aircraft fire control	oro erdvės gynybos priemonių ugnies valdymas
alternate target ammunition	atsarginis taikinyš šaudmuo	anti-aircraft guidance missile	ženitinė valdomoji raketa
ammunition and explosive storage	šaudmenų ir sprogmėnų laikymas	anti-aircraft gun	ženitinė patranka
ammunition batch (lot)	šaudmenų partija	anti-aircraft machine-gun	ženitinis kulkosvaidis
ammunition bearer [handler]	šaudmenų padavėjas	anti-aircraft machine-gun mount	ženitinis kulkosvaidžių įrenginys
ammunition carried on the man	nešiojamosios šaudmenų atsargos	anti-aircraft missile system	ženitinis raketų kompleksas
ammunition disposal	nekenksmingo sviedinių (minų) sąnaudos	anti-aircraft self-propelled gun	savaeigis ženitinis įrenginys
ammunition expenditure (consumption)	vežiojamosios šaudmenų atsargos	anti-aircraft self-propelled gun and rocket system	savaeigis ženitinės artilerijos ir raketų kompleksas
ammunition in unit rolling reserves	šaudmenų atsargos	antimissile missile	priešraketinė raketa
ammunition marking [identification]	šaudmenų skiriamieji ženklai	antiradar projectile	antiradiolokacinis sviedinys
ammunition shelter	šaudmenų priedanga	anti-tank armament	prieštankinė ginkluotė
ammunition stamping [marking, branding]	šaudmens įspaudavimas	anti-tank artillery	prieštankinė artilerija
ammunition store [dump, park, depot]	šaudmenų sandėlis	anti-tank cannon	prieštankinė patranka
ammunition supply	šaudmenų tiekimas	anti-tank defence [protection]	prieštankinė gynyba
ammunition supply point	šaudmenų tiekimo punktas	anti-tank missile system	prieštankinis raketų kompleksas
ammunition yield	šaudmens galia	anti-tank reserve	prieštankinis rezervas
angle of deflection [firing angle]	horizontaliojo kreipimo kampas	anti-tank rocket	reaktyvinė
angle of depression	nuleidimo kampas	anti-tank self-propelled mount	prieštankinė granata
angle of fall [grazing]	kritimo kampas	approximate preparation of fire	prieštankinis savaeigis įrenginys
angle of safety	saugumo kampas	area of dispersion	apytikris galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
angle of superelevation	taikymo kampo pataisa dėl taikinio vietos kampo	area target armament	sklaidos plotas
angle T	poslinkio kampas	armata	plotinis taikinyš
annihilation rocket engine	anhiliacinis raketinis variklis	arming fuse	ginklavimas, ginkluotė
anti-aircraft artillery	ženitinė artilerija		armota
anti-aircraft artillery devices	ženitinės artilerijos prietaisai		sprogdiklio galutinis parengimas

armour piercing high-explosive projectile	šarvamušis ardomasis sviedinys	artillery fire adjustment	artilėrijos ugnies koregavimas
armour piercing shell	šarvamušis sviedinys	artillery fire area illumination	artilėrijos šaudymo zonos apšvietimas
armoured turret	šarvuotasis bokštas	artillery fire capabilities	artilėrijos ugnies galimybės
armourer	patrankininkas	artillery fire control	artilėrijos ugnies valdymas
armour-piercing cap	šarvamušis sviedinio antgalis		
armour-piercing core	sviedinio šarvamušė šerdis	artillery fire missions	artilėrijos ugnies uždaviniai
armour-piercing shell after-effect	sviedinio veikmė po šarvais	artillery fire plan	artilėrijos ugnies planas
army (corps, divi- sion) artillery group	armijos (korpuso, divizijos) artilėrijos grupė	artillery firing artillery firing order [procedure]	artilėrijos šaudymas artilėrijos šaudymo tvarka
army artillery army exhaustion [harassment]	armijos artilėrija kariuomenės sekinimas	artillery firing regulations [rules]	artilėrijos šaudymo taisyklės
arrival [descent] angle	trajektorijos liestinės svyrio kampas	artillery firing tables	artilėrijos šaudymo lentelės
arsenal	arsenas	artillery forward observer	priešakinis artilėrijos stebėtojas
artillery	artilėrija	artillery grenade	artilėrinė granata
artillery [shell] attack	artilėrinis antpuolis	artillery group	artilėrijos grupė, artilėrijos rinktinė
artillery accompaniment	artilėrinė palyda	artillery locating radar	šaudančios artilėrijos žvalgybos
artillery aiming circle	artilėrinė busolė		radiolokacijos stotis
artillery ammunition	artilėrijos šaudmuo	artillery locator	artilėrinė radiolokaci- jos stotis
artillery ammunition depot	artilėrijos šaudmenų sandėlis		artilėrijos manevravi- mo rajonas
artillery ammunition supply	ap rūpinimas artilėri- jos šaudmenimis	artillery manoeuvre area	meteorologinė artilė- rijos parama
artillery armament	artilėrijos ginkluotė	artillery meteorolo- gical support	artilėrijos stebėtojas
artillery ballistics station	artilėrijos balistinė stotis	artillery observer	artilėrinis puolimas
artillery ballistics support	balistinė artilėrijos parama	artillery offensive	artilėrijos viršininkas
artillery battalion	artilėrijos batalionas	artillery officer	artilėrinis rengimas
artillery combat	artilėrijos kovos	artillery preparation	artilėrinės žvalgybos grupė
artillery combat formation	artilėrijos kovinė parama	artillery reconnaissance group	artilėrijos šoviny
artillery combat support	artilėrinis	artillery round	artilėrijos šaudmuo
artillery counterpreparation	kontrparengimas	artillery shot	artilėrijos štabas
artillery density	artilėrijos tankis	artillery staff	artilėrinė parama
artillery displacement	ugnies pozicijos keitimas	artillery support	artilėrinė žvalgyba
		artillery survey	artilėrijos geodezinis punktas
		artillery survey control point	artilėrijos taktinės užduotys
artillery fire	artilėrijos ugnis, artilėrijos šaudymas	artillery tactical missions	artilėrijos taktika
		artillery tactics	

artillery topogeodetic support	topogeodezinė artilerijos parama	auxiliary propelled artillery	savijudė artilerija
artillery tractor	artilėrijos vilkikas	auxiliary propelled gun	savijudis pabūklas
artillery training	artilėrijos kovinis rengimas	aviation sight azimuth	aviacinis taikiklis azimutas
artillery tube [barrel]	pabūklo vamzdis		
artilleryman	artilėristas		
ascending branch	kylantysis trajektorijos ruožas		
ascuision and target designation station	žvalgybos ir taikinių nurodymo stotis	bag loading	betūtis pabūklo užtaisymas
assault gun	šturmo pabūklas	bag separate loading	trinaris artilėrijos šaudmuo
assessment target prediction	taikinio poslinkio įvertinimas	ammunition	ballistinis sviedinio antgalis
astronomic compass	astronominis kompasas	ballistic cap	ballistinis sviedinio antgalis
astronomical azimuth	astronominis azimutas	ballistic coefficient	ballistinis koeficientas
atomic [nuclear] artillery	atominė artilerija	ballistic computer	ballistinis skaičiuoklis
automated fire control	automatizuotasis ugnies valdymas	ballistic missile	ballistinė raketa
automated fire control system	automatizuotoji ugnies valdymo sistema	ballistic missile trajectory	ballistinė raketos trajektorija
automated troop control system	automatizuotoji pajėgų valdymo sistema	ballistic performance	ballistinės charakteristikos
automated weapon control	automatizuotoji naikinimo priemonių valdymo sistema	ballistic photcamera	ballistinė fotokamera
automatic cannon	automatinė patranka	ballistic preparation	ballistinis šaudymo rengimas
automatic fire control	automatinis ugnies valdymas	fire	ballistinis projektavimas
automatic gun device	pabūklo automatas	ballistic projection	ballistinis tapatumas
automatic loading	automatinis pabūklo užtaisymas	ballistic resemblance	ballistinis sviedinys
automatic mortar	automatinis minosvaidis	ballistic shell	
automatic mounted grenade launcher	automatinis stovinis granatsvaidis	ballistic test target	ballistinis bandomasis taikinys
automatic system	automatinė sistema	ballistic track	ballistinė trasa
automatic weapons [arms]	automatiniai ginklai	ballistic trajectory	ballistinė trajektorija
auxiliary firing position	pagalbinė ugnies pozicija	ballistic wind	ballistinis vėjas
auxiliary observation post	pagalbinė sekykla	ballistics	ballistika
auxiliary projectile	pagalbinis sviedinys	ballistics conditions of firing	ballistinės šaudymo sąlygos
		ballistics correction	ballistinės šaudymo nuostatų pataisos
		ballistics target	ballistinis taikinys
		ballistite	ballistitas
		ballistite powder	ballistinis parakas
		barbette	pabūklo aikštelė, barbetas,
		barograph	barografas
		barometer	barometras
		barometer aneroid	barometras aneroidas
		barrage	ugnies banga

B

barrage electronics jamming	užvariniai radioelektroniniai trukdžiai	bilateral adjustment	įsišaudymas naudojant sekyklų bazę
barrage fire	užtveriamoji ugnis, ugnies banga	bilateral observation	suderintas stebėjimas iš sekyklų
barrage fire line	užtveriamosios ugnies ruožas, ugnies bangos ruožas	bilateral observation system	sekyklų sistema
barrel life	vamzdžio veiksnumas	black [brown] powder	dūminis parakas
base deflection	pagrindinis pabūklinis kampas	blank charge	tuščiasis užtaisas
base piece	pagrindinis pabūklas	blank fire powder	bedūmis parakas
basic vehicle	bazinė mašina	blank shot	tuščiasis šaudmuo
battalion	artilėrijos batalionas, divizionas	blast	sprogimas
battalion artillery battery	bataliono artilėrija	blast reducer	liepsnos gesiklis
battery (battalion) fire-control point	baterijos (diviziono) ugnies valdymo punktas	blind shell	nesproges ¹
battery battle formation	baterijos kovos rikiuotė	bomb	bomba
battery centre	baterijos centras	bombard	bombarda
battery commander's telescope	artilėrinis stereoskopinis prietaisas	booster	raketinis leidimo variklis
battery control	baterijos ugnies valdymas	bore premature	sviedinio sprogimas
battery control centre	baterijos valdymo centras	boresafe fuse	vamzdyje saugiklinis kontaktinis sprogdiklis
battery counter	baterijos skaičiuotojas	bottom carriage	apatinis pabūklo stovas
battery firing position centre	baterijos ugnies pozicijos centras	bound barrel	suvirtintasis pabūklo vamzdis
battery front	baterijos frontas	bow-on target bracket	siaurasis taikinys
battery ground pattern	pabūklų išdėstymas ugnies pozicijoje	bracketing	sieksnis
battery manoeuvre	baterijų manevras	bracketing adjustment	sieksniavimas
battery position	pradinė pabūklo vamzdžio padėtis	bracketing salvo	įsišaudymas pagal sprogimų ženklus, įsišaudymas
battery right (left)	baterijos šaudymas iš dešinės (iš kairės)	brake rocket motor	sieksniuojant gaubiamoji grupė
battery salvo	baterijos papliūpa	break-down	raketinis stabdžių variklis
battery security	baterijos sauga	breech [charge] chamber	gedimas, kovos technikos gedimas
battery thermometer	baterijos termometras	breech chamber length tester	užtaiso kamera
battle firing	kovinis šaudymas	breech ring [piece]	pabūklo užtaiso kameros ilgio matavimo prietaisas
bazooka	bazuka	breech-block	drūtgalys
beam reader	spinduliu valdoma raketa	breech-loaded mortar	pabūklo spyna
		brigade (regiment) artillery group	užtaisosmas pro drūtgalį
			minos vaidis
			brigados (pulko) artilėrijos grupė

brigade (regimental) artillery	brigados (pulko) artilerija
buffer	amortizatorius
buffer distance	garantuotas saugus nuotolis, buferinis nuotolis
bunker	lauko ugnies įrenginys
burn-out	aktyviojo trajektorijos ruožo pabaiga
burn-out velocity	greitis aktyviojo trajektorijos ruožo pabaigoje
burst	sprogimas, papliūpa
burst height angle	kampinis sproginimo aukštis
burst interval	sproginimų tarpas
burst on impact	nesproges ²
burst range	sproginimo nuotolis
burst short charge	nepilnasis šaunamasis užtaisas
bursting charge	sprogdinimo užtaisas
bursting cloud	sproginimo debesis

C

cable	kabeltovas
calibration	pabūklo iššaudymas
[adjustment] fire	
calibration error	pabūklo pradinio greičio nuokrypis
calibre projectile	kalibrinis sviedinys
call for fire	ugnies iškvietimas
camouflet	kamufletas
canister	karatečė
canister ammunition	kasetinis šaudmuo
cannon	patranka, pabūklas
cannon [tube] artillery	vamzdinė artilerija
cannonade	kanonada
cap	kapsulė
capability mortar	galimybė šaudyti
firing across crest	minosvaidžiu per priedangos keterą
card-board	kartoninis dangtelis
carriage side-piece	pabūklo atrama
[side plate]	
carrier rocket	nešančioji raketa
carrier vehicle	nešančioji raketa

carronade	karonada
carrying number	šaudmenų padavėjas
cartridge	šovinys
cartridge charge	tūtinis šaunamasis užtaisas
cartridge loading	šovininis pabūklo užtaisyimas
cartridge separate loading artillery ammunition	dvinaris artilerijos šaudmuo
case charge	tūtinis šaunamasis užtaisas
case shot	karatečė
caseless cartridge	betūtis šovinys
casemate artillery	kazematinė artilerija
casing charge	tūtinis šaunamasis užtaisas
casualty-producing effect of splinter [fragment]	skeveldros kaunamoji veikmė
cease fire	ugnies nutraukimas
centralized fire control	centralizuotasis ugnies valdymas
centre of dispersion chamber	sklaidos centras
charge	kamera
charge temperature	užtaiso temperatūra
chart security gun position	ugnies pozicijos saugos schema
chemical mortar	cheminis minosvaidis
chemical rocket engine	cheminis raketinis variklis
chronometer	chronometras
chronometric adjustment	išišaudymas naudojant sekundmatį
circular error probable	apskritimo paklaidos tikimybė
cleaning rod	pabūklo grūstuvai
close support	artimoji parama
close supporting fire	artimoji paramos ugnis
closed [converged] sheaf	sutelktoji vėduoklė
close-in security	tiesioginė sauga ir savigny
closely-grouped fire coastal [seacoast] artillery	šaudymo glaustumai kranto artilerija

coastal artillery firing	kranto artilerijos šaudymas	continuous artillery fire control	nenutrūkstamas artilerijos ugnies valdymas
combat [fighting] materiel	kovos technika	continuous fire	nenutrūkstamoji ugnis
combat ammunition pack	kovinė šaudmenų dėtuvė	continuous illumination	nenutrūkstamas apšvietimas
combat railway missile system	kovinis geležinkelinis raketų kompleksas	control panel [desk]	valdymo pultas
command and loading time	darbinis laikas	control rocket engine	raketinis vairo variklis
command and observation post	stebėjimo vadavietė	controlled projectile conventional weapons	valdomasis sviedinys sutartiniai ženklai
command destruct signal	valdomasis sunaikinimo signalas	conventional weapons	įprastiniai ginklai
command guidance	valdomasis nukreipimas	coordinated illumination fire	suderintoji šviečiamoji ugnis
command post	vadavietė	coordination of fire	ugnies koordinavimas
commander gun	pabūklo skyriaus vadas	cordite	korditas
common shell [projectile]	skeveldrinis ardomas sviedinys	cordite powder	korditinis parakas
compass	kompasas	corps artillery	korpuso artilerija
complete round	vientisinis artilerijos šaudmuo	corps (army, division) artillery group	korpuso (armijos, divizijos) artilerijos grupė
complex of armament [weapons]	ginkluotės kompleksas	corrected elevation	galutinis pakilimo kampas
complex target	sudėtinis taikinyš	correction	koregavimas, pataisa
compressor	kompresorius	correction device	korektūrų skaičiavimo prietaisas
computed range of fire	galutinis šaudymo nuotolis	correction for firing conditions	šaudymo nuostatų pataisos
concentrated fire	sutelktoji ugnis, ugnies sutelkimas	correction rocket engine	raketinis koregavimo variklis
concrete-piercing shell	betonušis sviedinys	countdown	atgalinis laiko skaičiavimas
conditions of firing	šaudymo sąlygos	counterbattery fire	priešbaterinė ugnis
cone of trajectories [dispersion]	trajektorijų pluoštas	counterfire	priešinė ugnis
consumption reserves of ammunition	naudojamosios šaudmenų atsargos	counterpreparation	kontraparengimas
contact firing	smūginis artilerijos šaudymas	counterradar missile	antiradiolokacinė raketa
contact fuse	kontaktinis sprogdiklis	counterrecoil [recoil] mechanisms	pabūklo atšliaužos įtaisai
contact-sensing device	kontaktinis sprogdiklis	counterrecoil buffer	grąžos amortizatorius
continuation of fire	ugnies tęsimas	counterrecoil mechanism	pabūklo grąžiklis
		course	kursas

course [target] angle	kurso kampas, taikinio kurso kampas
covering fire	dengiamoji ugnis
crater	sprogimo duobė
crest	priedangos ketera
crest angle	priedangos kampas
crested	aukščiausioji priedangos ketera
critique firing	šaudymo nagrinėjimas
culevrin	kulevrina
cumulative ammunition	kumuliacinis šaudmuo
cumulative effect	kumuliacijos efektas
cumulative effect of ammunition	kumuliacinė šaudmens veikmė
cut-off velocity	greitis išjungimo metu

D

danger area	naikinimo erdvė
danger closeness	pavojingas artumas
dead area [ground]	neinaikinamoji erdvė
deception electronics jamming	klaidinamieji radio- elektroniniai trukdžiai
deconservation	dekonservavimas
decopperer	vario šalintuvas
deep supporting fire	tolimoji paramos ugnis
defensive fire	gynybinė ugnis
deflection	pabūklo kampamačio pataisa, pabūklinis kampas, šoninis nuokrypis
deflection bracket	kampinis sieksnis
deflection shift	posūkis
deflection sighting line from vertical	taikymo linijos nuo- krypis nuo vertikalės
degressive-burning powder	lėtėjančiai degantis parakas
deliberate electronics jamming	tyčiniai radioelektro- niniai trukdžiai
deliberate fire	tolyginė ugnis
demolition	ardymas

demolition [destruction] firing	ardomasis artilerijos šaudymas
demolition fire	ardomoji ugnis
density of fire	ugnies tankis
departure angle	sviedimo kampas
departure plane	sviedimo plokštuma
deployment artillery	artilėrijos skleidimas
descending [falling] branch	krintantysis trajekto- rijos ruožas
description of target	taikinio apibūdinimas, tikrasis taikinyas
description reference point	tikrasis žyminyas
destruction	naikinimas, kovimas
destruction [kill] probability	naikinimo tikimybė
destruction [kill] radius	naikinimo spindulys
destruction [kill] reliability	naikinimo patikimumas
destruction [kill] zone	naikinimo zona
destruction degree	naikinimo laipsnis
destruction digital law	kiekinis naikinimo dėsnis
destruction fire	naikinamoji ugnis
destruction means	naikinimo priemonės
destruction means control	naikinimo priemonių valdymas
destruction means delivery vehicle	naikinimo priemonių siuntimo į taikinį priemonė
destructive [crater] effect of ammunition	ardomoji šaudmens veikmė
detail [deliberate] preparation fire	detalusis šaudymo rengimas
detail preparation of fire	detalusis galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
deterrent detonator	flegmatizatorius detonatorius
detonator sensor	sprogdiklio daviklis
deviation	nuokrypis
deviation mean	vidutinis nuokrypis, nuokrypio tikimybė
deviation of bursts	sprogimų nuokrypis
Devil Crochet	Devil Crochet

difference in gun height
 differential ballistic wind
 diopter
 diopter scale
 direct fire
 direct fire control

 direct firing

 direct [open] firing position
 direct hit

 direct illumination

 direct pointing [laying]
 direct preparation fire

 direct support
 direct support artillery
 direct supporting fire

 direction adjustment
 directional electro-nics jamming

 discharge
 dismantable gun tube [barrel]
 dispersion
 dispersion error
 dispersion law
 dispersion pattern
 dispersion scale
 distance judging

 distributed fire
 division artillery
 division artillery group
 double mortar loading
 doubtful

pabūklų aukščių skirtumas
 diferencinis balistinis vėjas
 dioptras, dioptrija
 dioptrijų skalė
 tiesioginė ugnis
 tiesioginis ugnies valdymas
 tiesioginis artilerijos šaudymas
 atviroji ugnies pozicija
 tiesioginis pataikymas
 tiesioginis apšvietimas
 tiesioginis pabūklo taikymas
 tiesioginis šaudymo rengimas
 tiesioginė parama
 tiesioginės paramos artilerija
 tiesioginės paramos ugnis
 krypties iššaudymas
 kryptingieji radioelektroniniai trukdžiai
 šūvis
 išardomasis pabūklo vamzdis
 sklaida
 sklaidos paklaida
 sklaidos dėsnis
 sklaidos elipsė
 sklaidos skalė
 apytikris nuotolio nustatymas
 išsklaidytoji ugnis
 divizijos artilerija
 divizijos artilerijos grupė
 dvigubas minosvaidžio užtaisyimas
 nenustatytas

downward leg

 drift
 drill gun
 driving [rotating, steering] band
 dual-purpose gun

 dummy area
 dummy firing position
 dummy object

 dummy projectile
 dummy propelling charge
 duplex
 dwell at/on
 dynamoreactive gun

krintantysis trajektorijos ruožas
 derivacija
 mokomasis pabūklas
 sviedinio kreipiamasis žiedelis
 universalusis pabūklas
 klaidinamasis rajonas
 klaidinamoji ugnies pozicija
 klaidinamasis objektas
 mokomasis sviedinys
 mokomasis užtaisas

 duplexas
 ugnies tęsimas
 dinaminis reaktyvinis pabūklas

E

effect of ammunition
 effective artillery fire control
 effective depth
 effective destruction [kill] radius
 effective destruction [kill] zone
 effective dispersion [reflection] surface
 effective fire
 effective range

 efficiency of artillery fire
 ejection charge
 ejector
 electric rocket engine

 electrical rammer

 electromagnetic jamming

 electronic reconnaissance

šaudmens veikmė
 operatyvus artilerijos ugnies valdymas
 naikinimo gylis
 tikrojo naikinimo spindulys
 tikrojo naikinimo zona
 veiksmingasis sklaidos paviršius
 veiksmingoji ugnis
 veiksmingojo šaudymo nuotolis
 artilerijos ugnies veiksmingumas
 išmetamasis užtaisas
 ežektorius
 elektrinis raketinis variklis
 elektrinis pabūklo stūmoklis
 elektromagnetiniai radioelektroniniai trukdžiai
 elektroninė žvalgyba

electronics jamming	radioelektroniniai trukdžiai	faulty burst	pirmalaikis sprogimas
elevating [vertical] mechanism	pabūklo keliamasis mechanizmas	faust patron	faustpatronas
elevation [fire] angle	pakilimo kampas	feint transfer of fire	klaidinamasis ugnies perkėlimas
elevation angle [range]	vertikalojo šaudymo kampas	fictitious reference point	netikrasis žyminys
elevation difference correction	krypties žingsnis	field artillery	lauko artilerija
elevation line	pakilimo linija	field artillery group	lauko artilerijos grupė
elevation plane	pakilimo plokštuma	field emplacement	lauko ugnies
emergency	laikinasis ugnies	[pill-box]	įrenginys
[preliminary] area of firing positions	pozicijų rajonas	field windmeter	lauko vėjamatis
emergency	laikinoji ugnies	fighting pill-box	ilgalaikis ugnies įrenginys
[preliminary] firing position	pozicija	final ammunition preparation	galutinis šaudmenų ruošimas
emergency supplies of ammunition	neliečiamosios	final firing data	galutinės šaudymo nuostatos
end of fire	šaudmenų atsargos	final firing data calculation	galutinių šaudymo nuostatų
engagement	trajektorijos pabaiga	final preparation fire	skaičiavimas
equilibrator	ugnies paleidimas	final weight	galutinis šaudymo rengimas
equipment	pabūklo pusiausvyros mechanizmas	finned projectile	galutinė raketos masė
ammunition	šaudmenų	finned rocket	stabilizuotasis
error	komplektas	projectile	sviedinys
error of firing	paklaida	fin-stabilized shell	sparnuotasis
establishment of rounds	šaudymo paklaida	fire	reaktyvinis sviedinys
explosive	šaudmenų	fire accompaniment	stabilizuotasis
explosive charge	komplektas	fire attack	sviedinys
explosive ordnance	sprogimas	fire card	ugnis
extended-range artillery	inžinerinis užtaisas	fire command	palyda ugnimi
exterior ballistics	sprogstamieji	fire control	ugnies smūgis (ugnies antpuolis)
	šaudmenys	fire control computer	ugnies kortelė
	ultratoliašaudė	fire control means	komanda šaudyti
	artilerija	fire control point	ugnies valdymas
	išorinė balistika	fire control team	ugnies valdymo prietaisas
		fire coordination area	ugnies valdymo priemonės
			ugnies valdymo punktas
			ugnies valdymo grupė
			ugnies koordinavimo zona

F

failure	gedimas, kovos technikos gedimas	fire control team	ugnies valdymo priemonės
failure to fire	užsikirtimas	fire control point	ugnies valdymo punktas
failure to return to battery	negrąžinimas	fire control team	ugnies valdymo grupė
falconet	falkonetas	fire coordination area	ugnies koordinavimo zona
Fau	Fau		
fault	gedimas, kovos technikos gedimas		

fire coverage	dengimas ugnimi	firing angle	pabūklinis kampas,
fire destruction	naikinimas ugnimi		pabūklo kampamačio
fire direction centre	ugnies valdymo centras		nuostata,
fire distribution	ugnies išskirstymas		horizontaliojo
fire for effect	kaunamasis artilerijos šaudymas, kaunamoji ugnis	firing control	kreipimo kampas
fire line	šūvio linija	firing data	šaudymo tikrinimas
fire manoeuvre	ugnies manevras	firing data calculation	šaudymo nuostatos
fire mission	šaudymo užduotis, ugnies užduotis	firing line	šaudymo nuostatų
fire missions	ugnies uždaviniai	firing order	skaičiavimas
fire order	įsakymas paleisti ugnį	[procedure]	ugnies ruožas
fire plane	šūvio plokštuma	firing pin	šaudymo tvarka
fire [aiming, sighting] point	taikymo taškas	firing position	skiltuvas
fire position	ugniavietė	firing position area	ugnies pozicija
fire preparation	rengimas ugnimi	firing position area reconnaissance	ugnies pozicijų
fire reliability	šaudymo patikimumas	firing regulations [rules]	rajonas
fire superiority	ugnies pranašumas	firing regulations [rules]	ugnies pozicijų
fire support	parama ugnimi	firing signal	rajonų žvalgyba
fire support area	paramos ugnimi rajonas	firing spring	šaudymo taisyklės
fire support coordination	paramos ugnimi koordinavimas	firing tables	ugnies leidimo
fire support coordination centre	paramos ugnimi koordinavimo centras	firing time	signalas
fire support coordination line	paramos ugnimi koordinavimo riba	first bracket	skeliamoji spyruoklė
fire transfer	ugnies perkėlimas	fixed [battle] sight	šaudymo lentelės
fire transfer from reference point (target)	ugnies perkėlimas nuo žyminių (taikinių)	fixed charge	šaudymo trukmė
firearms	šaunamieji ginklai	fixed gun	pirmasis sieksnis
firearms power [capacity, yield]	šaunamojo ginklo galia	flank observation post	nuolatinis taikiklis
fire-mission setting	kaunamosios nuostatos	flash reconnaissance	nuolatinis šaunamasis
fire-power	ugnies galia	flashless discharge	užtaisas
firing	šaudymas	flashless powder	stacionarusis
firing [cannon] platoon	ugnies būrys	flight readiness firing	pabūklas, nejudrusis
firing accuracy	šaudymo taiklumas	forward observation post	pabūklas
		fractional [reduced] charge	šoninė sekykla
		fragmentation shell	optinė žvalgyba
		free rocket	beliepsnis šūvis
			beliepsnis parakas
			raketos parengimas
			leisti
			priešakinė sekykla
			mažasis šaunamasis
			užtaisas
			skeveldrinis
			sviedinys
			nevaldomoji raketa

full [complete] ground range of fire	absoliutusias horizon- taliusias šaudymo nuotolis
full [service, normal] charge	pilnasis šaunamasis užtaisas
full march weight of gun	pabūklo žygio masė
full-revolving [360- degree traversing] turret	aplinkinio sūkio bokštas
fuse	sprogdiklis
fuse delay	sprogdiklio delsiklis
fuse range	nuotolinio sprogdik- lio nuostata
fuse setting	sprogdiklio nuostata

G

general support artillery	bendrosios paramos artilėrija
geodetic [topographic] range of fire	geodezinis (topogra- finis) šaudymo nuotolis
geodetic azimuth	geodezinis azimutas
geophysical condi- tions of firing	geofizinės šaudymo sąlygos
geophysical correction	geofizinės šaudymo nuostatų pataisos
given destruction [kill] zone	patikimojo naikinimo zona
gliding electronics jamming	šliaužiamieji radio- elektroniniai trukdžiai
graze fuse	inertinis kontaktinis sprogdiklis
grazing firing „Great Berta“	žemasis šaudymas „Didžioji Berta“
grenade	granata
grenade launcher	granatsvaidis
grenade launcher grenade [projectile]	granatsvaidžio grana- ta, granatsvaidžio šaudmuo
grid angle	direkcinis kampas
grid azimuth	ašinis azimutas
ground [graze] burst	nesproges ²
ground artillery	antžeminė artilėrija
ground artillery survey station	antžeminės artilėrinės žvalgybos stotis

ground missile system	antžeminis raketų kompleksas
ground missile system equipment	antžeminė raketų komplekso įranga
ground range of fire	horizontalusis šaudymo nuotolis
ground reference point	antžeminis žyminys
ground target	antžeminis taikinyš
ground-to-air trajectory	zenitinė raketos trajektorija
group of targets	taikinių grupė
guidance station equipment	valdymo stoties įranga
guided anti-tank missile	prieštankinė valdomoji raketa
guided missile gun	valdomoji raketa pabūklas, patranka,
gun artillery	patrankų artilėrija
gun book	pabūklo formuliaras
gun breech	pabūklo vamzdžio drūtgalys
gun carriage	pabūklo lafetas, pabūklo stovas
gun collimator	pabūklo kolimatorius
gun counterrecoil	pabūklo gražinimas (po šūvio į pradinę padėtį)
gun cradle	pabūklo lopšys
gun crew [team]	pabūklo skyrius
gun fire	artilėrijos šaudymas
gun from battery	pabūklo žygio padėtis
gun grenade launcher	pabūklinis granatsvaidis
gun in battery	pabūklo kovinė padėtis
gun laying	pabūklo kreipimas
gun-laying radar	pabūklo taikymo stotis
gun life	pabūklo veiksnumas
gun loading	pabūklo užtaisymas
gun locator	pabūklo taikymo stotis
gun party	artilėrinės žvalgybos grupė ugniavietėms
gun platoon	žvalgyti ir rengti pabūklų būrys

gun point	pabūklo stovėjimo taškas	heavy charge	stiprusis šaunamasis užtaisas
gun recoil	pabūklo atošliauža	height difference of the trajectory	trajektorijos pakilimo aukštis
gun report	pabūklo šūvio garsas	height of burst	sprogimo aukštis
gun rotating part [unit]	pabūklo sukamoji dalis	height of trajectory	trajektorijos aukštis
gun sight	pabūklo taikiklis	helicopter spotting	artilėrijos ugnies koregavimas iš sraigtasparnio
gun target	artilėrijos taikinyš	heterogeneous propellant	mišrusis raketinis kuras
gun tipping part [unit]	pabūklo sūpuoklinė dalis	hidden area (zone)	nematomas plotas (nematoma zona)
gun tube wearing [erosion]	pabūklo vamzdžio išdilimas	high angle firing	iškilius artilėrijos šaudymas
gun turret	pabūklo bokštas	high angle trajectory	iškilioji trajektorija
gun weight in firing position	pabūklo kovinė masė	high-explosive distance projectile	brizantinis sviedinys
gun-howitzer	patranka-haubica	high-explosive projectile	ardomasis sviedinys
gunman	artilėristas	hit	pataikymas
gunner	artilėristas	hitting centre	pataikymo centras
gunner's quadrant	pabūklinis kvadrantas	hitting range	toliašauda
gunnery	artilėrijos šaudymas	holding fire	ugnies sulaikymas
gunsmith	patrankininkas	hollow-charge [shaped charge] projectile	kumuliacinis sviedinys
gun-target line	linija „pabūklas-taikinys“	homing artillery projectile	nusitaikantysis sviedinys
gyroazimuth	girozimutas	homing guidance	nusitaikymas
gyrocompass	girokompasas, giroskopinis kompasas	homing head	nusitaikančioji galvutė
gyromagnetic compass	giromagnetinis kompasas	homing missile	nusitaikančioji raketa
gyroscope	giroskopas	homogeneous propellant	vienalytis kietasis raketinis kuras
gyroscopic instrument	giroskopinis prietaisas	horizontal target	horizontalusis taikinyš
gyrosemi-compass	giropuskompas	horse artillery	raitoji artilėrija
H			
hand loading	rankinis pabūklo užtaisyimas	howitzer	haubica
hand-held grenade launcher	rankinis granatsvaidis	howitzer artillery	haubicų artilėrija
hang fire	delstinis šūvis, ginklo užsikirtimas	howitzer gun	haubica-patranka
harassing fire	trikdomoji ugnis	hybrid propellant	nevienalytis kietasis raketinis kuras
hard missile base	apsaugotoji raketų bazė	hybrid rocket engine	hibridinis raketinis variklis
heavy anti-tank grenade launcher	sunkusis prieštankinis granatsvaidis	hypervelocity armour piercing projectile	šarvamušis subkalibrinis sviedinys
heavy artillery	sunkioji artilėrija		

I

igniter	degiklis
igniting charge	tarpinis šaunamasis užtaisas
igniting fuse	degiklis
ignition means	uždegimo priemonės
illuminated reference point	šviečiamasis orientyras
illuminating [star] shell [projectile]	šviečiamasis sviedinys
illumination	apšvietimas
illumination fire	šviečiamasis artilerijos šaudymas
illumination means	apšvietimo priemonės
imitating electronics jamming	imituojamieji radioelektroniniai trukdžiai
impact angle	susidūrimo kampas
impact point	susidūrimo taškas
improvised explosive device	improvizuotasis sprogdinimo užtaisas
impulse radiation	impulsinis spinduliavimas
in time artillery fire	savalaikė artilerijos ugnis
inadequate elevation of tube and sight	vamzdžio pakilimo kampo ir taikiklio neatitikimas
incendiary effect of ammunition	padegamoji šaudmens veikmė
incendiary shell	padegamasis sviedinys
independent fire	savarankiškoji ugnis
indirect fire	netiesioginė ugnis
indirect firing	netiesioginis artilerijos šaudymas
indirect firing position	uždaroji ugnies pozicija
indirect hit	netiesioginis pataikymas, kliudymas
indirect illumination	netiesioginis apšvietimas
indirect pointing [laying]	netiesioginis pabūklo taikymas

individual gun corrections	individualiosios pabūklo nuostatų pataisos
inertia [check action] fuse	mokomasis sprogdiklis
infra-red [IR] camouflage	infraraudonasis maskavimas
infra-red [IR] equipment	infraraudonoji technika
infra-red [IR] radiation	infraraudonoji spinduliuotė
infra-red [IR] reconnaissance	infraraudonoji žvalgyba
initial fire order	ugnies leidimo komanda
initial firing data	pradinės šaudymo nuostatos
initial weight	pradinė raketos masė
intercross electronics jamming	abipusiai radioelektroniniai trukdžiai
interdiction fire	draudžiamoji ugnis
intermediate area illumination	tarpinis ploto apšvietimas
intermittent illumination	periodinis apšvietimas
internal ballistics	vidinė balistika
internal guidance system	vidinė taikymo sistema
interval	intervalas, tarpas
jamming	trukdžiai
jet thrust [propulsion]	reaktyvinė trauka
jump angle	išlėkimo kampas

K

„Katiusha“	„Katiuša“
kill ratio	naikinimo laipsnis
killing	kovimas

L

land battery	kranto gynybos baterija
large angle the methods	artileryjos šaudymas su dideliu poslinkiu
large T	didelis poslinkis (> 5-00)
large target	didelis taikyns

laser	lazeris	laying for line	horizontalusis pabūklo kreipimas
laser designator	lazerinis taikinio rodiklis	level	gulsčiukas
laser guidance unit	lazerinis valdymo prietaisas	levelling	gulsčiavimas
laser guided weapon	lazeriu valdomas ginklas	level point	kritimo taškas
laser illuminator	lazerinė žvalgyba	light artillery	lengvoji [mažakalibrė] artilerija
laser pulse duration	lazerinio impulso trukmė	light electronics jamming	šviesos radioelektro- niniai trukdžiai
laser range-finder	lazerinis tolimatis	light grenade launcher	lengvasis granatsvaidis
laser reconnaissance	lazerinė žvalgyba	limit of fire	ugnies riba
laser seeker	lazerinis iešiklis	limiting elevation	didžiausias pakilimo kampas
laser sight	lazerinis taikiklis	line factor	nuotolio koeficientas
laser target designating system	taikinio žymėjimo lazeriu sistema	line of aim [sight]	taikymo linija
laser target marker	lazerinis taikinio žymeklis	line of burst	sprogimo linija
laser tracker	lazerinis sekiklis	line of departure	sviedimo linija
laser weapon	lazerinis ginklas	line of fall	kritimo linija
laser weapon control system	lazerinė ginklų valdymo sistema	line of target	taikinio linija
last bracket	paskutinis sieksnis	linear burst height	linijinis sprogimo aukštis
lateral deviation	šoninis nuokrypis	linear target	linijinis taikiny
lateral lead	šoninis poslinkis	lines of fire	lygiagrečioji vėduklė
launch	leidimas	liquid propellant	skystasis raketinis kuras
launch pad	leidimo platforma	liquid-fuel rocket motor	skystojo kuro raketinis variklis
launch weight	raketos leidimo masė	listening [acoustic, sound, sonic] mine	akustinė mina
launcher	leidimo įrenginys, leistuvai	live shell	užtaisytas sviedinys
launcher reloading	leidimo įrenginio pakartotinis užtaisymas	live target	tikrasis taikiny
launching	raketos leidimas	loading	užtaisyimas
launching battery	leidimo [starto] baterija	loading mechanism	pabūklo užtaisymo mechanizmas
launching complex	leidimo kompleksas	loading time	užtaisymo laikas
launching crew [section]	leidimo komanda	location	lokacija
launching rack (rail)	leidimo įrenginio kreipiklis	long-range artillery	toliašaudė artilerija
launching rocket	leidimo raketa	long-range charge	toliašaudis šaunamasis užtaisas
launching site	leidimo pozicija	long-range gun	toliašaudis pabūklas
laying	kreipimas, pabūklo taikymas, taikymas pabūklo kreipimo mechanizmai	long-range rocket projectile	toliašaudis reaktyvinis sviedinys
laying [pointing] mechanisms	vertikalusis pabūklo kreipimas	lost	nepastebėtas
laying for elevation		low angle firing	lėkštasis artilerijos šaudymas

low angle trajectory lėkštoji trajektorija
 low-order burst nevisiškas
 sprogimas
 luminous alignment šviesos vedlinė

M

Mach number Macho skaičius (M)
 machinery of troop valdymo mašina
 control
 magazine loading dėtuvinis pabūklo
 užtaisymas
 magnetic azimuth magnetinis azimutas
 magnetic compass magnetinis kompasas
 magnitude išišaudymas pagal iš-
 adjustment matuotus nuokrypius
 mainspring skeliamoji spyruoklė
 mallaunching neįvykęs leidimas
 manoeuvrability manevringumas
 manoeuvre capability manevringumas

 mark pažyma, vietos
 žymėjimas
 marker projectile išaudomasis
 sviedinys
 marking fire nurodomoji ugnis,
 žymimoji ugnis
 masked battery užmaskuota baterija
 masking electronics maskuojamieji radio-
 jamming elektroniniai
 trukdžiai
 mass destruction masinio naikinimo
 weapons ginklai
 massed fire masinė ugnis
 materiel storage karo technikos
 laikymas
 maximum [cyclic] didžiausioji [techni-
 rate of fire nė] greitašauda
 maximum effective didžiausiasis
 range veiksmingas nuotolis
 maximum ordinate didžiausiasis
 trajektorijos aukštis
 maximum range didžiausiasis šaudy-
 mo nuotolis
 mean burst centre vidurinis sproginų
 taškas
 mean impact point vidurinis pataikymo
 taškas

mean muzzle vidutinis pradinis
 velocity sviedinių greitis
 mean trajectory vidurinė trajektorija
 mechanical loading mechanizuotasis
 pabūklo užtaisymas
 medium probable galimasis vidutinis
 error nuokrypis
 meteorological meteorologinės
 conditions sąlygos
 meteorological meteorologinės
 conditions of šaudymo sąlygos
 firing
 meteorological meteorologiniai
 conventional signs sutartiniai ženklai
 meteorological meteorologinės
 correction šaudymo nuostatų
 pataisos
 meteorological meteorologiniai
 devices prietaisai
 meteorological meteorologiniai
 elements elementai
 meteorological meteorologijos
 message [bulletin,
 report] biuletenis
 meteorological meteorologinis
 observation stebėjimas
 meteorological radar radiolokacinė
 meteorologijos stotis
 meteorological meteorologijos stotis
 station
 meteorological meteorologinis šau-
 preparation fire dymo rengimas
 method for applying šaudymo būdai
 fire
 microrocket engine mažasis raketinis
 variklis
 midcourse guidance raketos valdymas vi-
 duriniame trajekto-
 rijos ruože
 mil tūkstantoji
 milruler stygomatis
 mils error nuokrypis
 tūkstantosiomis
 minimum elevation mažiausioji taikiklio
 nuostata
 minimum range mažiausiasis
 šaudymo nuotolis
 misfire neiššovimas,
 užsikirtimas

missensing	klaidingas sprogimo ženklų nustatymas	mixed rocket engine	mišrusis raketinis variklis
missile	raketa	mixed salvo	gaubiamoji grupė
missile capture	raketos valdymo perėmimas	mobile artillery	judrioji [mobilioji] artilerija
missile-carrier	nešančioji raketa	mobile ground	judrusis antžeminis
missile control system	raketos skriejimo valdymo sistema	missile system	raketų kompleksas
missile destruct	raketos sunaikinimas	mobile launcher	judrusis leidimo įrenginys
missile destruct system	raketos sprogdinimo sistema, raketos sunaikinimo sistema	mobile observation post	judrioji sekykla
missile guidance	raketos (reaktyvinio sviedinio) taikymas, raketos valdymas	mortar	minosvaidis
missile guidance system	raketų valdymo sistema	mortar artillery	minosvaidžių artilerija
missile guidance station	raketų nutaikymo stotis	mortar base cap	minosvaidžio uokšas
missile head	raketos galvutė	mortar base plate	minosvaidžio atraminė plokštė
missile range	raketos skriejimo nuotolis	mortar battery	minosvaidžių baterija
missile system	raketų kompleksas	mortar bipod mount	minosvaidžio dvikojis lafetatas
missile trajectory	raketos trajektorija	mortar buffer	minosvaidžio amortizatorius
missile trajectory active area	aktyvusis raketos trajektorijos ruožas	mortar man	minosvaidininkas
missile trajectory passive area	pasyvusis raketos trajektorijos ruožas	mortar mine	minosvaidžio mina
missile troops	raketiniai daliniai	mortar mine charge	minosvaidžio šaudmens užtaisas
missile warfare	reaktyvinių sviedinių kovinis naudojimas	mortar mine propelling charge	pagrindinis minosvaidžio šaudmens užtaisas
missile warhead	raketos kovinė dalis	mortar mine supplementary charge	šaudmens užtaisas
missile weapons	raketiniai ginklai	mortar platoon	minosvaidžių būrys
missile weight	raketos masė	mortar shot [round]	minosvaidžio šaudmuo
missile capture	raketos valdymo perėmimas	mortar sight	minosvaidžio taikiklis
missile-carrier	nešančioji raketa	mortar squad	minosvaidžio skyrius
missile-solid propellant charge	raketinis kietojo kuro užtaisas	mortar trajectory	mortyrinė trajektorija
missile-throwing arm	raketinės pajėgos orinių ir antžeminių sprogimų lygybė	mortar trajectory firing	mortyrinis artilerijos šaudymas
mixed	orinių ir antžeminių sprogimų lygybė	mortar tube [barrel]	minosvaidžio vamzdis
mixed air	persvara	mortar wheeled cart	minosvaidžio važiuoklė
mixed graze	antžeminių sprogimų persvara	mortaring	minosvaidžių šaudymas
		mountain artillery	kalnų artilerija
		mountain gun	kalnų pabūklas

mounted anti-tank grenade launcher moving [manoeuvring] target moving barrage fire	stovinis prieštankinis granatsvaids judrusis taikinyš
multibarrelled projector multiple [combination] fuse multiple launch rocket system multiple missile multiple rocket launcher vehicle multiple target multisection [reducible] charge munition muzzle muzzle [gun] energy	judrioji užtveriamoji ugnis daugiavamzdis minosvaids mišrusis kontaktinis sprogdiklis reaktyvinė salvinė ugnies sistema daugiapakopė raketa reaktyvinės artilerijos kovos mašina grupinis taikinyš kintamasis šaunamasis užtaisas šaudmuo žiotys laibgalio energija, žiotinė energija, šaudmens energija žiotyse laibgalio kūgis laibgalio stabdys laibgalio [vamzdžio] liepsna pabūklo užtaisyimas pro laibgalį laibgalys, pabūklo vamzdžio laibgalys pradinis greitis, laibgalio greitis, šaudmens greitis žio- tyse, žiotinis greitis užtaisomas pro laibgalį minosvaids

N

naval artillery near (distant) line of bracket near-strategic missile neglect	jūrų artilerija artimoji (tolimoji) sieksnio riba operatyvinė-taktinė raketa netikslius artilerijos šaudymas
---	--

neutralization fire new □arallax□tional weapons night sight no-fire line noise electronics jamming	slopinamoji ugnis naujieji netradiciniai ginklai naktinis taikiklis saugumo riba triukšminiai radio- elektroniniai trukdžiai
non-boresafe fuse	nesaugiklinis kontak- tinis sprogdiklis
nonbound barrel	nesutvirtintasis pabūklo vamzdis nerikošetas
nonricochet nonrocket assisted projectile	aktyvusis sviedinys
normal burst nuclear artillery nuclear gun	normalusis sprogimas branduolinė artilerija branduolinis pabūklas branduolinė raketa branduolinis raketinis kuras
nuclear missile nuclear propellant	branduolinis raketinis kuras branduolinis raketinis variklis
nuclear rocket engine	branduolinis raketinis nutacija
nutation	

O

obliquity	taikinio sankirtos kampas
observation base	stebėjimo bazė
observation effective fire	kaunamojo šaudymo sekimas
observation log	žvalgybos žurnalas
observation post	sekykla
observation post net	sekyklų tinklas
observation range	sekimo nuotolis
observation section	žvalgybos grandis
observation squad	žvalgybos skyrius
observed burst	pastebėtasis sprogimas
observed fire procedure	matomųjų taikinių šaudymo būdai
observed firing	artileries šaudymas į matomąjį taikinį
observed target	matomasis taikinyš
observer identification	stebėtojo atpažinimas

observing angle taikinio sankirtos kampas
observing interval sekimo laikas
observing sector stebėjimo sektorius
obturation obtiuracija, sandarinimas
off for line nuo stebėjimo linijos nukrypęs sproginimas
off-line burst nuo stebėjimo linijos nukrypęs sproginimas
off the target nepataikymas
on-call fire iškviečiamoji ugnis, ugnis pagal komandą
on-call target taikiny pagal pareikalavimą, ugnis pagal pareikalavimą
one-corned vienaragis
O-O line O-O riba
open (cease) fire line ugnies paleidimo (nutraukimo) riba
operating platoon valdymo būrys
operational radius of action operatyvinis veikimo spindulys
opportunity artillery tasks neplaniniai artilerijos ugnies uždaviniai
opportunity firing artilerijos šaudymas į neplaninį taikinį
optical homing head optinė nusitaikančioji galvutė
optical instrument optinis prietaisas
optical range-finder optinis tolimatis
optical reflector optinis atšvaitas
optical sight optinis taikiklis
optimum height tinkamiausiasis sproginimo aukštis
organ vargonai
organic artillery dalinio (junginio) artilerija
organic artillery means etatinės artilerijos priemonės
organic means [equipment] etatinės [tabelinės] priemonės
organic weapons etatinė [tabelinė] ginkluotė
orient gun pabūklų orientavimas

orientation of surveillance instruments stebėjimo prietaisų orientavimas
orientation point orientyras
origin of fire trajektorijos pradžia, išlėkimo taškas
over perlėkis
overlapping fire užklotinė ugnis
overpressure perteklinis slėgis
over-short adjustment artilerijos ugnies koregavimas pagal sproginimų ženklus

P

pack artillery nešiojamoji artilerija
pack meteorological set nešiojamasis meteorologinis kompleksas
painting ammunition šaudmens dažymas
panorama picture vietovės panorama
panorama sight pabūklų kampamatis [telescope]
parallax paralaksas, poslinkis
parallel sheaf lygiagrečioji vėduoklė
parallax angle paralaksas, poslinkis
passive electronics pasyvieji radioelektroniniai trukdžiai
jamming pasyvusis nusitaikymas
passive homing raketos naudojimo gaudymo krūvio masė
guidance kapsulė
payload weight smūginė šaudmens veikmė
percussion cap smūginis kontaktinis
percussion effect of ammunition sprogdiklis
percussion fuse skeliamasis
percussion mechanism mechanizmas
percussion primer kapsulinė įvorė
permanent ilgalaikis ugnies įrenginys
emplacement gyvasis taikiny
personnel [human] target
personnel shell skeveldrinis
[projectile] sviedinys
phantom target klaidinamasis taikiny
photogrammetry fotogrametrija

photon rocket engine	fotoninis raketinis variklis	predicting point	poslinkio taškas, pasitikimo taškas
piece	pabūklas	preliminary demolition target	išankstinis taikinys
piece carrier	pabūklo vilkikas	preliminary preparation fire	išankstinis šaudymo rengimas
piezoelectric device	pjezoelektrinis prietaisas	premature burst	pirmalaikis sproginimas
pin-point target	mažas taikinys, taškinis taikinys	premature shot preparation fire	per ankstyvas šūvis šaudymo rengimas
placement artillery	artilėrijos išdėstymas	preparation of artillery fire	artilėrijos šaudymo rengimas
planned artillery tasks	planiniai artilėrijos ugnies uždaviniai	primary [main] area of firing positions	pagrindinis ugnies pozicijų rajonas
planned target	planinis taikinys	primary firing position	pagrindinė ugnies pozicija
point of burst	sprogimo taškas	primary observation post	pagrindinė sekykla
point of fall	kritimo taškas	primary target	pagrindinis taikinys
point of impact	pataikymo taškas	primer	kapsulė
point of origin	išlėkimo taškas	priority call	prioritetinis reikalavimas
point of strike	pataikymo taškas	probability of hitting	pataikymo tikimybė
point-blank [battle] range	tiesiojo šūvio nuotolis	probable destruction [kill] zone	galimojo naikinimo zona
point-blank firing	artilėrijos šaudymas tiesiojo šūvio nuotoliu	probable error	galimasis nuokrypis, galimoji paklaida
point-blank shot	tiesusis šūvis	progressive-burning powder	greitėjančiai degantis parakas
pointing	pabūklo taikymas, taikymas	projectile	sviedinys
pointing equipment	pabūklo taikymo įtaisai	projectile (missile) time of flight	sviedinio lėkimo (raketos skriejimo) laikas
polar coordinates	polinės koordinatės	projectile [shell] cap	sviedinio antgalis
position [site] angle	taikinio vietos kampas	projectile trajectory	sviedinio trajektorija
powder	parakas	projectile with ready fragmentation element	sviedinys su naikinamaisiais elementais
powder charge	kovinis užtaisas	proof shot	bandomasis šūvis
power	galia	propaganda shell	agitacinis sviedinys
power rammer	mechaninis pabūklo stūmoklis	propelling charge	šaunamasis užtaisas
practicable rate of fire	kovinė greitašauda	protection against homing missile	apsauga nuo nusitaikančių raketų
practice fire	mokomasis šaudymas	protrusion	daužiklio iškyša
prearranged fire	planinė ugnis	proving ground	poligonas
precession	precesija	proximity [influence] fuse	nekontaktinis sprogdiklis
precision [adjusted] fire	tiksloji ugnis	pyropowder	pirosilininis parakas
predicted firing	artilėrijos šaudymas pagal iš anksto apskaičiuotas nuostatas		
predicting interval [time]	poslinkio laikas, pasitikimo laikas		

Q

quadrant	kvadrantas
quadruple mount	keturšovis įrenginys
quick fuse	stajgusis kontaktinis sprogdiklis
quick-firing loading	tūtinis pabūklo užtaisymas

R

radar	radaras
radar camouflage	radiolokacinis maskavimas
radar fire	radiolokacijos stoties valdoma ugnis
radar homing head	radiolokacinė nusitai-kančioji galvutė
radar reconnaissance	radiolokacinė žvalgyba
radar reflector	radiolokacinis atšvaitas
radar sight	radiolokacinis taikiklis
radar station	radiolokacijos stotis
radar target	radiolokacinis taikiny
radio compass	radiokompasas
radio engineering devices [equipment]	radiotechninės priemonės
radio fuse	radijo sprogdiklis
radio jamming	radijo dažnio radio-elektroniniai trukdžiai
radio range-finder	radijo tolimalis
radio-electronic means	radioelektroninės priemonės
radiolocation	radiolokacija
radius of action	veikimo spindulys
radius of safety	saugumo spindulys
railroad artillery	geležinkelinė artilerija
ram jet engine	reaktyvinis variklis
rammer	pabūklo stūmoklis
ramming device	pabūklo stūmoklis

random [pot] shot	netaiklus šūvis
range adjustment	nuotolio iššaudymas
range bound	taikiklio šoksnis
range clock	sekundmatis
range error	nuokrypis į tolį
range finder adjustment [spotting]	išišaudymas naudojant tolimatį, artilerijos ugnies koregavimas tolimačiu
range of fire	šaudymo nuotolis
range setting	taikiklio nuostata
range-finder	tolimalis
range-finder operator	tolimatininkas
rapid preparation of fire	dalinis galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
rapid-fire [quick-firing] gun	greitašaudis pabūklas
rate of fire	greitašauda, šaudymo režimas, šaudymo sparta
recoil	atatranka
recoil absorbing gear	atošliaužos amortizatorius
recoil brake	pabūklo atošliaužos stabdys
recoil compensator	laibgalio stabdys
recoil length	atošliaužos ilgis
recoilless gun	beatošliaužis pabūklas
recoilless gun artillery	beatošliaužė artilerija
reconnaissance by fire	žvalgyba ugnimi
record adjustment	išišaudymas į žyminį
recording	pasizymėjimas
record target order	išakymas įrašyti taikinį
reference [registration] point	žyminys
reference gun	iššaudomasis pabūklas
reflection surface	veiksmingasis sklaidos paviršius
reflectivity	atspindžio geba
reflector	atšvaitas

registration [adjustment]	išaudymas	rotation	rotacija
registration fire	išišaudymo ugnis	rounds complete	šaudymas baigtas
reinforcing	pastiprinimas	roving artillery	klajojančioji artilerija
reinforcing artillery	pastiprinimo artilerija	roving battery (gun)	klajojančioji baterija (klajojantysis pabūklas)
reliability	patikimumas	running fire	tankioji ugnis
reloading	pakartotinis užtaisyimas	running gear	pabūklo važiuoklė
reloading time	pakartotinio užtaisy- mo laikas		
repeater electronics jamming	atsakomieji radio- elektroniniai trukdžiai		
restoration of fire	šaudymo atnaujinimas	safety device [lock, stop]	saugiklis
restrictive fire plan	ribojamas ugnies planas	safety device from double loading mortar	minosvaizdžio saugik- lis nuo dvigubo užtaisyimo
retarded action fuse	delsusis kontaktinis sprogdiklis	safety distance	saugusis nuotolis
recording	pasizymėjimas	safety limit	pavoingos krypties pabūklinis kampas
ricochet	rikošetas	safety line	saugumo riba
ricochet firing	rikošetinis artilerijos šaudymas	saluting gun	saliutinis pabūklas
rifle grenade	šautuvinis	salvo	salvė, papliūpa
launcher	granatsvaizdis	salvo [multiple] launching	reaktyvinių sviedinių salvė
rifle simulants range	šautuvinis imitacinis poligonas	salvo interval	baterijos šūvių (salvių) tarpas
rifled artillery	graižtvinė artilerija	schedule firing	artileries šaudymas pagal ugnies lentelę
rifled gun	graižtvinis pabūklas	schedule of targets	planinių taikinių šaudymo lentelė
rifled mortar	graižtvinis minosvaizdis	scheduled fire	ugnis pagal šaudymo lentelę
rifled-bore weapons	graižtviniai ginklai	scheduled target	numatytasis taikiny- s
rifling groove	graižtva	scheme of fire	ugnies schema
rocket	raketa	score fire	šaudymo rezultatas
rocket [missile] stage	raketos pakopa	screw breech-block	stūmoklinė pabūklo spyna
rocket artillery	reaktyvinė artilerija, raketinė artilerija	screw gun	išrenkamasis pabūklas
rocket assault	raketų smūgis	sea skimmer	žemai skriejanti valdomoji raketa
rocket-assisted grenade launcher	aktyvusis reaktyvinis granatsvaizdis	sea target	jūrų taikiny- s
rocket engine	raketinis variklis	sealing	obtiuracija, sandinimas
rocket grenade launcher	reaktyvinis granatsvaizdis	searching firing	artileries šaudymas keliomis taikiklio nuostatomis
rocket projectile [shell]	reaktyvinis sviedinys	second-setting watch	sekundmatis
rocket propellant	raketinis kuras		
rocket weapons	reaktyviniai ginklai		

S

secret artillery fire control	slaptas artilerijos ugnies valdymas	service projectile settling shot	užtaisytais svidinys pirmasis
sector [zone] of fire	šaudymo sektorius, ugnies sektorius	shallow target	įsodinamasis šūvis
sector without fire	nenaikinamoji erdvė	shaped charge	negilusis taikiny
security measures	saugumo priemonės	shaped charge projectile	kumuliacinis užtaisas
selective electronics jamming	taiklieji radioelektro-niniai trukdžiai	sheaf	kumuliacinis svidinys
self-destroying device	susinaikinimo įtaisas	sheaf interval	vėduoklė
self-destruction	susinaikinimas	sheaf on target length	vėduoklės tarpas
self-propelled [mobile] mortar	savaeigis minosvaidis	shell	vėduoklė pagal taikino plotą
self-propelled artillery	savaeigė artilerija	shell [projectile] velocity	svidinys
self-propelled assault gun	savaeigis artilerijos įrenginys	shell case	svidinio greitis
self-propelled gun	savaeigis pabūklas	shell crater	artilijos šaudmens tūta
semi-active homing guidance	pusiau aktyvus nusitaikymas	shell drop	sprogimo duobė
semiarmour piercing projectile	pusiau šarvamušis svidinys	shell extractor	sviedinio žemėjimas
semiautomatic gun	pusiau automatini	shell fragment	tūtų išmetiklis,
semiautomatic loading	pabūklas	shell weight marking	ekstraktorius
semiautomatic weapons	pusiau automatini	ship artillery	sviedinio skeveldra
semi-covered firing position	pabūklo užtaisy	ship artillery firing	sviedinio (minos) masės nuokrypio
semi-direct firing	pusiau automatiniai ginklai	ship gunnery	ženklų skaičius
semi-direct pointing [laying]	pusiau uždara ugnies pozicija	armament	laivų artilerija
semi-self propelled projectile	pusiau tiesioginis artilerijos šaudymas	shock absorber	laivų artilerijos šaudymas
sense	pusiau tiesioginis pabūklo taikymas	shock wave	artilerinė laivo ginkluotė
sensing	aktyvusis reaktyvinis svidinys	shooters	amortizatorius
separate loading	sprogimo ženklas	shooting	smūgio banga
separate loading artillery ammunition	sprogimo ženklas atskiras pabūklo užtaisy	shooting in for line	šaunamieji ginklai
separate loading bag	atskirojo užtaisy	shooting in for range	šaudymas
series of targets	artilijos šaudmuo	short	krypties išaudymas
series of volleys	artilijos šaudmuo	short gun	nuotolio išaudymas
service of the piece	užtaiso maišas, kartūzas	short-range target	neprielėkis
	taikinių serija	shot	mortyra
	tankiosios ugnies serija	shrapnel shell	artimasis taikiny
	lauko tarnyba	siege (battering) artillery	šūvis
		sight	šrapnelis
		sighting	apgulos artilerija
		sighting line	taikiklis, atskaita
		sighting device	taikymas, vizavimas
		sighting [aiming] plane	taikinio linija
			pabūklo taikymo įtaisai
			taikymo plokštuma

sighting [aiming, fire] point	taikymo taškas	solid rocket motor	kietojo kuro raketinis variklis
sighting range	taikymo nuotolis	sonic [acoustic, sound, listening] mine	akustinė mina
silent registration	šaudymo rengimas neįsišaudant	sorting ammunition	šaudmenų rūšiavimas
silo launcher	šachtinis leidimo įrenginys	sound base	garsagaudė bazė
simulants range	imitacinis poligonas	sound data	garsagaudės
simulated [training] ammunition	mokomasis šaudmuo	sound [acoustic, sonic, listening] mine	žvalgybos duomenys akustinė mina
simulator	treniruoklis		
single fire	pavienė ugnis, pavieniai šūviai		
single launching	pavieniai reaktyvinių sviedinių šūviai, pavienis raketos leidimas	sound point	garsagaudis postas
single target	pavienis taikyns	sound ranging	garsagauda
single-shot grenade launcher	vienkartinis reaktyvinis granatsvaidis	sound survey	garsagaudė žvalgyba garsinis taikyns
site	taikinio vietos kampo nuostata	sound-producing target	
slant plane	taikinio vietos plokštuma	sound-ranging station	garsagaudė stotis
slant range of fire	nuožulnūs šaudymo nuotolis	spare parts, tools and accessories	atsarginė ir priežiūros įranga
slew	posūkis	special charge	specialusis šaunamasis užtaisas
sliding-wedge breech-block	pleištinė pabūklo spyna	special shell	specialusis sviedinys
small T	mažas poslinkis (< 5-00)	spent [expended, used, empty, fired] case	iššautoji tūta
smoke discharger	dūminis granatsvaidis	spinning projectile	sukamasis sviedinys
smoke firing	dūmijamasis artilerijos šaudymas	spinning rocket	sukamasis reaktyvinis sviedinys
smoke shell	dūminis sviedinys	projectile	krinta
smooth-bore artillery	lygiavamzdė artilerija	splash	skeveldrinė
smooth-bore gun	lygiavamzdis pabūklas	splinter [fragmentation] effect of ammunition	šaudmens veikmė
smooth-bore weapons	lygiavamzdžiai ginklai	spotter	šaudymo sekėjas
snap target	pasirodantysis taikyns	spotting correction	korektūra
soft missile base	neapsaugotoji raketų bazė	spotting line	stebėjimo linija
solid propellant	kietasis raketinis kuras	spring rammer	pneumatinis pabūklas
		squib	stūmoklis
		stacked charge	piropatronas
			betūtis šaunamasis užtaisas
		stand extension	ilgintuvo statymas
		standard conditions of firing	standartinės šaudymo sąlygos
		standing barrage	nejudrioji užtvierioji ugnis

star shell [projectile]	šviečiamasis sviedinys	surface-to-surface guided missile	valdomoji raketa „žemė–žemė“
start	leidimas, startas	surface-to-surface missile	„paviršius–paviršius“
starting	raketos leidimas	surprise artillery fire	artilėrijos ugnies netikėtumas
stationary [fixed] artillery	stacionarioji artilėrija, nejudrioji artilėrija	surprise fire	netikėtoji ugnis
stationary [fixed] launcher	stacionarusis leidimo įrenginys	surprise target	netikėtai pasirodęs taikiny
stationary artillery	nejudrioji artilėrija	surveillance	stebėjimo ugnis
stationary point target	nejudrusis taškinis taikiny	[observation] fire	
stationary target	nejudrusis taikiny	surveillance and observation instruments	stebėjimo ir žvalgybos prietaisai
steady band	sviedinio centruojamoji juostelė	surveyed firing position	susietoji ugnies pozicija
stereoscopic [binocular] telescope	artilėrinis stereoskopinis prietaisas	suspected target	tikėtinas taikiny
stereoscopic range-finder	stereoskopinis tolimatis	sustainer	raketinis skriejimo variklis
stone sling [thrower]	akmensvaidis	switch angle	posūkio kampas
stop watch	sekundmatis		
straddle	gaubimas		
strategic missile	strateginė raketa	table of fire	ugnies lentelė
striker	daužiklis, skiltuvas	tactical conventional signs	taktiniai sutartiniai ženklai
striker pin	daužiklis	tactical missile	taktinė raketa
striking interval	pabūtklo rengimo laikas	tactical radius of action	taktinis veikimo spindulys
structure weight	raketos konstrukcijos masė	tactical target	taktinis taikiny
subcalibre projectile	subkalibrinis sviedinys	tactico-technical performance	taktinės techninės charakteristikos
submunition	antrinis šaudmuo	[characteristics]	
subtense instrument	stygomatis	taking [occupation] gun position	ugnies pozicijos užėmimas
successive barrage	nuoseklusis ugnies sutelkimas	tangent angle	taikymo kampas
supercalibre projectile	superkalibrinis sviedinys	tank gun	tanko patranka
supercharge	stiprusis šaunamasis užtaisas	tank sight	tanko taikiklis
superheavy gun	ypatingos galios pabūtklas	target	taikiny
supporting	remiantysis	target acquisition	taikinio nustatymas
supporting artillery	paramos artilėrija	target analysis	taikinių analizė
supporting fire	paramos ugnis	target angle	sankirtos kampas, taikinio kurso kampas
surface burst	antžeminis sproginimas	target area	taikinio plotas, taikinio rajonas
surface-to-air guided missile	valdomoji raketa „žemė–oras“	target area survey base	sekyklų bazė, stebėjimo bazė, taikinių stebėjimo bazė

T

target aspect	taikinio rakursas	target scheme	taikinių schema
target complex	taikinių kompleksas	[layout, pattern]	
target concentration	taikinių telkinys	target signatere	taikinio ypatybės
target coordinates	taikinio koordinatės	target size	taikinio matmenys
target course	taikinio kursas	target speed	taikinio greitis
target damage law	taikinio naikinimo dėsnis	target system	taikinių sistema
	taikinio gylis	target vulnerability	taikinio pažeidžiamumas
target depth	taikinio nurodymas		taikinio centras
target designation [indicating]		target's centre	parengtas kovai
target destruction	taikinio naikinimas	targeted gun	pabūklas
			taikinių atranka
target destruction [demolition]	taikinio ardymas,	targeting	taikinių koordinacių
target destruction coordinate law	taikinio griovimas koordinatinis	target-locating device (sources)	nustatymo priemonės
target discrimination	naikinimo dėsnis	technical battery	techninė baterija
target dossier	taikinių atskyrimas	technical position	techninė pozicija
	taikinių informacijos rinkinys	technical preparation fire	rengimas
	taikinio kortelė	TERCOM	TERKOM
target file card	taikinio aplankas	terminal guidance	raketos valdymas galutiniame trajektorijos ruože
target folder	taikinio frontas		galutinis greitis
target front	artilnerinis koordinacių tinklelis, taikinio tinklelis	terminal velocity	vietovės reljefo atpažinimas
target grid	taikinio sekinimas, taikinio trikdymas	terrain contour matching	vietovės apšvietimas
		terrain illumination	teodolitas
target harassing [harassment, disturbance]	taikinio atpažinimas	theodolite	„Plonoji Berta“
target identification	taikinio nuotrauka	„Thin Berta“	nuotolinis sprogdiklis
target illustration print		time [blasting] fuse	nuotolinis sprogdiklis
target information sheet	taikinio duomenų lapas	time aerial-burst fuse	nuotolinis artilerijos šaudymas
target intelligence	taikinių žvalgyba	time firing	taikinio puolimo laikas
target lead	taikinio pasitikimas		išsiskleidimo laikas
target list	taikinių sąrašas	time of target	topogeodezinės šaudymo sąlygos
target location	taikinių padėtis		topogeodezinis šaudymo rengimas
target marking	taikinio žymėjimas		topogeodezinis susiejimas
target missdistance	taikinio naikinimo spindulys		topografiniai sutartiniai ženklai
	taikinio slopinimas		topografinis nuotolis
target neutralization	taikinio numeris	topographic conventional signs	visiškojo naikinimo spindulys
target number	atsitiktinis taikiny, neplaninis taikiny	topographic range	velkamoji artilerija
target of opportunity	taikinių skaidrė	total destruction [kill] radius	velkamasis pabūklas
	taikinio poslinkis	towed artillery	traseris
target overlay [lead]		towed gun	
target range	nuotolis iki taikinio	tracer	

tracer projectile	trasuojamasis sviedinys
trail	pabūklo atrama
trail spade	pabūklo atramstis
trainer	treniruoklis
training target	mokomasis taikiny
trajectory	trajektorija
trajectory booster	aktyvusis reaktyvinis
projectile	sviedinys
trajectory elements	trajektorijos elementai
trajectory	trajektorijos
measurement	matavimas
transition firing	artilėrijos šaudymas į judantį taikinį
transitory target	greitai išnykstantis taikiny
traversing [horizontal] mechanism	pabūklo sukamasis mechanizmas
traversing angle	horizontaliojo šaudymo kampas
trench artillery	tranšėjinė artilėrija
trench mortaring	minosvaidžių šaudymas
trial-shot correction	išaudyta pataisa
trial-shot deflection	išaudyta krypties
correction	pataisa
trial-shot range	išaudyta nuotolio
correction	pataisa
triplex	tripleksas
twin mount	dvišovis įrenginys
types of artillery fire	artilėrijos ugnies rūšys
types of fire	ugnies rūšys

U

undercarriage	pabūklo važiuoklė
underground burst	požeminis sproginas
unicorn	vienaragis
universal [all-purpose] fuse	universalusis sprogdiklis
universal artillery	universalioji artilėrija
unloading gun	šaudmens išėmimas
unobserved firing	artilėrijos šaudymas į nematomąjį taikinį
unobserved target	nematomasis taikiny
unprearranged fire	neplaninė ugnis

unseen technique	nematomųjų taikinių šaudymo būdai
upper [top] carriage	viršutinis pabūklo stovas
upward leg	kylantysis trajektorijos ruožas

V

vehicle-transported artillery	vežiojamoji artilėrija
vertex	trajektorijos viršūnė
vertical target	vertikalusis taikiny
very heavy artillery	didelės galios artilėrija
visibility chart	nematomų plotų schema
visual fire-control	vizualinis ugnies valdymas
visual observation	vizualinis stebėjimas
visual range	apytikris nuotolio nustatymas
determination	svarbusis taikiny
vital [valid] target	salvė
volley fire	

W

wagon line	vilkikų priedanga
war materiel	karo technika
warhead	kovinė galvutė
warhead section	kovinės galvutės dalis
weapon	ginkluotė
weapon ballistic flexibility	balistinis ginklo lankstumas
weapon calibre	ginklo kalibras
weapon emplacement	ugnies įrenginys, šaudymo įrenginys
weapon horizon	ginklo horizontas, pabūklo horizontas
weapon sample	ginklo pavyzdys
weapon system	ginkluotės sistema
weapons	ginklai
weather station	radiolokacinė meteorologijos stotis
weight charged	surinkto sviedinio masė

weight of artillery fire	artilėrijos salvės masė
weight of powder charge	kovinio užtaiso masė
wide [open] sheaf	išskleistoji vėduoklė
wind [wind-fire] angle	vėjo kampas
wind gun	vėjinis šautuvas
winged missile	sparnuotoji raketa

Y

yaw	pokrypis
-----	----------

Z

zero deflection	nulinė pabūklo kampamačio nuostata
zero fire line	pagrindinė šaudymo kryptis
zero graduation	nulinė padala
zero plane	taikinio plokštuma
zero point	pagrindinės krypties orientyras
zero setting	nulinė nuostata
zero setting of sight	taikiklio nulinės nuostatos
zero setting of sighting line	taikymo linijos nulinės nuostatos
zero sighting line	nulinė taikymo linija
zone of fire	ugnies juosta (zona, sektorius)
zone of solid fire	vientisos ugnies zona

RUSŲ–LIETUVIŲ KALBŲ ŽODYNĖLIS

A

авиационная подготовка	aviacinis rengimas	активное самонаведение	aktyvusis nusitaikymas
авиационная поддержка	aviacinė parama	активно-реактивный гранатомет	aktyvusis reaktyvinis granatsvaidis
авиационная пушка	aviacinė patranka	активно-реактивный снаряд	aktyvusis reaktyvinis sviedinys
авиационная ракета	aviacinė raketa	активные радиоэлектронные помехи	aktyvieji radioelektroniniai trukdžiai
авиационное сопровождение	aviacinė palyda	активный гранатомет	aktyvusis granatsvaidis
авиационный прицел	aviacinis taikiklis	активный снаряд	aktyvusis sviedinys
авиационный ракетный комплекс	aviacinis raketų kompleksas	активный участок траектории ракеты	aktyvusis raketos trajektorijos ruožas
автоматизированная система управления боевыми средствами	automatizuotoji naikinimo priemonių valdymo sistema	акустика	akustika
автоматизированная система управления войсками	automatizuotoji pajėgų valdymo sistema	акустическая база	akustinė bazė
автоматизированная система управления огнем	automatizuotoji ugnies valdymo sistema	акустическая головка самонаведения	akustinė nusitaikantčioji galvutė
автоматизированное управление огнем	automatizuotasis ugnies valdymas	акустическая мина	akustinė mina
автоматическая пушка	automatinė patranka	акустическая разведка	akustinė žvalgyba
автоматическая система	automatinė sistema	акустические радиоэлектронные помехи	akustiniai radioelektroniniai trukdžiai
автоматический миномет	automatinis minosvaidis	акустический дальномер	akustinis tolیمatis
автоматический станковый гранатомет	automatinis stovinis granatsvaidis	акустический акустический отражатель	akustinis atšvaitas
автоматическое зарядание	automatinis pabūklo užtaisymas	амортизатор	amortizatorius
автоматическое оружие	automatiniai ginklai	амортизатор наката	gražos amortizatorius
автоматическое управление огнем	automatinis ugnies valdymas	амортизатор отката	atošliaužos amortizatorius
агитационный снаряд	agitacinis sviedinys	анализ цели	taikinių analizė
адаптация	adaptacija	аннигиляционный ракетный двигатель	anhiliacinis raketinis variklis
азимут	azimutas	армата	armota
		армейская (корпусная, дивизионная) артиллерийская группа	armijos (korpuso, divizijos) artilerijos grupė
		армейская артиллерия	armijos artilerija
		арсенал	arsenas

артиллерийское вооружение	artileriesijos ginkluotė	артиллерийский налет	artilierinis antpuolis
артиллерийская баллистическая станция	artileriesijos balistinė stotis	артиллерийский огонь	artileriesijos ugnis
артиллерийская буссоль	artilierinė busolė	артиллерийский патрон	artileriesijos šoviny
артиллерийская гильза	artileriesijos šaudmens tūta	артиллерийский тягач	artileriesijos vilkikas
артиллерийская граната	artilierinė granata	артиллерийский штаб	artileriesijos štabas
артиллерийская группа	artileriesijos grupė, artileriesijos rinktinė	артиллерийское авиационное вооружение	artilierinė aviacijos ginkluotė
артиллерийская контрподготовка	artilierinis kontraparengimas	артиллерийское корабельное вооружение	artilierinė laivo ginkluotė
артиллерийская координатная сетка	artilierinis koordina- čių tinklelis	артиллерийское наступление	artilierinis puolimas
артиллерийская подготовка	artilierinis rengimas	артиллерийское сопровождение	artilierinė palyda
артиллерийская поддержка	artilierinė parama	артиллерист	artilieristas
артиллерийская радиолокацион- ная станция	artilierinė radiolokaci- jos stotis	артиллерия	artilierija
артиллерийская разведка	artilierinė žvalgyba	артиллерия большой мощности	didelės galios artilierija
артиллерийская разведыватель- ная группа	artilierinės žvalgybos grupė	артиллерия малого калибра	mažakalibrė artilerija
артиллерийская разведыватель- ная группа для выбора огневых позиций	artilierinės žvalgybos grupė ugniavietėms žvalgyti ir rengti	артиллерия непо- средственной поддержки	tiesioginės paramos artilierija
артиллерийская цель	artileriesijos taikinys	артиллерия общей поддержки	bendrosios paramos artilierija
артиллерийский автомат	pabūklo automatas	артиллерия проти- воздушной обороны	oro erdvės gynybos artilierija
артиллерийский батальон	artileriesijos batalionas	артиллерия сопро- вождения	palydos artilerija
артиллерийский боеприпас	artileriesijos šaudmuo	артиллерия усиле- ния	pastiprinimo artilerija
артиллерийский выстрел	artileriesijos šaudmuo	артиллерия части (соединения)	dalinio (junginio) artilierija
артиллерийский геодезический пункт (репер)	artileriesijos geodezinis punktas	астрономический азимут	astronominis azimutas
артиллерийский наблюдатель	artileriesijos stebėtojas	астрономический компас	astronominis kompasas
		атомная артиллерия	atominė artilerija
		аэродинамические характеристики	aerodinaminės charakteristikos
		аэромобильная артиллерия	aeromobilių artilierija

аэрофотограмметрия	aerofotogrametrija	баллистическое обеспечение артиллерии	balistinė artilerijos parama
	Б	баллистическое подобие	balistinis tapatumas
база сопряженного наблюдения	sekyklų bazė, stebėjimo bazė, taikinių stebėjimo bazė	баллистическое проектирование	balistinis projektavimas
базовая машина	bazinė mašina	банник	pabūtklo grūstuvas
базука	bazuka	барбет	barbetas
баллистика	balistika	барограф	barografas
баллистит	balistitas	барометр	barometras
баллистичный порох	balistiinis parakas	барометр-анероид	barometras aneroidas
баллистическая гибкость оружия	balistinis ginklo lankstumas	батальонная артиллерия	bataliono artilerija
баллистическая мишень	balistinis bandomasis taikiny	батареинная очередь	baterijos papliūpa
баллистическая подготовка	balistinis šaudymo rengimas	батареинный термометр	baterijos termometras
баллистическая стрельба	balistinė raketa	батарея береговой обороны	baterija
баллистическая ракета	balistinė trajektorija	батарея береговой обороны	kranto gynybos baterija
баллистическая траектория	balistinė raketos trajektorija	башня с круговым вращением	aplinkinio sūkio bokštas
баллистическая траектория ракеты	balistinė trasa	беглый огонь	tankioji ugnis
баллистическая трасса	balistinė fotokamera	безгильзовый патрон	betūtis šovinys
баллистическая фотокамера	balistinis taikiny	бездымный порох	bedūmis parakas
баллистическая цель	balistinės šaudymo sąlygos	безопасное удаление	saugusis nuotolis
баллистические условия стрельбы	balistinės charakteristikos	безоткатная артиллерия	beatošliaužė artilerija
баллистические характеристики	balistinis vėjas	безоткатное орудие	beatošliaužis pabūklas
баллистический ветер	balistinis skaičiuoklis	береговая артиллерия	kranto artilerija
баллистический вычислитель	balistinis koeficientas	беспламенный выстрел	beliepsnis šūvis
баллистический коэффициент	balistinis sviedinio antgalis	беспламенный порох	beliepsnis parakas
баллистический наконечник снаряда	balistinis sviedinys	беспокоящий огонь	trikdomoji ugnis
баллистический снаряд		бетонобойный снаряд	betonmušis sviedinys
		ближний (дальний) рубеж вилки	artimoji (tolimoji) sieksnio riba
		ближняя поддержка	artimoji parama
		ближняя цель	artimasis taikiny
		боевая машина реактивной артиллерии	reaktyvinės artilerijos kovos mašina

боевая подготовка артиллерии	artilnerijos kovinis rengimas	бригадная (полковая) артиллерия	brigados (pulko) artilerija
боевая поддержка артиллерии	artilnerijos kovinė parama	бризантный снаряд	brizantinis sviedinys
боевая пружина	skeliamoji spyruoklė	броневойно-фугасный снаряд	šarvamušis ardomasis sviedinys
боевая работа	lauko tarnyba	броневойный накопчик снаряда	šarvamušis sviedinio antgalis
боевая скорострельность	kovinė greitašauda	броневойный подкалиберный снаряд	šarvamušis subkalibrinis sviedinys
боевая стрельба	kovinis šaudymas	броневойный сердечник	sviedinio šarvamušė šerdis
боевая техника	kovos technika	броневойный снаряд	šarvamušis sviedinys
боевая укладка (боеукладка)	kovinė šaudmenų dėtuve	броневая башня	šarvuotasis bokštas
боевая часть ракеты	raketos kovinė dalis	буксируемая артиллерия	velkamoji artilerija
боевое положение орудия	pabūklo kovinė padėtis	буксируемое орудие	velkamasis pabūklas
боевое применение реактивных снарядов	reaktyvinių sviedinių kovinis naudojimas	буферное расстояние	buferinis nuotolis
боевой (колесный) ход миномета	minosvaizžio važiuoklė	быстро исчезающая цель	greitai išnykstantis taikiny
боевой железнодорожный ракетный комплекс	kovinis geležinkelinis raketų kompleksas		
боевой заряд	kovinis užtaisas		
боевой комплект	šaudmenų komplektas		
боевой порядок артиллерии	artilnerijos kovos rikiuotė	важная цель	svarbusis taikiny
боевой порядок батареи	baterijos kovos rikiuotė	ведущий поясок снаряда	sviedinio kreipiamasis žiedelis
боеголовка	kovinė galvutė	веер	vėduoklė
боек	daužiklis	веер по ширине цели	vėduoklė pagal taikinio plotį
боеприпас	šaudmuo	вероятная ошибка	galimoji paklaida
боковое отклонение	šoninis nuokrypis	вероятное отклонение	galimasis nuokrypis
боковое упреждение	šoninis poslinkis	вероятное срединное отклонение	galimasis vidutinis nuokrypis
боковой наблюдательный пункт	šoninė sekykla	вероятность отклонения	nuokrypio tikimybė
„Большая Бerta“	„Didžioji Berta“	вероятность попадания	pataikymo tikimybė
большая цель	didelis taikiny	вероятность поражения	naikinimo tikimybė
большое смещение	didelis poslinkis (> 5-00)	вертикальная наводка	vertikalusis pabūklo kreipimas
бомба	bomba	вертикальная цель	vertikalusis taikiny
бомбарда	bombarda	верхний станок	viršutinis pabūklo stovas
бортовая система наведения	vidinė taikymo sistema		
бригадная (полковая) артиллерийская группа	brigados (pulko) artilnerijos grupė	вершина траектории	trajektorijos viršūnė

В

весовые знаки снаряда (мины)	sviedinio (minos) masės nuokrypio ženklų skaičius	военная техника воздушная цель воздушный репер воздушный взрыв возимая артиллерия возимый запас боеприпасов возможность стрельбы миномета через гребень укрытия возобновление стрельбы вооружение	karo technika oro taikiny orinis žyminy orinis sprogimas vežiojami artiilerija vežiojamosios šaudmenų atsargos galimybė šaudyti minosvaizdžiu per priedangos keterą
ветровое ружье взаимные радио- электронные помехи взведение взрывателя взвод управления взрыв взрыватель взрыватель замед- ленного действия взрыватель инер- ционного действия взрыватель мгно- венного действия взрыватель непре- дохранительного типа взрыватель предо- хранительного типа взрыватель ударно- го действия взрывные боеприпасы виды артиллерийс- кого огня виды огня визирование визуальное наблюдение визуальное управ- ление огнем вилка винтовочный гранатомет винтовочный имитационный полигон внезапность огня артиллерии внезапный огонь внешняя баллистика внутренняя баллистика	sprogdiklio galutinis parengimas valdymo būrys sprogimas sprogdiklis delsusis kontaktinis sprogdiklis inertinis kontaktinis sprogdiklis staigusis kontaktinis sprogdiklis nesaugiklinis kon- taktinis sprogdiklis saugiklinis kontak- tinis sprogdiklis smūginis kontaktinis sprogdiklis sprogstamieji šaudmenys artilėrijos ugnies rūšys ugnies rūšys vizavimas vizualinis stebėjimas vizualinis ugnies valdymas sieksnis šautuvinis granatsvaizdis šautuvinis imitacinis poligonas artilėrijos ugnies netikėtumas netikėtoji ugnis išorinė balistika vidinė balistika	воронка воспламенитель восходящая ветвь траектории вращательный снаряд вращающаяся часть орудия вращающийся реак- тивный снаряд временная огневая позиция временный район огневых позиций время зарядания время на разверты- вание время перезаряжа- ния время поражения цели вспомогательная огневая позиция вспомогательный наблюдательный пункт вспомогательный снаряд вторичный боеприпас выбор целей выбрасыватель вызов огня высота взрыва	šaudymo atnaujinimas ginklavimas, ginkluotė sprogimo duobė degiklis kylantysis trajektori- jos ruožas sukamasis sviedinys pabūklo sukamoji dalis sukamasis reaktyvi- nis sviedinys laikinoji ugnies pozicija laikinasis ugnies pozicijų rajonas užtaisymo laikas išsiskleidimo laikas pakartotinio užtaisymo laikas taikinio puolimo laikas pagalbinė ugnies pozicija pagalbinė sekykla pagalbinis sviedinys antrinis šaudmuo taikinių atranka tūtų išmetiklis, ekstraktorius ugnies iškvietimas sprogimo aukštis

высота траектории	trajektorijos aukštis	гироскопический	giroskopinis
выстрел	šūvis	компас	kompasas
выстрел раздельно-гильзового заряжания	dvinaris artilerijos šaudmuo	гироскопическое устройство	giroskopinis prietaisas
выстрел раздельного заряжания	atskirojo užtaisymo artilerijos šaudmuo	гладкоствольная артиллерия	lygiavamzdė artilerija
выстрел раздельно-картузного заряжания	trinaris artilerijos šaudmuo	гладкоствольное орудие	lygiavamzdis pabūklas
выход бойка	daužiklio iškyša	гладкоствольное оружие	lygiavamzdžiai ginklai
вычислитель батареи	baterijos skaičiuotojas	глазомерная подготовка установок для стрельбы	apytikris galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
вышибной заряд	išmetamasis užtaisas	глазомерное определение расстояния	apytikris nuotolio nustatymas
выючная артиллерия	nešiojami artilerija	глубина поражения	naikinimo gylis

Г

гарантированное безопасное расстояние	garantuotas saugus nuotolis	головка самонаведения	naikinimo gylis
гаубица	haubica	головная часть	naikinimo gylis
гаубица-пушка	haubica-patranka	ракеты	nusitaikančioji galvutė
гаубичная артиллерия	haubicų artilerija	гомогенное ракетное топливо	raketos galvutė
геодезическая (топографическая) дальность стрельбы	geodezinis (topografinis) šaudymo nuotolis	горизонт орудия	vienalytis kietasis raketinis kuras
геодезический азимут	geodezinis azimutas	горизонт оружия	pabūklo horizontas
геофизические условия стрельбы	geofizinės šaudymo sąlygos	горизонтальная дальность стрельбы	ginklo horizontas
гетерогенное [смесевое] ракетное топливо	nevienalytis kietasis raketinis kuras	горизонтальная наводка	horizontalusis šaudymo nuotolis
гибридное ракетное топливо	mišrusis raketinis kuras	горизонтальная цель	horizontalusis pabūklo kreipimas
гибридный ракетный двигатель	hibridinis raketinis variklis	горизонтальное горение	horizontalusis taikinys
гильзовое заряжание	tūtinis pabūklo užtaisymas	горизонтирование	gulsčiavimas
гильзовый заряд	tūtinis šaunamasis užtaisas	горная артиллерия	kalnų artilerija
гиразимут	girozimutas	горное орудие	kalnų pabūklas
гироскоп	giroskopas	граната	granata
гиромагнитный компас	giromagnetinis kompasas	гранатомет	granatsvaids
гирополукомпас	giropuskompas	гранатометная граната	granatsvaidsžio granata
гироскоп	giroskopas	гранатометный выстрел	granatsvaidsžio šaudmuo
		граница обстрела	ugnies riba
		гребень укрытия	priedangos ketera
		группа полевой артиллерии	lauko artilerijos grupė
		группа управления огнем	ugnies valdymo grupė
		группа целей	taikinių grupė
		групповая цель	grupinis taikinys

Д

дальная огневая поддержка
дальнобойная артиллерия
дальнобойное орудие
дальнобойность
дальнобойный заряд
дальнобойный реактивный снаряд
дальномер
дальномерщик
дальность действия
дальность до цели
дальность наблюдения
дальность полета ракеты
дальность прямого выстрела
дальность разрыва
дальность стрельбы
данные для стрельбы
данные звуковой разведки
датчик взрывателя цели
движущаяся цель
двойное зарядание миномета
двунога-лафет

Деви Крокет
действие боеприпаса
действительная [реальная] цель
действительный репер
действительный огонь
деривация
детонатор
дивизион

tolimoji paramos ugnis
toliašaudė artilerija
toliašaudis pabūklas
toliašauda
toliašaudis šaunamasis užtaisas
toliašaudis reaktyvinis sviedinys
tolimatis
tolimatininkas
veiksmingojo šaudymo nuotolis
nuotolis iki taikinio sekimo nuotolis
raketos skriejimo nuotolis
tiesiojo šūvio nuotolis
sprogimo nuotolis
šaudymo nuotolis
šaudymo nuostatos
garsagaudės
žvalgybos duomenys
sprogdiklio daviklis
judrusis taikyns
dvigubas minosvaizdžio užtaisymas
minosvaizdžio dvikojis lafetas
Devil Crochet
šaudmens veikmė
tikrasis taikyns
tikrasis žymyns
veiksmingoji ugnis
derivacija
detonatorius
divizionas

дивизионная (армейская, корпусная) артиллерийская группа
дивизионная артиллерия
динамореактивное орудие
диоптр
диоптрийная шкала
диоптрия
дирекционный угол
дистанционная стрельба
дистанционный взрыватель
дифференциальный баллистический ветер
длина отката
поворот
долговременное огневое сооружение
дополнительный заряд минометной мины
досылатель
дуло
дульная скорость

дульная часть ствола
дульная энергия

дульное пламя
дульнозарядный миномет
дульный тормоз
дуплекс
дымный порох
дымовой гранатомет

divizijos (armijos, korpuso) artilerijos grupė
divizijos artilerija
dinaminis reaktyvinis pabūklas
dioptras
dioptrių skalė
dioptrijs
direkcinis kampas
nuotolinis artilerijos šaudymas
nuotolinis sprogdiklis
diferencinis balistinis vėjas
atošliauzos ilgis
posūkis
ilgalaikis ugnies įrenginys
papildomasis minosvaizdžio šaudmens užtaisas
pabūklo stūmoklis
žiotys
laibgalio greitis, šaudmens greitis
žiotyse, žiotinis greitis
laibgalys, pabūklo vamzdžio laibgalys
laibgalio energija, šaudmens energija
žiotyse, žiotinė energija
laibgalio liepsna, vamzdžio liepsna
užtaisomas pro laibgalį minosvaizdis
laibgalio stabdys
dupleksas
dūminis parakas
dūminis granatsvaizdis

дымовой снаряд dūminis sviedinys

Е

единорог vienaragis

Ж

артиллерия на железнодородных установках geležinkelinė artilerija
живая цель gyvasis taikynis
живучесть орудия pabūklo veiksnumas
живучесть ствола vamzdžio veiksnumas
жидкое ракетное топливо skystasis raketinis kuras
жидкостной ракетный двигатель skystojo kuro raketinis variklis
журнал разведки žvalgybos žurnalas

З

заброневое действие снаряда sviedinio veikmė po šarvais
заградительные радиоэлектронные помехи užvariniai radioelektroniniai trukdžiai
заградительный огонь užtveriamoji ugnis
задевание kliudymas
задержки оружия ginklo užsikirtimas
задульный конус laibgalio kūgis
зажигательное действие боеприпаса padegamoji šaudmens veikmė
зажигательный снаряд padegamasis sviedinys
закон поражения цели taikinio naikinimo dėsnis
закон рассеивания sklaidos dėsnis
закрытая огневая позиция uždaroji ugnies pozicija
залп salvė
залповая стрельба реактивными снарядами reaktyvinių sviedinių salvė
залповый огонь salvė
замаскированная батарея užmaskuota baterija

замедлитель взрывателя sprogdiklio delsiklis
замеченный разрыв pastebėtasis sprogimas

занятие огневой позиции ugnies pozicijos užėmimas
запасная огневая позиция atsarginė ugnies pozicija
запасная цель atsarginis taikynis
запасные части и инструмент atsarginė ir priežiūros įranga
запасный наблюдательный пункт atsarginis ugnies pozicijų rajonas
заряд užtaisas
заряд минометного выстрела minosvaidžio šaudmens užtaisas
зарядная камера užtaiso kamera
зарядный картуз užtaiso maišas, kartūzas

заряжание užtaisymas
заряжание орудия pabūklo užtaisymas
заряжание с дула pabūklo užtaisymas pro laibgalį

затяжной выстрел delstinis šūvis
захват ракеты raketos valdymo perėmimas

захват цели в вилку sieksniavimas
защита от самонаводящихся ракет apsauga nuo nusitaikančių raketų
защищенная ракетная база apsaugotoji raketų bazė
звено разведки žvalgybos grandis
звук выстрела из орудия pabūklo šūvio garsas

звуковая разведка garsagaudė žvalgyba
звуковой пост garsagaudis postas
звукометрическая база garsagaudė bazė

звукометрическая станция garsagaudė stotis

звукометрия garsagauda
звучащая цель garsinis taikynis
зенитная артиллерия zenitinė artilerija

зенитная пушка zenitinė patranka
зенитная траектория zenitinė raketos trajektorija

зенитная управляемая ракета	zenitinė valdomoji raketa	интервал веера	vėduoklės tarpas
зенитно-артиллерийские приборы	zenitinės artilerijos prietaisai	интервал очереди (залпа)	baterijos šūvių (salvių) tarpas
зенитная пулеметная установка	zenitinis kulkosvaidžių įrenginys	интервал разрывов	sprogimų tarpas
зенитный артиллерийский комплекс	zenitinės artilerijos kompleksas	информационный набор целей	taikinių informacijos rinkinys
зенитный пулемет	zenitinis kulkosvaidis	инфракрасная маскировка	infraraudonasis maskavimas
зенитный ракетный комплекс	zenitinis raketų kompleksas	инфракрасная разведка	infraraudonoji žvalgyba
знак разрыва	sprogimo ženklas	инфракрасная техника	infraraudonoji technika
зона вероятного поражения	galimojo naikinimo zona	инфракрасное излучение	infraraudonoji spinduliuotė
зона действительного поражения	tikrojo naikinimo zona	исходное положение ствола орудия	pradinė pabūklo vamzdžio padėtis
зона координации огня	ugnies koordinavimo zona	исходные данные для стрельбы	pradinės šaudymo nuostatos
зона поражения	naikinimo zona	исчисленная дальность стрельбы	galutinis šaudymo nuotolis
зона сплошного огня	vientisos ugnies zona	исчисленные установки для стрельбы	galutinės šaudymo nuostatos

И

идентификация наблюдателя	stebėtojo atpažinimas
избыточное давление	perteklinis slėgis
износ (разгар) ствола	pabūklo vamzdžio išdilimas
изнурение цели	taikinio sekinimas, taikinio trikdymas
имитационный полигон	imitacinis poligonas
имитирующие радиоэлектронные помехи	imituojamieji radioelektroniniai trukdžiai
импровизированное взрывчатое устройство	improvizuotasis sprogdinimo užtaisas
импульсное излучение	impulsinis spinduliavimas
индивидуальные поправки орудия	individualiosios pabūklo nuostatų pataisos
инерционный взрыватель	mokomasis sprogdiklis
инженерный заряд	inžinerinis užtaisas
интервал	tarpas, intervalas

К

кабельтов	kabeltovas
казематная артиллерия	kazematinė artilerija
казенная часть ствола	pabūklo vamzdžio drūtgalys
казенник	drūtgalys
казенник миномета	minosvaidžio uoksas
казнозарядный миномет	užtaisomas pro drūtgalį minosvaidis
калиберный снаряд	kalibrinis sviedinys
калибр оружия	ginklo kalibras
каменьет	akmensvaidis
камера	kamera
камуфлет	kamuflėtas
канонада	kanonada
капсуль	apsulė
капсульная втулка	apsulinė įvorė
карронада	karonada
картечь	kardeşė
картонная крышка	kartoninis dangtelis
карточка огня	ugnies kortelė

карточка цели	taikinio kortelė	контрогонь	priešinė ugnis
картузное заряжа- ние	betūtis pabūklo užtai- symas	контроль стрельбы	šaudymo tikrinimas
картузный заряд	betūtis šaunamasis užtaisas	контрподготовка	kontrapengimas
кассетный	kasetinis šaudmuo	концентрация целей	taikinių telkinys
боеприпас	„Katiuša“	координатный за- кон поражения	koordinatinis naikinimo dėsnis
„Катюша“	„Katiuša“	координаты цели	taikinio koordinatės
качающаяся часть	pabūklo sūpuoklinė	координация огне- вой поддержки	paramos ugnimi
орудия	dalis	координация огня	koordinavimas
квадрант	kvadrantas		ugnies koordinavi- mas
клевок	nesprogęs ²	координированный	suderintoji šviečia- moji ugnis
клеймение боепри- паса	šaudmens įspaudavimas	огонь на освещении	
клиновой затвор	pleištinė pabūklo spūna	корабельная	laivų artilerija
команда для веде- ния огня	komanda šaudyti	артиллерия	
команда для откры- тия огня	ugnies leidimo komanda	кордит	korditas
командир орудия	pabūklo skyriaus vadas	кордитный порох	korditinis parakas
командное наведе- ние	valdomasis nukreipimas	корпусная	korpuso (armijos, divizijos) artilerijos grupė
командно-наблюда- тельный пункт	stebėjimo vadavietė, vadavietė	(армейская, дивизионная)	
комбинированный	mišrusis raketinis	артиллерийская	
ракетный	variklis	группа	
двигатель		корпусная	korpuso artilerija
комбинированный	mišrusis kontaktinis	артиллерия	
взрыватель	sprogdiklis	корректирование	koregavimas
компас	kompasas	корректирование	artilерijos ugnies koregavimas
комплекс целей	taikinių kompleksas	артиллерийского	
комплекс воорууже- ния	ginkluotės kompleksas	огня	artilерijos ugnies koregavimas pagal sprogimų ženklus
комплект боеприпа- сов	šaudmenų komplektas	корректирование	artilерijos ugnies koregavimas iš sraigatšarnio
компрессор	kompresorius	огня с вертолета	artilерijos ugnies koregavimas tolimačiu
конец активного	aktyviojo trajektori- jos ruožo pabaiga	корректирование	
участка траекто- рии		артиллерийского	
конец траектории	trajektorijos pabaiga	огня с помощью	
конечная масса	galutinė raketos masė	дальномера	ugnies koregavimas
ракеты		корректирование	
конечная скорость	galutinis greitis	огня	šaudymo
конная артиллерия	raitoji artilerija	корректирование	koregavimas
контактный	kontaktinis	стрельбы	raketinis koregavimo
взрыватель	sprogdiklis	корректирующий	variklis
контрбатарейная	priešbaterinė ugnis	ракетный	
борьба		двигатель	
		корректюра	korektūra

корректūra выcоты	aukščio korektūra	лазерный прибор	lazerinis valdymo
корректūra	nuotolio korektūra	управления	prietaisas
дальности		лазерный прицел	lazerinis taikiklis
корректūra	krypties korektūra	лазерный целеука-	lazerinis taikinio
направления		затель	rodiklis [žymeklis]
кочующая	klajojančioji artilerija	легкая артиллерия	lengvoji artilerija
артиллерия		легкий гранатомет	lengvasis
кочующая батарея	klajojančioji baterija		granatsvaidis
(кочующее	klajojantysis	летающая на	žemai skriejanti
орудие)	pabūklas)	предельно малой	valdomoji raketa
коэффициент	nuotolio koeficientas	высоте ракета	
удаления		линейная высота	linijinis sprogimo
круговая вероят-	apskritimo paklaidos	разрыва	aukštis
ность ошибки	tikimybė	линейная цель	linijinis taikinas
крылатая ракета	sparnuotoji raketa	линия бросания	sviedimo linija
кулеврина	kulevrina	линия возвышения	pakilimo linija
кумулятивное	kumuliacinė	линия выстрела	šūvio linija
действие	šaudmens veikmė	линия наблюдения	stebėjimo linija
боеприпаса		линия орудие-цель	linija „pabūklas-
кумулятивный	kumuliacinis		taikinas“
боеприпас	šaudmuo	линия падения	kritimo linija
кумулятивный	kumuliacinis užtaisas	линия прицелива-	taikymo linija
заряд		ния	
кумулятивный	kumuliacinis	линия разрыва	sprogimo linija
снаряд	sviedinys	линия цели	taikinio linija
кумулятивный	kumuliacijos efektas	лист данных о цели	taikinio duomenų
эффект			lapas
курс	kursas	ложная огневая	klaidinamoji ugnies
курс цели	taikinio kursas	позиция	pozicija
курсовой угол	kurso kampas	ложная цель	klaidinamasis
курсовой угол цели	taikinio kurso		taikinas
	kampas	ложный объект	klaidinamasis
кучность огня	šaudymo glaustumas		objektas

Л

лазер	lazeris
лазер сопровожде-	lazerinis sekiklis
ния	
лазерная подсветка	lazerinis šviestuvas
лазерная разведка	lazerinė žvalgyba
лазерная система	lazerinė ginklų
управления	valdymo sistema
оружием	
лазерное оружие	lazerinis ginklas
лазерный дальном-	lazerinis tolimatis
мер	
лазерный определитель	lazerinis ieškiklis

М

магазинное заряжа-	dėtuvinis pabūklo
ние	užtaisymas
магнитный азимут	magnetinis azimutas
магнитный компас	magnetinis kompasas
максимальная высо-	didžiausiasis trajekto-
та траектории	rijos aukštis
максимальная ско-	didžiausioji
пострельность	greitašauda

максимальный гре- бень укрытия	aukščiausiai priedangos ketera	метеорологические наблюдения	meteorologinis stebėjimas
маленькая цель	mažas taikyns	метеорологические приборы	meteorologiniai prietaisai
малое смещение	mažas poslinkis (< 5-00)	метеорологические условия	meteorologinės sąlygos
маневр батарей	baterijų manevras	метеорологические условия стрельбы	meteorologinės šaudymo sąlygos
маневр огнем	ugnies manevras	метеорологические условные знаки	meteorologiniai sutartiniai ženklai
маневренность	manevringumas	метеорологические элементы	meteorologiniai elementai
маркировка	šaudmenų skiriamieji ženklai	метеорологический бюллетень	meteorologijos biuletėnis
боеприпасов	raketinis skriejimo variklis	метеорологическое обеспечение	meteorologinė artilėrijos parama
маршевый ракет- ный двигатель	raketinis skriejimo variklis	artilėrijos	
маскирующие ра- диоэлектронные помехи	maskuojamieji radio- elektroniniai trukdžiai	меткость стрельбы	šaudymo taiklumas
масса артиллерийс- кого залпа	artilėrijos salvės masė	методический огонь	tolyginė ugnis
масса боевого заря- да	kovinio užtaiso masė	механизированное заряжание	mechanizuotasis pabūklo užtaisymas
масса конструкции ракеты	raketos konstrukcijos masė	механизм заряжа- ния	pabūklo užtaisymo mechanizmas
масса орудия в бое- вом положении	pabūklo kovinė masė	механизмы наводки	pabūklo kreipimo mechanizmai
масса орудия в походном положении	pabūklo žygio masė	механический досы- латель	mechaninis pabūklo stūmoklis
масса полезной нагрузки ракеты	raketos naudingoji krūvio masė	микроракетный двигатель	mažasis raketinis variklis
масса ракеты	raketos masė	миномет	minosvaiddis
масса снаряженного снаряда	surinkto sviedinio masė	минометная артил- лерия	minosvaiddžių artilėrija
массиванный огонь	masinė ugnis	минометная батарея	minosvaiddžių baterija
машина управления	valdymo mašina	минометная мина	minosvaiddžio mina
мертвое [непора- жаемое] прос- транство	nenaikinamoji erdvė	минометный амор- тизатор	minosvaiddžio amortizatorius
меры безопасности	saugumo priemonės	минометный взвод	minosvaiddžių būrys
место стоянки	vilkikų priedanga	минометный вы- стрел	minosvaiddžio šaudmuo
тягачей орудий		минометный при- цел	minosvaiddžio taikiklis
метательный заряд	šaunamasis užtaisas	минометный расчет	minosvaiddžio skyrius
метеорологическая подготовка	meteorologinis šaudymo rengimas	минометчик	minosvaiddininkas
стрельбы		мишень	mokomasis taikyns
метеорологическая радиолокацион- ная станция	radiolokacinė meteorologijos stotis	многоствольный миномет	minosvaiddis
метеорологическая станция	meteorologijos stotis	многоступенчатая ракета	daugiapakopė raketa
		могущество	šaudmens galia
		боеприпаса	

морская артиллерия	jūrų artilerija
морская цель	jūrų taikynys
мортира	mortyra
мортирная стрельба	mortyrinis artilerijos šaudymas
мортирная траектория	mortyrinė trajektorija
мощность	galia
мощность огнестрельного оружия	šaunamojo ginklo galia

Н

наблюдаемая цель	matomasis taikynys
наблюдатель за результатами стрельбы	šaudymo sekėjas
наблюдательное время	sekimo laikas
наблюдательный пункт	sekykla
наблюдение стрельбы на поражение	kaunamojo šaudymo sekimas
наведение ракеты (реактивного снаряда)	raketos (reaktyvinio sviedinio) taikymas
навесная стрельба	iškilusis artilerijos šaudymas
навесная траектория	iškilioji trajektorija
наводка	kreipimas, pabūklo taikymas
наводка орудия	pabūklo kreipimas
надежность	patikimumas
надежность поражения	naikinimo patikimumas
надежность стрельбы	šaudymo patikimumas
надкалиберный снаряд	superkalibrinis sviedinys
наземная артиллерия	antžeminė artilerija
наземная цель	antžeminis taikynys
наземное оборудование ракетного комплекса	antžeminė raketų komplekso įranga
наземный взрыв	antžeminis sprogimas

наземный ракетный комплекс	antžeminis raketų kompleksas
наземный репер	antžeminis žyminys
наибольшая дальность стрельбы	didžiausiasis šaudymo nuotolis
наименьшая дальность стрельбы	mažiausiasis šaudymo nuotolis
наименьший прицел	mažiausioji taikiklio nuostata
накат орудия	pabūklo gražinimas (po šūvio į pradinę padėtį)
накатник	pabūklo gražiklis
наклонная дальность стрельбы	nuožulnūs šaudymo nuotolis
наконечник снаряда	sviedinio antgalis
накрывающая группа	gaubiamoji grupė
накрытие	gaubimas
намеченная цель	numatytasis taikynys
направленные радиолокационные помехи	kryptingieji radioelektroniniai trukdžiai
направляющая пусковой установки	leidimo įrenginio kreipiklis
нарез	graižtva
нарезная артиллерия	graižtvinė artilerija
нарезное орудие	graižtvinis pabūklas
нарезное оружие	graižtviniai ginklai
нарезной миномет	graižtvinis minosvaidis
настильная стрельба	lėkštasis artilerijos šaudymas
настильная траектория	lėkštoji trajektorija
начало траектории	trajektorijos pradžia
начальная скорость	pradinis greitis
начальная (стартовая) масса ракеты	pradinė raketos [leidimo] masė
неглубокая цель	negilusis taikynys
недокат	negražinimas
недолет	neprielėkis
незамечен	nepastebėtas
незащищенная ракетная база	neapsaugotoji raketų bazė
неконтактный взрыватель	nekontaktinis sprogdiklis

ненаблюдаемая цель	nematomasis taikiny	непрямое [косвенное] освещение	netiesioginis apšvietimas
неожиданно появившаяся цель	netikėtai pasirodęs taikiny	непрямое попадание	netiesioginis pataikymas
неплановая цель	neplaninis taikiny	непрямой огонь	netiesioginė ugnis
неплановые огневые задачи артиллерии	neplaniniai artilerijos ugnies uždaviniai	неразрыв	nesproges ¹
неплановый огонь	neplaninė ugnis	нерикошет	nerikošetas
неподвижная точечная цель	nejudrusis taškinis taikiny	нескрепленный ствол	nesutvirtintasis pabūklo vamzdis
неподвижная цель	nejudrusis taikiny	несоответствие углов возвышения по прицелу и квадранту	vamzdžio pakilimo kampo ir taikiklio neatitikimas
неподвижный заградительный огонь	nejudrioji užtvieriamoji ugnis	несостоявшийся пуск	neįvykęs leidimas
неполный заряд	nepilnasis šaunamasis užtaisas	неточная стрельба	netikslusis artilerijos šaudymas
неполный разрыв	nevisiškasis sproginas	неуправляемая ракета	nevaldomoji raketa
непоражаемое [мертвое] пространство	nenaikinamoji erdvė	неустановлен нижний станок	nenustatytas apatinis pabūklo stovas
непосредственная подготовка стрельбы	tiesioginis šaudymo rengimas	низкая стрельба	žemasis šaudymas
непосредственная поддержка	tiesioginė parama	нисходящая ветвь траектории	krintantysis trajektorijos ruožas
непосредственное охранение и самооборона	tiesioginė sauga ir savigny	номер цели	taikinio numeris
неправильное определение знака разрыва	klaidingas sproginio ženklų nustatymas	нормальный разрыв	normalusis sproginas
непреднамеренные радиоэлектронные помехи	netyčiniai radioelektroniniai trukdžiai	носимый запас боеприпасов	nešiojamosios šaudmenų atsargos
непрерывное освещение	nenutrūkstamas apšvietimas	носимый метеорологический комплект	nešiojamasis meteorologinis kompleksas
непрерывное управление огнем артиллерии	nenutrūkstamas artilerijos ugnies valdymas	ночной прицел	naktinis taikiklis
непрерывный огонь	nenutrūkstamoji ugnis	нулевая линия прицеливания	nulinė taikymo linija, taikymo linijos nulinės nuostatos
неприкосновенный запас боеприпасов	neliečiamosios šaudmenų atsargos	нулевая установка	nulinė nuostata
неприцельный выстрел	netaiklus šūvis	нулевая установка угломера	nulinė pabūklo kampamačio nuostata
непрямая наводка	netiesioginis pabūklo taikymas	нулевое деление прицела	nulinė padala taikiklio nulinės nuostatos
		нутовая	nutacija

O

обезвреживание боеприпаса	šaudmens darymas nekenksmingo	огневые задачи артиллерии	artilerijos ugnies uždaviniai
обеспечение артиллерийскими боеприпасами	aprūpinimas artilerijos šaudmenimis	огнестрельное оружие	šaunamieji ginklai
облако разрыва обозначение цели	sprogimo debesis taikinio žymėjimas	огонь	ugnis
оборонительный огонь	gynybinė ugnis	огонь ближней поддержки	artimoji paramos ugnis
оборудование станции управления	valdymo stoties įranga	огонь внакладку	užklotinė ugnis
образец оружия	ginklo pavyzdys	огонь для целеуказания	nurodomoji [žymimoji] ugnis
обратный счет времени	atgalinis laiko skaičiavimas	огонь на воспреещение	draudžiamoji ugnis
обтюрация	sandarinimas, obtiuracija, įprastiniai ginklai	огонь на подавление	slopinamoji ugnis
обычное оружие	šaudymo užduotis	огонь на разрушение	ardomoji ugnis
огневая задача	ugnies galia	огонь на уничтожение	naikinamoji ugnis
огневая мощь	rengimas ugnimi	огонь непосредственной поддержки	tiesioginė paramos ugnis
огневая подготовка	rengimas ugnimi	огонь по востребованию	ugnis pagal pareikalavimą
огневая подготовка атаки	parama ugnimi, paramos ugnis	огонь по вызову	iškviečiamoji ugnis, ugnis pagal komandą
огневая поддержка	ugnies pozicija, ugniavietė	огонь по отдельной цели	pavienė ugnis
огневая позиция	ugnies užduotis	огонь по таблице огня	ugnis pagal šaudymo lentelę
огневое задание	stebėjimo ugnis	огонь прямой наводкой	tiesioginė ugnis
огневое наблюдение	naikinimas ugnimi	огонь с искусственным рассеиванием	išsklaidytoji ugnis
огневое поражение	ugnies pranašumas	огонь с управляемым радиолокационной станцией	radiolokacijos stoties valdoma ugnis
огневое превосходство	dengimas ugnimi	одиночная цель	pavienis taikiny
огневое прикрытие	ugnies įrenginys, šaudymo įrenginys	одиночный огонь	pavienė ugnis, pavieniai šūviai
огневое сооружение	palyda ugnimi	одиночный пуск ракеты	pavienis raketos leidimas
огневое сопровождение	ugnies banga	одноразовый реактивный гранатомет	vienkartinis reaktyvinis granatsvaidis
огневой вал	pabūklų [ugnies] būrys	окончательная подготовка боеприпасов	galutinis šaudmenų ruošimas
огневой взвод	ugnies smūgis (ugnies antpuolis)		
огневой налет	ugnies ruožas		
огневой рубеж	artilerijos ugnies galimybės		
огневые возможности артиллерии	ugnies uždaviniai		
огневые задачи			

окончательная подготовка стрельбы	galutinis šaudymo rengimas	орудийная панорама	pabūklo kampamatis
окраска боеприпаса О-О линия	šaudmens dažymas O-O riba	орудийная площадка	pabūklo aikštelė
опасная близость	pavoingas artumas	орудийное время	pabūklo rengimo laikas
оперативное управление огнем артиллерии	operatyvus artilerijos ugnies valdymas	орудийный гранатомет	pabūklinis granatsvaidis
оперативно-тактическая ракета	operatyvinė-taktinė raketa	орудийный затвор	pabūklo spyna
оперативный радиус действия	operatyvinis veikimo spindulys	орудийный квадрат	pabūklinis kvadrantas
оперенный реактивный снаряд	sparnuotasis reaktivinis sviedinys	орудийный коллиматор	pabūklo kolimatorius
оперенный снаряд	stabilizuotasis sviedinys	орудийный лафет	pabūklo lafetas
описание цели	taikinio apibūdinimas	орудийный прицел	pabūklo taikiklis
опознавание цели	taikinio atpažinimas	орудийный расчет	pabūklo skyrius
опорная плита миномета	minosvaidžio atraminė plokštė	орудийный станок	pabūklo stovas
определение цели	taikinio nustatymas	орудийный ствол	орудийный расчет
оптимальная высота взрыва	tinkamiausiasis sprogo aukštis	орудийный тягач	pabūklo vilkikas
оптическая головка самонаведения	optinė nusitaikančioji galvutė	оружейник	patrankininkas
оптическая разведка	optinė žvalgyba	оружие	ginklai
оптический дальномер	optinis tolimatis	оружие массового поражения	masinio naikinimo ginklai
оптический отражатель	optinis atšvaitas	оружие на новых физических принципах	naujieji netradiciniai ginklai
оптический прибор	optinis prietaisas	оружие с лазерной системой наведения	lazeriu valdomas ginklas
оптический прицел	optinis taikiklis	осадная артиллерия	apgulos artilerija
орган	vargonai	осветительный снаряд	šviečiamasis sviedinys
ориентир	orientyras	освещение	apšvietimas
ориентир основного направления	pagrindinės krypties orientyras	освещение местности	vietovės apšvietimas
ориентирование орудия	pabūklo orientavimas	освещение района стрельбы артиллерии	artileryjos šaudymo zonos apšvietimas
ориентирование приборов наблюдения	stebėjimo prietaisų orientavimas	осевой азимут	ašinis azimutas
орудие	pabūklas	осечка	neiššovimas, užsikirtimas
орудие для салютов	saliutinis pabūklas	осколок снаряда	sviedinio skeveldra
орудие особой мощности	ypatingos galios pabūklas	осколочное действие боеприпаса	skeveldrinė
орудие, приведенное к нормальному бою	parengtas kovai pabūklas	осколочно-фугасный снаряд	šaudmens veikmė
орудийная башня	pabūklo bokštas	осколочный снаряд	ardomasis sviedinys
		основная огневая позиция	skeveldrinis sviedinys
			pagrindinė ugnies pozicija

основная цель	pagrindinis taikiny		
основное направление стрельбы	pagrindinė šaudymo kryptis		
основное орудие	pagrindinis pabūklas		
основной заряд мины	pagrindinis minosvaizdis		
	šaudmens užtaisas		
основной наблюдательный пункт	pagrindinė sekykla		
основной район	pagrindinis ugnies pozicijų rajonas		
огневых позиций	pagrindinis pabūklinis kampas		
основной угломер	taikinio ypatybės atsakomieji radioelektroniniai trukdžiai		
	atatranka		
особенности цели	žvalgybos skyrius		
ответные радиоэлектронные помехи	gedimas, kovos technikos gedimas		
отдача	pabūklo atošliauža		
отделение разведки	nuokrypis		
отказ	nuokrypis tūkstantosiomis		
	nuokrypis į tolį		
откат орудия	sprogimų nuokrypis		
отклонение			
отклонение в тысячных			
отклонение по дальности			
отклонение разрывов			
открытая огневая позиция	atviroji ugnies pozicija		
открытие огня	ugnies paleidimas		
отметка	pažyma		
отмечание	pašižymėjimas		
отмечание места	vietos žymėjimas		
отражатель	atšvaitas		
отражательная способность	atspindžio geba		
отслеживание рельефа местности	vietovės reljefo atpažinimas		
отсчет	atskaita		
охранение батарей	baterijos sauga		
оценка упреждения цели	taikinio poslinkio įvertinimas		
очередь	pagrindinis papliūpa		
ошибка	paklaida		
ошибка рассеивания	sklaidos paklaida		
ошибка стрельбы	šaudymo paklaida		
		П	
		падает	krinta
		панорама местности	vietovės panorama
		папка цели	taikinio aplankas
		параллакс	paralaksas
		параллельный веер	lygiagrečioji vėduoklė
			šaudmenų partija
		партия боеприпасов	pasyvūs nusitaikymas
		пассивное самонаведение	pasyvieji radioelektroniniai trukdžiai
		пассивные радиоэлектронные помехи	
		пассивный участок траектории	pasyvūs raketos trajektorijos ruožas
		ракеты	
		патрон	šovinis
		патронное зарядание	šovininis pabūklo užtaisymas
		первая вилка	pirmasis sieksnis
		первый выстрел, производимый для оседания сошников	pirmas įšodinamas šūvis
		передовой артиллерийский наблюдатель	priešakinis artilerijos stebėtojas
		передовой наблюдательный пункт	priešakinė sekykla
		перезарядание	
			pakartotinis užtaisymas
		перезарядание пусковой установки	leidimo įrenginio pakartotinis užtaisymas
		перелет	perlėkis
		переменный заряд	kintamasis šaunamasis užtaisas
			ugnies perkėlimas
		перенос огня	ugnies perkėlimas nuo žyminių (taikinių)
		перенос огня от репера (цели)	periodinis apšvietimas
			piroksilininis parakas
		периодическое освещение	
		пироксилиновый порох	piropatronas
		пиропатрон	liepsnos gesiklis
		пламегаситель	artilерijos ugnies planas
		план огня артиллерии	

план ограничения огня	ribojamasis ugnies planas	подготовка установки для стрельбы	galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
плановая цель	planinis taikinis	поддерживающая артиллерия	paramos artilerija
плановые огневые задачи артиллерии	planiniai artilerijos ugnies uždaviniai	поддерживающий подземный взрыв	remiantysis požeminis sprongimas
плоскость бросания	planinė ugnis	подкалиберный снаряд	subkalibrinis sviedinys
плоскость возвышения	sviedimo plokštuma	поднощик боеприпасов	šaudmenų padavėjas
плоскость выстрела	pakilimo plokštuma	подрыв ракеты	raketos sunaikinimas
плоскость места цели	šūvio plokštuma	подъемный механизм	pabūklo keliamasis mechanizmas
плоскость прицеливания	taikinio vietos plokštuma	поле (зона) невидимости	nematomas plotas (nematoma zona)
плоскость цели	taikymo plokštuma	полевая артиллерия	lauko artilerija
плотность артиллерии	taikinio plokštuma artilerijos tankis	полевое сооружение	lauko ugnies įrenginys
плотность огня	ugnies tankis	полевой ветромер	lauko vėjamatis
площадная цель	plotinis taikinis	полетное время	sviedinio lėkimo (raketos skriejimo) laikas
площадь рассеивания	sklaidos plotas	снаряда (ракеты)	poligonas
площадь цели	taikinio plotas	полигон	pulko (brigados) artilerijos grupė
пневматический досылатель	pneumatinis pabūklo stūmoklis	полковая (бригадная) артиллерийская группа	artilerijos grupė
поворот	posūkis	полковая (бригадная) артиллерия	pulko (brigados) artilerija
поворотный механизм	pabūklo sukamasis mechanizmas	полная горизонтальная дальность	absoliutusias trajektorijos nuotolis
подавление цели	taikinio slopinimas	полная горизонтальная дальность стрельбы	absoliutusias horizontalusis šaudymo nuotolis
подвижная артиллерия	judrioji [mobilioji] artilerija	полная подготовка стрельбы	detalusis šaudymo rengimas
подвижная пусковая установка	judrusis leidimo įrenginys	полная подготовка установок для стрельбы	detalusis galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas
подвижный грунто-вый ракетный комплекс	judrusis antžeminis raketų kompleksas	полный заряд	pilnasis šaunamasis užtaisas
подвижный заградительный огонь	judrioji užtveriamoji ugnis	положение целей	taikinių padėtis
подвижный наблюдательный пункт	judrioji sekykla	полоса огня	ugnies juosta (zona)
подготовка ракеты к пуску	raketos parengimas leisti	полуавтоматическое заряжание	pusiau automatinis pabūklo užtaisymas
подготовка стрельбы	šaudymo rengimas		
подготовка стрельбы артиллерии	artilerijos šaudymo rengimas		
подготовка стрельбы без пристрелки	šaudymo rengimas neįsišaudant		

полуавтоматическое орудие	pusiau automatinis pabūklas	порядок расположения орудий на огневой позиции	pabūklų išdėstymas ugnies pozicijoje
полуавтоматическое оружие	pusiau automatiniai ginklai	порядок стрельбы артиллерии	artilnerijos šaudymo tvarka
полуактивное самонаведение	pusiau aktyvus nusitaikymas	последняя вилка	paskutinis sieksnis
полуброневой снаряд	pusiau šarvamušis sviedinys	последовательное сосредоточение огня	nuoseklusis ugnies sutelkimas
полузакрытая огневая позиция	pusiau uždara ugnies pozicija	пост корректирования огня	ugnies koregavimo postas
полупрямая наводка	pusiau tiesioginis pabūklo taikymas	постоянный заряд	nuolatinis šaunamasis užtaisas
полярные координаты	polinės koordinatės	постоянный прицел	nuolatinis taikiklis
помехи	trukdžiai	походное положение орудия	pabūklo žygio padėtis
понижение снаряда	sviedinio žemėjimas	появляющаяся цель	pasirodantysis taikiny
попадание	pataikymas	правила стрельбы артиллерии	šaudymo taisyklės
поправка	pataisa	правила стрельбы артиллерии	artilnerijos šaudymo taisyklės
поправка на смещение	poslinkio kampas	превышение траектории	trajektorijos pakilimo aukštis
поправка угла прицеливания на угол места цели	taikymo kampo pataisa dėl taikinio vietos kampo	предварительная подготовка	išankstinis šaudymo rengimas
поправка угламера	pabūklo kampamačio pataisa	стрельбы	
поправки на баллистические условия стрельбы	balistinės šaudymo nuostatų pataisos	предварительная цель	išankstinis taikynys
поправки на геофизические условия стрельбы	geofizinės šaudymo nuostatų pataisos	предельная дальность действительного огня	didžiausias veiksmingas nuotolis
поправки на метеорологические условия стрельбы	meteorologinės šaudymo nuostatų pataisos	предельный угол возвышения	didžiausias pakilimo kampas
поправки на условия стрельбы	šaudymo nuostatų pataisos	преднамеренные радиоэлектронные помехи	tyčiniai radioelektro-niniai trukdžiai
поражаемое пространство	naikinimo erdvė	предохранитель	saugiklis
поражение	kovimas	предохранитель от двойного заряжания миномета	minosvaidžio saugiklis nuo dvigubo užtaisymo
порох	parakas	предполагаемая цель	tikėtinasis taikynys
порох дегрессивного горения	lėtėjančiai degantis parakas	преждевременный выстрел	per ankstyvas šūvis
порох прогрессивного горения	greitėjančiai degantis parakas	преждевременный разрыв	pirmalaikis sproginimas
поршневой затвор	stūmoklinė pabūklo spyua	прекращение огня	ugnies nutraukimas
порядок огня	šaudymo tvarka	преобладание воздушных разрывов	orinių sproginų persvara

преобладание наземных разрывов	antžeminių sprogių persvara	пристрелочное орудие	išaudomasis pabūklas
прецессия снаряда	precesija	пристрелочный огонь	išišaudymo ugnis
прибор для измерения длины зарядной камеры орудия	pabūklo užtaiso kameros ilgio matavimo prietaisas	пристрелочный снаряд	išaudomasis sviedinys
прибор для расчета корректур	korektūrų skaičiavimo prietaisas	пристрелянная дальность стрельбы	išaudytas nuotolis
прибор управления огнем	ugnies valdymo prietaisas	пристрелянная поправка	išaudyta pataisa
приборы наблюдения и разведки	stebėjimo ir žvalgybos prietaisai	пристрелянная поправка дальности	išaudyta nuotolio pataisa
приведенная зона поражения	patikimojo naikinimo zona	пристрелянная поправка направления	išaudyta nuotolio kampas
привязанная огневая позиция	susietoji ugnies pozicija	пристрелянный угол возвышения	išaudyta krypties pataisa
приказ о записи цели	išakymas įrašyti taikinį	прицел	išaudytas pakilimo taikiklis
приказ об открытии огня	išakymas paleisti ugnį	прицеливание	taikymas
прикрывающий огонь	dengiamoji ugnis	прицельная дальность	taikymo nuotolis
приоритетное требование	prioritetinis reikalavimas	прицельные приспособления	pabūklo taikymo įtaisai
приостановка огня	ugnies sulaikymas	прицельные радиопомехи	taiklieji radioelektroniniai trukdžiai
присадка	priemaiša	прицельный огонь	taikloji ugnis
пристрелка	išaudymas	пробный выстрел	bandomasis šūvis
пристрелка направления	krypties išaudymas	продолжение огня	ugnies tęsimas
пристрелка дальности	nuotolio išaudymas	продолжительность ведения огня	šaudymo trukmė
пристрелка захватом цели в вилку	išišaudymas siekniuojant	продолжительность лазерного импульса	lazerinio impulso trukmė
пристрелка по измеренным отклонениям	išišaudymas pagal išmatuotus nuokrypius	прозрачная пленка целей	taikinių skaidrė
пристрелка по наблюдению знаков разрывов	išišaudymas pagal sprogių ženklus	промах	nepataikymas
пристрелка репера	išišaudymas į žyminį	промежуточное освещение района	tarpinis ploto apšvietimas
пристрелка с дальномером	išišaudymas naudojant tolimatį	промежуточный заряд	tarpinis šaunamasis užtaisas
пристрелка с секундомером	išišaudymas naudojant sekundmatį	противооткатные устройства	pabūklo atošliaužos įtaisai
пристрелка с сопряженным наблюдением	išišaudymas naudojant sekyklų bazę	противорадиолокационная ракета	antiradiolokacinė raketa
пристрелка цели	išišaudymas į taikinį	противорадиолокационный снаряд	antiradiolokacinis sviedinys
		противоракета	priešraketinė raketa

противотанковая артиллерия	prieštankinė artilerija		
противотанковая оборона	prieštankinė gynyba	рабочее время	darbinis laikas
противотанковая пушка	prieštankinė patranka	равенство воздушных и наземных разрывов	orinių ir antžeminių sprogmų lygybė
противотанковая самоходная установка	prieštankinis savaeigis įrenginys	радар	radaras
противотанковая управляемая ракета	prieštankinė valdomoji raketa	радиовзрыватель	radijo sprogdiklis
противотанковое вооружение	prieštankinė ginkluotė	радиодальномер	radijo tolimatis
противотанковый ракетный комплекс	prieštankinis raketų kompleksas	радиокомпас	radiokompasas
противотанковый резерв	prieštankinis rezervas	радиолокационная головка самонаведения	radiolokacinė nusi-taikančioji galvutė
прямая наводка	tiesioginis pabūklo taikymas	радиолокационная маскировка	radiolokacinis maskavimas
прямое [непосредственное] освещение	tiesioginis apšvietimas	радиолокационная разведка	radiolokacinė žvalgyba
прямое попадание	tiesioginis pataikymas	радиолокационная станция	radiolokacijos stotis
прямое управление огнем	tiesioginis ugnies valdymas	радиолокационная станция разведки стреляющей артиллерии	šaudančios artilerijos žvalgybos radiolokacijos stotis
прямой выстрел	tiesusis šūvis	радиолокационная цель	radiolokacinis taikinyas
пульт управления	valdymo pultas	радиолокационный отражатель	radiolokacinis atšvaitas
пункт снабжения боеприпасами	šaudmenų tiekimo punktas	радиолокационный прицел	radiolokacinis taikiklis
пункт управления огнем	ugnies valdymo punktas	радиолокация	radiolokacija
пункт управления огнем батареи (дивизиона)	baterijos (diviziono) ugnies valdymo punktas	радиопомехи	radijo dažnio radio-elektroniniai trukdžiai
пуск	leidimas, startas	радиотехнические средства	radiotechninės priemonės
пуск ракеты	raketos leidimas	радиоэлектронная разведка	elektroninė žvalgyba
пусковая платформа	leidimo platforma	радиоэлектронные помехи	radioelektroniniai trukdžiai
пусковая установка	leidimo įrenginys, leistuvai	радиоэлектронные средства	radioelektroninės priemonės
пушечная артиллерия	patrankų artilerija	радиус безопасности	saugumo spindulys
пушка	patranka	радиус действительного поражения	tikrojo naikinimo spindulys
пушка-гаубица	patranka-haubica	радиус действия	veikimo spindulys
пьезоэлектрический прибор	pjezoelektrinis prietaisas	радиус полного поражения	visiškojo naikinimo spindulys
		радиус поражения	naikinimo spindulys

радиус поражения цели	taikinio naikinimo spindulys	ракетная артиллерия	raketinė artilerija
разбор стрельбы	šaudymo nagrinėjimas	ракетное оружие	raketaisiai ginklai
разборное орудие	išrenkamasis pabūklas	ракетное топливо	raketinis kuras
разборный ствол	išardomasis pabūklo vamzdis	ракетные войска	raketinės pajėgos
разведка огнем	žvalgyba ugnimi	ракетные части	raketiniai daliniai
разведка района	ugnies pozicijų rajono žvalgyba	ракетный двигатель	raketinis variklis
огневых позиций	taikinių žvalgyba	ракетный комплекс	raketų kompleksas
разведка цели	artileries skleidimas	ракетный удар	raketų smūgis
развертывание артиллерии	pabūklo vamzdžio išdėstymas	ракурс цели	ugnies taikinas
разгар (износ) ствола	atskirasis pabūklo užtaisymas	расконсервация	dekonservavimas
раздельное заряжание	vario šalintuvas	распознавание целей	taikinių atskyrimas
размеднитель	taikinio matmenys	распределение	skirstinys
размеры цели	artileries išdėstymas	распределение огня	ugnies išskirstymas
размещение артиллерии	pabūklo pradinio greičio nuokrypis	рассеивание	sklaida
разной орудий	pabūklų aukščių skirtumas	расход снарядов (мин)	sviedinių (minų) sąnaudos
разность высот орудий	ardymas	расходный запас боеприпасов	naudojamasis šaudmenų atsargos
разрушение	taikinio ardymas, taikinio griovimas	расходящийся веер	išskleistoji vėduklė
разрушение цели	sprogimas	расчет установок для стрельбы	šaudymo nuostatų skaičiavimas
разрыв	sviedinio sprogimas	реактивная артиллерия	reaktyvinė artilerija
разрыв снаряда в канале ствола	vamzdyje nuo stebėjimo linijos nukrypęs sprogimas	реактивная противотанковая граната	reaktyvinė prieštankinė granata
разрыв, отклонившийся от линии наблюдения	sprogdinimo užtaisais	реактивная система залпового огня	reaktyvinė salvinės ugnies sistema
разрывной заряд	šaudmens išėmimas artileries manevravimo rajonas	реактивная тяга	reaktyvinė trauka
разряжение орудия	paramos ugnimi rajonas	реактивное оружие	reaktyviniai ginklai
район маневрирования артиллерии	ugnies pozicijų rajonas	реактивный гранатомет	reaktyvinis granatsvaidis
район огневой поддержки	taikinio rajonas	реактивный двигатель	reaktyvinis variklis
район огневых позиций	raketa	реактивный снаряд	reaktyvinis sviedinys
район цели	raketa „paviršius–paviršius“	реальная [действительная] цель	tikrasis taikinas
ракета	nešančioji raketa	режим огня	šaudymo režimas
ракета класса „поверхность–поверхность“		результат стрельбы	šaudymo rezultatas
ракета-носитель		репер	žymynys
		рикошет	rikošetas
		рикошетная стрельба	rikošetinis artileries
		ротация	šaudymas
		рубеж безопасного удаления	rotacija
		рубеж безопасности	saugumo riba
		рубеж заградительного огня	saugumo riba užtveriamosios ugnies ruožas

рубеж координации огневой под- держки	paramos ugnimi koordinavimo riba	сверхдальнобойная артиллерия	ultratoliašaudė artilnerija
рубеж огневого вала	ugnies bangos ruožas	световой ориентир	šviečiamasis orienty- ras
рубеж открытия (прекращения) огня	ugnies paleidimo (nutraukimo) riba	световой створ	šviesos vedlinė
рулевой ракетный двигатель	rakatinis vairo varik- lis	световые радио- электронные помехи	šviesos radioelektro- niniai trukdžiai
ручное зарядание	rankinis pabūklas užtaisymas	своевременный огонь артиллерии	savalaikė artilerijos ugnis
ручной гранатомет	rankinis granatsvaidis	сектор наблюдения	stebėjimo sektorius
		сектор обстрела	šaudymo sektorius
		сектор огня	ugnies sektorius
		секундомер	sekundmatis
		секция боеголовки	kovinės galvutės dalis

C

самодвижущаяся артиллерия	savijudė artilerija	серия беглого огня	tankiosios ugnies serija
самодвижущееся орудие	savijudis pabūklas	серия целей	taikinių serija
самолетная траекто- рия ракеты	lėktuvinė raketos trajektorija	сетка цели	taikinio tinklelis
самоликвидатор	susinaikinimo įtaisas	сеть наблюдатель- ных пунктов	sekyklų tinklas
самоликвидация	susinaikinimas	сигнал для откры- тия огня	ugnies leidimo signalas
самонаведение	nusitaikymas	сила огня	ugnies galia
самонаводящаяся ракета	nusitaikančioji raketa	система вооруже- ния	ginkluotės sistema
самонаводящийся снаряд	nusitaikantysis sviedinys	система отсечения цели лазером	taikinio žymėjimo lazeriu sistema
самостоятельный огонь	savarankiškoji ugnis	система подрыва ракеты	raketos sprogdinimo sistema
самолетная авиа- десантная артил- лерийская	savaeigis aviadesan- tinis artilerijos įrenginys	система подрыва ракеты на полете	raketos sunaikinimo sistema
установка		система сопряжен- ного наблюдения	sekyklų sistema
самоходная артил- лерийская	savaeigis artilerijos įrenginys	система управления ракет	raketų valdymo sistema
установка		система управления ракетой на полете	raketos skriejimo valdymo sistema
самоходная зенит- ная установка	savaeigis zenitinis įrenginys	система целей	taikinių sistema
самоходное орудие	savaeigis pabūklas	скачок прицела	taikiklio šoksnis
самоходный зенит- но-артиллерийс- кий и ракетный комплекс	savaeigis zenitinės artilerijos ir raketų kompleksas	склад артиллерийс- ких боеприпасов	artilerijos šaudmenų sandėlis
самоходный мино- мет	savaeigis minosvaidis	склад боеприпасов	šaudmenų sandėlis
		скользящие радио- электронные помехи	šliaužiamieji radio- elektroniniai trukdžiai
		скорострельное орудие	greitašaudis pabūklas

скорострельность	greitašauda	специальный снаряд	specialusis sviedinys
скорость в конце активного участка траектории	greitis aktyviojo trajektorijos ruožo pabaigoje	список целей	taikinių sąrašas
скорость в момент выключения	greitis išjungimo metu	способы ведения огня	šaudymo būdai
скорость снаряда	sviedinio greitis	способы стрельбы по наблюдаемой цели	matomųjų taikinių šaudymo būdai
скорость цели	taikinio greitis	способы стрельбы по ненаблюдаемым целям	nematomųjų taikinių šaudymo būdai
скрепленный ствол	sutvirtintasis pabūklo vamzdis	срединное отклонение	vidutinis nuokrypis
скрытое управление огнем артиллерии	slaptas artilerijos ugnies valdymas	средняя начальная скорость снаряда	vidutinis pradinis sviedinių greitis
сложная цель	sudėtinis taikynys	средняя точка попадания	vidurinis pataikymo taškas
случайная ошибка	atsitiktinė šaudymo paklaida	средняя точка разрывов	vidurinis sprogimų taškas
случайная цель	atsitiktinis taikynys	средняя траектория	vidurinė trajektorija
случайный выстрел	atsitiktinis šūvis	средство доставки средств поражения к цели	naikinimo priemonių siuntimo į taikinį priemonė
смена огневой позиции	ugnies pozicijos keitimas	средства воспламенения	uždegimo priemonės
смещение	poslinkis	средства засечки целей	taikinių koordinacių nustatymo priemonės
снабжение боеприпасами	šaudmenų tiekimas	средства освещения	apšvietimo priemonės
снаряд	sviedinys	средства поражения	naikinimo priemonės
снаряд с готовыми убойными элементами	sviedinys su naikinamaisiais elementais	средства управления огнем	ugnies valdymo priemonės
снаряженный снаряд	užtaisytasis sviedinys	станины	pabūklo atrama
сноп траекторий	trajektorijų pluoštas	станковый противотанковый гранатомет	stovinis prieštankinis granatsvaidis
сокращенная подготовка установок для стрельбы	dalinis galutinių šaudymo nuostatų skaičiavimas	станция наведения ракет	raketų nutaikymo stotis
сопряженное наблюдение	suderintas stebėjimas iš sekyklų	станция наземной артиллерийской разведки	antžeminės artilerinės žvalgybos stotis
сортировка боеприпасов	šaudmenų rūšiavimas	станция орудийной наводки	pabūklo taikymo stotis
сосредоточение огня	ugnies sutelkimas	станция разведки и целеуказания	žvalgybos ir taikinių nurodymo stotis
сосредоточенный веер	sutelktoji vėduoklė	старт	leidimas, startas
сосредоточенный огонь	sutelktoji ugnis	стартовая батарея	leidimo baterija, starto baterija
сострел орудий	pabūklo iššaudymas		
сошник	pabūklo atramstis		
спаренная установка	dvišovis įrenginys		
специальный заряд	specialusis šaunamasis užtaisas		

стартовая (начальная) масса ракеты	raketos leidimo [pra- dinė] masė	стрельба на не- скольких уста- новках прицела	artilėrijos šaudymas keliomis taikiklio nuostatomis
стартовая позиция	leidimo pozicija	стрельба на осве- щение	šviečiamasis artilė- rijos šaudymas
стартовая ракета	leidimo raketa	стрельба на пора- жение	kaunamasis artilėrijos šaudymas, kaunamoji ugnis
стартовый комплекс	leidimo kompleksas	стрельба на разру- шение	ardomasis artilėrijos šaudymas
стартовый ракетный двигатель	raketinis leidimo variklis	стрельба одиночны- ми снарядами	pavieniai reaktivinių sviedinių šūviai
стартовый расчет	leidimo komanda	стрельба по движу- щейся цели	artilėrijos šaudymas į judantį taikinį
стационарная артиллерия	stacionarioji (nejudrioji) artilėrija	стрельба по наблю- даемой цели	artilėrijos šaudymas į matomąjį taikinį
стационарная пус- ковая установка	stacionarusis (nejudrusis) leidimo įrenginys	стрельба по нена- блюдаемой цели	artilėrijos šaudymas į nematomąjį taikinį
стационарное орудие	stacionarusis (nejudrusis) pabūklas	стрельба по непла- новой цели	artilėrijos šaudymas pagal ugnies lentelę
ствол миномета	minosvaizdžio vamzdis	стрельба по табли- це огня	pusiau tiesioginis artilėrijos šaudymas
ствольная артилле- рия	vamzdinė artilėrija	стрельба при боль- шом смещении	artilėrijos šaudymas su dideliu poslinkiu
створ	vedlinė	стрельба прямой наводкой	tiesioginis artilėrijos šaudymas
степень поражения стереодальномєр	naikinimo laipsnis stereoskopinis tolimatis	стрельба с закрытой огневой позиции	netiesioginis artilėri- jos šaudymas
стереотруба	artilėrinis stereosko- pinis prietaisas	стрельба с предва- рительной подго- товкой данных	artilėrijos šaudymas pagal iš anksto ap- skaičiuotas nuostatas
стратегическая ракета	strateginė raketa	стреляная гильза	iššautoji tūta
стрельба	šaudymas	ступень ракеты	raketos pakopa
стрельба артилле- рии	artilėrijos šaudymas	схема огня	ugnies schema
стрельба батареи справа (слева)	baterijos šaudymas iš dešinės (iš kairės)	схема охранения	ugnies pozicijos sau- gos schema
стрельба береговой артиллерии	kranto artilėrijos šaudymas	огневой позиции	nematomų plotų
стрельба дымовыми снарядами	dūmijamasis artilėri- jos šaudymas	схема полей неви- димости	schema
стрельба закончена	šaudymas baigtas	схема целей	taikinių schema
стрельба зенитной артиллерии	zenitinės artilėrijos šaudymas	счетверенная установка	keturšovis įrenginys
стрельба из минометов	minosvaizžių šaudymas		
стрельба корабельной артиллерии	laivų artilėrijos šaudymas		
стрельба на даль- ность прямого выстрела	artilėrijos šaudymas tiesiojo šūvio nuotoliu		

T

табельное вооружение	etatinė ginkluotė, tabelinė ginkluotė	топогеодезическая привязка	topogeodezinis susiejimas
табельные средства	etatinės priemonės, tabelinės priemonės	топогеодезические условия стрельбы	topogeodezinės šaudymo sąlygos
таблица огня	ugnies lentelė	топогеодезическое обеспечение артиллерии	artilerijos parama
таблица огня плановых целей	planinių taikinių šaudymo lentelė	топографическая дальность	topografinis nuotolis
таблицы стрельбы	šaudymo lentelės	топографические условные знаки	topografiniai sutartiniai ženklai
таблицы стрельбы артиллерии	artilerijos šaudymo lentelės	тормоз отката	pabūklo atošliaužos stabdys
табличные условия стрельбы	standartinės šaudymo sąlygos	тормозной ракетный двигатель	raketinis stabdžių variklis
тактика артиллерии	artilerijos taktika	точечная цель	taškinis taikyns
тактико-технические характеристики	taktinės techninės charakteristikos	точка встречи	susidūrimo taškas
тактическая ракета	taktinė raketa	точка вылета	išlėkimo taškas
тактическая цель	taktinis taikyns	точка наводки	taikymo taškas
тактические задачи артиллерии	artilerijos taktinės užduotys	точка падения	kritimo taškas
тактические условные знаки	taktiniai sutartiniai ženklai	точка попадания	pataikymo taškas
тактический радиус действия	taktinis veikimo spindulys	точка прицеливания	taikymo taškas
танковая пушка	tanko patranka	точка разрыва	sprogimo taškas
танковый прицел	tanko taikiklis	точка стояния орудия	pabūklo stovėjimo taškas
твердое ракетное топливо	kietasis raketinis kuras	точность огня артиллерии	artilerijos ugnies tikslumas
твердотопливный ракетный двигатель	kietojo kuro raketinis variklis	точность стрельбы	šaudymo tikslumas
твердотопливный ракетный заряд	raketinis kietojo kuro užtaisas	точный огонь „Тошая Берта“	tikslioji ugnis „Plonoji Berta“
температура заряда	šaudymo sparta	траектория	trajektorija
теодолит	užtaiso temperatūra	траектория ракеты	raketos trajektorija
ТЕРКОМ	teodolitas	траектория снаряда	raketos trajektorija
техническая батарея	TERKOM	траекторные изменения	sviedinio trajektorija
техническая подготовка стрельбы	techninė baterija	траншейная артиллерия	trajektorijos matavimas
техническая позиция	techninis šaudymo rengimas	траншея	tranšėjinė artilerija
техническая скорострельность	techninė pozicija	трассер	traseris
топогеодезическая подготовка стрельбы	techninė greitašauda	трассирующий снаряд	trasuojamasis sviedinys
	topogeodezinis šaudymo rengimas	тренажер	treniruoklis
		триплекс	tripleksas
		тысячная	tūkstantoji
		тяжелая артиллерия	sunkioji artilerija
		тяжелый	sunkusis
		противотанковый гранатомет	prieštankinis granatsvaidis

У

убойное действие skeveldros kaunamoji
 осколка veikmė
 увод pokrypis
 увод линии прице- taikymo linijos nuo-
 ливания kryptis nuo vertikalės
 уводящие радио- klaidinamieji radio-
 электронные elektroniniai
 помехи trukdžiai
 угловая высота kampinis sprogimo
 разрыва aukštis
 углоизмерительный kampamatis
 прибор
 угломер pabūklinis kampas
 угломер опасного pavojingos krypties
 направления pabūklinis kampas
 угломерная вилка kampinis sieksnis
 угол безопасности saugumo kampas
 угол бросания sviedimo kampas
 угол вертикального vertikalojo šaudymo
 обстрела kampas
 угол ветра vėjo kampas
 угол возвышения pakilimo kampas
 угол встречи susidūrimo kampas
 угол вылета išlėkimo kampas
 угол горизонтально- horizontaliojo
 го обстрела šaudymo kampas
 угол горизонталь- horizontaliojo
 ной наводки kreipimo kampas
 угол доворота posūkio kampas
 угол засечки sankirtos kampas
 угол засечки цели taikinio sankirtos
 kampas
 угол места цели taikinio vietos
 kampas
 угол наклона касатраjektorijos liestinės
 тельной к траек- svygio kampas
 тории
 угол падения kritimo kampas
 угол прицеливания taikymo kampas
 угол склонения nuleidimo kampas
 угол укрытия priedangos kampas
 ударная волна smūgio banga
 ударная стрельба smūginis artilerijos
 šaudymas
 ударник skiltuvas

ударное действие smūginė šaudmens
 боеприпаса veikmė
 ударный механизм skeliamasis
 mechanizmas
 узкая цель siaurasis taikinyš
 укрытие для бое- šaudmenų priedanga
 припасов
 уменьшенный заряд mažasis šaunamasis
 užtaisas
 универсальная ар- universalioji artilerija
 тиллерия
 универсальное ору- universalusis
 дие pabūklas
 универсальный universalusis sprog-
 взрыватель diklis
 унитарный патрон vientisinis artilerijos
 šaudmuo
 уничтожение naikinimas
 уничтожение цели taikinio naikinimas
 управление огнем ugnies valdymas
 управление огнем artilerijos ugnies
 артиллерии valdymas
 управление огнем baterijos ugnies
 батареи valdymas
 управление огнем oro erdvės gynybos
 войск противо- priemonių ugnies
 воздушной valdymas
 обороны
 управление ракетой raketos valdymas
 управление ракетой raketos valdymas
 на конечном galutiniame trajek-
 участке траекто- torijos ruože
 рии
 управление ракетой raketos valdymas
 на среднем участ- viduriniame
 ке траектории trajektorijos ruože
 управлении сред- naikinimo priemonių
 ствами поражения valdymas
 управляемая лучом spinduliu valdoma
 ракета raketa
 управляемая ракета valdomoji raketa
 управляемая ракета valdomoji raketa
 класса „воздух- „oras–oras“
 воздух“
 управляемая ракета valdomoji raketa
 класса „воздух- „oras–žemė“
 земля“
 управляемая ракета valdomoji raketa
 класса „земля- „žemė–oras“
 воздух“

управляемая ракета класса „земля-земля“	valdomoji raketa „žemė–žemė“	фаустпатрон фиктивный репер флегматизатор формуляр орудия фотограмметрия фотонный ракетный двигатель	faustpatronas netikrasis žyminys flegmatizatorius pabūklo formuliaras fotogrametrija fotoninis raketinis variklis
управляемый сигнал самоликвидации	valdomasis sunaikinimo signalas		
управляемый снаряд	valdomasis sviedinys	фотоснимок цели фронт батареи фронт цели фугасное действие боеприпаса фугасный снаряд	taikinio nuotrauka baterijos frontas taikinio frontas ardomoji šaudmens veikmė ardomasis sviedinys
упредительное время упреждение цели	pasitikimo [poslinkio] laikas taikinio pasitikimas, taikinio poslinkis pasitikimo [poslinkio] taškas		
упрежденная точка	pabūklo pusiausvyros mechanizmas		
уравновешивающий механизм			X
уровень усиление усиленный заряд	gulsčiukas pastiprinimas stiprusis šaunamasis užtaisas	химический миномет химический ракет- ный двигатель ходовая часть ору- дия	cheminis minosvaidis cheminis raketinis variklis pabūklo važiuoklė
условия стрельбы условные знаки установка взрыва- теля	šaudymo sąlygos sutartiniai ženklai sprogdiklio nuostata	холостой выстрел холостой заряд хордоугломер хранение боеприпа- сов и взрывчатых веществ	tuščiasis šaudmuo tuščiasis užtaisas stygomatis šaudmenų ir sprogmenų laikymas
установка дистан- ционного взрыва- теля	nuotolinio sprogdik- lio nuostata	хранение военной техники хронометр	karo technikos laikymas chronometras
установка прицела установка угла места цели установка угломера	taikiklio nuostata taikinio vietos kampo nuostata pabūklo kampamačio nuostata		
установка удлин- ителя	ilgintuvo statymas		Ц
установки для стрельбы на поражение	kaunamosios nuostatos	целеуказание цель цель по востребованию центр батареи центр координации огневой поддерж- ки	taikinio nurodymas taikiny taikiny pagal pareikalavimą baterijos centras paramos ugnimi koordinavimo centras
учебная стрельба учебное орудие учебный боеприпас учебный заряд учебный снаряд уязвимость цели	mokomasis šaudymas mokomasis pabūklas mokomasis šaudmuo mokomasis užtaisas mokomasis sviedinys taikinio pažeidžiamu- mas	центр огневой пози- ции батареи центр попадания центр рассеивания центр управления батарей	baterijos ugnies pozicijos centras pataikymo centras sklaidos centras baterijos valdymo centras
	Ф		
фальконет Фау	falkonetas Fau		

центр управления огнем	ugnies valdymo centras
центр цели	taikinio centras
централизованное управление огнем	centralizuotasis ugnies valdymas
центрирующий пояс снаряда	sviedinio centruojamoji juostelė

Ч

число Маха	Macho skaičius
числовой закон поражения	kiekinis naikinimo dėsnis

Ш

шаг угломера	krypties žingsnis
шахтная пусковая установка	šachtinis leidimo įrenginys
шкала рассеивания	sklaidos skalė
шрапнель	šrapnelis
штатные артиллерийские средства	etatinės artilerijos priemonės
штурмовое орудие	šturmo pabūklas
шумовые радиоэлектронные помехи	triukšminiai radioelektroniniai trukdžiai

Э

эжектор	čiurkšlinis siurblys, ežektorius
электрический досылатель	elektrinis pabūklo stūmoklis
электрический ракетный двигатель	elektrinis raketinis variklis
электромагнитные радиоэлектронные помехи	elektromagnetiniai radioelektroniniai trukdžiai
элементы траектории	trajektorijos elementai
эллипс рассеивания	sklaidos elipsė
эффективная поверхность рассеивания	veiksmingasis sklaidos paviršius

Я

ядерная артиллерия	branduolinė artilerija
ядерная ракета	branduolinė raketa
ядерное орудие	branduolinis pabūklas
ядерное ракетное топливо	branduolinis raketinis kuras
ядерный ракетный двигатель	branduolinis raketinis variklis

Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija

Eugenijus Kisinas
ARTILERIJOS ENCIKLOPEDINIS ŽODYNAS

Redagavo Jolanta Budreikienė

2004-03-09. ...leid. apsk. I. Tiražas 250 egz. Užsakymas GL-18.
Išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,
Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius.

Spausdino KAM Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba,
Totorių g. 25/3, LT-2001 Vilnius